

Univerzita Karlova v Praze

Právnická fakulta

Mgr. Anna van der Weerden

**MEZINÁRODNÍ a EVROPSKÁ ÚPRAVA
OBCHODU S RUČNÍMI ZBRANĚMI**

Rigorózní práce

Konzultant rigorózní práce:

Doc. Mag. phil. Dr. iur. Harald Christian Scheu, Ph.D.

Katedra evropského práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 30. 5. 2011

**„Prohlašuji, že jsem předkládanou rigorózní práci vypracovala samostatně,
všechny použité prameny a literatura jsou řádně citovány a tato práce nebyla
využita k získání jiného nebo stejného titulu.“**

OBSAH

Úvod	1
Seznam použitých zkratk	5
Kapitola 1: Vysvětlení základních pojmů	7
1.1 Pojem ručních zbraní	7
1.2 Vztah mezi konvenčními zbraněmi a ručními zbraněmi	9
1.3 Lidskoprávní perspektiva obchodu s ručními zbraněmi	10
Kapitola 2: Průběh obchodu s ručními zbraněmi a jeho důsledky	11
2.1 Výroba	12
2.2 Vývoz	13
2.3 Převoz	18
2.4 Dovoz	19
2.5 Zbraně jsoucí již v oběhu	20
2.6 Embarga	21
2.7 Důsledky obchodu s ručními zbraněmi ilustrované na příkladu: Demokratické republiky Kongo, Rwandy a Súdánu	23
Kapitola 3: Mezinárodní úprava související s obchodem s ručními zbraněmi	26
3.1 Aplikovatelné normy mezinárodního práva	26
3.1.1 Lidskoprávní normy	26
3.1.2 Normy mezinárodního humanitárního práva	30
3.1.3 Ostatní aplikovatelné normy mezinárodního práva (Charta OSN)	34
3.1.4 Obyčejové normy	35
3.2 Potenciální kontrolní a sankční mechanismy	36
3.2.1 Evropský soud pro lidská práva	36
3.2.2 Výbor pro lidská práva	37
3.2.3 Výbor proti mučení	38
3.2.4 Výbor pro odstranění rasové diskriminace	38
3.2.5 Mezinárodní trestní soud	39
3.2.6 Mezinárodní trestní tribunály	40
3.2.7 Mezinárodní soudní dvůr	45
3.3 Významná řízení před mezinárodními institucemi	46
3.3.1 Žaloba k MSD: Gruzie v. Ruská federace	46
3.3.2 Žaloba k MSD: Chorvatsko v. Jugoslávie	49

3.3.3	Stížnost k EKLP: Tugar v. Itálie	51
3.4	Akty (právní a politické)	51
Kapitola 4:	Současná mezinárodní úprava regulující obchod s ručními zbraněmi	53
4.1	Dokumenty univerzální	54
4.1.1	Právně závazné dokumenty	54
4.1.2	Právně nezávazné dokumenty	57
4.2	Dokumenty regionální	66
4.2.1	Právně závazné dokumenty	66
4.2.2	Právně nezávazné dokumenty	74
4.3	Nástroje evidence SALW	77
Kapitola 5:	Úprava v rámci EU související s obchodem s ručními zbraněmi	79
5.1	Zařazení problematiky obchodu se SALW před účinností Lisabonské smlouvy	79
5.2	Rozsah pravomocí: Rozsudek ESD C- 91/05	80
5.3	Problematika obchodu se SALW po účinnosti Lisabonské smlouvy	84
5.4	Obchod se zbraněmi na vnitřním trhu	87
5.5	Příslušné orgány EU a jejich pravomoci	89
5.6	Právní akty EU	90
Kapitola 6:	Současná úprava v rámci EU regulující obchod s ručními zbraněmi	92
6.1	Právně závazné dokumenty	92
6.1.1	Společná akce Rady 2002/589/CFSP	92
6.1.2	Společný postoj Rady 2008/944/CFSP	93
6.1.3	Rozhodnutí Rady 2009/42/CFSP	95
6.1.4	Rozhodnutí Rady 2009/1012/CFSP	95
6.1.5	Rozhodnutí Rady 2010/336/CFSP	96
6.2	Právně nezávazné dokumenty	97
6.2.1	Kodex chování EU pro vývoz zbraní	97
6.2.2	Strategie EU 5319/06	99
6.2.3	Společná deklarace EU- ECOWAS 8834/07	101
6.2.4	Závěr Rady EU 17186/08	102
6.2.5	Společná deklarace EU-USA 15352/09	102
6.3	Jak EU dodržuje své závazky v oblasti SALW	103
Kapitola 7:	De lege ferenda: Cesta ke globální úpravě obchodu se zbraněmi	107
7.1	Konference OSN o ručních a lehkých zbraních	107

7.2 Revizní konference OSN o ručních a lehkých zbraních	108
7.3 Jednání Přípravné komise OSN pro 3. Konferenci OSN o ATT	110
7.4 Smlouva o obchodu se zbraněmi- základní aspekty	111
Závěr	118
Seznam použité literatury a dokumentů	130
Resumé	139
Abstrakt v českém jazyce	142
Abstrakt v anglickém jazyce	142
Seznam klíčových slov	143

Úvod

Ruční zbraně byly hlavním a výhradním nástrojem použitým prakticky ve všech ozbrojených konfliktech (až na tři výjimky) od roku 1990 a způsobily katastrofální následky. 1/3 až 3/4 všech závažných porušení lidských práv, stejně jako 85% všech zabití bylo spácháno za použití ručních zbraní.¹ Každým rokem je zabito pomocí ručních zbraní více než 500 000 lidí.² Celkově již od roku 1945 zemřelo na následky způsobené ručními zbraněmi přibližně 26 milionů lidí.³ Kromě těchto úmrtí, vážných zranění a usnadnění sexuálního násilí způsobují ruční zbraně i další nepřímé následky jako větší chudobu, hladomory, šíření a neléčení nemocí a nadměrné využívání přírodního bohatství. Snadná dostupnost a nízká cena ručních zbraní mají za následek prodlužování konfliktů a vznik konfliktů nových. V zemích stížených konfliktem státy utrací své rozpočty za nákupy dalších zbraní namísto investování finančních prostředků do rozvoje své země a do boje s chudobou.

Ruční zbraně jsou mnoha současnými autory vědecké literatury nazývány novými zbraněmi hromadného ničení, co je však od ostatních zbraní hromadného ničení odlišuje, je nedostatek jejich právní regulace.⁴ Důvodem pro toto označení je schopnost vyvolat stejně rozsáhlé následky na lidských životech, co se počtu a způsobu újmy týče. Zbraně chemické, jaderné, biologické, stejně jako nášlapné miny a nově i kazetové bomby jsou upraveny globální úmluvou. Ruční zbraně na mezinárodní univerzální úrovni doposud závazně upraveny nejsou. S každým dalším dnem umírá na světě 1300 lidí v důsledku jejich rozšíření, nedostatečné právní regulace a nedodržování již přijaté právní regulace.

Obchod s ručními zbraněmi představuje 13% všech transferů zbraní.⁵ Ročně legální obchod s ručními zbraněmi vynese 7 až 10 bilionů dolarů a obchod ilegální, probíhající na černém trhu, vynese další 2 až 3 biliony dolarů.⁶ Ve světě je nyní v oběhu přibližně 500 000 milionů ilegálních

¹ Control Arms Campaign, *Arms Without Borders: Why a globalised trade needs global controls*, Control Arms Campaign, UK, 2006, s. 4

² www.globalsecurity.org/military/library/news/2007/01/mil-070103-voa06.htm, poslední návštěva 31. 3. 2009

³ Sánchez O., 'Toward a Convention on International Arms Transfers', *Seton Hall Journal of Diplomacy and International Relations*, 2001, s. 36

⁴ Anan K. "We the People" *The role of the United Nations in the 21st century*, United Nations, New York, 2000, s. 52

„The death toll from small arms dwarfs that of all other weapons systems— and in most years greatly exceeds the toll of the atomic bombs that devastated Hiroshima and Nagasaki. In terms of the carnage they cause, small arms, indeed, could well be described as “weapons of mass destruction”.“

⁵ Stohl R., Smith D. et al., *Small Arms in Failed States: a deadly combination*, Centre for Defence Information, 1999, <<http://www.cdi.org/issues/failedstates/march99.html>>

⁶ Boutwell J., Klare M., 'A Scourge of Small Arms', *Scientific American*, 2000, <<http://amacad.org/news/scourge.aspx>>

ručních zbraní.⁷ Nepochybně tedy nadešel správný čas obchod efektivně právně regulovat a napravit následky obchodem dosud způsobené.

Proč je tak důležité se obchodem s ručními zbraněmi zabývat? To proto, že úzce souvisí s terorismem, organizovaným zločinem a obzvláště s pašováním a obchodováním s drogami, diamanty a s nerostným bohatstvím. Tyto souvislosti zvyšují jeho nebezpečnost. Zadalší a to je neméně důležité, pro jeho vliv na globální témata současnosti, na udržitelný rozvoj, chudobu, mír a bezpečnost a na lidská práva.

Výchozí otázkou, na níž tato rigorózní práce odpoví je: „Jak je v současnosti právně upraven obchod s ručními zbraněmi na mezinárodní a evropské úrovni a jak má být upraven de lege ferenda“?

Tato rigorózní práce se ve své kapitole 2, praktické části této práce, zaměřuje na obchod mezi členskými státy Evropské unie (dále jen EU) a subsaharskou Afrikou. Státy EU jsou spolu se Spojenými státy americkými (dále jen USA) největšími výrobci a vývozci zbraní do subsaharské Afriky (USA a státy EU dohromady vyrobí 75% veškerých ručních zbraní).⁸ Státy EU na jednu stranu se subsaharskou Afrikou stále obchodují a na druhou stranu těmto státům posílají miliony dolarů na programy odzbrojení, demobilizace a reintegrace.⁹ Francie, Velká Británie a Belgie jsou státy nejvíce zapojenými do obchodu s ručními zbraněmi.¹⁰ Zbraně vyrobené ve Velké Británii a Francii byly použity v Súdánu. Zbraně vyrobené ve Francii si dokonce našly cestu i do Rwandy. Embarga nepředstavovala překážku ani pro státy EU.

Státy subsaharské Afriky nejvíce trpí následky rozšíření a užívání ručních zbraní. V tuto chvíli je již v subsaharské Africe v oběhu 30 milionů ručních zbraní, které přidmýchávají železko do ohnisek konfliktů a rozdmýchávají konflikty nové. Ti, kdo v konfliktech nejvíce trpí, však nejsou kombatanti, jsou jimi civilisté a specifickým způsobem hlavně ženy a děti. Miliony lidí musejí opouštět domovy a jsou na útěku, žijí v táborech, kde jsou vykořisťováni a obklopeni hladem, žízní a všudypřítomným násilím.

Tato práce je zaměřena na představení aplikovatelných norem práva mezinárodního a v jeho rámci norem lidských práv a humanitárního práva, mechanismů, díky nimž je možné dovodit

⁷ Bah A., 'Microdisarmament in West Africa: The ECOWAS Moratorium on small arms and light weapons', *African Security Review*, Vol. 13, No. 3, 2004, <<http://www.iss.co.za/pubs/ASR/13No3/FBah.htm>>

⁸ www.iansa.org/media/wmd.htm, poslední návštěva 31. 3. 2009

⁹ Disarmament, Demobilization and Reintegration (DDR)

¹⁰ Alcalde J., Bouchard C., 'Human Security and Coherence within the EU: The Case of 2006 UN Small Arms Conference', *Hamburg Review of Social Science*, Vol. 3, Issue 1, 2008, s. 16

odpovědnost státu za autorizování obchodu se SALW, jež budou v třetí zemi použity k porušení norem lidských práv či norem práva humanitárního a na ilustraci případů, jež byly projednány před mezinárodními institucemi. A že jich dosud nebylo mnoho vypovídá o komplikovanosti dovození výše uvedené odpovědnosti vyvážejícího státu. Práce se dále věnuje úpravě obchodu se SALW v rámci EU a to jak v rovině teoretické, tak i konkrétním právním aktům ve snaze pochopení paradoxního jednání států EU ve věci vývozu zbraní. V neposlední řadě se tato práce zabývá vývojem mezinárodní závazné Smlouvy o obchodu se zbraněmi (dále jen ATT). Státy souhlasí s potřebou obchod regulovat pro následky, jež působí, avšak je to spíše otázka politiky a ne práva, že smlouva dosud není podepsána. Kromě primárního rozhodnutí, že smlouva bude uzavřena, je třeba dosáhnout konsenzu ohledně začlenění ustanovení upravujících jednotlivé aspekty obchodu. Primárně je však třeba si ujasnit, co přesně má ATT regulovat. Je to obchod legální či ilegální? Co tyto pojmy znamenají? Nejednotná terminologie představuje významnou překážku.

Zásadním a výchozím bodem této problematiky je postoj a politika států vůči obchodování s ručními zbraněmi. K tomu, aby byl obchod s ručními zbraněmi regulován funkčním a závazným právním instrumentem je nezbytně třeba vůle a upřímného odhodlání států. Téma závazné mezinárodní úpravy obchodu se zbraněmi je tedy primárně politické a podružně právní. Ačkoliv je tato práce zaměřena na právní stránku tohoto tématu, politickým vlivům se nelze vyhnout. Státy na obchod nahlíží z politického a ekonomického hlediska a nyní nově, pod tlakem veřejnosti začínají na problematiku nahlížet i z lidskoprávní perspektivy. Ačkoliv byl v minulosti prosazován ekonomický důvod jako zásadní opodstatnění obchodu se zbraněmi, autoři několika nových studií zdůrazňují důvody politické. Zbraně mají primárně sloužit pro potřeby obrany státu a stát není omezen v nabývání zbraní pro tyto účely. Dosud proběhlo mnoho jednání, jejichž závěrem byla prohlášení o nutnosti globální úpravy a snížení následků, o větší transparentnosti a o vývozních kontrolách. K významnému zlepšení však stále nedošlo. Dosavadní vývoj prokázal nevlí státní jednat, omezit se ve svých obchodech a zveřejnit data o provedených transferech. Ekonomický a politický aspekt obchodu se zbraněmi stojí zjevně v rozporu s aspektem lidskoprávním. Státy na obchodu se zbraněmi vydělávají biliony dolarů a získávají tím politický vliv až převahu, zároveň však miliony lidí umírají na následky jejich obchodování.

Je tedy pravděpodobné, že bude v dohledné době uzavřena Smlouva o obchodu se zbraněmi? Má tato smlouva potenciál obchod se SALW regulovat?

Metodologie

Tato práce vychází v základu ze 4 zdrojů: originálního znění dokumentů, úmluv, rezolucí a zpráv OSN; ze zahraničních publikovaných vědeckých článků a studií a dostupné české literatury; ze zpráv a studií nevládních organizací a v neposlední řadě z vlastního pochopení, znalostí a úsudku.

Pro porozumění faktickému průběhu obchodu se SALW jsou užity informace publikované uznávanými nevládními organizacemi s dlouholetou tradicí, vědeckých a výzkumných institucí, z nichž několik je napojeno na univerzitu či orgán OSN. Jak je blíže rozvedeno v práci samé, státy publikují informace týkající se výše uvedeného pouze v minimálním rozsahu, proto tyto podklady nejsou zdrojem, který by napomohl pochopení této problematiky.

Základní metodou je metoda analytická. V této práci jsou detailně analyzovány texty právních instrumentů, a to v jejich kontextu. Důraz je kladen na zhodnocení implementace daných nástrojů. Teoretické znění a jeho praktická implementace sobě v mnohých případech neodpovídají. Druhou metodou užitou v této práci je metoda srovnávací. Ta je užitá v 4. kapitole k porovnání dokumentů a v závěru, kde je porovnán návrh globální Úmluvy o obchodu se zbraněmi s obchodem (Arms Trade Treaty- dále jen ATT) tak, jak ve skutečnosti probíhá. Metodami, použitými k výkladu jednotlivých instrumentů, jsou gramatický a logický výklad.

Vzhledem k tomu, že tato práce vychází ze zdrojů, jejichž originální znění je v anglickém jazyce a sama autorka veškeré texty překládala vlastními silami, nastala v průběhu psaní této práce opakovaně situace, kdy v anglickém textu byl použit výraz, který nemá výstižný český ekvivalent a má velmi specifický význam. Tato slova jsou k nalezení v anglickém jazyce v poznámce pod čarou při prvním použití daného výrazu v textu a dále jsou používána pouze v českém překladu. Stejně tak i celé názvy dokumentů jsou v anglickém jazyce uvedeny v poznámkách pod čarou a v seznamu použité literatury.

Seznam použitých zkratek

ATT: Arms Trade Treaty

CCW: Convention on Certain Conventional Weapons, 1980

CFSP: Common Foreign and Security Policy

DRC: Democratic Republic Congo

ECOWAS: Economic Community of Western African States

EKLP: Evropská komise pro lidská práva

ESD: Evropský soudní dvůr

ESLP: Evropský soud pro lidská práva

EU: Evropská unie

EÚLS: Úmluva na ochranu lidských práv a základních svobod

MSD: Mezinárodní soudní dvůr

MTS: Mezinárodní trestní soud

OBSE: Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě

OSN: Organizace spojených národů

PAKT: Pakt o občanských a politických právech

POA: Program of Action to Prevent, Combat and Eradicate the Illicit Trade in Small Arms and Light Weapons in All Its Aspects

SADC: South African Development Community

SALW: Small Arms and Light Weapons

SEU: Smlouva o Evropské unii

SFEU: Smlouva o fungování Evropské unie

SES: Smlouva o založení Evropského společenství

SZBP: Společná zahraniční a bezpečnostní politika

UNIDIR: United Nations Institute for Disarmament Research

USA: United States of America

Kapitola 1: Vysvětlení základních pojmů

1.1. Pojem ručních zbraní

Jak již bylo zmíněno v úvodu, v současné době neexistuje jednotná definice ručních zbraní.¹¹ Pojem ručních zbraní v sobě nejčastěji zahrnuje tyto tři pojmy: ruční zbraně v užším slova smyslu, lehké zbraně a střelivo a výbušniny. Pro takovéto pojetí se užívá zkratka SALW (Small Arms and Light Weapons).¹²

Ruční zbraní v užším slova smyslu se rozumí taková zbraň, jíž může nosit a používat jediný voják. Mezi ruční zbraně patří pistole, revolvery, brokovnice, karabiny, útočné pušky, samopaly a ruční granáty. Lehké zbraně jsou ty, jež musí být ovládány několika osobami najednou a jsou hůře přenosné. Mezi ně patří těžké kulometry, granátometry, přenosné protiletadlové zbraně, protitankové zbraně, přenosné raketometry protitankových střel a raketových systémů a minometry.¹³ Obecně vzato, každá zbraň, jejíž ráže je menší než 20 mm je považována za ruční zbraň.¹⁴ Základními znaky ručních zbraní jsou jejich snadná manipulace, přenosnost, a to, že jdou velmi snadno skryt. Ruční zbraně jsou používány v ozbrojených silách, obzvláště v silách zajišťujících vnitřní bezpečnost, mezi jinými také pro sebeobranu, útok zblízka, přímou či nepřímou palbu, proti tankům či letadlům na krátké vzdálenosti.

Vzhledem k tomu, že se tato práce zabývá evropskou a mezinárodní právní úpravou SALW, je třeba ujasnit si v této kapitole, jaké definice jsou v právních dokumentech užívány, a to proto, že nejsou výslovně zmiňovány. V dokumentech EU přijatých po roce 2003 je užívána definice, jež byla publikována v příloze Společné akce 2002/589/CFSP¹⁵:

„Společná akce se vztahuje na následující kategorie zbraní, aniž je dotčena jakákoli budoucí mezinárodně dohodnutá definice ručních palných a lehkých zbraní. Tyto kategorie mohou být předmětem dalšího upřesnění a mohou být přehodnoceny ve vztahu k takové budoucí mezinárodně dohodnuté definici.

a) *Ruční palné zbraně a příslušenství určené výhradně k vojenskému užití:*

- *kulometry (včetně těžkých kulometů),*

¹¹ http://www.osn.cz/zpravodajstvi/casopis/soubory/OSN_2006_06-7_zlom.pdf, poslední návštěva 5.12.2010

¹² V této práci budou ruční zbraně v širším smyslu adresovány pod touto zkratkou SALW

¹³ Heavy machine guns; hand-held under-barrel and mounted grenade launchers; portable anti-aircraft guns; portable anti-tank guns; recoilless rifles; portable launchers of anti-tank missile and rocket systems; portable launchers of anti-aircraft missile systems; and mortars of calibres less than 100 mm

¹⁴ Pro získání bližší představy o SALW je možné se podívat na: <http://www.ecosap.ecowas.int/> do sekce Know the Small Arms and Light Weapons

¹⁵ Společná akce Rady EU o příspěvku Evropské unie k boji proti destabilizujícímu hromadění a šíření ručních palných a lehkých zbraní

- samopaly, včetně automatických pistolí,
- plně automatické pušky,
- poloautomatické pušky, pokud byly vyrobeny nebo vyvinuty pro ozbrojené síly,
- tlumiče.

b) Lehké pěchotní zbraně:

- děla (včetně automatického děla), houfnice a minomety ráže do 100 mm,
- granátomety,
- protitankové zbraně, bezzákladné zbraně (rakety odpalované z ramene),
- protitankové rakety a raketomety,
- protiletadlové rakety/přenosné systémy vzdušné obrany (MANPADS).“

Co se mezinárodních dokumentů týče, dokumenty přijaté v rámci Organizace spojených národů (dále jen OSN) od roku 1997, kdy byla prvně představena určitá definice SALW až do roku 2005-2006 užívaly definici uvedenou ve Zprávě panelu vládních odborníků OSN na ruční a lehké zbraně č. A/52/298 ze dne 27.8.1997, jež zní:

„Ručními zbraněmi jsou: revolvery a samonabíjecí pistole, pušky a karabiny, samopaly, útočné pušky a lehké kulomety.¹⁶ Za lehké zbraně se považují: těžké kulomety, granátomety, přenosné protiletadlové zbraně, přenosné protitankové zbraně, zbraně bez zpětného nárazu, přenosné vrhače protitankových střel a raketových systémů, přenosné vrhače protiletadlových systémů a minomety kalibru nižšího nežli 100mm.“^{d7}

Akční program OSN (Programme of Action- dále jen POA) novou definici nenabídl. Nejblíže oficiální definici je v současnosti užívána definice obsažená v Mezinárodním nástroji, který umožní státům včas a spolehlivě identifikovat a sledovat ruční a lehké zbraně z roku 2005.¹⁸

V tomto dokumentu „Ruční a lehké zbraně“ představují jakoukoliv přenosnou zbraň, z níž je možné vystřelit či vypálit náboj, kulku či projektil, či je možné ji snadno k tomuto účelu přeměnit. Ruční zbraně jsou, obecně řečeno, zbraně určené pro individuální užití. Zahrnují, mezi jinými revolvery, samonabíjecí pistole, pušky a karabiny, poloautomatické pušky, útočné pušky, lehké kulomety.¹⁹ Lehké zbraně jsou obecně řečeno zbraně určené pro užití dvěma až třemi osobami jako posádkou, ačkoliv by mohly být nesený i jednou osobou. Zahrnují, mezi jinými, těžké kulomety, granátomety, přenosné protiletadlové zbraně, přenosné protitankové zbraně, zbraně bez

¹⁶ revolvers and self-loading pistols, rifles and carbines, sub-machine guns, assault rifles, and light machine guns.

¹⁷ heavy machine guns, hand-held under-barrel and mounted grenade launchers, portable anti-aircraft guns, portable anti-tank guns, recoilless rifles, portable launchers of anti-tank missile and rocket systems, portable launchers of anti-aircraft missile systems, and mortars of calibres of less than 100 mm.

¹⁸ č. A/60/88, přijat Valným shromážděním OSN dne 8.12.2005

¹⁹ „Small arms“ are, broadly speaking, weapons designed for individual use. They include, inter alia, revolvers and self-loading pistols, rifles and carbines, sub-machine guns, assault rifles and light machine guns.

*zpětného nárazu, přenosné vrhače protitankových střel a raketových systémů, přenosné vrhače protiletadlových systémů a minomety kalibru nižšího nežli 100 mm.*²⁰

Mezinárodní dokumenty, jež nebyly přijaty v rámci OSN (dokumenty regionální), obsahují své pojetí ručních a lehkých zbraní přímo v daném dokumentu, například Dokument OBSE obsahuje výčet ručních a lehkých zbraní.²¹ Organizace Severoatlantické smlouvy se taktéž zabývá problematikou ručních zbraní, jejichž definice je k nalezení na tomto odkazu.²² V rámci Rady Evropy byla uzavřena Evropská úmluva o kontrole nabývání a držení střelných zbraní jednotlivými osobami. Tato Úmluva obsahuje definici střelných zbraní v příloze 1 k této Úmluvě.

1.2 Vztah mezi konvenčními zbraněmi a ručními zbraněmi

V mnoha textech se pod pojmem konvenční zbraně rozumí i zbraně ruční.²³ V některých vědeckých článcích se však setkáme i s opačným názorem. Na poli OSN jsou však ruční zbraně podřazovány pod kategorii zbraní konvenčních. Ruční zbraně jsou například zahrnuty od roku 2003 jako 8 kategorie v Registru konvenčních zbraní OSN z roku 1991 a v roce 2006 vznikl pro oznamování obchodu se SALW dokonce speciální formulář. Odpověď na tuto otázku se však stále dynamicky vyvíjí. V současné době je převažující tendencí zahrnovat do pojmu konvenční zbraně i zbraně ruční a to i přes jejich rozdíly (cena, přenosnost, snadnost opravy). Hlavně při snaze o globální právní úpravu je třeba adresovat je společně, neboť mají úzký vztah (přestože většina úmrtí ve válečných konfliktech může být připisována ručním zbraním, ve většině případů bylo zabíjení v takovém rozsahu umožněno právě díky přítomnosti zbraní konvenčních).

Pozitivní definice užívaná Úřadem pro otázky odzbrojení OSN stanoví, že „*Konvenční zbraně zahrnují, avšak nejsou limitovány na ozbrojená vozidla, bojové helikoptéry, bojové letouny, válečné lodě, ruční a lehké zbraně, nášlapné miny, kazetové bomby, střelivo a děla.*“²⁴

Negativní definice konvenčních zbraní stanoví, že „*konvenční zbraně jsou ty, jež neobsahují jaderné, biologické, či chemické materiály a jsou obecně legální v rámci mezinárodního práva upravujícího ozbrojené*

²⁰ „**Light weapons**” are, broadly speaking, weapons designed for use by two or three persons serving as a crew, although some may be carried and used by a single person. They include, inter alia, heavy machine guns, hand-held under-barrel and mounted grenade launchers, portable anti-aircraft guns, portable anti-tank guns, recoilless rifles, portable launchers of anti-tank missile and rocket systems, portable launchers of anti-aircraft missile systems, and mortars of a caliber of less than 100 millimetres

²¹ Dokument OBSE k ručním a lehkým zbraním z roku 2000, preambule, odst. 3

²² http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_52142.htm, poslední návštěva 23.1.2011

²³ například dle rozdělení tematiky na stránkách UNODA <<http://www.un.org/disarmament/issues.shtml>>

²⁴ Gillis M., *Disarmament- A basic guide*, OSN, 2009, s. 51

*konflikty.*²⁵ Pojem konvenční zbraně zahrnuje „širokou škálu zbraní užívaných na moři, na pevnině i ve vzduchu.“²⁶

Těžké konvenční zbraně stejně jako SALW jsou užívány ve stejných situacích, ozbrojené jednotky je většinou používají společně. Těžkými konvenčními zbraněmi stejně SALW se jednotky snaží dosáhnout stejného cíle, proto je namístě zabývat se oběma kategoriemi zároveň ve snaze obchod se zbraněmi regulovat.

1.3 Lidskoprávní perspektiva obchodu s ručními zbraněmi

Pojem lidskoprávní perspektivy bude v textu této práce několikrát užit, neboť na problematiku obchodu se zbraněmi lze nahlížet z perspektivy ekonomické, politické a lidskoprávní. Těmito způsoby lze uvažovat nad důvodem vývozu zbraní a jeho přínosem pro stát zbraně vyvážející a taktéž nad dosavadní deregulací obchodu s ručními zbraněmi a faktickou neochotou států jej regulovat a významně jej omezit a v neposlední řadě nad konstantním porušováním embarg. Jak se blíže dozvíme z kapitoly 3 této práce, na obchod se SALW a jeho důsledky se vztahují některé normy lidských práv a normy mezinárodního práva humanitárního. Budeme-li hovořit o lidskoprávní perspektivě obchodu se SALW, jsou tímto pojmem myšleny normy lidských práv a normy mezinárodního humanitárního práva, které obchod se SALW může porušit, či je již prokazatelně porušuje. Vztahují-li se lidskoprávní normy a normy humanitárního práva na obchod se SALW a jeho důsledky znamená to, že může být určitým způsobem dovozena i odpovědnost státu za porušení těchto norem. Právě z důvodu možného uplatnění odpovědnosti za důsledky, které vyvezené SALW způsobí ve třetím státě, se státy efektivně snaží vyhýbat začlenění zmínky o lidskoprávní perspektivě obchodu se zbraněmi do dokumentů, jež se obchodu se zbraněmi týkají. Některé státy oponovaly začlenění lidskoprávní perspektivy do úmluv z obav, že by je tato fráze zbavila možnosti nabývat zbraně pro jejich legitimní potřeby obrany, přestože se tohoto státy obávat nemusí; právo na získání a držení zbraní pro účely obrany státu vyplývá z Charty OSN.²⁷

²⁵ Gillis M., *Disarmament- A basic guide*, OSN, 2009, s. 51

²⁶ definice užívaná UNODA- Úřadem pro otázky odzbrojení OSN

²⁷ Peters R., *Small Arms: No Single Solution*, UN chronicle, Vol. 46, Issue 1/2, 2009

Kapitola 2: Průběh obchodu s ručními zbraněmi a jeho důsledky

Tato kapitola se zabývá tím, jak prakticky obchod se SALW probíhá, jaké jsou jeho důsledky a přináší řadu konkrétních příkladů ze zemí subsaharské Afriky. Tato kapitola má ilustrovat, jak komplikovaný obchod se zbraněmi je, kolik aktérů je do něj zapojeno a kolik neštěstí dokáže jedna ruční zbraň v nesprávných rukou způsobit. Tato kapitola má dále ukázat obchod se SALW v souvislostech a upozornit, že při pokusu regulovat obchod se SALW je třeba věnovat stejnou pozornost i souvisejícím záležitostem.

Tím, že bude porovnán aktuální návrh Smlouvy o obchodu se zbraněmi (ATT) tak, jak vyplývá z kapitoly 7 se skutečností, jak obchod se SALW probíhá mezi zeměmi EU a státy subsaharské Afriky, bude možné v závěru provést zhodnocení daného návrhu Smlouvy. Obzvláště zda-li text pokrývá veškeré aspekty daného obchodu, kde jsou potenciální mezery v právu, zda-li může být efektivní a úspěšný v regulaci tohoto obchodu a samozřejmě zda-li má šanci být schválen Valným shromážděním OSN.

Pro pochopení této problematiky v jejím kontextu je důležité předesítní, jak vlastně k rozšíření ručních zbraní došlo a kdy. Zaprvé, k rozšíření SALW došlo během Studené války. Jak Sovětský svaz, tak i USA bez předvídání možných následků darovaly i prodávaly SALW různým státům, aby si zajistily jejich podporu. Tou dobou panovalo napětí a nejistota, zda-li nastane útok či nikoliv a proto se státy snažily tímto způsobem pojistit pro případ, že by útok skutečně nastal. Karta se však obrátila, když zbraně, které byly dříve vyvezeny, byly po nějaké době použity proti jejich vývozcům, jako například v Afgánistánu. Zadruhé, po skončení Studené války došlo k masivnímu rozprodání skladů západoevropskými a post-komunistickými státy, pro něž byly zbraně již přebytné. Zbraně byly prodány kterémukoliv zájemcům.²⁸ „Rozšíření ručních a lehkých zbraní je v základu problémem poválečným (mysleno po Studené válce). Zatímco velké množství zbraní bylo převezeno do země třetího světa během Studené války, je ironické, že problém s jejich rozšířením nastal až po jejím konci.“²⁹ Rozpad Varšavského paktu vyústil v nedostatek vnitřní kontroly v těchto státech a v širokou nabídku ručních zbraní. Vzniklé vakuum vyplnili nestátní aktéři, kteří zbraně nakoupili.³⁰ Zatřetí, západoafrické státy liberalizovaly soukromé vlastnictví zbraní během konfliktů v západní Africe. Vlády distribuovaly zbraně polovojenským jednotkám, aby s jejich

²⁸ Boutwell J., Klare M., 'A Scourge of Small Arms', *Scientific American*, 2000, <<http://amacad.org/news/scourge.aspx>>

²⁹ Stemmet A., 'Regulating Small Arms and Light Weapons: African experience', *African Security Review*, Vol. 10, No. 3, 2001, <<http://www.iss.co.za/PUBS/ASR/10NO3/Stemmet.html>>

³⁰ idem

pomocí bojovaly s rebely během občanských válek v Pobřeží Slonoviny, Libérii a Sierra Leone.³¹ „Posléze však došlo k setřetí rozdílu mezi legálními a ilegálními zbraněmi, protože tyto státy nebyly schopné vynutit právo na svém území.“³² To však již bylo tisíce zbraní v oběhu.

2.1 Výroba

Otázka legality či ilegality vyvstává již v prvním stádiu obchodu se SALW, při jejich výrobě. Většina SALW je vyrobených legálně, společnostmi majícími licenci k výrobě zbraní (legální výroba činí kolem 57%).³³ Ilegální výroba není jevem frekventovaným, nicméně se přesto vyskytuje a často zahrnuje velké společnosti, které fungují pod záštitou určité regionální autority, jako například Podněstří, či se jedná o malovýrobce například na Srí Lance a v Kolumbii. V subsaharské Africe existuje nejméně 38 společností, které vyrábí SALW.³⁴

Je nutné zdůraznit úzký vztah států a výrobců zbraní. Převážná většina výrobců má plnou podporu států.³⁵ Z tohoto důvodu je většina výroby státem evidována. To ale není jediným určujícím faktorem legality. Existují vlády, které samy používají zbraně k potlačování lidských práv a pokud tyto vlády udělují licence za účelem výroby pro jejich vlastní potřeby, jedná se o rozporuplnou situaci. Dalším sporným bodem je udělování licencí k výrobě zbraní třetím státům. Velké společnosti sídlící povětšinou v Evropě či USA udělují licence do zemí, které nejsou vázány vysokými, někdy však dokonce žádnými standardy, co se obchodu se zbraněmi týče. Výroba je v těchto státech výhodnější a to nejen z hlediska ceny, ale ušetří se i tím, že nemusí být dodržovány standardy. Speciální výhodou představuje fakt, že se tyto státy nezděrahnají zbraně prodat tam, kam by evropské státy z politických důvodů zbraně neprodaly.

Roční produkce SALW činí kolem 8 milionů zbraní.³⁶ 92 zemí vyrábí SALW, nicméně 75% objemu všech vyrobených zbraní pochází z USA a EU.³⁷ Výroba spočívá v rukou jen několika velkých společností a to proto, že náklady na výzkum a rozvoj vyloučily z trhu společnosti menší, které neměly snadný přístup ke kapitálu.

Společnosti vyrábějící ruční zbraně jsou součástí širšího průmyslu a to obzvláště výroby pozemních zbraní. Průmysl v oblasti ručních zbraní je dokonce méně transparentní než širší

³¹ Keili F., *Small arms and light weapons transfer in West Africa: a stock-taking*, UNIDIR, Geneve, 2008, s. 6

³² idem

³³ www.smallarmssurvey.org/files/sas/publications/year_b_pdf/2007/2007SAS_English_press_kit/2007SASCh1_summary_en.pdf, poslední návštěva 31. 3. 2009

³⁴ Stohl R., Myerscough R., 'Sub-Saharan Small Arms: The Damage Continues', *Current History*, 2007, s. 227

³⁵ Wrigley Ch., *The Arms Industry*, Campaign against Arms Trade, London, 2001, s. Executive summary

³⁶ IRIN, *Guns out of Control: the continuing threat of small arms*, IRIN In-Depth report, Nairobi, 2006, s. 3

³⁷ www.iansa.org/media/wmd.htm, poslední návštěva 31. 3. 2009

zbraňový průmysl. Toto je zapříčiněno alespoň z části vlastnickou strukturou v tomto průmyslu. Společnosti vyrábějící ruční zbraně v západní Evropě nejsou akciovými společnostmi s mnoha různými akcionáři, kdy by společnost musela akcionářům předkládat zprávy o svých aktivitách a výkonu.

Získat přesná data o výrobě SALW je složité, přes všechny snahy států o transparentnost. Záleží na státu samém, v jakém rozsahu uveřejní informace o vyrobených zbraních a zda-li specifikuje jejich typy. Zdůrazňuje-li se totiž transparentnost, myslí se tím hlavně transparentnost při vývozech zbraní, u výroby se transparentnost příliš neprosazuje. Co více, výroba je stále brána jako vnitřní záležitost státu, kdežto transfery jsou záležitostí mezinárodní (objektivně zahrnují více států). Částečně lze tyto informace nalézt ve výročních zprávách vlád států, které je dobrovolně publikují.

Dokumenty upravující obchod se SALW většinou výrobu SALW opomíjejí, neboť je jak již bylo výše zmíněno považována za vnitrostátní záležitost státu. Vnitrostátní záležitostí by však byla pouze v případě, kdy by stát vyrobil pouze zbraně pro své potřeby obrany státu. Což by však mohlo prakticky znamenat, že každý stát si sám musí vyrobit SALW pro svou potřebu. Co více, společnosti vyrábějící zbraně mají často pobočky i v jiných zemích. Za této situace však společnosti vyrábějící SALW podstatnou část své produkce vyvezou za hranice státu, či je vyrobí za hranicemi státu, v němž sídlí, z tohoto důvodu by i výroba měla být upravena mezinárodními dokumenty. Při regulaci výroby se lze zaměřit na dodržování standardů při jejich výrobě, označování a okamžitou registraci, aby mohly být v budoucnu vysledovány. Je však možné regulovat množství vyrobených SALW? Výroba SALW je přeci jen soukromým sektorem, ačkoliv regulovaným státem, tudíž se zde uplatní princip poptávky-nabídky. Bylo by možno zvažovat již ve fázi výroby, zda-li je poptávka po SALW je legitimní? Zda-li aktér, jenž zbraně poptává k tomu má legitimní důvod? Zda-li množství, jenž aktér požaduje, je realistické vzhledem k účelu, jaký uvádí? Je možné v případě pochybností tyto zbraně preventivně nevyrobit a tak předejít potenciálně ilegálnímu vývozu? Co se nám dnes jeví jako nereálné, by mohlo v budoucnu sloužit jako prevence konfliktů.

2.2 Vývoz

Vývoz představuje tu část obchodu se SALW, kdy jsou zbraně vyrobeny, prodány kupci a opouští hranice vyrábějícího státu. V této části se zaměříme na ty státy, které zbraně vyrobily a vyváží,

tedy na stranu nabídky SALW. Vývozem je myšlen též samotný prodej SALW (změna vlastníka) a aktéři tohoto prodeje.

Nejprve je třeba zabývat se otázkou, proč státy EU (zaměříme-li se pouze na ně jako na významné vývozce) vyvážejí SALW? Jaký je jejich motiv, je-li již v současnosti obecně známo, jaká rizika s sebou obchod přináší a jaký vliv má na lidské životy? Dostupné informace naznačují, že možné zásahy vlády zaměřené na snížení vývozu vojenských ručních zbraní kontroverzním příjemcům by měly pouze nepatrný negativní dopad na společnosti a domácí ekonomiku. Je tudíž velmi překvapivé, že západní společnosti i nadále podporují vývoz SALW velice kontroverzním příjemcům.³⁸

Nové studie překonávají tradiční názory, že zásadním důvodem, proč vyspělé země vyvážejí zbraně, v našem případě tedy SALW, do zemí, kde jsou porušována či potlačována lidská práva a/nebo je na ně uvaleno embargo (viz. 2.6), jsou důvody ekonomické. Studie navrhuje, že politické důvody jsou stejně významné, ne-li významnější, jako důvody ekonomické. Za ekonomické důvody je považován zisk, neboť se dodnes uchovala představa, že zisk z vývozu zbraní je zásadní pro prosperitu daného státu, ačkoliv tomu tak ve skutečnosti není a jedná se spíše o symbolické zisky.³⁹ Kromě zisku států a obranných společností je dalším ekonomickým faktorem zaměstnanost, neboť obranné společnosti v zemích vyvážejících zbraně zaměstnávají velký počet zaměstnanců, pro něž je vývoz zbraní základním živobytím. Můžeme tedy říci, že ekonomické důvody nejsou tak zásadního charakteru, přesto jsou významným faktorem. O to významnější roli při rozhodování o vývozu zbraní však hraje politický faktor. *„Zbraně hrají potenciálně významnou roli v zachování spojenečství, již západní státy historicky omezovaly dovoz zbraní do nepřátelských zemí a preferovaly dovozy do zemí přátelských, klientům či do režimů geograficky strategicky významných.“*⁴⁰ Politickou povahu transferů zbraní za současného porušení embarga prosazuje i vědec M. Moore, jenž vysvětluje, že pouze ekonomické motivy nemohou samy o sobě vysvětlit, proč státy porušují embargo. Ekonomickou výhodu by státy vyvážející zbraně do zemí, na něž bylo uvaleno embargo, totiž získaly pouze v ten moment, kdy by jim stát zbraně přijímající poskytl určitou ekonomickou výhodu; když by byl tento stát ochoten za zbraně zaplatit vyšší

³⁸ Weidacher R., *Behind a Veil of Secrecy: Military Small Arms and Light Weapons Production in Western Europe*, An Occasional Paper of the Small Arms Survey No. 16, 2005, s. 78

³⁹ Perkins R., Neumayer E., 'The organized hypocrisy of ethical foreign policy: Human rights, emocracy and Western arms sales', *Geoforum*, Vol. 41, Issue. 2, 2010, s. 249

⁴⁰ idem

cenu a nakoupit větší objem zbraní.“⁴¹ V opačném případě se státu, jenž zbraně vyveze, související riziko (možná mezinárodní odpovědnost a politické důsledky) nevyplatí.

Stádium vývozu je rozhodné pro přeměnu legálního obchodu v obchod ilegální. „*Je odhadováno, že 80 až 90% obchodů se SALW, které probíhají na černém trhu, pochází z legálního obchodu.*“⁴² Při vývozu na rozdíl od výroby není snadné rozlišit, zda-li se jedná o legální či ilegální obchod. U výroby je jednoznačné, zda subjekt má či nemá licenci k výrobě a byla-li získána oprávněně či neoprávněně. Každá úmluva či stát definuje ilegální obchod lehce odlišně a tyto rozdíly obchod usnadňují. Použijeme-li definici Dokumentu OBSE, jedná se o takový obchod, který porušuje národní či mezinárodní normy. Z této definice vyplývá, že ilegálním vývozem může být takový vývoz, který je plně v souladu s národní legislativou, avšak tyto zbraně jsou ve výsledku použity k potlačování lidských práv a svobod a tudíž je obchodem ilegálním. Co však ztěžuje identifikaci, zda-li se jedná o obchod legální či ilegální, je fakt, že obchod ilegální se dále vnitřně člení na obchod na černém trhu a šedém trhu. Obchodování na černém trhu je takové, které zjevně porušuje národní či mezinárodní normy a je prováděno bez vědomí státu. Šedý obchod však probíhá buď jménem státu, nebo s jeho souhlasem. Ilegální obchod představuje dle různých zdrojů 10-55% obchodu legálního, realističtějších však je 10-20%.⁴³

Existuje několik metod, jak se z legálního obchodu stane obchod ilegální:

- v rámci šedého trhu: byly-li jednou zbraně dodány povstalecké skupině, dodávající stát ztrácí kontrolu nad tím, kam jsou zbraně dále převezeny;
- skrze porušení vývozního systému udělování licencí, jako například za použití falešného certifikátu konečného uživatele;
- skrze krádeže z vojenských skladů, jež jsou prováděny za účelem majetkového prospěchu;
- znovunabytí zbraní po boji;
- skrze legální nákupy zbraní civilisty, které jsou pak prodány jiným subjektům.⁴⁴

Zásadním důvodem pro nejasnosti v rozlišení legálního a ilegálního obchodu je nedostatek transparentnosti. Analýza ukazuje, že žádný stát není zcela transparentním ve svém podáváníí

⁴¹ Moore M., 'Arming the Embargoed: A Supply-Side Understanding of Arms Embargo violations', *Journal of Conflict Resolution*, 2010, s. 609

⁴² IRIN, *Guns out of Control: the continuing threat of small arms*, IRIN In-Depth report, Nairobi, 2006, s. 5

⁴³ Marsh N., 'Two Sides of the Same Coin: Establishing Controls for SALW and Major Conventional Weapons', *The Brown Journal of World Affairs*, Vol. IX., Issue 1, 2002, s. 220

⁴⁴ ibidem, s. 224

zpráv o transferech SALW a ani ty nejtransparentnější státy nejsou dostatečně transparentní.⁴⁵ Dánsko, Německo a Nizozemí patří od roku 2001 do roku 2008 (kdy byla dokončena citovaná studie) mezi nejvíce transparentní země, které každoročně podávají zprávy. V roce 2008 patřily mezi nejtransparentnější státy Švýcarsko, Velká Británie a Německo⁴⁶ a jako nejméně transparentní země byly označeny Írán a Severní Korea.⁴⁷ Obzvláště složité je najít spolehlivá data o transferech zbraní nestátním aktérům. „*Vývozců, stejně jako příjemců těchto zbraní se snaží tyto transfery utajit a povětšinou se zde jedná o SALW.*“⁴⁸ Bez transparentnosti není přísnější právní úprava užitečná, protože se až na výjimky nezjistí, jaké transfery proběhly či mají proběhnout a tudíž nebude možné zhodnotit, zda-li jsou legální či ilegální a vyvodit z toho právní důsledky.

Dalším faktorem, který toto rozlišení ztěžuje, je množství subjektů, které se obchodu účastní. „*Aktéry ilegálních obchodních aktivit mohou být zkorumpovaní úředníci, dealeri, kteří zbraně nakupují a prodávají, zprostředkovatelé, kteří usnadňují kontakt mezi prodejci a kupujícími, potenciální kupci a prodejci zbraní ti, kteří zbraně nabízené k prodeji nevlastní a osoby účastníci se převozu a pašování zbraní.*“⁴⁹

Co se subjektů obchodu týče, jedním ze sporných témat je vývoz zbraní nestátním aktérům. Téma je to složité a nalezení konsensu při přípravě ATT se zdá být tvrdým oříškem. Kdo je zahrnut pod pojem nestátní aktér? Je třeba si uvědomit, že nestátních aktérů může být mnoho typů, například: ozbrojené skupiny rebelů, bojovníci za svobodu, polovojenské skupiny a další nestátní aktéři úzce spojení se státními orgány, například občanská milice zahrnující obecní skupiny a milice, občanské obranné síly, členové výborů bdělosti, teroristé a teroristické skupiny, zločinci a zločinecké skupiny, včetně obchodníků na černém trhu, politické strany a přidružené politické skupiny, soukromé vojenské společnosti, soukromé bezpečnostní společnosti, jiné soukromé společnosti s vlastní bezpečnostní službou, národní zákonný maloobchodní trh, obchodníci a velkoobchodníci, zprostředkovatelé obchodu se zbraněmi a čelní společnosti, občanské instituce jako například muzea, civilisté, včetně sportovních střelců, lovců, sběratelů zbraní a držitelů zbraní pro osobní potřebu.⁵⁰ *Existuje základní etické a morální dilema v této diskusi,*

⁴⁵ Lazarevic J., Transparency Counts: Assessing State Reporting on Small Arms Transfers, 2001-08, An Occasional Paper of the Small Arms Survey, 2010, s. 155

⁴⁶ ibidem, s. 33

⁴⁷ ibidem, s. 37

⁴⁸ Marsh N., ‘Two Sides of the Same Coin: Establishing Controls for SALW and Major Conventional Weapons’, *The Brown Journal of World Affairs*, Vol. IX., Issue 1, 2002, s. 14

⁴⁹ ibidem, s. 7

⁵⁰ Garcia D., ‘Transfers beyond the State-to-State Realm’, *International Studies Perspectives* 10, 2009, s. 7

„armed rebel groups, “freedom fighters,” paramilitaries, or warlords; paramilitaries and other nonstate actors closely associated with state agencies; civilian militia including communal groups and militias, civil defense forces, vigilante groups; terrorists and terrorist organizations; criminals and criminal groups, including black market arms traders; political parties and associated political groups; private military companies; private security companies, and other private companies with their own security staff; arms traders: domestic legal retail markets, traders and wholesalers, arms brokers, and front companies; civil institutions, such as museums; civilians, including sports shooters, hunters, gun collectors, and holders of guns for personal protection“

neboť nestátním aktérem může být bojovník za svobodu, či terorista, záleží na úhlu pohledu. Vytýčením rozdílu mezi kategorií „stát“ a „nestátní aktér“ riskujeme klasifikování aktérů do dvou táborů: ti dobří a ti špatní. Toto rozdělení je problematické víme-li, že některé státy jsou nejbrutálnějšími pachateli závažných porušení práv jejich vlastních obyvatel, kdežto určití nestátní aktéři oprávněně bojují za ochranu zranitelných obyvatel.⁵¹ Relevantním příkladem po roce 1945 je transfer zbraní ze Severního Vietnamu a Číny na podporu Vietkongu v letech 1958 – 1975 a pomoc Arabů PLO od roku 1966 až do současnosti.⁵²

Opustíme nyní otázku subjektů obchodu se SALW a zaměříme se na způsob ilegálního vývozu. Ilegální vývoz zbraní probíhá nejčastěji za užití zfalšovaného certifikátu konečného uživatele. Tento certifikát by měl garantovat, že vyvezené zbraně neskončí v rukou osob zapojených do ozbrojeného konfliktu. V certifikátu se příjemce zavazuje, že zbraně jemu dovezené budou použity pouze pro jeho účely. Certifikát má být podepsán členem vlády přijímajícího státu. Certifikát konečného uživatele je očividně slabým místem, díky kterému jsou zbraně vyvezeny i do citlivých oblastí. *„Z toho, co je dosud známo o ilegálních transakcích se zbraněmi je jasné, že obchodníci často používají falešné certifikáty konečného uživatele, aby obdrželi souhlas vlády k prodeji nepovoleným příjemcům, nebo podplácí úředníky v zemích příjemce, aby se pod certifikát podepsali.“⁵³*

Další frekventovanou situací je vývoz do jedné země, která jej bez svolení či oznámení opětovně vyveze do země jiné. Prvotní vývozce úplně ztrácí kontrolu i přehled nad těmito zbraněmi. Kdo je v tomto případě odpovědným závisí na tom, zda-li prvotní vývozce takovýto opětovný vývoz mohl předvídat či předpokládat.

Pokud zboží není při výrobě označeno, snadno zmizí z dosahu státu při jeho vývozu. Nelze totiž takové zbraně snadno vysledovat, a tudíž často končí v nesprávných rukou.

Dalším problémem je nedostatek kontrol vyváženého zboží. Státy EU mají přísnou exportní legislativu, ta ale může být obcházena právě tím, že není důkazu o tom, že vyvážené zbraně odpovídají jejich dokumentaci. Zda-li například neobsahuje náklad ještě jiné nezdokumentované zbraně. Nedostatečnost celních kontrol je známa jako druhé slabé místo při vývozu.

Pro úplnost je nutné dodat, že vývozy zbraní do třetích zemí nemusí probíhat přímo, ale prostřednictvím dalších států. Tímto způsobem zbraně zmizí z dohledu a nakonec je stát, který není vázán exportními kritérii, doveze do citlivých zemí.

⁵¹ Garcia D., ‘Transfers beyond the State-to-State Realm’, *International Studies Perspectives* 10, 2009, s. 1

⁵² ibidem, s. 4

⁵³ Klare M., ‘Combating the Black Market Trade’, *Seton Hall Journal of Diplomacy and International Relations*, Vol. 2, No. 2, 2001, s. 47

Častým jevem se staly tzv. důvěrné obchody. Evropské státy, vyvážejí zbraně do zemí, jež byly v mnoha případech jejich původní kolonie, či mají společné strategické zájmy. U důvěrných obchodů je v určitých případech možné dozvědět se hodnotu zboží, avšak již ne typ zboží. Příkladem důvěrného obchodu je vývoz zbraní Velkou Británií do Ghany, členského státu ECOWAS. Velká Británie je odpovědná za transfer většiny zbraní a střeliva z regionu EU.⁵⁴

Závěrem tohoto oddílu pro následné srovnání uvedme, kam největší evropští exportéři své zbraně oficiálně vyvážejí: *Francie*: Pákistán, Saudská Arábie, Spojené Arabské Emiráty, Indonésie, Kuvajt, Maroko, Venezuela, Indie, Malajsie, Turecko, Jemen, Jordánsko; *Německo*: Turecko, Egypt, Izrael, Indonésie, Indie; *Velká Británie*: Malajsie, Indonésie, Jordánsko, Kuvajt, Bahrajn, Spojené Arabské Emiráty, Čína, Indie, Saudská Arábie.⁵⁵

Aspiruje-li mezinárodní dokument na regulaci vývozu SALW, musí postihnout všechny výše zmíněné aspekty vývozu. Opomene-li jeden z aspektů, vytvoří tím mezeru, kterou aktéři obchodu se SALW rychle identifikují. Obchod se SALW je dynamický a stejně dynamická musí být i jeho úprava. Je třeba sledovat, jakým způsobem jsou zbraně vyváženy, aby daná úprava mohla být novelizována a tudíž, aby byla efektivní ve své snaze vývoz regulovat.

2.3 Převoz

Převozem SALW je míněn způsob jejich dopravy ze země, kde byly vyrobeny do země, jíž byly zakoupeny, tedy jejich fyzické přemístění. Převoz zbraní mohou probíhat přímo, anebo nepřímo přes jiné, spolupracující státy. Stěžejní roli zde hrají zprostředkovatelé, převozci (například piloti, či námořníci) a ti, kteří zbraně pašují. Pašeráky ilegálních zbraní jsou kriminálníci, obchodníci s drogami, teroristé, žoldáci či povstalecké skupiny.⁵⁶ „Není překvapením, že mezinárodní skupiny, které jsou zvyklé pašovat „konfliktní zboží“ pašují také zbraně. Použité techniky jsou totiž totožné, pašování samotné, falešná dokumentace a praní špinavých peněz.“⁵⁷ Zprostředkovateli nejsou pouze jednotlivci, ale i společnosti, mnohé z nich pocházející z Evropy.⁵⁸ Využívají své know-how a umožňují obchody, při kterých se dané zbraně nedostanou na území státu, z nichž sami pocházejí (v němž sídlí).

⁵⁴ Jackson T., Marsh N., Thurin A., *The Efficacy of EU Export Control Measures Concerning Small Arms and Light Weapons*, UNIDIR, 2005, s. 24

⁵⁵ Yanik L., „Guns and Human Rights: Major Powers, Global Arms Transfers and Human Rights Violations“, *Human Rights Quarterly*, Vol. 28, 2006, s. 366

⁵⁶ Sánchez O., „Toward a Convention on International Arms Transfers“, *Seton Hall Journal of Diplomacy and International Relations*, 2001, s. 37

⁵⁷ Marsh N., „Two Sides of the Same Coin: Establishing Controls for SALW and Major Conventional Weapons“, *The Brown Journal of World Affairs*, Vol. IX., Issue 1, 2002, s. 225

⁵⁸ „Currently, UK companies do not have to apply for export licences or any other official approval to broker arms from one foreign country to another because the arms never enter the UK and so are not covered by existing arms export controls.“

Oxfam, *Out of Control - The loopholes in UK controls on the arms trade*, Oxfam, Great Britain, 1998, s. iii

Zprostředkovatelské aktivity jsou umožněny právním vakuem, ve kterém mohou tyto osoby operovat bez jakýchkoliv překážek. V poslední době se téma zprostředkovatelů dostalo do popředí zájmu a díky tomu již některé regionální úmluvy ustanovení o zprostředkovatelských aktivitách obsahují. Nejedná se však o komplexní, ani dostatečnou úpravu.

Existují tři základní přepravní cesty vzduchem, po vodě, a po zemi. Nejsnazší metodou je cesta letadlem a přímo do cílové země. Pokud zboží nebylo zkontrolováno při vývozu (při nakládání zboží), již zde prakticky žádné nebezpečí nehrozí. Taková přeprava je prováděna pomocí soukromých letadel a nejčastěji zprostředkovateli- jednotlivci. „*Britským pilotům a leteckým nákladním společnostem bylo Britskou vládou povoleno dovézt zbraně ozbrojeným jednotkám v DRC zodpovědným za brodadná porušení lidských práv.*“⁵⁹ Další variantou je přeprava po moři. Afrika má 47 hlavních přístavů, jen sama západní Afrika má přístavů 201. Proto je tak snadné uniknout celní kontrole. Taková přeprava probíhá organizovanými skupinami, které vědí, jakou cestu zvolit, jak obejít celní kontrolu a popřípadě, koho z celníků podplatit. Jedním z mnoha podezřelých nákladů byl náklad „zemědělských hnojiv“ plující z Velké Británie, přes Belgie do Bukavu ve východní Demokratické republice Kongo (dále jen DRC).⁶⁰ Třetí možností je přeprava po zemi, která trvá mnohem déle, ale pro zkušené pašeráky je bezpečná a zbraně se dostanou tam, kam by bylo obtížné letět a nemožné plout. Obchodníci-pašeráci užívají jak silnic, tak vlaků.

2.4 Dovoz

Dovoz je posledním stádiem obchodu se SALW. Dovozem je míněna strana poptávky po SALW, tedy akteři, jež zbraně poptávají. Nejprve identifikujme aktéry, kteří, nebo pro které jsou zbraně dováženy. Kromě států a jejich orgánů jsou to nejčastěji polovojenské jednotky, povstalecká hnutí a soukromé bezpečnostní služby. „*V menší míře se také zbraně dostávají do západní Afriky tak, že jsou přineseny špatně placenými vojáky, kteří sloužili v mírových operacích, například v Sierra Leone či Libérii, a kteří se často vrátí domů spolu se zbraněmi, které pak prodají komabantům.*“⁶¹ Už to samo napovídá o legalitě těchto dovozů. Kromě států a případně soukromých bezpečnostních agentur ostatní akteři nemají legitimní důvody pro držení zbraní. Nemluvě o jejich následném použití. Stát může zbraně legálně a legitimně dovážet, potřebuje-li je pro svou obranu a bezpečnost. Bezpečnost je však velmi širokým pojmem.

⁵⁹ Amnesty International, *A Catalogue of Failures: G8 Arms Exports and Human Rights Violations*, Amnesty International, London, 2003, s. 52

⁶⁰ Amnesty International, *Dead on Time- arms transportation, brokering and the threat to human rights*, Amnesty International, London, 2006, s. 88

⁶¹ Keili F., *Small arms and light weapons transfer in West Africa: a stock-taking*, UNIDIR, Geneve, 2008, s. 7

Zaměříme-li se na dovoz do Afriky, za zbraně bývá placeno v naturáliích jako je olej, tropické dřevo, minerály, káva a diamanty. „Prodej „konfliktního zboží“ umožňuje skupinám nakoupit zbraně, které by si jinak nemohly dovozit. RUF vydělá nejméně 30- 50 milionů dolarů ročně z prodeje diamantů. Za tyto peníze pak nakoupí zbraně.“⁶² Mnoho zemí totiž oplývalo přírodním bohatstvím, například DRC, či Sierra Leone známá pro své diamanty. Bojovníci se přemístili do oblastí bohatých na přírodní zdroje, kdy tyto zdroje ilegálně těžili. Za získanou odměnu nakoupili velké množství zbraní a tímto se dramaticky zvýšil počet SALW v západní Africe⁶³ Rozšíření SALW za současného úbytku přírodních zdrojů s sebou přineslo větší chudobu obyvatel.

Státy, do kterých jsou zbraně dováženy, takový dovoz usnadňují či umožňují tím, že nehlídají a většina z nich není schopna ohlídat své hranice. „Hranice mezi západoafrickými státy jsou dlouhé a plné pěších stezek, které jsou málo hlídány. Jen mezi Sierra Leone, Guineou a Liberii bylo identifikováno 150 ilegálních přechodů. Přes 85% hraničních přechodů bylo hlídáno méně než 11% celníky.“⁶⁴

2.5 Zbraně jsoucí již v oběhu

500 milionů ilegálních zbraní je nyní v oběhu po celém světě, z toho přibližně 100 milionů se nachází v Africe a konkrétně v západní Africe koluje přibližně 8- 10 milionů zbraní.⁶⁵ Například v DRC se nachází odhadem 41 000 zbraní v rukou různých milic.⁶⁶ Experti věří, že většina zbraní, které se nachází v Africe, konkrétněji kolem 79%, se nachází v rukou civilistů, pouze 19% v rukou státní ozbrojených sil či policie a a zbývající 2% v rukou povstalců.⁶⁷

Dostanou-li se zbraně do určitého afrického subregionu, kolují pak několika způsoby z jedné země do druhé. „Během ozbrojeného konfliktu zbraně konstantně kolují mezi oddíly, protože jsou různě kradeny a zadržovány. Některé ze zbraní, které skladují ozbrojené skupiny, byly získány během útoků na policejní a vojenské muniční sklady. Úniky zbraní z nevalitně postavených a nezajištěných skladů jsou chronickým problémem západoafrických států.“⁶⁸ Po skončení konfliktu se zbraně přesouvají do dalších zemí, kde tou dobou probíhá jiný konflikt, nebo jsou používány ke kriminalitě v původní zemi. „Ty stejné zbraně, a často i ti stejní bojovníci, se pohybují z jednoho konfliktu do druhého. Jen za poslední

⁶² Marsh N., ‘Two Sides of the Same Coin: Establishing Controls for SALW and Major Conventional Weapons’, *The Brown Journal of World Affairs*, Vol. IX., Issue 1, 2002, s. 226

⁶³ Keili F., *Small arms and light weapons transfer in West Africa: a stock-taking*, UNIDIR, Geneve, 2008, s. 8

⁶⁴ idem

⁶⁵ Bah A., ‘Microdisarmament in West Africa: The ECOWAS Moratorium on small arms and light weapons’, *African Security Review*, Vol. 13, No. 3, 2004, <<http://www.iss.co.za/pubs/ASR/13No3/FBah.htm>>

⁶⁶ Thusi T., ‘Assessing Small Arms Control Initiatives in East Africa’, *African Security Review*, Vol. 12, No. 2, 2003, s. 18

⁶⁷ Stohl R., Myerscough R., ‘Sub-Saharan Small Arms: The Damage Continues’, *Current History*, 2007, s. 228

⁶⁸ Keili F., *Small arms and light weapons transfer in West Africa: a stock-taking*, UNIDIR, Geneve, 2008, s. 7

*desetiletí začaly v Libérii, přesunuly se do Sierra Leone, dále pak do Pobřeží Sloviny a nakonec do Guiney.*⁶⁹ To co se západní Afriky týče. V centrální Africe zbraně kolovaly z Rwandy do Ugandy a z Ugandy do DRC, a nakonec z DRC do Súdánu. Do Súdánu se zároveň dostaly zbraně ze sousedního Chadu. V Somálsku se objevily zbraně z Džibutska, Egyptu, Eritrey a Libie, určené pro Unii Islámských Soudů a z Etiopie, Ugandy a Jemenu, určené pro provizorní vládu.⁷⁰ Do konce 20. století se Súdán spolu se Somálskem staly největším bazarem zbraní v Africe. „*V Súdánu je nyní mezi 1.9 a 3.2 miliony zbraní různého kalibru, z čehož dvě třetiny se nachází v rukou civilistů.*“⁷¹ Protože si i civilisté mohou zbraně snadno dovolit, násilí stále roste. „*V posledních letech 7 policie zaznamenala 856 ozbrojených loupeží, 736 případů obchodování s drogami, 972 osob zemřelo v důsledku mezikmenového konfliktu a více než 190 000 trestných činů, při nichž byly v 51% případů použity ruční zbraně.*“⁷²

Ruční zbraň je možné sehnat v Nigérii za 25- 58 dolarů, v DRC lze zbraň koupit za 50- 150 dolarů, výměnou za zlato, či jednoduše za krabičku cigaret.⁷³ V Somálsku dokonce seženete AK-47, neboli Kalashnikov za méně než 20 dolarů.⁷⁴ To, že jsou zbraně všudypřítomné a tak snadno dostupné, má dále za následek vznik nových ozbrojených skupin a rozpoutání nových konfliktů.

2.6 Embarga

Embargo je prostředkem kolektivní bezpečnosti, či omezujícím opatřením. Užit embargo na dovoz zbraní může mezinárodní organizace, skupina států, i jednotlivý stát. Nejmocnější jsou však embarga uvalená OSN, EU a Organizací pro bezpečnost a spolupráci v Evropě, přičemž embarga uvalená OSN jsou prostředkem kolektivní bezpečnosti, kdežto embarga uvalená EU jsou omezujícím opatřením v rámci SZBP v souladu s čl. 215 SFEU. EU uvalila již celkově 28 embarg na dovoz zbraní (například na Barmu, Čínu či DRC).⁷⁵ Tato embarga jsou prostředkem pozastavení, omezení nebo úplného přerušení hospodářským a finančních vztahů EU s výše uvedenými státy, či tato omezující opatření směřují vůči fyzickým nebo právnickým osobám a skupinám nebo nestátním subjektům.

⁶⁹ Stohl R., Myerscough R., 'Sub-Saharan Small Arms: The Damage Continues', *Current History*, 2007, s. 228

⁷⁰ idem

⁷¹ www.humansecurity.info/page504.htm; poslední návštěva 31. 3. 2009

⁷² Jakson T. et al., *Who Takes The Bullet? The impact of small arms violence*, NISAT, Oslo, 2005, s. 24

⁷³ Stohl R., *The Legacy of Illicit Small Arms: Devastation in West Africa*, Centre for Defence Information, Washington, 2004, <http://www.cdi.org/program/document.cfm?DocumentID=2225&StartRow=1&ListRows=10&appendURL=&Orderby=D.DateLastUpdated&ProgramID=23&from_page=index.cfm>

⁷⁴ http://gbgm-umc.org/global_news/full_article.cfm?articleid=4542; poslední návštěva 31. 3. 2009

⁷⁵ <http://www.sipri.org/databases/embargoes>; poslední návštěva 21.1.2011

V rámci OSN může v souladu s hlavou VII Charty OSN uvalit na stát při splnění podmínek článku 41 Charty OSN embargo. Embargem uvaleným Radou bezpečnosti jsou vázány všechny členské státy OSN. Jednotlivé státy trestají porušení embarga dle svých národních právních řádů rozdílně, Velká Británie jej trestá jako trestný čin, kdežto Itálie pouze jako správní delikt. Mezi 1990 a 2001 proběhlo 57 hlavních ozbrojených konfliktů a pouze na 8 z participujících států bylo uvaleno embargo. Do roku 2009 včetně bylo OSN uvaleno 19 závazných embarg, nyní je v platnosti 9 embarg.⁷⁶ „*Takováto embarga jsou pozdním a tupým nástrojem a sankční komise OSN, které mají nad embargy dohlížet, musí spolupracovat na členské státy, že je implementují a budou monitorovat.*“⁷⁷ Nicméně jsou to právě vlády států, jež umožňují porušení embarg tím, že dovolí, aby byly zbraně transportovány či pašovány přes jejich území.⁷⁸ Embargo ve skutečnosti často nepředstavuje překážku vývozu. Státy porušují embarga, aby tím vylepšily své strategické zájmy.⁷⁹ Nemůže nás tedy překvapit, že při rozhodování o objemu vyvážených zbraní vyveze stát více zbraní do zemí se stejnými politickými zájmy.

Dodržování embarg OSN je nově monitorováno vyšetřovacími panely odborníků, jmenovanými Radou bezpečnosti, kteří mohou uvalit na stát sankce při zjištěném porušení embarga. Běžně je embargo monitorováno mírovými misemi OSN, tento zvláštní mandát však nemá každá mírová mise. V Súdánu má například na starosti monitoring dodržování embarga od roku 2007 mise UNAMID, v DRC je hlavním monitorovacím orgánem MONUC (dále také ONUB a vlády Burundy a DRC). Kromě mise MONUC byl také v roce 2005 jmenován zvláštní panel odborníků pro DRC.

Jsou známy případy vývozu zbraní rebelským jednotkám do zemí, na něž bylo uvaleno embargo, například do Angoly, Sierra Leone a Somálska.⁸⁰ Uveďme si několik příkladů porušení embarga:

V roce 1997 bylo Radou bezpečnosti OSN uvaleno embargo na Sierru Leone a to rezolucí S/RES/1132 a 1171. EU uvalila embargo na Sierru Leone v červnu roku 1998 Společným postojem 98/409/CFSP. V roce 2000 autorizovala vláda Velké Británie vývoz obsahující vojenskou pomoc, zahrnující 17 500 pušek určených vládě Sierra Leone, právě když bojovala

⁷⁶ <http://www.sipri.org/databases/embargo>; poslední návštěva 21.1.2011

⁷⁷ IRIN, *Guns out of Control: the continuing threat of small arms*, IRIN In-Depth report, Nairobi, 2006, s. 4

⁷⁸ Stohl R., Myerscough R., 'Sub-Saharan Small Arms: The Damage Continues', *Current History*, 2007, s. 227

⁷⁹ Moore M., *Arming the Embargoed: A Supply-Side Understanding of Arms Embargo violations*, *Journal of Conflict Resolution*, 2010, s. 607

⁸⁰ Wezeman P., *Conflicts and Transfers of Small Arms*, SIPRI, Stockholm, 2003, s. 23

s Revolutionary United Front (RUF).⁸¹ Účelem bylo odradit RUF a nastolit mír. Tento vývoz se zdál v přímém rozporu s Kodexem chování EU pro vývoz zbraní a též byl porušením embarga.

Druhým příkladem je porušení embarga uvaleného na DRC/ Zaire. Dne 7.4.1993 uvalila EU a její členské státy embargo na DRC (tehdejší Zaire) na dodávky či prodej zbraní a souvisejícího materiálu všech druhů, včetně zbraní a střeliva. Celkem 8 dodatků bylo přidáno v říjnu roku 2002 a září roku 2003- ten druhý za účelem implementace rezoluce Rady bezpečnosti 1493, jímž bylo na DRC uvaleno embargo Rady bezpečnosti. Po uvalení embarga bylo odhaleno množství znepokojujících transferů ze zemí EU či přistupujících států: Belgie, Česká republika, Francie, Německo, Itálie, i Portugalsko a Španělsko dovezly zbraně a střelivo.⁸²

Neméně bylo porušováno embargo uvalené na Súdán. Společným postojem EU 94/165/CFSP ze dne 15.3.1994 bylo uvaleno embargo na zbraně, střelivo a vojenské vybavení do Súdánu. Embargo zahrnovalo zbraně vytvořené k tomu, aby zabíjely a jejich střelivo, držáky na zbraně a jiné plošiny a pomocné vybavení⁸³ a to včetně jejich součástí, oprav, uchovávání a transferu vojenských technologií, vyjma smluv, které již nabyly platnosti. Embargo bylo posíleno v lednu roku 2004. Výjimka byla učiněna pouze pro humanitární dodávky. Transfery zbraní a střeliva z EU do Súdánu v období od roku 1995 do roku 2004 měly celkovou hodnotu 1.974.676 liber. Většina dodávek byla vyvezena z Francie a obsahovala bomby, granáty, střelivo, miny a jiné zbraně.

O neefektivitě embarga nemůže být pochyb, ba dokonce je možné diskutovat o tezi, že embargo přispívá k rozkvětu ilegálního obchodu se SALW, neboť poptávka po SALW zůstává stejná a je mnoho podnikavých aktérů, kteří mají prostředky na to, aby poptávku uspokojily.

2.7 Důsledky obchodu s ručními zbraněmi ilustrované na příkladu:

Demokratické republiky Kongo, Rwandy a Súdánu

Lze rozlišit důsledky primární a důsledky sekundární. Primárním důsledkem obchodu s ručními zbraněmi je smrt. OSN odhaduje, že ruční zbraně způsobí 1300 úmrtí denně a nejméně 500 000 lidí je zabito ročně.⁸⁴ Kromě smrti působí ruční zbraně vážná zranění, zmrzačení, slouží jako

⁸¹ Wezeman P., *Conflicts and Transfers of Small Arms*, SIPRI, Stockholm, 2003, s. 25

⁸² Jackson T., Marsh N., Thurin A., *The Efficacy of EU Export Control Measures Concerning Small Arms and Light Weapons*, UNIDIR, 2005, s. 12

⁸³ weapons designed to kill and their ammunition, weapon platforms, non-weapon platforms and ancillary equipment

⁸⁴ www.globalsecurity.org/military/library/news/2007/01/mil-070103-voa06.htm; poslední návštěva 31. 3. 2009

nástroj zastrasování a vynucování si sexuální styku, v nejhorším případě jsou použity i při sexuálním styku.

Snadná dostupnost ručních zbraní a kultura násilí jsou jedním z důvodů rozpoutávání ozbrojených konfliktů. Občanské války stojí stát v průměru 60% jejich ročního hrubého domácího produktu.⁸⁵ Díky tomu vznikají sekundární důsledky obchodu s ručními zbraněmi. Kolabující ekonomika, zadluženost, extrémní chudoba, rozšiřování nemocí, psychické poruchy, rozvrácená společnost, oslabená bezpečnost státu, nucené vysídlení a hladomory, to vše má úzkou souvislost s obchodem se zbraněmi. Místo toho, aby stát využil svůj rozpočet na rozvojové programy, investoval do vzdělání, výstavby infrastruktury a do zdravotní péče, utratí své prostředky za nákup zbraní. Důsledky tohoto obchodu navíc nesou povětšinou civilisté. „V devíti afrických konfliktech byla nepřímá úmrtí 14krát častější než úmrtí, která se stala v boji.“⁸⁶

Zaměříme-li se na DRC, více než 3 miliony civilistů bylo zabito či zemřelo od roku 1998 v důsledku rozšíření ručních zbraní.⁸⁷ A toto číslo se díky trvajícím konfliktu stále zvyšuje. 95% obětí však nebylo zabito kulkou, ale podvýživou a nemocemi, jimž šlo předejít, jako například malárií a to v důsledku nuceného opuštění jejich domovů kvůli konfliktu.⁸⁸ DRC, stejně jako Rwanda, Súdán a Uganda zdvojnásobila své výdaje na vojenské vybavení v letech 1995-2001.⁸⁹ Bývalý prezident Zaire nakoupil zbraně z mnoha zemí, mezi nimiž byly i Francie, Německo a Velká Británie. „Ještě než bylo na DRC uvaleno embargo, dovezla vláda DRC do země obrovské množství zbraní ze západní Evropy, dle informací od celních orgánů OSN to bylo 30 000 pistolí a revolverů z Německa v roce 2001, ruční zbraně a střelivo v hodnotě 570 000 dolarů z Itálie a střelivo v hodnotě 250 000 dolarů z Francie.“⁹⁰ Otázkou zůstává, jak se do DRC zbraně dostaly (na DRC bylo uvaleno embargo EU v roce 1993) „tyto zbraně překročily hranice v noci, byly vneseny tajně a podvodem, buď na kole, pěšky, či ve vozidle, skryty mezi zbožím, které bylo prezentováno jako příděl pro vojáky. Některé se do země dostaly vzduchem jako balíky s kávou.“⁹¹ Jediné, co bylo třeba, byla součinnost celních orgánů. Přesto však bylo největší množství zbraní dodáno z Ugandy.⁹²

⁸⁵ Stohl R., Myerscough R., 'Sub-Saharan Small Arms: The Damage Continues', *Current History*, 2007, s. 229

⁸⁶ Saferworld, *Africa's Missing billions*, Saferworld, London, 2007, s. 5

⁸⁷ Control Arms Campaign, *Shattered Lives: the case for tough international arms controls*, Control Arms Campaign, UK, 2003, s. 10

⁸⁸ IRIN, *Guns out of Control: the continuing threat of small arms*, IRIN In-Depth report, Nairobi, 2006, s. 6

⁸⁹ http://www.oxfam.org/en/news/pressreleases2004/pr040622_arms_guns_growth.htm, poslední návštěva 15. 12. 2007

⁹⁰ Amnesty International, *Democratic Republic of Congo: arming the east*, Amnesty International, London, 2005, s. 39

⁹¹ Shamba F. et al., *Proliferation and illicit traffic of small arms and light weapons in the North of East DRC*, Justice-Plus, Kinshasa, 2003, s. 18

⁹² idem

Hovoříme-li o Rwandě, ruční zbraně jsou symbolem Rwandské genocidy. „V roce 1994 bylo zavražděno 800 000 lidí, povětšinou ručními zbraněmi, včetně mačet.“⁹³ Ještě před konfliktem byly mačety běžně používanými nástroji v každodenním životě. Francie, Egypt a Jižní Afrika vybavily zbraněmi vládu a Uganda s Čínou opoziční RPF.⁹⁴ „Než zabíjení začalo, rozdávala hutská vláda automatické pušky a granáty oficiálním milicím a polovojenským jednotkám.“⁹⁵ Ve Rwandě byly posléze ruční zbraně použity k zastrašování, navození strachu a demonstraci síly. „Členové milic terorizovali své oběti zbraněmi a granáty a obstoupili je do kruhu, aby je systematicky vyvraždili pomocí mačet a nožů.“⁹⁶ Nejen že ruční zbraně usnadnily vraždění, ale byly také důvodem tak rychlého průběhu genocidy.

V Súdánu nastala jiná situace, většina zbraní totiž byla do Súdánu dovezena během Studené války a po jejím skončení. Od roku 1990 vyvezlo nejméně 34 států ruční zbraně do Súdánu. Nicméně velké množství zbraní bylo dodáno i ze sousedících zemí. „Vodopád zbraní a střeliva v rukou soupeřících etnických oddílů rozpoutal strmý vzestup v poptávce po zbraních mezi civilisty, protože kmeny mezi sebou soupeřily o postavení a zdroje, často s tacitním souhlasem Súdánské vlády.“⁹⁷

⁹³ http://gbgm-umc.org/global_news/full_article.cfm?articleid=4542; poslední návštěva 31. 3. 2009

⁹⁴ Rwandan Patriotic Front (ve které převažovali Tutsiové)

⁹⁵ Boutwell J., Klare M., 'A Scourge of Small Arms', *Scientific American*, 2000, <<http://amacad.org/news/scourge.aspx>>

⁹⁶ idem

⁹⁷ idem

Kapitola 3: Mezinárodní úprava související s obchodem s ručními zbraněmi

3.1 Aplikovatelné normy mezinárodního práva

MSD ve svém rozsudku ve věci Vojenské a polovojské aktivity v Nikaragui a pro ní uvedl, že v mezinárodním právu nejsou žádná pravidla, jiná nežli ta dotčeným státem uznaná ve smlouvě či jinak, kterými by mohla být omezena úroveň zbrojení.⁹⁸ Nebyla-li možnost regulovat úroveň zbrojení, nebylo ani možné regulovat obchodování se zbraněmi a to obzvláště se SALW. Přesto však existují určitá omezení, která lze nalézt v normách mezinárodního práva veřejného, v normách lidských práv a mezinárodního humanitárního práva.

3.1.1 Lidskoprávní normy

Lidská práva jsou právem jednotlivce vůči státu, do jehož jurisdikce spadá, či na jehož území se nachází. Stát má pozitivní i negativní závazky vůči lidským právům a svobodám jednotlivců, vyplývající z lidskoprávních norem. Dle čl. 2 odst. 1 Paktu musí stát respektovat a zajistit respektování lidských práv všem jednotlivcům. V případě obchodu se SALW je však situace komplikovanější, neboť se oběti použití zbraní v rozporu s normami lidských práv dodaných státem, jenž má být činěn odpovědným za vývoz zbraní, většinou nenacházejí pod jurisdikcí ani na území tohoto státu.

Normy lidských práv limitují obchodování se SALW ve třech směrech, je-li dána jurisdikce státu vyvážejícího SALW nad oběti použití těchto zbraní v rozporu s normami lidských práv ve třetí zemi; v rámci pozitivního závazku státu vyvážejícího SALW vyplývajícího z konkrétních lidskoprávních úmluv; a formou uplatnění mezinárodní odpovědnosti států za porušení lidskoprávních norem.⁹⁹

Co se exteritoriální jurisdikce vyvážejícího státu týče, tento stát většinou nemá kontrolu nad územím, kde jsou porušována lidská práva za použití zbraní, jenž tento stát dodal, ani nad oběti tohoto násilí. V případě vyhoštění osoby z území státu do země původu této osoby, kde budou následně porušena jeho/ její lidská práva, lze dovodit odpovědnost státu, jenž tuto osobu vyhostil. Dle stejného principu odpovědnosti státu však nemůžeme posoudit případ vývozu SALW, tedy odpovědnost za autorizaci tohoto transferu zbraní, kdy tyto zbraně budou použity

⁹⁸ Rozsudek MSD ve věci Vojenské a polovojské aktivity v Nikaragui a pro ní, 1986, par. 269

⁹⁹ Brehm M., 'The Arms Trade and States' Duty to Ensure Respect for Humanitarian and Human Rights Law', *Journal of Conflict & Security Law*, 2008, s. 42

k porušení norem lidských práv, neboť oběti ozbrojeného násilí nejsou v době rozhodování o autorizaci transferu SALW pod jurisdikcí ani na území vyvážejícího státu. Ačkoliv má rozhodnutí o autorizaci transferu důsledky za hranicemi vyvážejícího státu, autorizace transferu není pravděpodobně jednáním s dostatečně bezprostředním dopadem na práva obětí ozbrojeného násilí.¹⁰⁰ Proto je třeba přítomnosti přímé a bezprostřední souvislosti k dovození odpovědnosti vyvážejícího státu.

Nyní se zaměříme na pozitivní závazek vyvážejícího státu vyplývající z lidskoprávních smluv, princip náležité péče.¹⁰¹ Vyvážející stát by mohl být činěn odpovědným za vývoz SALW, jejichž prostřednictvím byla porušena lidská práva osob v třetí zemi, pokud by se princip náležité péče minimálně obsahově rovnal pozitivnímu závazku státu předejít, vyšetřit, potrestat a odškodit porušení lidských práv. V takovém případě by však musela být splněna základní podmínka uplatnění tohoto závazku, tedy stát „věděl, nebo měl vědět o přítomnosti skutečného a bezprostředního rizika trestného jednání ze strany třetího státu za použití dovezených zbraní na životě konkrétního jedince.“¹⁰² Povinnost vykonávat náležitou péči státem vyvážejícím SALW však nepřesahuje jurisdikční limity jeho závazku vyplývajících z lidskoprávních nástrojů. Proto prakticky nelze dovodit odpovědnost vyvážejícího státu za porušení závazku náležité péče.

Limitace obchodu se SALW lidskoprávními normami se uplatní i v případě problematických typů zbraní, jejichž užití v ozbrojeném konfliktu je zakázáno (zbraně mající nerozlišující účinky, jež způsobují nadměrné utrpení, škody na životním prostředí či vedou nevyhnutelně k smrti). I kdyby bylo prokázáno, že tyto zbraně zakázané během ozbrojeného konfliktu ipso facto porušují závazek státu chránit právo na život v případě jejich použití v situacích vynucení práva,¹⁰³ státu by přesto nemohlo být zakázáno tyto zbraně vyvézt, pro důvody v předchozích odstavcích uvedené.

Shrneme-li výše uvedené, normy lidských práv nejsou dostatečným základem pro zákaz obchodu se zbraněmi v případech, kdy existuje pravděpodobnost či závažné riziko, že vyvezené zbraně budou použity k porušení lidských práv jedinců za hranicemi vyvážejícího státu. Vzhledem k tomu, že normy lidských práv nezakazují obchodování se zbraněmi, není možné vyvodit mezinárodní odpovědnost vyvážejícího státu za porušení lidských práv spáchané za užití těchto zbraní, přestože orgán vyvážejícího státu obchod autorizoval. Lze však činit stát odpovědným

¹⁰⁰ Brehm M., 'The Arms Trade and States' Duty to Ensure Respect for Humanitarian and Human Rights Law', *Journal of Conflict & Security Law*, 2008, s. 42

¹⁰¹ due diligence

¹⁰² Brehm M., 'The Arms Trade and States' Duty to Ensure Respect for Humanitarian and Human Rights Law', *Journal of Conflict & Security Law*, 2008, s. 44

¹⁰³ law enforcement situation

nepřímo, za napomáhání či asistování při spáchání mezinárodně nezákonného jednání¹⁰⁴ za pomoci zbraní tímto státem dodaných, pokud tyto dodané zbraně způsobily porušení norem lidských práv ve třetí zemi.

Přejdeme ke konkrétním normám lidských práv, jež mohou být dotčeny obchodováním se SALW.

Všeobecná deklarace lidských práv

Všeobecná deklarace lidských práv z roku 1948¹⁰⁵ (dále jen Všeobecná deklarace) je dokumentem právně nezávazným, avšak některá její ustanovení se již stala obyčejovým právem a normami kogentními. Všeobecná deklarace se vztahuje na všechny státy, které jsou členy OSN a ty normy, které se staly právem obyčejovým jsou závazné erga omnes. V souvislosti s obchodem s ručními zbraněmi a jeho následky je zásadní článek 3, jenž každému přiznává právo na život, svobodu a osobní bezpečnost. Článek 5 stanoví, že nikdo nesmí být mučen a podrobován krutému nelidskému, nebo ponižujícímu zacházení nebo trestu. Do určité míry se na důsledky obchodu se zbraněmi vztahuje i článek 12, který poskytuje ochranu soukromému životu, rodině, domovu nebo korespondenci. Užití ručních zbraní v konfliktech má vliv i na svobodu pohybu obyvatel uvnitř státu, již zaručuje článek 13. Užití ručních zbraní proti obyvatelům států, jenž nemá legitimní opodstatnění, má vliv na životní úroveň obyvatel, na jejich zdraví, blahobyt, zejména na možnosti jejich ošacení, výživu, bydlení a lékařskou péči. Právě tato práva jsou obsahem článku 25.

Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod

Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod z roku 1950 (dále jen EÚLS),¹⁰⁶ jež byla vytvořena v rámci Rady Evropy, se vztahuje státy, jež jsou jejími smluvními stranami. Smluvní strany přiznávají jedincům, jež podléhají jurisdikci těchto států, práva a svobody uvedené v EÚLS. Tato práva má tedy jedinec vůči státu, který je smluvní stranou. Pro účel této práce je nejvýznamnějším právem právo na život, jež je přiznáno v článku 2 EÚLS. Článek 3 obsahuje zákaz mučení nebo nelidského a ponižujícího zacházení nebo trestu. Užití ručních zbraní může zároveň porušovat právo na svobodu a osobní bezpečnost, zaručené článkem 5 EÚLS. Článek 8 zajišťuje právo jedinců na respektování soukromého a rodinného života, obydlí a korespondence.

¹⁰⁴ internationally wrongful act

¹⁰⁵ Universal Declaration of Human Rights

¹⁰⁶ Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms

Hovoříme-li o právech a svobodách zaručených EÚLS, je třeba upozornit, že od závazků (až na výjimky) stanovených v EÚLS mohou státy v naléhavé situaci odstoupit. Touto naléhavou situací může být válka či jiné veřejné ohrožení státu a opatření učiněná v této situaci odstupujícím státem musí být slučitelná s mezinárodním právem (tedy taktéž s mezinárodním humanitárním právem). Stát však nemůže odstoupit, kromě jiných, od článku 2, práva na život a článku 3, zákazu mučení.

Pakt o občanských a politických právech

Pakt o občanských a politických právech z roku 1966 (dále jen Pakt) byl vytvořen na poli OSN a vychází z Všeobecné deklarace.¹⁰⁷ Rozdíl však je v závaznosti a vymahatelnosti práv, jež přiznává. Oproti Všeobecné deklaraci je Pakt pro své smluvní strany závazný a pro oprávněné vymahatelný. Strany Paktu se zavazují zaručit jednotlivcům, pobývajícím na jejich území a podléhajícím jejich jurisdikci, práva uznaná v tomto Paktu. Stejně jako u EÚLS, i od ustanovení Paktu mohou smluvní strany odstoupit za mimořádné situace, kdy je ohrožen život národa. Odstoupit však nemohou mimo jiné od ustanovení článku 6, práva na život a článku 7, zákazu mučení.

Kromě práva na život a zákazu mučení a krutého, nelidského nebo ponižujícího zacházení nebo trestu, článek 9 tohoto Paktu zaručuje právo na svobodu a osobní bezpečnost. V článku 12 je jednotlivcům přiznáno právo na svobodu pohybu a svobodu zvolit si místo svého pobytu. V neposlední řadě článek 17 poskytuje ochranu před zásahy do soukromého života, rodiny, domova nebo korespondence a článek 23 zaručuje ochranu rodiny jako přirozené a základní jednotky společnosti.

Mezinárodní úmluva o odstranění všech forem rasové diskriminace

Mezinárodní úmluva o odstranění všech forem rasové diskriminace z roku 1965 nejprve stanoví, co je považováno za rasovou diskriminaci.¹⁰⁸ Smluvní strany se mimo jiné zavázaly, že nebudou povzbuzovat, hájit nebo podporovat rasovou diskriminaci prováděnou kteroukoliv osobou či organizací. Toto ustanovení připadá v úvahu, vyvezl-li by stát, který je smluvní stranou této Úmluvy, ruční zbraně do státu, kde by byly zbraně použity na prosazení politiky založené na principu rasové diskriminace, tedy například do země v režimu apartheidu.

¹⁰⁷ International Covenant on Civil and Political Rights

¹⁰⁸ International Convention on the Elimination of all Forms of Racial Discrimination

Úmluva proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání

V Úmluvě proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání z roku 1984 se smluvní strany zavázaly přijmout účinná zákonodárná, správní a soudní opatření, kterými by bylo zabráněno mučení na celém území, jež je pod jurisdikcí daného státu.¹⁰⁹ Stát, jenž je smluvní stranou, má přijmout taková opatření, aby byla založena jeho soudní pravomoc a tedy možnost potrestání trestných činů mučení a jiného krutého, nelidského či ponižujícího zacházení nebo trestání, jsou-li tyto činy spáchány na území státu, jež je smluvní stranou, je-li domnělý pachatel státním příslušníkem státu, jenž je smluvní stranou, či je-li oběť státním příslušníkem tohoto státu. Článkem 16 této Úmluvy se smluvní strany zavázaly zabránit mučení a jinému krutému, nelidskému a ponižujícímu zacházení na všech územích pod jurisdikcí státu, jsou-li takovéto činy spáchány veřejným činitelem, nebo jinou osobou jednající z úředního pověření nebo z jejich podnětu či s jejich výslovným nebo tichým souhlasem.

Úmluva o prevenci a potrestání zločinu genocidy

Porušení závazků vyplývajících z Úmluvy o prevenci a potrestání zločinu genocidy z roku 1948 přichází v úvahu v situaci, kdy stát vyveze zbraně do jiného státu, kde jsou tyto zbraně použity jako prostředek pro páčání zločinů genocidy.¹¹⁰ Článek 2 Úmluvy o prevenci a potrestání zločinu genocidy stanoví definici genocidy. Článek 3 stanoví, že spoluúčast/ napomáhání ke genocidě je trestné. Osoby páčající genocidu či k ní napomáhají, mají být potrestány, ať již jsou ústavně odpovědní činitelé, veřejní činitelé či soukromé osoby. Smluvní strany mají zajistit náležité potrestání těchto osob. Tyto osoby mohou být souzeny před národním soudem, či mezinárodním trestním tribunálem, který by měl v tomto případě jurisdikci.

3.1.2 Normy mezinárodního humanitárního práva

Normy mezinárodního humanitárního práva, ať již obyčejové, či kodifikované v Haagských a Ženevských úmluvách a protokolech k nim, se užití v případě válečného stavu. Normy, jež se staly obyčejovými normami, jsou závazné erga omnes. „*Velké množství norem mezinárodního práva, které se uplatní v ozbrojeném konfliktu, jsou tak základního charakteru, že tato pravidla musí být dodržována všemi státy, ať již ratifikovaly úmluvy, či nikoliv, protože tyto normy vytváří nezadatelné principy mezinárodního humanitárního práva.*“¹¹¹ Ostatní normy mezinárodního humanitárního práva jsou povinny

¹⁰⁹ Convention Against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment

¹¹⁰ Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide

¹¹¹ Rozsudek MSD ve věci Barcelona Traction, Belgie v. Španělsko, 1970, par. 33-34

dodržovat pouze smluvní strany Haagských a Ženevských úmluv a jejich dodatkových protokolů, čili 194 států (v květnu roku 2009).

Existence válečného stavu je nezadatelnou podmínkou pro zvážení, zda-li mohlo dojít k porušení norem humanitárního práva. V situaci válečného stavu ustoupí do pozadí normy lidských práv, ačkoliv do určité míry zůstávají zachovány a do popředí vystoupí normy práva humanitárního, které pokrývají specifickou situaci a potřebu válečného stavu. V rámci humanitárního práva je poskytnuta různá míra ochrany při mezinárodním a vnitrostátním konfliktu. Zachována zůstává základní ochrana v rámci lidských práv ve vnitrostátním konfliktu, neboť právě při něm poskytuje humanitární právo ochranu v menším rozsahu, nežli při konfliktu mezinárodním. Uvažujeme-li, zda-li jaké normy lze aplikovat na danou situaci, je třeba mít na paměti, že na vnitrostátní ozbrojené konflikty se vztahuje pouze společný článek 3 Ženevských úmluv¹¹² a Dodatkový protokol II roku 1970. Je tedy rozdíl, zda-li stát vyveze zbraně do zemí, v nichž panuje mezinárodní či vnitrostátní ozbrojený konflikt.

Haagské úmluvy se zabývají dovozenými metodami a prostředky boje, kdežto Ženevské úmluvy jsou zaměřeny na ochranu obětí válečných konfliktů. Ženevské úmluvy představují minimální standard ochrany obětí, od něhož se nelze za žádných okolností odchýlit.

Haagská úmluva č. V a XIII z roku 1907 výslovně zakazuje neutrálním státům dodávat vojenský materiál válčícím stranám.¹¹³ Záleží však, jak neutrální stát definuje válečný materiál. Ne všechny neutrální státy považují ruční zbraně za válečný materiál a volně jej vyváží.¹¹⁴ Pokud tedy stát autorizuje vývoz zbraní do země, v níž byl vyhlášen válečný stav, dopouští se porušení svých povinností vyplývajících z neutrality státu. Zbraně by však musely být vyvezeny do země, v níž probíhá mezinárodní ozbrojený konflikt, jak je definován ve společném článku 2 Ženevských úmluv. Tento zákaz se tedy nevztahuje na situaci vnitřního ozbrojeného konfliktu. Druhým omezením, které zde připadá v úvahu, je vývoz zbraní do demilitarizovaných zemí. Dle režimu

¹¹² Článek 3 Konflikty povahy jiné než mezinárodní

V případě ozbrojeného konfliktu, který nemá mezinárodní ráz a který vznikne na území některé z Vysokých smluvních stran, bude každá ze stran v konfliktu zavázána řídit se při nejmenším těmito ustanoveními: S osobami, které se přímo nezúčastní nepřátelství včetně příslušníků ozbrojených sil, kteří složili zbraně, a osob, které byly vyřazeny z boje nemocí, zraněním, zadržením nebo jakoukoli jinou příčinou, bude za všech okolností zacházeno lidsky, bez jakéhokoli nepříznivého rozlišování založeného na rase, barvě, náboženství či víře, pohlaví, rodu či majetku nebo na jakémkoli jiném obdobném znaku. Proto jsou a zůstávají zakázány v každé době a na každém místě, pokud jde o osoby shora zmíněné:

- a. útoky na život a zdraví, zejména vražda ve všech formách, zmrzačení, kruté nakládání, trýznění a mučení,
 - b. braní rukojmí,
 - c. útoky proti osobní důstojnosti, zejména pokořující a ponižující zacházení,
 - d. odsouzení a vykonání poprav bez předchozího rozsudku vyneseného řádně ustaveným soudem, poskytujícím soudní záruky uznané civilizovanými národy za nezbytné.
2. Ranění a nemocní budou sebráni a ošetřeni.

¹¹³ Hague Convention respecting the Rights and Duties of Neutral Powers and Persons in Case of War on Land; Hague Convention XIII concerning the Rights and Duties of Neutral Powers in Naval War

¹¹⁴ Brehm M., 'The Arms Trade and States' Duty to Ensure Respect for Humanitarian and Human Rights Law', *Journal of Conflict & Security Law*, 2008, s. 26

stanoveného mezinárodním právem veřejným pro demilitarizované zóny nesmí žádný stát vyvézt, dovézt či provézt zbraně skrze toto území.

Článek 1, který je společný všem čtyřem Ženevským úmluvám stanoví, že státy, jež jsou stranou Ženevských úmluv, se zavazují respektovat tyto Úmluvy a zajistit jejich respektování.¹¹⁵ Otázkou zůstává, zda-li toto ustanovení představuje právní závazek států a zda-li se vztahuje i na státy, jež se daného konfliktu neúčastní.¹¹⁶ Prakticky je třeba si ujasnit, zda-li státy mohou podniknout určitá opatření, v případě že jiné státy nedodržují normy Ženevských úmluv, či tak dokonce učinit musí. Dle názoru MSD, vyjádřeného v rozsudcích a obzvláště v poradním posudku ve věci Právního důsledku stavby zdi na obývaném Palestinském území je každý stát, který je stranou 4. Ženevské úmluvy, ať již je, či není stranou toho konkrétního konfliktu, povinen zajistit soulad s požadavky tohoto instrumentu.¹¹⁷ Čl. 1 odst. 1 Dodatkového protokolu I k Ženevským úmluvám obsahuje ustanovení o povinnosti zajistit respektování ustanovení tohoto protokolu, kdežto obdobné ustanovení nelze nalézt v Dodatkovém protokolu II. Protože však čl. 1 nevylučuje aplikaci čl. 3 společného všem Ženevským úmluvám a čl. 3 se vztahuje i na vnitrostátní ozbrojené konflikty, stát má povinnost zajistit jeho respektování i v situacích, ve kterých se tento Dodatkový protokol II uplatní.

MSD dovedl povinnost států respektovat normy mezinárodního humanitárního práva jako celku, nejen ustanovení Haagských a Ženevských úmluv. Závazek zajistit respektování humanitárního práva v sobě zahrnuje jak negativní, tak i pozitivní aspekt. MSD dovedl z čl 1 a obecných principů humanitárního práva negativní závazek spočívající v povinnosti států nepodporovat ostatní státy v porušování společného článku 3 Ženevských úmluv.¹¹⁸ Ve svém poradním posudku ve věci Právní důsledky stavby zdi na obývaném palestinském území MSD shledal, že všechny státy mají povinnost neuznat nezákonnou situaci a neposkytnout pomoc či asistenci k zachování této situace.¹¹⁹ Státy mají jednat v souladu se základní zásadou mezinárodního práva *pacta sunt servanda* a jednat v dobré víře, aby byla naplněna výše uvedená povinnost států.

Co se pozitivního aspektu závazku zajistit respektování humanitárního práva týče, MSD dovedl, že, *závazek států zajistit respektování norem humanitárního práva vyžaduje, aby státy učinily všechny nezbytné*

¹¹⁵ Ženevská úmluva o zlepšení osudu raněných a nemocných příslušníků ozbrojených sil v poli; Ženevská úmluva o zlepšení osudu raněných, nemocných a trusečníků ozbrojených sil na moři; Ženevská úmluva o zacházení s válečnými zajatci; Ženevská úmluva o ochraně civilních osob za války.

¹¹⁶ Brehm M., 'The Arms Trade and States' Duty to Ensure Respect for Humanitarian and Human Rights Law', *Journal of Conflict & Security Law*, 2008, s. 31

¹¹⁷ Poradní posudek MSD ve věci Právní důsledky stavby zdi na obývaném palestinském území, 2004, par. 158

¹¹⁸ Rozsudek MSD ve věci Vojenské a polovojské aktivity v Nikaragui a pro ní, 1986, par. 220

¹¹⁹ Poradní posudek MSD ve věci Právní důsledky stavby zdi na obývaném palestinském území, 2004, par. 159

*kroky k tomu, aby ukončily či předešly porušení humanitárního práva ostatními státy.*¹²⁰ Zhodnotit, zda-li stát skutečně učinil všechny nezbytné kroky je složité, neboť každý stát disponuje odlišnými prostředky, nicméně se očekává, že stát učiní více, nežli pouze vyjednávání na diplomatické úrovni.

Vyvstává otázka, do jaké míry může stát vyvážející zbraně nést riziko jejich možného zneužití. Stát, jenž vyveze zbraně do země, v níž právě probíhá ozbrojený konflikt, může předvídat, že tyto zbraně budou zneužity a tím dojde k porušení norem humanitárního práva. Nelze však obecně předpokládat, že zbraně jinak legální, budou v budoucnu užity v ozbrojeném konfliktu v rozporu s ustanoveními humanitárního práva, z tohoto důvodu se povinnost zajistit respektování humanitárního práva zde uplatní pouze ve vztahu ke státům účastnícím se již probíhajícího konfliktu. Mírou pro zhodnocení porušení tohoto závazku států je dosažení intenzity ozbrojeného konfliktu. Vývoz zbraní do zemí, kde již jsou porušovány normy humanitárního práva tedy představuje v souladu s výše uvedeným závažné porušení závazků států.

Existují i další normy mezinárodního humanitárního práva, které doplňují a rozvíjejí ustanovení Ženevských úmluv – např. čl. 35 Dodatkového protokolu I definuje obecně zakázané prostředky a způsoby vedení války. Dodatkový protokol I sice zakazuje užití určitých zbraní pro jejich rozpor s Ženevskými úmluvami a základními pravidly boje, nezakazuje však obchodování s nimi. Pokud je zakázáno užití těchto zbraní, mělo by být logicky zakázáno i obchodování s nimi, neboť jejich užití vyústí dříve či později v porušení norem humanitárního práva. V rámci povinnosti státu zajistit respektování norem humanitárního práva by tedy státům nemělo být dovoleno tyto zbraně vyvážet. Ačkoliv je tato úvaha logická, ze současných norem humanitárního práva vyplývá, že takovýto závěr není jednoznačný. Zákaz užití zbraní neznamená ipso facto zákaz obchodování s nimi. V čl. 36 Dodatkového protokolu I jsou rozlišeny dvě aktivity, užití zbraní a obchodování s nimi. Nejedná se tedy o jednu a tutéž aktivitu. V Úmluvě o zákazu vývoje, výroby a skladování bakteriologických (biologických) a toxinových zbraní a jejich likvidaci je užití těchto zbraní zakázáno, kdežto obchodování s nimi nikoliv. A naopak, MSD ve svém poradním posudku ve věci Legality hrozby nebo užití jaderných zbraní v ozbrojených konfliktech nedokázal odvodit ze zákazu získání jaderných zbraní zákaz vyhrožování jimi či zákaz jejich užití.¹²¹ Shrneme-li výše uvedené, pokud daná zbraň může být použita za určitých okolností legálně, nelze zakázat obchodování s touto zbraní v době míru v rámci povinnosti států zajistit respektování humanitárního práva.

¹²⁰ Brehm M., 'The Arms Trade and States' Duty to Ensure Respect for Humanitarian and Human Rights Law', *Journal of Conflict & Security Law*, 2008, s. 36

¹²¹ Poradní posudek MSD ve věci Legality hrozby nebo užití jaderných zbraní v ozbrojených konfliktech, 1996, par. 62

Kromě výše uvedených úmluv a dodatkových protokolů též některé mezinárodní smlouvy explicitně stanoví, že daný prostředek (způsob) je zakázán – např. biologické zbraně (1972), chemické zbraně (1993), protipěchotní miny (1997), významná je i Úmluva o zákazu či omezení užití některých konvenčních zbraní, které mohou způsobovat nadměrné útrapy nebo mít nerozlišující účinek z roku 1980 (dále jen CCW)¹²² a protokoly k ní. Některé z těchto úmluv regulují nejen užití těchto zbraní, ale i obchodování s nimi, například Protokol č. 4 k CCW o zákazu oslepujících laserových zbraní. Otázka zákazu obchodování s minami je však složitější. Úmluva o zákazu používání, skladování, výroby a přesunu protipěchotních min a jejich likvidaci z roku 1997 zakazuje obchodování s nimi a Protokol č. 2 k CCW o zákazu nebo omezení používání min a podobných prostředků zakazuje pouze obchodování s minami, které jsou přímo v Protokolu zakázány. Tímto je vytvořena mezera a s některým druhem min lze stále obchodovat. Protokol č. 2, stejně tak, jako Protokol č. 4 se aplikuje jak v případě mezinárodního, tak i vnitrostátního konfliktu. Vzhledem k účelu a smyslu Protokolu č. 4, tedy úplného odstranění oslepujících laserových zbraní lze předpokládat, že se uplatní i v době míru. Totéž neplatí pro Protokol č. 2, neboť se státy neshodly na typu zakázaných min a tudíž obchodování s určitými typy min je v míru dovoleno.

Je tedy možné dovést odpovědnost vyvážejícího státu za porušení norem humanitárního práva, autorizuje-li tento stát transfer zbraní do země, v níž probíhá ozbrojený konflikt, neboť stát tímto porušuje svou povinnost zajistit respektování norem humanitárního práva. Kromě této přímé odpovědnosti, může být stát učiněn odpovědným za napomáhání či asistování při spáchání mezinárodně nezákonného jednání¹²³ za pomoci zbraní tímto státem dodaných. V tomto případě může vývoz zbraní vyústit v obvinění státu z válečných zločinů, zločinů proti lidskosti či genocidy. Je však třeba dokázat souvislost a plnou vědomost státu o užití zbraní jím dodaných k porušení norem humanitárního práva, nestačí zde pouhá nedbalost.

3.1.3 Ostatní aplikovatelné normy mezinárodního práva (Charta OSN)

Základním účelem OSN je zachování mezinárodního míru a bezpečnosti. Formou kolektivních opatření má být dosaženo předcházení a odstranění hrozeb narušení míru, potlačení aktů agrese a mírového řešení sporů. Toto vše má být však činěno při zachování respektu k suverenitě jednotlivých členských států. Ačkoliv tedy obchodování s ručními zbraněmi nejen že představuje hrozbu míru a bezpečnosti, avšak také narušuje ekonomiku a její růst a znemožňuje uplatnění

¹²² Convention on prohibitions or restrictions on the use of certain conventional weapons which may be deemed to be excessively injurious or to have indiscriminate effects, 1980

¹²³ internationally wrongful act

jednotlivých sociálních a ekonomických práv obyvatel zemí, do nichž jsou ruční zbraně dováženy (a proti nimž jsou takéž použity), není možné takovýto obchod plošně zakázat. Na druhou stranu se zde totiž uplatňuje právo jednotlivých států na sebeobranu, stanovené v článku 51 Charty OSN. Právo na sebeobranu je definováno pojmy nezbytnosti a přiměřenosti.¹²⁴ Tento článek stanoví, že nic stanoveného Chartou nesmí narušit nezadatelné právo států na individuální či kolektivní sebeobranu v případě ozbrojeného útoku. Jinými slovy státy mohou oprávněně nabývat a držet zbraně za účelem jejich vlastní obrany. Článek 51 je výjimkou ze zákazu užití síly, vyjádřeném v článku 2, odstavci 4 Charty. Druhým zásadním ustanovením je zákaz vměšování se do záležitostí, které jsou vnitřní záležitostí jiného státu, jak stanoví článek 7 Charty OSN. Obrana státu je považována vnitřní záležitostí státu. Tudíž pro tuto chvíli není možné omezit stát v jeho nabývání zbraní, neboť prohlásí, že se jedná o jeho vnitřní záležitost a zbraně nabyly za účelem obrany. Tyto zbraně původně nabyté za účelem obrany nicméně mohou být užity k potlačení práv a svobod obyvatel.

3.1.4 Obyčejové normy

Obyčejové normy jsou stěžejním pramenem mezinárodního práva. Aby se určité pravidlo stalo normou obyčejového práva, je třeba současného splnění dvou podmínek. První podmínkou je tzv. *usus longaevis*, čímž je myšlena kvalifikovaná praxe států, která musí být opakovaná, stejnorodá, nepřetržitá, rozšířená a reprezentativní, jakož i děledobá. Druhou nezbytnou podmínkou je tzv. *opinio necessitatis*, povědomí států o nezbytnosti takového pravidla. Obyčejové normy mohou být jak dispozitivní, od nichž je možné odstoupit, tak i kogentní, od nichž odstoupit nelze. Pro účely této práce jsou důležité právě ty normy obyčejového práva, od nichž odstoupit nelze. Výčet těchto kogentních pravidel se dozvíme nejen z nauky, ale i z judikátů a posudků Mezinárodního soudního dvora, přehled nalezneme takéž v polooficiálním dokumentu Komise mezinárodního práva v Návrhu článků o odpovědnosti států.¹²⁵ Zmíníme zde zákaz uchylování se k síle a závažné a v širokém měřítku prováděné porušování obecným mezinárodním právem chráněných lidských práv (zákaz genocidia, otroctví, mučení rasové diskriminace, apartheidu a dalších zločinů proti lidskosti), neboť práva právě tyto kogentní normy obyčejového práva přichází v úvahu v případě obchodu s ručními zbraněmi.

¹²⁴ Frey B, *Prevention of human rights violations committed with small arms and light weapons*, Final report, 27.7.2006, UN, A/HRC/Sub.1/58/27, s. 10

¹²⁵ Šturma P., Čepelka Č., *Mezinárodní právo veřejné*, C.H.Beck, 2008, s. 112

3.2. Potenciální kontrolní a sankční mechanismy

3.2.1 Evropský soud pro lidská práva

Evropský soud pro lidská práva (dále jen ESLP)¹²⁶ je mezinárodní soudní orgán se sídlem v Štrasburku. Sestává ze stejného počtu soudců, jako je počet členských států Rady Evropy, které ratifikovaly EÚLS, na jejichž dodržování dohlíží. Jedinec (skupina jedinců a nevládní organizace), jenž se domnívá, že bylo porušeno jeho právo vyplývající pro něj z EÚLS a jenž zároveň vyčerpal veškeré dostupné opravné prostředky na národní úrovni, může podat stížnost k ESLP. Stížnost může podat i stát, domnívá-li se, že se jiný stát, který je smluvní stranou, dopustil porušení práv chráněných EÚLS.

ESLP poskytuje ochranu před porušením ustanovení EÚLS ze strany států, které jsou smluvní stranou EÚLS a jejich orgánů, nikoliv však soukromých institucí. Řízení je zásadně písemné. Domnívá-li se jedinec, že bylo jednáním státních orgánů státu porušeno jeho právo či svoboda EÚLS přiznané, může podat stížnost, v níž vylíčí veškeré skutečnosti a doplní je o konkrétní důkazy. ESLP nejprve rozhodne, zda-li stížnost připouští a pokud ano, pak ji projedná a rozhodne rozsudkem o tom, zda-li bylo či nebylo právo jedince daným státem porušeno. Rozsudek je pro stát závazný a stát je povinen v případě porušení práv a svobod a jestliže tak Soud vysloví ve výroku rozsudku, zaplatit spravedlivé zadostiučinění za způsobenou újmu. Je však odpovědností daného státu, zda-li své jednání napraví tak, abych se vyhnul dalším budoucím možným sporům ze stejného důvodu, ESLP nemůže stát donutit, aby změnil svou národní legislativu.

V případě odpovědnosti za obchod s ručními zbraněmi a za následky na životě a integritě osob, proti nimž byly zbraně použity, bude jedinec, který by rád podal svou stížnost, značně omezen na možnostech uplatnění svých práv. Nejprve bude muset zjistit, zda-li stát, který zbraně vyvezl, je stranou EÚLS. Druhým bodem ke zvážení je otázka, do jaké míry odpovídá stát, který zbraně vyvezl, za újmu na životě osob, proti nimž byly zbraně ve výsledku použity, neboť není tím státem, který zbraně proti jedinci použil. Stát, který je smluvní stranou EÚLS, se její ratifikací zavázal k zajištění práv uvedených v EÚLS osobám, na něž se vztahuje jurisdikce tohoto státu. Právě pojem jurisdikce je v tomto případě pojmem diskutovaným. Co se týče použití EÚLS na území jiná, nežli území smluvních stran, je třeba přímé a bezprostřední souvislosti mezi chováním státu, jehož jednání má dopad mimo území tohoto státu a tvrzeným porušením lidských práv.¹²⁷

¹²⁶ European Court of Human Rights

¹²⁷ Lawson, R. *Life after Banković. On the Extraterritorial Application of the European Convention on Human Rights*, in Coomans F. a Kamming M.T., *Extraterritorial Application of Human Rights Treaties*, 2004, s. 103

Za splnění těchto podmínek spadá jedinec do jurisdikce státu, jenž je stranou EÚLS a jehož jednání údajně porušilo práva a svobody jedince EÚLS mu přiznaná. Třetí a závěrečnou otázkou zůstává, do jaké míry jsou chráněna práva tohoto jedince, jenž dle výše uvedeného spadá do jurisdikce státu, jenž je stranou EÚLS. Stát odpovídá za práva a svobody tohoto jedince do té míry, do jaké je schopen situaci kontrolovat.¹²⁸

3.2.2 Výbor pro lidská práva

Výbor pro lidská práva¹²⁹ je kontrolním orgánem, jenž dohlíží na respektování práv a svobod vyplývajících z Paktu. Primárním úkolem Výboru pro lidská práva je projednávání a vyjadřování se k pravidelným zprávám o naplňování jednotlivých práv a svobod ve státech, jež jsou stranou Paktu. Mimo výše uvedené Výbor projednává stížnosti jednotlivých států, jež jsou smluvními stranami o porušení práv a svobod vyplývajících z Paktu jinou smluvní stranou. Státy, jež jsou stranou Protokolu 1 k tomuto Paktu, umožnily přijetím Protokolu předkládání stížností Výboru pro lidská práva jednotlivcům, kteří spadají do jurisdikce těchto států. Jednotlivec, který se domnívá, že byla porušena práva a svobody přiznané mu Paktem jakýmkoliv státem, který je smluvní stranou Paktu, má možnost domáhat se svého práva. Předpokladem je vyčerpání všech dostupných opravných prostředků na národní úrovni, stížnost nesmí být anonymní a nesmí být současně projednávána před jiným mezinárodním orgánem. Výbor předloží stížnost k vyjádření státu, proti němuž stížnost směřuje a tento stát se musí do 6 měsíců ke stížnosti vyjádřit. Jednání probíhá neveřejně a Výbor v závěru zašle svůj postoj k věci státu a stěžovateli. Závěr Výboru není závazný. V tomto postoji je však uvedeno, že pokud Výbor shledal, že došlo k porušení práv a svobod přiznaných Paktem, Výbor si přeje být informován do 90 dní o nápravě tohoto porušení. Což se však ve většině případů nestane.¹³⁰ Závěrečné postoje Výboru pro lidská práva jsou každoročně publikovány, což má pozitivně působit na státy porušující práva a svobody chráněné Paktem. Vzhledem k nezávaznosti postoje Výboru pro lidská práva a jeho nevytížitelnosti není uplatňování práv a svobod efektivním. Výbor pro lidská práva dosud neprojednal stížnost, která by se přímo týkala odpovědnosti za vývoz ručních zbraní a následky jimi způsobené.

¹²⁸ Lawson, R. *Life after Bankovic. On the Extraterritorial Application of the European Convention on Human Rights*, in Coomans F. a Kamming M.T., *Extraterritorial Application of Human Rights Treaties*, 2004, s. 105

¹²⁹ Human Rights Committee (HRC)

¹³⁰ Tomuschat Ch., *Human Rights Between Idealism and Realism*, Oxford, New York, 2003, s. 184

3.2.3 Výbor proti mučení

Výbor proti mučení¹³¹ se zabývá dodržováním ustanovení Úmluvy proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícím zacházení či trestu. Výbor přijímá spolehlivé informace o tom, že ve státě, který je smluvní stranou Úmluvy proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícím zacházení či trestu, dochází k porušování ustanovení této Úmluvy. Výbor následně vyzve stát k podání informací o dané záležitosti a na základě všech připomínek a spolehlivých zjištění provede vlastní šetření záležitosti. Výbor proti mučení se po celou dobu řízení, které je důvěrné, snaží spolupracovat se státem, jenž se dopustil údajného porušení této Úmluvy. Stát musí výslovně prohlásit, že uznává příslušnost Výboru proti mučení. Výbor proti mučení projednává jak informace od států, tak i od jednotlivců. Je možné využít tohoto mechanismu pro případ odpovědnosti státu za obchod s ručními zbraněmi, kterými byli mučeni jednotlivci v jiné zemi příslušníky třetí země? Prakticky není, neboť stát je pouze povinen zabránit mučení na celém území, jež je pod jeho jurisdikcí. V takovém případě bude třeba opět užít výše uvedených pravidel o exteritoriální aplikaci lidskoprávních úmluv a zjistit, zda-li je dané území pod jurisdikcí tohoto státu, nebo zdali je zde přítomná přímá a bezprostřední souvislost mezi dodáním zbraní a jejich užitím k mučení jednotlivců. Co více, výsledek opět není pro stát závazný a ze strany jedince vynutitelný.

3.2.4 Výbor pro odstranění rasové diskriminace

Státy, jež jsou stranou Úmluvy o odstranění všech forem rasové diskriminace, podávají své pravidelné zprávy o dodržování ustanovení vyplývajících pro ně z této Úmluvy Výboru pro odstranění rasové diskriminace.¹³² Každý stát, jenž je smluvní stranou, může upozornit Výbor na to, že jiný smluvní stát porušuje ustanovení Úmluvy o odstranění všech forem rasové diskriminace. Stejně jako v případě Výboru proti mučení, i zde Výbor pro odstranění rasové diskriminace shromáždí veškeré informace a učiní tak důvěrně, ve spolupráci se státem, který se měl dopustit porušení Úmluvy o odstranění všech forem rasové diskriminace. Výsledkem šetření je nezávazná zpráva ad hoc smírcí Komise, zvolené Výborem. Státy mohou výslovně uznat příslušnost Výboru pro odstranění rasové diskriminace k projednání stížností od jednotlivých osob či skupiny osob, podléhajících jurisdikci daného státu. V případě zjištěného porušení práv je Výbor pro odstranění diskriminace oprávněn pouze zaslat příslušnému státu a jednotlivci svá doporučení a návrhy. Uplatnit odpovědnost státu za podporu jiného státu vývozem ručních zbraní, které by byly následně použity k rasové diskriminaci, je tedy teoreticky možné, za

¹³¹ Committee against Torture (CAT Committee)

¹³² Committee against Racial Discrimination (CERD Committee)

předpokladu přímé a bezprostřední souvislosti, nicméně nebude dosaženo jiného výsledky, nežli nezávazné zprávy a popřípadě doporučení k nápravě.

3.2.5 Mezinárodní trestní soud

Mezinárodní trestní soud se sídlem v Haagu (dále jen MTS)¹³³ vznikl roku 2002 na základě Římského statutu jako stálý soudní dvůr, který má stíhat osoby zodpovědné za zločin genocidy, zločiny proti lidskosti, válečné zločiny a potenciálně také zločin agrese, až bude uspokojivě definován. K dnešnímu dni, po revizní konferenci Římského statutu v Kampale, v Ugandě, v červnu roku 2010 již je zločin agrese definován.¹³⁴ Válečnými zločiny jsou dle článku 8 Římského statutu myšlena závažná porušení Ženevských úmluv a ostatní závažná porušení norem a obyčejů upravujících mezinárodní ozbrojený konflikt, jež vznikly v rámci mezinárodního práva. Článek 8 taktéž považuje za válečný zločin závažné porušení společného článku 3 Ženevských úmluv. Římský statut se ve své preambuli odvolává na Chartu OSN, na účel a principy v ní stanovené.

Co se jurisdikce MTS týče, MTS může soudit osoby, které spáchaly ty nejzávažnější zločiny, pouze pokud nejsou souzeny dle národní legislativy. MTS může pouze soudit fyzické osoby. Pro účely této práce je zásadním kritériem, že MTS v rámci své jurisdikce může soudit nejen osoby, které výše specifikované zločiny spáchaly, ale taktéž na základě článku 25 Římského statutu osoby, které za účelem usnadnění spáchání předmětných zločinů, napomohli, navedli, či asistovali v jeho spáchání, či při pokusu jeho spáchání, včetně poskytnutí prostředků k jeho spáchání.¹³⁵

Je na rozhodnutí žalobce, které osoby se rozhodne stíhat před MTS. Žalobce může stíhat osoby, jestliže stát, na jehož území měly tyto osoby páchat výše uvedené zločiny, je smluvní stranou Římského statutu, či jestliže je osoba státním občanem státu, který je smluvní stranou Římského statutu. Odkázat žalobce na jednotlivé osoby páchající výše specifikované zločiny může stát, jenž je smluvní stranou Římského statutu, Rada bezpečnosti a či může žalobce ze svého podnětu začít s vyšetřováním konkrétní osoby.

¹³³ International Criminal Court (ICC)

¹³⁴ definice zločinu agrese v anglickém originálu je stanovena takto: „*the planning, preparation, initiation or execution by a person in a leadership position of an act of aggression. Importantly, it contains the threshold requirement that the act of aggression must constitute a manifest violation of the Charter of the United Nations*“.

¹³⁵ čl. 25 odst. 3 písm. c) d) Římského statutu:

- (c) For the purpose of facilitating the commission of such a crime, aids, abets or otherwise assists in its commission or its attempted commission, including providing the means for its commission;
- (d) In any other way contributes to the commission or attempted commission of such a crime by a group of persons acting with a common purpose. Such contribution shall be intentional and shall either:
 - (i) Be made with the aim of furthering the criminal activity or criminal purpose of the group, where such activity or purpose involves the commission of a crime within the jurisdiction of the Court; or
 - (ii) Be made in the knowledge of the intention of the group to commit the crime;

Při svém rozhodování, MTS posuzuje soulad jednání obviněného s Římským statutem, Znaky zločinů a Procesním řádem; příslušnými mezinárodními úmluvami; principy a pravidly mezinárodního práva, včetně principů mezinárodního práva ozbrojeného konfliktu; obecných principů odvozených soudem z jednotlivých národních právních řádů.¹³⁶

Vrátíme se k otázce odpovědnosti za vývoz ručních zbraní do země, kde budou tyto zbraně užity k porušení lidských práv. MTS je možností, jak přivést k odpovědnosti za vývoz jednotlivce, který daný vývoz domluvil a odsouhlasil, ačkoliv tento jednatel jednal v postavení státního orgánu. Stíhána může být osoba v jakémkoliv postavení v daném státě, tedy ať již úředník či prezident státu. Je však možné stíhat pouze konkrétní osoby za činy, které jsou jim osobně přičitatelné na základě individuální odpovědnosti. Před MTS není možné stíhat stát za jednání jeho úředníka, jenž vývoz zbraní autorizoval, neuplatní se zde tedy mezinárodní odpovědnost státu za jednání jeho orgánů. Je pouze rozhodnutím žalobce, které osoby bude stíhat a vzhledem k omezené kapacitě soudu musí provést náležitou selekci.

3.2.6 Mezinárodní trestní tribunály

Mezinárodní trestní tribunál pro bývalou Jugoslávii

Mezinárodní tribunál pro stíhání osob odpovědných za vážná porušení mezinárodního humanitárního práva spáchaná na území bývalé Jugoslávie od roku 1991¹³⁷ má jurisdikci omezenou pouze na válečné zločiny, jež byly spáchány na území bývalé Jugoslávie v 90. letech. Tento tribunál byl zřízen v roce 1993 Radou bezpečnosti OSN na základě hlavy VII Charty OSN a je tribunálem ad hoc. Před tímto tribunálem bylo souzeno celkově přes 160 osob a nová obvinění již nebudou vznesena.¹³⁸

Tento tribunál má pravomoc soudit pouze fyzické osoby a nemá pravomoc nad právníckými osobami, politickými stranami ani ozbrojenými jednotkami a to pro spáchání následujících zločinů:

¹³⁶ čl. 21 Římského statutu:

1. The Court shall apply:

(a) In the first place, this Statute, Elements of Crimes and its Rules of Procedure and Evidence;

(b) In the second place, where appropriate, applicable treaties and the principles and rules of international law, including the established principles of the international law of armed conflict;

(c) Failing that, general principles of law derived by the Court from national laws of legal systems of the world including, as appropriate, the national laws of States that would normally exercise jurisdiction over the crime, provided that those principles are not inconsistent with this Statute and with international law and internationally recognized norms and standards.

2. The Court may apply principles and rules of law as interpreted in its previous decisions.

3. The application and interpretation of law pursuant to this article must be consistent with internationally recognized human rights, and be without any adverse distinction founded on grounds such as gender as defined in article 7, paragraph 3, age, race, colour, language, religion or belief, political or other opinion, national, ethnic or social origin, wealth, birth or other status.

¹³⁷ International Criminal Tribunal for Yugoslavia (ICTY)

¹³⁸ <http://www.icty.org/sections/AbouttheICTY>, poslední návštěva 21.1.2011

závažná porušení Ženevských úmluv z roku 1949, porušení zákonů nebo obyčejů války, genocidy a zločiny proti lidskosti. Časová příslušnost a místní příslušnost, které jsou upraveny v článku 8 Statutu, vytyčují jurisdikci Mezinárodního tribunálu na území bývalé SFRJ (tedy souš, vzdušný prostor a teritoriální vody) a na období počínající 1. lednem 1991. Časové ohraničení působnosti tribunálu se vztahuje na činy od počátku konfliktu v bývalé Jugoslávii a není ukončené, jde tedy o vymezení jurisdikce pouze do minulosti, díky čemuž je tribunálu umožněno stíhat zločiny páchané v oblasti i na konci 90. let.

Můžeme shrnout, že Mezinárodní trestní tribunál pro bývalou Jugoslávii za žádných okolností nemá pravomoc činit odpovědným stát vyvážející zbraně do zemí, kde tyto zbraně budou použity k porušení lidských práv a svobod obyvatel.

Mezinárodní trestní tribunál pro Rwandu

Mezinárodní trestní tribunál pro Rwandu byl založen jako tribunál ad hoc Radou bezpečnosti OSN v roce 1994.¹³⁹ Tribunál má pravomoc stíhat osoby za vážná porušení mezinárodního humanitárního práva na území Rwandy i na území sousedních států v případě, že byla učiněna rwandskými občany. Působnost tribunálu je omezena na činy, ke kterým došlo v době od 1.1.1994 do 31.12.1994 a jedná se o činy genocidy, zločinů proti lidskosti a porušení společného článku 3 Ženevských úmluv a Dodatkového protokolu II. Ani tento tribunál tedy nemá pravomoc nad státem v současnosti vyvážejícím zbraně, neboť jeho pravomoc byla úzce vymezena Statutem, jímž byl založen.

Zvláštní soud pro Sierra Leone

V roce 2002 byl zřízen Zvláštní soud pro Sierru Leone,¹⁴⁰ jehož jurisdikce je vymezena 30.11.1996 a 16.1.2002. Tento zvláštní soud byl založen dohodou a má pravomoc stíhat osoby, které jsou nejvíce odpovědné nejen za vážná porušení mezinárodního humanitárního práva, ale také za zločiny podle práva Sierry Leone.

Před tímto Soudem nyní stojí Charles Taylor, bývalý prezident Libérie, který byl obžalován v květnu roku 2003 pro celkem 11 zločinů dle Statutu Zvláštního soudu pro Sierra Leone a to konkrétně pro 5 zločinů proti lidskosti (vražda, znásilnění, sexuální otroctví, zotročení pro nucené práce, nelidské zacházení s civilisty- obyvateli Sierra Leone), 5 válečných zločinů dle Ženevských úmluv a jejich dodatkového protokolu (terorismus proti civilistům- obyvatelům

¹³⁹ International Criminal Tribunal for Rwanda (ICTR)

¹⁴⁰ Special Court for Sierra Leone

Sierra Leone, zabíjení, jiné fyzické násilí, obzvláště kruté zacházení, zásahy do osobní důstojnosti a rabování, krádeže majetku civilistů) a 1 válečný zločin, který představuje závažné porušení norem humanitárního práva (nábor a zařazením dětí mladších 15 let do ozbrojených sil či skupin).¹⁴¹ Tyto zločiny jsou zločiny proti mezinárodnímu humanitárnímu právu, některé z nich jsou žalovány jako zločiny proti lidskosti a zároveň jako válečné zločiny, některé z nich pouze jako jeden z těchto dvou, v závislosti na jejich souvislosti s ozbrojeným konfliktem a dále protože byly součástí širokosáhlého systematického útoku na civilisty. Žalobce po podání obžaloby svou obžalobu rozšířil a zaměřil se na dva regiony bohaté na diamanty, region Kono a Kenema.

Charles Taylor je obviněn z účasti na výše uvedených zločinech, kdy tato účast měla podobu spáchání těchto skutků, plánování, podněcování, nařizování, napomáhání a podporování spáchání všech výše uvedených zločinů.

Hlavní žalobce ve své úvodní řeči dne 4.6.2007 uvedl, že hodlá dokázat, že je Charles Taylor odpovědný za rozvoj a následné provedení plánu, který zapříčinil smrt a zkázu Sierra Leone.¹⁴² Dle tohoto plánu, vytvořeného Charlesem Taylorem za spolupráce jiných, měla být převzata fyzická i politická moc nad Sierra Leone za účelem vytěžení zbývajících nerostných surovin a ustavení vlády nakloněné Charlesu Taylorovi, aby tím bylo usnadněno vytěžení. Veškeré aktivity a plány, jež následovaly, byly vedeny za tímto jediným cílem a veškeré udělené rozkazy směřovaly k výše uvedenému. Taktika byla následující, za užití teroru vyvolat v obyvatelích strach, jenž by je donutil opustit veškerá ložiska nerostných surovin, tedy přestat těžit, aby suroviny mohly být těženy přímo Charlesem Taylorem, či pro ozbrojené skupiny, jež tyto suroviny- diamanty, měnily s Charlesem Taylorem za zbraně.

Zaměříme se na otázku zbraní, která je centrální celému případu a na níž se ve své úvodní řeči zaměřil žalobce. Charles Taylor pomáhal a podporoval ozbrojené síly a skupiny v spáchání zločinů, z nichž je obviněn tím, že přibližně od roku 1991 dodával těmto skupinám obrovské množství zbraní a střeliva a vycvičené bojovníky, díky tomu mohly tyto skupiny terorizovat civilní obyvatelstvo do té míry, do jaké by tak nebyly schopny činit bez jeho podpory. Dodané zbraně umožňovaly pokračování ozbrojeného konfliktu. Charles Taylor svou podporou umožnil zabíjení, mučení, únosy, znásilňování, zotročování a při všech těchto zločinech byly zbraně hlavním prostředkem jejich spáchání. Z důkazů provedených před soudem vyplývá, že se jednalo o SALW. K individuální odpovědnosti je třeba dokázat, že o způsobu užití jím dodaných zbraní

¹⁴¹ Obžaloba <http://www.sc-sl.org/LinkClick.aspx?fileticket=afhF3nXfC%2bY%3d&tabid=159>, poslední návštěva 6.5.2011

¹⁴² Přepis úvodní řeči žalobce ze dne 4.6.2007, <<http://www.sc-sl.org/LinkClick.aspx?fileticket=SA/7CCB4VCc=&tabid=160>>, poslední návštěva 6.5.2011

Charles Taylor věděl. Právě tímto směrem se během zasedání ubírala žaloba a žalobci se snažili dokázat, že měl Charles Taylor nad situací plnou kontrolu, přesně věděl, k čemu jsou užívány a v jakém rozsahu a sám jednotlivé akce řídil skrze jiné osoby, velitele a vůdce několika ozbrojených skupin. Mezi ozbrojenými skupinami a jeho osobou existovala spojitost, vůdci skupin byli jemu podřízeni a jednali dle jeho rozkazů.

Přejdeme ke skutkovým zjištěním, jak jej uvádí žalobce ve své úvodní řeči. Celý konflikt trval přibližně 10 let, ačkoliv soud má jurisdikci nad zločiny spáchanými až po roce 1996. Charles Taylor připravoval svůj plán ještě dříve, než se stal prezidentem Libérie (1997). Za účelem převzetí moci v Sierra Leone byly založeny dvě ozbrojené skupiny Revolutionary United Front (RUF) pro Sierra Leone a National Patriotic Front of Liberia (NPFL) pro Libérii. Již v roce 1991 byly vyslány jednotky NPFL do Sierra Leone a od té chvíle byly zásobeny zbraněmi a jinými komoditami nutnými k přežití. Zločiny páchané od té doby zrcadlově odpovídaly zločinům, které byly dříve páchany v Libérii. Tyto jednotky založily výcvikové tábory a unášely civilisty a obzvláště děti, jež následně trénovaly a vyzbrojily. Veškerá finanční a materiální podpora těchto táborů přicházela od Charlese Taylora. V tomto období měl Charles Taylor plnou kontrolu nad diamantovými doly v regionu Kono. Skrze osobu Ibrahima Baha zorganizoval Charles Taylor dodávky zbraní pro RUF ze třetích zemí. Tyto zbraně byly dováženy v nákladních vozech skrze Libérii, kde byly pro tyto zbraně založeny sklady, včetně přímo v nemovitostech Charlese Taylora. Ačkoliv byly tyto zbraně dovezeny do Sierra Leone ještě vypuknutím největšího teroru, zůstaly tyto zbraně v zemi a kolovaly. Mezi lety 1993 až 1997 nebyl Charles Taylor schopen zbraně do Sierra Leone dovážet, neboť jiná ozbrojená skupina (ULIMO) získala kontrolu na hlavní přepravní cestou. RUF pro nedostatek zbraní změnila taktiku a z měst se stáhla na venkov. V roce 1997 nastal ve Sierra Leone puč a vlády země se chopila skupina vojáků, jež se nazvala Juntou neboli Armed Forces Revolutionary Council (AFRC). Tato skupina obratem uzavřela spojenectví s RUF a vůdci RUF se stali vůdci Junty. Junta nebyla mezinárodně uznána jako řádná vláda země, byla všem uznána Charlesem Taylorem a mohutně jím podporována. Právě v tomto období došlo k největším násilnostem. Stěžejní dodávkou zbraní zmiňovanou v žalobě je dodávka v Magburaku v roce 1997, kterou měl zorganizovat Ibrahim Bah, za poskytnutí finanční hotovosti od Charlese Taylora. Za tuto dodávku zbraní měl Charles Taylor obdržet od RUF ilegálně těžené diamanty. V únoru roku 1998 byla Junta vytlačena z hlavního města Freetown jinou skupinou zvanou ECOMOG a ze strany Junty následovala odplata, vlna extrémního násilí na venkově. Charles Taylor je mimo jiné obviňován, že zorganizoval nákup zbraní RUF od jiné ozbrojené skupiny ULIMO, skupiny, která stála proti skupině Charlese Taylora během občanské války v Libérii a tím efektivně odzbrojil tuto oponující skupinu v Libérii a zároveň tím vyzbrojil

RUF v Sierra Leone. V tomto případě předal Charles Taylor peníze na nákup těchto zbraní přímo faktickému vůdci RUF, Bockariovi. V září roku 1998 vyslal Charles Taylor další jednotky NPFL do Sierra Leone, aby napomohly Juntě opětovně získat moc. V tomto období byly na pokyn Charlese Taylora provedeny obrovské dovozy zbraní a střeliva do města Kailahun v Sierra Leone. V roce 1999 vypukla válka v Libérii a tato válka měla své následky i v Sierra Leone. V tomto roce byly sjednány mírové dohody v Lomé, určené pro Sierra Leone. I po uzavření těchto dohod ovládala RUF diamantové doly a nadále je vytěžovala. V roce 2000 byly uskutečněny značné dovozy zbraní z Libérie RUF. Právě v tomto roce bylo ve zprávě OSN o situaci ve Sierra Leone navrženo uvalení embarga na dovozy zbraní do Libérie, neboť panovala jistota ohledně spojení Charlese Taylora s RUF.

Charles Taylor dle obžaloby poskytoval základní a zásadní pomoc a podporu RUF, posléze Juntě a ve výsledku společenství AFRC/RUF do té míry, že jim umožnil provádění širokosáhlého a systematického útoku proti civilistům- obyvatelům Sierra Leone.

Charles Taylor svou vinu od počátku řízení popírá a jeho obhájce se zaměřil v řízení na znevěrohodnění většiny z 91 svědků žaloby a na prokázání, že ozbrojené jednotky nejednaly dle pokynů Charlese Taylora, že nad územím Sierra Leone ani nad ozbrojenými jednotkami neměl žádnou moc, nebyly mu podřízeny a tudíž nemohl jejich jednání ovlivnit, ba dokonce o něm nevěděl.¹⁴³

Dne 11.4.2011 byly v případě Charlese Taylora předneseny závěrečné řeči a rozsudek je očekáván do konce roku 2011.

Na tomto příkladu je možné ilustrovat, že ve výjimečných případech lze soudit jedince za podporu strany konfliktu dodáním zbraní, avšak tato odpovědnost je osobní, nelze činit odpovědným stát.

Ostatní mezinárodní tribunály

Tyto tribunály lze označit jako smíšené, neboť jsou složeny ze soudců mezinárodních, tak soudců ze státu, kde se řízení koná. Smíšená povaha se může projevit také v tom, že vedle zločinů podle mezinárodního práva stíhají tyto soudy i zločiny dle práva vnitrostátního. Můžeme zde uvést Zvláštní panely pro Východní Timor, Mimořádné senáty soudů Kambodže a Irácký zvláštní

¹⁴³<<http://www.charlestaylortrial.org/2011/03/11/taylor-trial-concludes-judges-begin-deliberations>>, poslední návštěva 6.6.2011

soud.¹⁴⁴ Žádný z těchto tribunálů nemá pravomoc stíhat stát za vývoz zbraní do jiného státu, či nestátním aktérům, ačkoliv by byly zbraně použity k porušení lidských práv a svobod obyvatel. Tribunály mají totiž pravomoc nad fyzickými osobami a jsou založené na principu osobní odpovědnosti a mají pravomoc pouze nad činy spáchanými v minulosti (časové rozmezí je pevně ohraničeno).

3.2.7 Mezinárodní soudní dvůr

Mezinárodní soudní dvůr se sídlem v Haagu¹⁴⁵ (dále jen MSD) byl zřízen na základě Charty OSN jako hlavní soudní orgán OSN. MSD má věcnou jurisdikci založenou nad státy, jež jsou členskými státy OSN až následnou smlouvou a ne pouhou účastí na Statutu MSD. Ostatní státy mají také možnost přistoupit ke Statutu MSD a tím spadat do jurisdikce MSD. Rozhodnutí MSD jsou pro státy závazná a taktéž vynutitelná. Pokud stát dobrovolně neplní povinnosti uložené mu rozhodnutím, může Rada bezpečnosti OSN učinit opatření na základě Charty OSN za účelem vynucení těchto povinností.

Pouze státy, nikoliv jedinci, mohou být stranami sporu před MSD. Taktéž pouze státy se mohou na MSD obracet. V jednotlivých mezinárodních úmluvách může být stanoveno, za jakých podmínek spadají i nečlenské státy OSN do jurisdikce MSD. MSD posuzuje soulad jednání států s mezinárodními úmluvami stanovujícími pravidla výslovně uznávaná státy, jichž se spor týká; mezinárodními zvyklostmi a obecně uznávanými postupy, které jsou přijímány jako zákon; obecnými zákonnými principy uznávanými státy; soudními rozhodnutími a stanovisky nejkvalifikovanějších právních znalců jednotlivých zemí.¹⁴⁶ Kromě svých rozhodnutí MSD taktéž podává svá poradní stanoviska.

Z výše uvedeného nám vyplývá, že MSD je tím správným orgánem, do jehož pravomoci spadá souzení státu, jenž dodal zbraně do jiného státu, kde byly tyto zbraně použity k porušení lidských práv a svobod. Musel by to však být jiný stát, který by podal žalobu u MSD a ne oběti sami. Stát jako žalobce by ve své žalobě musel specifikovat, k porušení jakých konkrétních norem státem dodávajícím zbraně došlo a označit důkazy k prokázání příčinné souvislosti mezi dodáním zbraní

¹⁴⁴ Special Panels for East Timor, Extraordinary Chambers in the Court of Cambodia, Iraqi Special Tribunal

¹⁴⁵ International Court of Justice (ICJ)

¹⁴⁶ čl. 38 Statutu MSD:

1. The Court, whose function is to decide in accordance with international law such disputes as are submitted to it, shall apply:

- international conventions, whether general or particular, establishing rules expressly recognized by the contesting states;
- international custom, as evidence of a general practice accepted as law;
- the general principles of law recognized by civilized nations;
- subject to the provisions of Article 59, judicial decisions and the teachings of the most highly qualified publicists of the various nations, as subsidiary means for the determination of rules of law.

a následky, které tyto zbraně způsobily v zemi, kam byly dodány. Stát, který zbraně vyvezl, by se však mohl bránit tvrzením, že dodání zbraní je vnitřní záležitostí státu a druhý stát nedodržuje zásadu nevměšování se a že žádná úmluva státu nezakazuje vývoz ručních zbraní jako takový. „V mezinárodním právu není žádných pravidel, jiných nežli těch, které by mohly být akceptovány státem, o který se jedná, at' již smlouvou či jinak, který by umožňovala limitovat úroveň zbrojení suvereními státy“, uvedl ve svém rozsudku Nikaragua v. USA MSD.¹⁴⁷ Stát by navíc jistě setrval na vyjádření, že nevěděl a nemohl předvídat, že tyto ruční zbraně budou použity k porušování lidských práv a svobod. Tudíž by úspěch v řízení pro žalující stát byl nejistý.

3.3 Významná řízení před mezinárodními institucemi

3.3.1 Žaloba k MSD: Gruzie v. Ruská federace, Aplikace Úmluvy na odstranění všech forem rasové diskriminace z roku 1965¹⁴⁸

V roce 2008 podala Gruzie žalobu k MSD proti Ruské federaci pro porušení čl. 2, 3, 4, 5 Úmluvy na odstranění všech forem rasové diskriminace, kterého se měla Ruská federace dopustit skrze své státní orgány, agenty, a jiné osoby a entity, vykonávající své vládní pravomoci a skrze separatistické jednotky v Jižní Osetii a Abcházii a jiné agenty, kteří jednali pod vedením a kontrolou Ruské federace. Konkrétně se jednalo v sedmi žalobních bodech o následující jednání: širokosáhlá a systematická diskriminace proti Gruzíjským obyvatelům v Jižní Abcházii a Osetii během konfliktů v letech 1991-94, 1998, 2004 a 2008, která byla prováděna skrze vraždy, nezákonné útoky proti civilistům a civilním objektům, mučení, znásilňování, deportace, nucené vystěhování, uvěznění, braní rukojmích, násilné mizení osob, nezákonné zabírání majetku a rabování; širokosáhlé a systematické odpírání práv osob, jež byly nuceny se vystěhovat na návrat do jejich domovů; širokosáhlé a systematické zabírání a prodej majetku osob, jež byly nuceny se z Jižní Abcházie a Osetie vystěhovat; diskriminační zacházení, jež zahrnovalo mimo jiné drancování, braní rukojmích, bití a zastrašování, odepření svobody pohybu, odepření práva na vzdělání v mateřském jazyce, nucení k přijetí ruského občanství a vyhrožování; sponzorování, bránění a podporování etnické diskriminace faktických separatistických vlád na území Jižní Abcházie a Osetie, kdy etnické čistky představovaly zločiny proti lidskosti; zabránění Gruzii vykonávat jurisdikci nad územím Jižní Osetie a Abcházie; vyvolání agresivní války.

Ruská federace dle žaloby vykonávala a podporovala rasovou diskriminaci skrze útoky a masové vyhoštění etnických Gruzínců a dalších etnických skupin v regionu Jižní Osetie a Abcházie. Toto

¹⁴⁷ Rozsudek MSD 27/06/1986, ve věci Nikaragua v. USA, 1986, par. 269

¹⁴⁸ <<http://www.icj-cij.org/docket/index.php?p1=3&p2=3&code=GR&case=140&k=4d>>; poslední návštěva 21.1.2011

jednání způsobilo změnu v etnickém složení těchto dvou regionů. Ruská federace zabránila násilně vystěhovaným osobám- etnickým Gruzíncům návrat domů tím, že podkopala schopnost Gruzie vykonávat své pravomoci nad územím Osetie a Abcházie. Změněná demografická situace pak vyvrcholila v nezákonné odnětí nezávislosti Gruzínským úřadům separatistickými úřady, podporovanými Ruskou federací, dne 8.8.2008.¹⁴⁹ Gruzie ve své žalobě taktéž viní Rusko z dodání zbraní separatistickým skupinám v Jižní Osetii a Abcházii v letech 1990 až 1994.¹⁵⁰ Ačkoliv hovoří o zbraních a nikoliv specificky o ručních zbraních, z kontextu žaloby vyplývá, že se jedná o zbraně ruční i těžké konvenční zbraně. V žalobě je dodávání zbraní opakovaně zmiňováno, nicméně není specifikováno, kdy přesně, jak, jaké zbraně a v jakém množství měla Ruská federace separatistickým skupinám dodat. Dodání zbraní z Ruské federace separatistickým silám vyústilo v zabití tisíce civilistů a v násilné vystěhování více než 300 000 osob. V neposlední řadě viní Gruzie Ruskou federaci z toho, že dodáním zbraní a základního vybavení Abcházským separatistům se změnila povaha konfliktu v Abcházii. Ze série izolovaných útoků mezi etnickými skupinami se boje vyhrály do rozsáhlého ozbrojeného konfliktu.¹⁵¹

Svou žalobu člení Gruzie na tři období, kdy povaha jednání Ruské federace byla v každém období lehce odlišná. Dodávání zbraní separatistickým skupinám a vysílání vycvičených jednotek se týká pouze prvního období, do roku 1994. V dalších obdobích již Ruská federace působila svými jednotky přímo na území Jižní Osetie a Abcházie a sama své zbraně užívala proti civilistům, v těchto obdobích se též jednalo převážně o těžké konvenční zbraně. Jednání Ruské federace bylo vedeno s cílem odstranit etnické Gruzínce z těchto dvou území, aby tato území byla etnicky homogenní a získání nezávislosti pro tato území. Separatistické síly na těchto územích by bez mohutné podpory Ruské federace nebyly schopny dosáhnout tohoto cíle, dodané zbraně byly prostředkem ke spáchání prakticky všech výše specifikovaných porušení Úmluvy na odstranění všech forem rasové diskriminace. Například v regionu Abcházie se nacházelo před vypuknutím konfliktu méně než 100.000 Abcházců a přibližně 240.000 Gruzínců.¹⁵² Nutno doplnit, že vůdci těchto separatistických jednotek zastávali původně vysoké funkce v armádě SSSR.

V říjnu 2008 se MSD zabýval žádostí o předběžné opatření, kterou Gruzie předložila.¹⁵³ MSD nejprve zkoumal, zda-li má pravomoc v celé věci rozhodovat a zda-li se na situaci v Jižní Osetii a

¹⁴⁹ Application of the International Convention on the Elimination of all Forms of Racial Discrimination (Georgia v. Russian Federation), General list. No. 140, 12.8.2008, s. 4

¹⁵⁰ Application of the International Convention on the Elimination of all Forms of Racial Discrimination (Georgia v. Russian Federation), General list. No. 140, 12.8.2008, s. 6

¹⁵¹ ibidem, s. 18

¹⁵² idem

¹⁵³ Application of the International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination (Georgia v. Russian Federation) Request for the indication of provisional measures, Summary of the Order, No. 2008/14, 15.10.2008

Abcházii skutečně vztahuje Úmluva o odstranění všech forem rasové diskriminace. MSD došel k závěru, že obě strany jsou smluvní stranami Úmluvy o odstranění všech forem rasové diskriminace bez výjimky, tudíž MSD má pravomoc ve věci rozhodovat. Ruská federace namítala, že se Úmluva o odstranění všech forem rasové diskriminace na situaci nevztahuje, neboť se zde neuplatní její exterritoriální aplikace. Soud však shledal, že tato Úmluva není omezená pouze na určité území a ani článek 2 ani článek 5 žádné územní omezení neobsahují. Což ve skutečnosti znamená, že i pokud stát jedná za hranicemi svého území, přesto se na něj vztahují ustanovení Úmluvy o odstranění všech forem rasové diskriminace. MSD se rozhodl pro uložení předběžného opatření, avšak v jiné podobě než bylo požadováno Gruzii a rozhodl ve třech bodech těsnou většinou hlasů.

Dne 1.12.2009 předložila Ruská federace předběžné námitky MSD, v nichž uvádí, že Gruzie nesplnila požadavky čl. 22 Úmluvy na odstranění všech forem rasové diskriminace dle nichž musí existovat spor ohledně interpretace či aplikace této Úmluvy, a tento spor nebyl vyřešen mírovými prostředky či prostředky přímo v Úmluvě zmíněnými. Mezi tyto mírové prostředky patří vyjednávání, vyšetřování, mediace, smírcí řízení, soudní smír, využití služeb regionálních agentur či ujednání.¹⁵⁴ Ruská federace namítla, že se Gruzie pokusila řešit situaci skrze vojenskou akci, aniž by se předtím snažila o řešení mírovými prostředky. Za celé období 17 let, kdy mělo porušování Úmluvy na odstranění všech forem rasové diskriminace trvat Gruzie ani jedenkrát neinformovala Ruskou federaci o svých požadavcích, ke kterým by mohla Ruská federace vyjádřit. Ruská federace dále tvrdila, že v případě, kdy by se Gruzii podařilo zvítězit v konfliktu v roce 2008, tj. odzbrojit separatistické jednotky, získat nadvládu nad územím Jižní Osetie a Abcházie a zneškodnit Ruské mírové jednotky, nikdy by nepodala tuto žalobu. Další námitka se týká neexistence Ruské federace jako strany konfliktu, jednalo se o spor mezi Gruzii a Abchází a Jižní Osetií. Ruská federace též vznesla námitky ohledně jurisdikce dle čl. 22 Úmluvy, z důvodu neexistence jurisdikce nad jednáními či opomenutími ze strany Ruské federace na území Abcházie a Jižní Osetie. Poslední z námitek se týká časové jurisdikce, jež měla být omezena na období po červenci 1999, kdy vstoupila v účinnost Úmluva na odstranění všech forem rasové diskriminace.

Svým rozsudkem ze dne 1.4.2011 rozhodl MSD ve věci předběžných námitek ze strany Ruské federace následovně: námitku ohledně neexistence sporu zamítnul, námitku ohledně nesplnění procesních podmínek čl. 22 Úmluvy na odstranění všech forem rasové diskriminace připustil a

¹⁵⁴ Case Concerning the application of the International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination, Georgia v. Russian Federation, Preliminary Objections of the Russian Federation, s. 6

dále se nezabýval dvěma zbývajícími námitkami. Soud rozhodl o zastavení řízení. Důvodem pro připuštění druhé námitky bylo neprokázání, že se Gruzie skutečně pokusila řešit spor mírovými prostředky a že proběhla jednání ve snaze spor vyjasnit.

3.3.2 Žaloba k MSD: Chorvatsko v. Jugoslávie, Aplikace Úmluvy o prevenci a potrestání zločinu genocidy z roku 1948¹⁵⁵

Tuto žalobu podalo Chorvatsko k MSD v červenci roku 1999 pro porušení čl. 1, čl. 2 odst. a-d, čl.3 odst. a-e, č. 4 a čl 5 Úmluvy o prevenci a potrestání zločinu genocidy ze strany Federativní republiky Jugoslávie. Federativní republika Jugoslávie tak měla činit s cílem podpořit snahy o vytvoření „Velkého“ Srbska, státu sjednocujícího všechny Srby z oblasti Srbska, Chorvatska, Černé hory a Bosny a Hercegoviny, státu, v němž by žilo pouze srbské etnikum.

Jugoslávie nábořem, tréninkem, ozbrojováním, vybavováním, financováním a dodávkou a jinou podporou, napomáháním a vedením vojenských a polovojenských akcí proti Chorvatsku získala de facto kontrolu nad těmito regiony v Chorvatsku a proto je odpovědná za porušení ustanovení Úmluvy.¹⁵⁶ Vzhledem k faktické kontrole těchto území Jugoslávií v daném období spadá jednání Jugoslávie pod jurisdikci Úmluvy o prevenci a potrestání zločinu genocidy.

Chorvatsko uvedlo ve své žalobě, že v letech 1991 a 1995 Federativní republika Jugoslávie opakovaně porušila Úmluvu o prevenci a potrestání zločinu genocidy a to tím, že kontrolovala aktivity svých ozbrojených jednotek, agentů a polovojenských jednotek operujících na území Chorvatska, v regionu Kninu, východní a západní Slavonie a Dalmacie. Jugoslávie má být dle Chorvatska zodpovědná za „etnické čistky“ chorvatských občanů pocházejících z těchto regionů a to formou genocidy.

Co se skutkových zjištění dle žaloby týče, v prosinci roku 1990 vyhlásili Srbové žijící na území Chorvatska nezákonně zřízení „Republiky Srbské Krajiny“. Vláda v Bělehradě podporovala tyto snahy za účelem narušení suverenity a teritoriální integrity Chorvatska a to nacionalistickou propagandou, demonstrací síly, zaktivizováním ozbrojených jednotek a poskytováním zbraní, jež Bělehradská vláda zabrala z Chorvatských vojenských skladů (zbraní určených na obranu státu).¹⁵⁷ V únoru roku 1991 oznámili rebelští vůdci v regionu Kninu jejich úmysl sjednotit se se Srby

¹⁵⁵ <<http://www.icj-cij.org/docket/index.php?p1=3&p2=3&code=cry&case=118&k=73>>; poslední návštěva 21.1.2011

¹⁵⁶ Application of the Convention on the prevention and punishment of the crime of genocide (Croatia v. Yugoslavia), General list No. 118, 2.7.1999, s. 8

¹⁵⁷ ibidem, s. 4

z území Srbska, Černé hory a Bosny a Hercegoviny. V březnu roku 1991 se Srbští teroristé vyzbrojeni tzv. Jugoslávskou Lidovou Armádou (JNA) postavili na odpor Chorvatským policejním jednotkám. V červenci roku 1991 měli tyto Srbské extremistické skupiny k dispozici 19 029 děl a raket, včetně 1 799 protitankových zbraní, 4 200 bezzákluzných pušek, 6 400 minometů a 2 000 protivzdušných raket.¹⁵⁸ Z výše uvedeného vyplývá, že ačkoliv v žalobě není přímo použit termín ruční a lehké zbraně, dle definic uvedených v kapitole 1 této práce jsou tyto zbraně ručními a lehkými zbraněmi a tím je pro účel této práce tento případ aplikovatelný. V žalobě však nejsou zbraně blíže specifikovány, ani jejich přesné typy ani množství, ani způsob dodání ani osoby jež dodávky organizovali. V červnu roku 1991 vyhlásilo Chorvatsko svou nezávislost. V tomto období Srbští rebelové spolu s JNS ovládali jednu třetinu území Chorvatska a právě v tomto období se stala velká část tvrzených porušení Úmluvy. Ve své žalobě Chorvatsko hovoří o 800.000 násilně vystěhovaných osobách, 20.000 mrtvých a 55.000 zraněných osobách. V lednu roku 1992 bylo uzavřeno příměří.

V roce 1995 došlo k druhé vlně „etnických čistek“, čímž byla Federativní republikou Jugoslávie porušena Úmluva. Jugoslávie navedla a podporovala chorvatské občany srbského etnika k evakuaci regionu Kninu v roce 1995.¹⁵⁹ Toto jednání představovalo úmyslný a vykalkulovaný program vypracovaný vládou v Bělehradu, jak etnicky pročistit populaci a tím představuje porušení Úmluvy. K příměří došlo v prosinci roku 1995 uzavřením Daytonských dohod.

Dne 1.9.2002 podalo Srbsko, nástupnický stát bývalé Jugoslávie, předběžné námítky,¹⁶⁰ v nichž uvádí, že MSD nemá v tomto případě osobní jurisdikci, neboť se Federativní republika Jugoslávie stala stranou Úmluvy o prevenci a potrestání zločinů genocidy až v červnu roku 2001 a nikdy nebyla vázána čl. IX dané Úmluvy.¹⁶¹ Srbsko dále namítá, že jednání nastala před 27.4.1992 nejsou přičitatelná Federativní republice Jugoslávii, neboť daný stát vznikl až k tomuto dni.

Svým rozsudkem ze dne 18.11.2008 MSD shledal, že pravomoc ve věci rozhodovat má a že Srbsko je účastníkem řízení, jako nástupnický stát bývalé Jugoslávie.¹⁶²

¹⁵⁸ Application of the Convention on the prevention and punishment of the crime of genocide (Croatia v. Yugoslavia), General list No. 118, 2.7.1999, s. 6

¹⁵⁹ ibidem, s. 2

¹⁶⁰ Case Concerning the Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide, Croatia v. Yugoslavia, Preliminary Objections of the Federal Republic of Yugoslavia, September 2002

¹⁶¹ **Článek IX:** Spory mezi smluvními stranami týkající se výkladu, provádění nebo plnění této Úmluvy včetně sporů týkajících se odpovědnosti státu za genocidium nebo za kterýkoli z ostatních činů vypočtených v článku III, předkládají se na žádost kterékoli sporné strany k projednání Mezinárodnímu soudnímu dvoru.

¹⁶² Case Concerning the Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide, Croatia v. Serbia, Preliminary Objections, Judgement of 18.11.2008, General list No. 118

Svým nařízením z prosince roku 2010 určil MSD lhůty k vyjádření ve věci samé, přičemž Chorvatsko se mělo vyjádřit do 20.12.2010 a Srbsko se má vyjádřit do 4.11.2011. MSD tedy dosud nerozhodl ve věci samé a strany se nevyjádřily blíže ke skutkovým tvrzením.

3.3.3 Stížnost k EKLP: Tugar v. Itálie

V roce 1995 byl před Evropskou komisí pro lidská práva projednána stížnost na porušení ustanovení EÚLS Tugar v. Itálie.¹⁶³ Komise rozhodovala o přípustnosti této stížnosti a pokud by rozhodla pozitivně, že se stížnost připouští, byla by stížnost dále projednána ESLP. Tento případ je pravděpodobně jediným případem projednávaným před mezinárodním orgánem, týkající se porušení lidských práv způsobených zbraněmi dodanými třetím státem, kdy porušit práva měl právě ten stát, jež zbraně dodal (autorizoval transfer).

Stěžovatel, který vyhledával a odstraňoval miny v Iráku, uvedl ve své stížnosti, že Itálie nesplnila svůj pozitivní závazek ochrany práva na život a díky tomu utrpěl stěžovatel závažná život ohrožující zranění. Itálie měla prodat, popřípadě dovolit, aby byly prodány, náslapné miny a taktéž žádným způsobem neregulovat jejich prodej. Jednalo se o miny bez samodetonačního a samoneutralizačního mechanismu.

Komise však zhodnotila stížnost jako nepřipustnou, neboť v rámci EÚLS nebylo možné činit odpovědnou Itálii za miny, které na území umístil sám Irák. Úmluva totiž nezaručuje regulovaný obchod se zbraněmi a Komise nenalezla žádnou příčinnou souvislost dodáním zbraní, ačkoliv neregulovaným a případným nerozlišujícím užitím těchto zbraní třetí stranou. Komise tímto svým rozhodnutím však ignorovala první část stížnosti, v níž je tvrzeno, že Itálie vědomě dodala zbraně mající nerozlišující účinek třetímu státu.¹⁶⁴

3.4 Akty (právní a politické)

Otázka obchodu s ručními zbraněmi, či alespoň některého z jeho aspektů je upravena v rámci OSN nejčastěji formou rezolucí Valného shromáždění OSN a Rady bezpečnosti OSN, kdy rezoluce Rady bezpečnosti přijaté na základě hlavy VII jsou pro členské státy OSN závazné, avšak rezoluce Valného shromáždění až na výjimky (upravující interní záležitosti jako například rozpočet) závazné nejsou. Kromě rezolucí se však setkáme taktéž se zprávami (například Zpráva Generálního tajemníka OSN o ručních zbraních z roku 2008, či Zpráva skupiny odborníků

¹⁶³ Rasheed Haya Tugar v. Itálie, číslo stížnosti 22869/93

¹⁶⁴ Brehm M., 'The Arms Trade and States' Duty to Ensure Respect for Humanitarian and Human Rights Law', *Journal of Conflict & Security Law*, 2008, s. 43

z roku 2007). Tyto zprávy nejsou samy o sobě právně závazné, ani zjištění v nich. Jejich snahou je zmapování situace a pochopení diskutované problematiky. Na základě nezávazných zpráv mohou být následně přijaty právně závazné rezoluce. Dalšími právně nezávaznými akty jsou deklarace, jejichž ustanovení se však mohou stát obyčejovým právem (jako v případě Všeobecné deklarace lidských práv a svobod). Rada bezpečnosti kromě rezolucí vydává také četná Prohlášení předsedy Rady bezpečnosti. Překvapit nás nemohou ani různé druhy metodických pokynů a akčních programů, které však taktéž nejsou právně závazné.

Na mezinárodní úrovni se setkáme s regionálními dokumenty a to jak právně závaznými, tak i závaznými pouze politicky. Právní závaznost rozeznáme dle obsahu a účelu předmětného dokumentu. Dokumenty politicky závazné mohou být konkrétnější a přísnější, právě z toho důvodu, že je jen na zvážení a odpovědnosti státu samého, zda-li jeho ustanovení dodrží. V některých případech se z dokumentu právně nezávazného vyvine dokument právně závazný (jako v případě Moratoria- Úmluvy ECOWAS). Na mezinárodní úrovni se setkáme s deklaracemi, úmluvami, smlouvami, protokoly, dokumenty a pokyny k nim, ujednáními a jistě i dalšími dokumenty. Je pouze na zvážení mezinárodní organizace, jak dokument pojmenuje, jaký obsah a závaznost pro tento dokument zvolí.

Kapitola 4: Současná mezinárodní úprava regulující obchod s ručními zbraněmi

Myšlenka právní úpravy obchodu se SALW není novinkou, tento požadavek vychází již z článku 26 Charty OSN. Až do dnešního dne však nebyla přijata globální úmluva tak, jak byla přijata úmluva o zákazu biologických zbraní, chemických zbraní, nášlapných min a kazetových bomb a úmluva o konvenčních zbraních. Neznamená to však, že obchod není upraven vůbec. Obchod se SALW a obzvláště jeho následky začaly přitahovat pozornost států po roce 1990 (jak je blíže vysvětleno v kapitole 2). Od té doby bylo uzavřeno několik mezinárodních dokumentů, které se liší jak ve své závaznosti, tak i rozsahu a efektivitě. Některé z níže uvedených dokumentů jsou procesního charakteru.

Je třeba mít stále na paměti, že obchod se SALW je mimo níže uvedené dokumenty na mezinárodní úrovni omezen normami lidských práv a svobod a normami práva humanitárního, jak je blíže rozvedeno v kapitole 3 této práce.

V této kapitole budou představeny dokumenty právně závazné a dokumenty politicky závazné, týkající se úpravy obchodu se SALW, či alespoň některého z jeho aspektů. Níže analyzované dokumenty nejsou kompletním výčtem dokumentů upravujících obchod se SALW, ale jsou těmi nejvýznamnějšími mezinárodními univerzálními a regionálními dokumenty, které se týkají obchodu se SALW. Na první pohled se může zdát, že se dokumenty překrývají, ale po bližším prozkoumání je zjevné, že tyto dokumenty tvoří dynamický, spolu úzce související celek, upravující obchod se SALW. Dokumenty na sebe navzájem odkazují, inspiroují se a vzájemně se doplňují.

V prvním dílu kapitoly bude provedena analýza významných mezinárodních univerzálních dokumentů, kdy dokumenty jsou členěny na právně závazné a právně nezávazné, v rámci oddílů jsou dokumenty řazeny chronologicky. V dílu druhém bude práce zaměřena na mezinárodní regionální dokumenty, kdy dokumenty jsou opět členěny na právně závazné a právně nezávazné, v rámci oddílů jsou dokumenty řazeny chronologicky. Dokumenty regulující obchod se SALW budou porovnány na základě těchto kritérií: závaznost, předmět, pojetí SALW a ilegálního obchodu, základní aspekty, monitoring, sankce, transparentnost a implementace. V dílu třetím jsou zmíněny nástroje evidence SALW, neboť evidence je předpokladem pro účinnou regulaci SALW.

4.1 Dokumenty univerzální

4.1.1 Právně závazné dokumenty

Protokol OSN o palných zbraních

Protokol proti ilegální výrobě a obchodování s palnými zbraněmi, jejich součástmi a střelivem¹⁶⁵ byl přijat v červnu roku 2001 a je dodatkovým protokolem Úmluvy o nadnárodním organizovaném zločinu.¹⁶⁶ Je první globální úmluvou, která reguluje obchod se SALW, avšak v omezeném rozsahu. V platnost vešel v červenci roku 2005. K dnešnímu dni je stranou tohoto Protokolu 77 států (stranami například nejsou: Čína, Francie, Německo, Rusko, Velká Británie, USA).¹⁶⁷ Státy mohou k Protokolu přistoupit pouze pokud jsou stranou Úmluvy o nadnárodním organizovaném zločinu.

Státy si uvědomily potřebu regulovat ilegální výrobu a obchodování s palnými zbraněmi pro jejich vliv na ekonomická a sociální práva obyvatel. V Protokolu však není zmínka o jejich vlivu na občanská a politická práva, například tedy na právo na život obyvatel. Primárním cílem Protokolu je propagace, usnadnění a posílení spolupráce mezi státy. Protokol obsahuje tyto definice: palných zbraní, součástí, střeliva, ilegální výroby (výroba ze součástí, se kterými bylo ilegálně obchodováno, výroba bez licence či autorizace příslušného orgánu, výroba a neoznačení zbraně), ilegální obchodování a sledování.¹⁶⁸ Protokol má být aplikován při prevenci ilegální výroby a obchodování a jejího vyšetřování a trestání, pokud má tento čin nadnárodní povahu. Neaplikuje se však na transakce-transfery mezi státy. Protokol dále obsahuje ustanovení o konfiskaci ilegálních zbraní, o uchovávání záznamů, označování zbraní, deaktivaci zbraní, o systému autorizací, o prevenci a bezpečnostních opatřeních, o výměně informací mezi státy, spolupráci a zprostředkovatelských aktivitách.

Tento Protokol je jednou z inspirací současného návrhu ATT. Jinak je jeho význam velmi omezený a to z důvodu jeho úzkého předmětu, jeho cílů a proto, že ho významní výrobci a vývozci nepodepsali.

¹⁶⁵ Protocol against the Illicit Manufacturing and Trafficking in Firearms, Their Parts and Components and Ammunition

¹⁶⁶ United Nations Convention against Transnational Organized Crime from 2000

¹⁶⁷ <http://treaties.un.org/doc/publication/mtdsg/volume%20ii/chapter%20xviii/xviii-12-c.en.pdf>; poslední návštěva 31. 3. 2009

¹⁶⁸ “**Firearm**” shall mean any portable barrelled weapon that expels, is designed to expel or may be readily converted to expel a shot, bullet or projectile by the action of an explosive, excluding antique firearms or their replicas.

Rezoluce VS OSN 61/89

Rezoluce Valného shromáždění OSN 61/89, nazvaná Towards an Arms Trade Treaty, byla vypracována Prvním výborem Valného shromáždění OSN, orgánem, který se v rámci Valného shromáždění zabývá odzbrojením a mezinárodní bezpečností. První výbor ji schválil v říjnu roku 2006 a Valné shromáždění ji posléze schválilo v prosinci téhož roku. Tato rezoluce byla schválena 153 státy, 1 stát byl proti (USA) a 24 států se zdrželo hlasování. Tato Rezoluce představuje významný krok vpřed na cestě k ATT. V její preambuli vyjádřily státy své porozumění skutečnosti, že absence společných mezinárodních standardů týkajících se dovozu, vývozu a transferu konvenčních zbraní přispívá ke konfliktům, vysídlení osob, zločinům a terorismu a tím narušuje mír, smíření, bezpečnost, stabilitu a udržitelný rozvoj. Rezoluce má 2 zásadní body. Tajemník OSN je v Rezoluci požádán, aby zjistil, jaké jsou názory států na uskutečnitelnost, rozsah a parametr komplexního, právně závazného instrumentu a předložil o tom zprávu Valnému shromáždění na jeho příštím zasedání. Za druhé, Tajemník má vytvořit skupinu vládních odborníků, na základě rovnoměrného geografického zastoupení, aby prozkoumala uskutečnitelnost, rozsah a parametr komplexního, právně závazného instrumentu.

Rezoluce VS OSN 63/240

Rezoluce Valného shromáždění OSN, nazvaná Towards an Arms Trade Treaty: establishing common international standards for the import, export and transfer of conventional arms, byla přijata Prvním výborem OSN pro otázky odzbrojení a mezinárodní bezpečnosti v říjnu roku 2008. Byla schválena 147 státy, 2 státy volily proti (Zimbabwe a USA) a 18 států se zdrželo hlasování (Čína, Rusko, Indie, Pákistán, Izrael a některé státy Blízkého východu).

Touto Rezolucí byla ustavena „Časově neomezená pracovní skupina“, která se měla setkat 6 krát po dobu 1 týdne počínaje rokem 2009 (první zasedání proběhlo v březnu roku 2009).¹⁶⁹ Účelem jejího zvolení bylo další zvážení těch prvků, které byly obsaženy ve zprávě Skupiny vládních odborníků z roku 2008, u nichž by mohlo být dosaženo konsenzu v případné právně závazné smlouvě. „*Největší výzva, které budou členové pracovní skupiny čelit, je jak přesvědčit hlavní, se zbraněmi obchodující národy, jako jsou USA, Rusko a Čína, aby souhlasily se zahájením jednání.*“¹⁷⁰

¹⁶⁹ Open-Ended Working Group (OEWG)

¹⁷⁰ http://www.breitbart.com/article.php?id=D96M8H6G0&show_article=1, poslední návštěva 31. 3. 2009

Rezoluce VS OSN 64/48

Rezoluce Valného shromáždění OSN, nazvaná Smlouva o obchodu se zbraněmi, byla přijata dne 2.12.2009 na základě zprávy Prvního výboru Valného shromáždění OSN A/64/391. Svým článkem 1 vyzývá státy, aby implementovaly na národní úrovni příslušná doporučení obsažená v sekci VII zprávy Skupiny vládních odborníků, doporučuje, aby státy důkladně zvážily, jak dosáhnout takové implementace, která zajistí, že národní dovoz i vývoz bude dosahovat co nejvyšších standardů a důrazně žádá ty státy, které mohou v tomto poskytnout pomoc, aby tak učinily. V článku 2 vyjadřuje podporu Časově neomezené pracovní skupině, která byla založena Rezolucí Valného shromáždění OSN 63/240, ve smyslu dalšího zvážení těch prvků uvedených ve zprávě Skupiny vládních odborníků, u kterých by v ATT mohlo být dosaženo konsenzu, tedy těch prvků, ze kterých mají vyváženě prospěch všechny státy, za dodržení principů Charty OSN a ostatních existujících mezinárodních závazků. V článku 3 je zdůrazněna potřeba adresovat, mezi jinými, problematiku neregulovaného obchodu s konvenčními zbraněmi, jejich přeměnu v ilegální trh, za předpokladu, že tato rizika podporují nestabilitu, nadnárodní organizovaný zločin a terorismus. Valné shromáždění touto Rezolucí svolává konferenci OSN o ATT na 4 po sobě jdoucí týdny v roce 2012, aby byl vytvořen právně závazný nástroj dle nejvyšších možných mezinárodních standardů pro transfer konvenčních zbraní a to v článku 4 a dále rozhoduje o tom, že konference o ATT bude organizována maximálně otevřeným a transparentním způsobem, na základě konsenzu, aby bylo dosaženo silné a robustní smlouvy v článku 5. Článkem 6 stanovila, že pro zbývající zasedání Časově neomezené pracovní skupiny v roce 2010 a 2011 bude tato pracovní skupina zasedat jako Přípravná komise pro konferenci o ATT a žádá Přípravnou komisi, aby na svých 4 zasedáních v roce 2010 a 2011 připravila návrhy na konferenci o ATT týkající se těch prvků, které je třeba začlenit, aby byl vytvořen právně závazný nástroj dle nejvyšších možných mezinárodních standardů pro transfer konvenčních zbraní. Článkem 8 ustanovuje 5 zasedání Přípravné komise v roce 2012 po dobu 3 dnů, na které budou zodpovězeny procesní otázky týkající se konference o ATT a v článku 9 žádá Generálního tajemníka OSN, aby zjistil postoje jednotlivých států k navrhovaným prvkům ATT a ostatním záležitostem týkajících se konference.¹⁷¹

¹⁷¹ <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N09/464/71/PDF/N0946471.pdf?OpenElement>; poslední návštěva 30.11.2010

4.1.2 Právně nezávazné dokumenty

Wassenaarské ujednání o kontrole vývozu konvenčních zbraní a zboží a technologií dvojího užití

Wassenaarské ujednání o kontrole vývozu konvenčních zbraní a zboží a technologií dvojího užití¹⁷² vzniklo v červenci 1996 jako nástupce COCOMu,¹⁷³ výboru, jehož účelem bylo omezit transfer konvenčních zbraní a technologií dvojího užití během Studené války. Wassenaarské ujednání je závazné pouze politicky.

Stranami tohoto ujednání jsou přední evropští vývozci zbraní, tak i státy prakticky nevyvážející. Nevyskytují se zde státy, do nichž jsou zbraně dováženy a díky tomu trpí Wassenaarské ujednání nedostatkem legitimacy.¹⁷⁴ Stranou Ujednání jsou i USA, světový dominantní vývozce zbraní. Z tohoto důvodu panovala obava, že USA využijí kontroly pro upevnění svých zájmů a pro zachování monopolu.¹⁷⁵ Kromě USA je zajímavá i účast Ruska na tomto Ujednání.

Zakládacím dokumentem Ujednání jsou tzv. Základní elementy. Ty stanoví účel tohoto Ujednání a to konkrétně: přispět k regionální a mezinárodní stabilitě a propagovat transparentnost a větší odpovědnost při transferech. Ujednání má doplnit a posílit stávající právní úpravy a sloužit jako nedílná součást boje proti terorismu. To vše s respektem k čl. 51 Charty OSN – právu na sebeobranu. Zbraně, zboží a technologie, na které se toho Ujednání vztahuje, lze nalézt v kontrolním seznamu, který je pravidelně revidován.¹⁷⁶ Tento seznam dále obsahuje dvě přílohy, s citlivými a velmi citlivými položkami.

Wassenaarské ujednání funguje na bázi pravidelného setkávání smluvních stran, dobrovolné výměně informací, které mohou napomoci zvýšené transparentnosti, dále v oznámení všech transferů a odmítnutí vydat povolení k určitému transferu. Strany se také zavazují oznámit udělení povolení tomu, jehož povolení jiný stát udělit odmítl. Mezi informace, které si státy dobrovolně sdělí, patří například potenciální rizika při transferech a rizikové regiony, či současné trendy v transferech zbraní. Ačkoliv Wassenaarské ujednání stanoví povinnost výměny informací jednou ročně, státy se dohodly na informování se jednou za 6 měsíců.¹⁷⁷

Tyto informace však zůstávají důvěrné a nedostupné těm, kteří nejsou stranou Ujednání.

¹⁷² Wassenaar Arrangement on Export Controls for Conventional Arms and Dual-Use Goods and Technologies

¹⁷³ Coordinating Committee for Multilateral Export Controls

¹⁷⁴ Smith R., Udis B., 'New Challenges to Arms Export Control: Whither Wassenaar?', *The Nonproliferation Review*, 2001, s. 88

¹⁷⁵ *ibidem*, s. 89

¹⁷⁶ List of Dual-Use Goods and Technologies and Munition List

¹⁷⁷ Marsh N., 'Two Sides of the Same Coin: Establishing Controls for SALW and Major Conventional Weapons', *The Brown Journal of World Affairs*, Vol. IX., Issue 1, 2002, s. 87

Je nutné zdůraznit, že rozhodnutí, zda-li stát udělí či neudělí povolení k transferu, záleží výhradně na jeho vůli.

Základní elementy byly doplněny v prosinci roku 2002 Pokyny pro nejlepší postup při vývozu ručních a lehkých zbraní.¹⁷⁸ Tyto pokyny začínají odkazem na Akční program OSN a Dokument OBSE a stanoví, co mají státy zvážit, než povolí vývoz zbraní: do které země či regionu mají být zbraně vyvezeny; situaci v dané zemi z hlediska konfliktů; plnění mezinárodních závazků daným státem s ohledem na terorismus a zákaz použití síly; povahu a hodnotu zbraní, které mají být vyvezeny, zda-li jsou skutečně třeba pro účely bezpečnosti a obrany státu; respektování lidských práv a svobod v daném státě a riziko, že zbraně budou opětovně vyvezeny.¹⁷⁹

Ve článku 2 je taxativně stanoveno, za jaké situace má stát odmítnout udělení povolení k vývozu zbraní. Neboť Wassenaarské ujednání není právně závazné, má tento článek pouze doporučující povahu. Článek 3 stanoví požadavek informovat stát, který takové povolení vydal o opětovném vývozu těchto zbraní. Významný je článek 5, jež stanoví, že státy se zvláštní péčí zváží vývoz zbraní jiným aktérům, nežli vládám států. V druhé části se státy zavazují dále zvážit, jak daný stát skladuje a chrání zbraně před ztrátou, krádežemi, či opětovným vývozem. Následují ustanovení týkající se označování zbraní, uchovávání záznamů a spolupráce. Státy souhlasí s označováním zbraní, které jsou vyrobeny na jejich území a samy rozhodnou o tom, jak zbraně budou označovány. Zbraně, jež budou nalezeny a neoznačeny, budou buď zlikvidovány, popřípadě označeny a dány do oběhu. Spolupráce mezi stranami má probíhat důvěrně. Státy promítnou tato ustanovení do své národní legislativy. Státy dále vytvoří právní normy, které umožní přísně kontrolovat zprostředkovatelské aktivity a zajistí náležité tresty pro ty, kteří ilegálně nakládají se SALW.

V těchto dokumentech Wassenaarského ujednání není zmínka o závaznosti, monitoringu či sankcích při nesplnění jejich ustanovení. Žádný orgán pověřený monitoringem ustaven nebyl. Jedinou možností, jak monitorovat plnění závazků, jsou tedy zprávy vypracované samotnými státy jednou za 6 měsíců. Není zde možnost postihu, pokud tak neučiní. Co více, neexistuje způsob, jakým by bylo možné ověřit, zda-li stát uvedl úplné a pravdivé údaje. Ujednání je psáno velmi opatrným jazykem, užívající obraty jako zváží či přihlédne. „*Strany Ujednání váhají mezi*

¹⁷⁸ Best Practice Guidelines for Export of Small Arms and Light Weapons

¹⁷⁹ Re-exported

*krátkodobou ekonomickou pobídkou prodávat zbraně, jež se může zdát atraktivnější a dlouhodobou výhodou bezpečnosti.*¹⁸⁰ To snižuje důvěryhodnost Wassenaarského ujednání.

Návrh Rámcové úmluvy o transferu konvenčních zbraní

Tento návrh byl vypracován skupinou laureátů Nobely ceny za mír v čele s bývalým prezidentem Costa Ricy Oscarem Ariasem a Lauterpašským výzkumným centrem pro mezinárodní právo na Cambridžské univerzitě. Návrh byl v oběhu na první Konferenci v roce 2001 a je stále aktuální, s několika menšími změnami. Neměl být konečným návrhem závazného právního dokumentu, ale spíše shrnutím zásadních principů, na kterých by měl dokument stát. Dle autorů tohoto návrhu, který má plnou podporu asociace nevládních organizací a některých států, jako např. Velké Británie, se má jednat o návrh globální rámcové úmluvy o transferech zbraní.¹⁸¹ Rámcová má být proto, že ustanovení, na kterých se státy prozatím neshodnou, mohou být později doplněna pomocí dodatkových protokolů. V oddílu o POA v této kapitole je uvedeno, na čem se státy neshodly. Tyto neshody by mohly zabránit přijetí globálního právně závazného dokumentu. Aby se tomu předešlo, navrhují autoři schválení pouze rámcové úmluvy. „*Raději než se pokusit o regulaci všech aspektů obchodu se zbraněmi v jednom komplexním jednotném právním instrumentu, Rámcová úmluva předpokládá vytvoření závazného režimu krok po kroku.*“¹⁸² Například úprava zprostředkovatelských aktivit, výroby s licencí a monitoringu konečného uživatele je předpokládána až v dodatkových protokolech.

Rámcová úmluva obsahuje 10 článků, je tedy velmi stručná. Shrňme-li principy v ní stanovené, státy mají přijmout požadavek, aby transfery zbraní podléhaly autorizaci skrze udělování licence. Státy nesmí autorizovat transfer, kterým by byly porušeny závazky vyplývající z mezinárodního práva. Státy nesmí autorizovat transfer, pokud vědí, nebo mohou rozumně vědět, že by tento transfer byl použit k porušení Charty OSN, ke spáchání závažných porušení lidských práv, či práva humanitárního, ke spáchání genocidy či zločinů proti lidskosti. Při rozhodování o udělení autorizace musí státy zvážit, zda-li tento transfer nebude užít či neusnadní spáchání násilných zločinů, neovlivní regionální bezpečnost či udržitelný rozvoj. Státy vytvoří národní mechanismy pro autorizaci a udělování licencí a dále Mezinárodní registr mezinárodních transferů zbraní. Tomuto Registru každý stát podá jednou ročně zprávu o transferech z a skrz jejich území.

¹⁸⁰ Smith R., Udis B., 'New Challenges to Arms Export Control: Whither Wassenaar?', *The Nonproliferation Review*, 2001, s. 84

¹⁸¹ Draft Framework Convention on International Arms Transfers neboli Arms Trade Treaty (ATT)

¹⁸² *ibidem*, s. 4

Rámcová úmluva obsahuje definici zbraní a mezinárodních transferů.¹⁸³ Tato úmluva má být brána jako minimální standard, bez předsudků vůči přísnějším úpravám. Rámcová úmluva má být doplněna protokoly.

Akční program pro prevenci, boj a vymýcení ilegálního obchodu s ručními a lehkými zbraněmi ve všech jeho aspektech (POA)¹⁸⁴

POA byl přijat na konferenci OSN o ručních a lehkých zbraních v roce 2001 (viz. 7.1).¹⁸⁵

V preambuli je výstižně shrnuta celá problematika obchodu se SALW, včetně jeho důsledků. Nalezneme zde odkaz na porušení občanských a politických práv obyvatel, stejně jako jejich ekonomických a sociálních práv. Specificky jsou adresovány některé skupiny obyvatel obchodem nejvíce postižené, jako děti, ženy i starší osoby. Akční program tedy očividně začleňuje lidskoprávní perspektivu do svého textu. V rámci komplexního pojetí tohoto tématu jsou zde zmíněny i souvislosti obchodu se SALW jako je chudoba, mír, stabilita, udržitelný rozvoj prodlužování konfliktů. V preambuli je uznáno právo na sebeobranu a kolektivní obranu a právo států za tímto účelem nabývat zbraně. V neposlední řadě v preambuli nalezneme prohlášení, že státy nesou primární odpovědnost při prevenci, boji a vymýcení ilegálního obchodu se SALW. O odpovědnosti za legální vývozy a jejich přeměnu v ilegální a následky způsobené těmito zbraněmi není v preambuli zmínka. Ačkoliv je preambule velice obsáhlá, neobsahuje žádné morální odsouzení těch, kdo jsou zodpovědní za důsledky obchodu se SALW.

POA dále předpokládá určité aktivity a postupy na národní, regionální a globální úrovni. Začneme-li s *úrovní národní*, tam jsou kladeny požadavky nejrozsáhlejší. Mezi ně patří: schválení příslušné legislativy k výkonu efektivní kontroly nad výrobou, vývozem, dovozem, převozem a opětovným vývozem SALW; kriminalizace jednání- ilegální výroby, držení, skladování a obchodu se SALW; vytvoření národních koordinačních orgánů, které budou monitorovat, vést a provádět výzkum o snahách předcházet obchodu se SALW, jeho boji a vymýcení; vytvoření národních kontaktních míst, která se budou zabývat implementací principů POA; identifikace skupin a jedinců angažujících se v ilegálním obchodu se SALW; zajištění adekvátního označování SALW; přijetí a vynucení efektivních opatření, kterými se bude předcházet ilegální výrobě, skladování, transferu a držení neoznačených SALW; uchovávání záznamů jak nejdéle je to

¹⁸³ “**Arms**” means small arms and light weapons within the meaning of these terms in the Report of the Panel of Government Experts on Small Arms (A/RES/52/298) save that the enumerated categories therein are not to be regarded as restrictive of the definition.

¹⁸⁴ Programme of Action to Prevent, Combat and Eradicate the Illicit Trade in Small Arms and Light Weapons in All Its Aspects.

¹⁸⁵ Laurance E., Stohl R., *Making Global Public Policy. The Case of Small Arms and Light Weapons*, Small Arms Survey, Occasional Paper No. 7, Geneve, 2002, s. 26

možné; zavedení opatření umožňujících sledování zbraní; zavedení a zachování efektivního systému pro udělování vývozních a dovozních licencí; vytvoření a implementování právních norem týkajících se efektivní kontroly nad vývozem a převozem SALW, včetně autentizovaného certifikátu konečného uživatele; snahu ohlásit prodávajícímu státu opětovný vývoz daných zbraní; legislativní úpravu zprostředkovatelských aktivit týkajících se SALW- tato legislativa má zahrnovat i opatření o registraci a udělování licencí zprostředkovatelům; zavedení opatření, kterými bude zabráněno porušování embarga; zajištění, aby zkonfiskované zbraně byly zlikvidovány, popřípadě s nimi bylo naloženo i jinak, jsou-li označené a je-li k tomu udělena autorizace; vytvoření detailních postupů pro nakládání a skladování SALW ve vlastnictví státních orgánů a pravidelná revize skladů zbraní; zavedení programů pro nakládání se zbraněmi, ideálně pro jejich likvidaci; likvidace přebytečných zbraní; vytvoření programů, kterými se zvýší povědomí veřejnosti o této problematice; pokud je to možné- zavedení a implementace programů pro odzbrojení, demobilizaci a reintegraci; zaměření se na speciální potřeby dětí postižených konfliktem a jejich reintegraci a rehabilitaci; legislativní úprava dobrovolného poskytování informací regionálním a mezinárodním organizacím.

Co se týče *regionální úrovně*, POA obsahuje tyto principy: vytvoření kontaktních míst; podpora jednání vedoucích k uzavření právně závazného dokumentu upravujícího SALW; podpora posílení a vytvoření moratoria a obdobných iniciativ; vytvoření regionálních mechanismů jako např. celní kontroly a sítě pro výměnu informací; propagace efektivní a bezpečné správy skladů SALW; podpora programů pro odzbrojení, demobilizaci a reintegraci; podpora opatření zvyšujících transparentnost na dobrovolné bázi.

Jako poslední jsou stanoveny principy na *globální úrovni*. Patří mezi ně: zajištění efektivní implementace embarg, podpora programů pro odzbrojení, demobilizaci a reintegraci bývalých kombatantů, utvrzování Rady bezpečnosti, aby začlenila příslušná opatření o odzbrojení, demobilizaci a reintegraci do rozpočtů mírových operací; posílení spolupráce států při sledování ilegálních SALW; posílení spolupráce, aby byly identifikovány osoby účastníci se ilegálního obchodu se SALW; rozvinutí obecného pochopení pojmu zprostředkování obchodu se SALW; usnadnění spolupráce s občanskou společností a podpora dialogu a kultury míru.

Co se provádění těchto opatření týče, odpovědnost za řešení problémů týkajících se SALW nesou státy. Státy na požádání zváží poskytnutí pomoci jinému státu v mnoha ohledech (nejen

v poskytnutí finančních zdrojů). Budou se konat společná jednání a setkání, kde si státy mohou vyměňovat své zkušenosti a dále pak semináře zaměřené na zvyšování schopností států.¹⁸⁶

Význam se přikládá navazujícím jednáním a setkáním. Za účelem zhodnocení pokroku se měla konat druhá- revizní konference nejpozději v roce 2006. Státy se měly jednou za 2 roky setkat, aby prodiskutovaly implementaci POA.

POA neobsahuje žádné definice, ani ilegálního obchodu, ani ručních zbraní. To by nesmírně usnadnilo interpretaci a implementaci principů POA. Takto dochází k různým výkladům. Principy stanovené v POA pokrývají všechna stádia obchodu se SALW. Některé principy jsou však formulovány velmi neurčitě a to proto, že nebylo možno dosáhnout konsenzu mezi státy (např. transparentnost a exportní kritéria). Jiné, nesporné principy, jsou formulovány o poznání přesněji (např. zajištění skladů SALW). Jediným prostředkem, jak monitorovat implementaci POA jsou výroční zprávy států. Tyto zprávy jsou předkládány UNDDA.¹⁸⁷ UNDDA se v roce 2007 přeměnila v UNODA, jejíž pravomoci jsou blíže vysvětlené v kapitole 3 této práce. Principy stanovené v POA nejsou nijak vynutitelné.

Shrneme-li, na čem se státy neshodly:

- SALW nesmí být užity k porušování lidských práv jednotlivců.
- SALW nesmí být užity k porušení mezinárodního humanitárního práva.
- Státy by měly uveřejnit všechny legální vývozy a dovozy SALW.
- Měly by být vytvořeny globální normy pro označování zbraní.¹⁸⁸

A co v POA chybí:

- jakákoliv úprava legálního obchodu se SALW;
- dostatečná úprava kontroly zbraní, které jsou již v oběhu;
- zaměření na snížení poptávky po SALW;
- úprava zbraní v rukou civilistů;
- úprava transferů nestátním aktérům;
- zneužití SALW ozbrojenými silami států.¹⁸⁹

¹⁸⁶ Capacity building

¹⁸⁷ United Nations Department for Disarmament Affairs, Odbor pro odzbrojovací záležitosti

¹⁸⁸ Laurance E., 'Shaping Global Public Policy on Small Arms: After the UN Conference', *The Brown Journal of World Affairs*, Vol. IX., Issue 1, 2002, s. 197

POA již od počátku přenáší břemeno veškerých aktivit a opatření na nižší úroveň a stanoví k tomu určitý rámec. Celý rámec ohraničí cíle, ke kterým se má při implementaci směřovat. Těžištěm je tedy úroveň národní za podmínky spolupráce a asistence ostatních států. Státy však nemají povinnost si navzájem pomáhat, pouze takovou pomoc na požádání jiného státu zvážit.

Zaměříme se nyní na implementaci POA. V roce 2005 provedla asociace nevládních organizací zhodnocení implementace POA.¹⁹⁰ Zde budou prezentována jejich nejdůležitější zjištění. 143 států zřídilo oficiální kontaktní místo, mnoho z nich však stále není funkčních. 120 států předložilo nejméně 1 zprávu o implementaci POA na národní úrovni. 79 států vytvořilo národní koordinační mechanismy. 29 států aktivně zapojilo občanskou společnost do aktivit týkajících se SALW. 18 států vypracovalo národní akční plány. Většina států má alespoň nějaké právní normy upravující obchod se SALW, ve většině případů však nejsou komplexní. 54 států revidovalo svou legislativu týkající se obchodu se SALW, 12 z nich dokonce učinilo kroky k její změně; z toho vyplývá, že 120 států se nesnažilo nalézt slabé stránky jejich legislativní úpravy. Co se týče samotných ustanovení POA, ve velké míře byla implementována ustanovení o kontrole zprostředkovatelských aktivit, nicméně méně než 40 států má zákony umožňující jim tyto aktivity kontrolovat. Embargům se dostalo více pozornosti než v předchozích letech. Postupné, ale užitečné jsou pokroky v označování zbraní a uchovávání záznamů o nich. 50 států má zákony upravující označování zbraní při jejich výrobě a 79 států uchovává detailní záznamy. Větší pozornosti se dostalo i bezpečnému skladování zbraní. 99 států má alespoň nějaké standartizované postupy při skladování. Programy pro sběr a likvidaci zbraní proběhly v mnoha státech, 65 států provedlo od roku 2001 určité odzbrojení. Přes 60 států určité množství zbraní zlikvidovalo. Likvidace však stále probíhá jen v malé míře. Státy si důvěrně vyměňují informace a to v rámci Waassernaarského ujednání a OBSE. Jinak v tomto ohledu k pokroku nedošlo. Dostupnost mezinárodní asistence vzrostla a hraje nyní zásadní roli.

S odstupem času máme možnost zhodnotit, jak funguje podávání zpráv o implementaci POA jednotlivými státy a jaké jsou převažující tendence. V roce 2006 předložilo zprávu 62 států; v roce 2007 36 států; v roce 2008 109 států; v roce 2009 9 států; v roce 2010 66 států. Nejintenzivnější aktivita států v předkládání zpráv byla v průběhu těch období, kdy probíhala „dvouroční“ jednání států (tj. 2003, 2005 a 2008), kdy v těchto letech předložilo zprávu více než 100 států.

¹⁸⁹ IRIN, *Guns out of Control: the continuing threat of small arms*, IRIN In-Depth report, Nairobi, 2006, s. 5

¹⁹⁰ IANSA- International Action Network on Small Arms

„V kombinaci s nízkým počtem předložených zpráv v roce 2010 je vidět jistý úpadek zájmu států, odhodlání či entusiasmu, nebo spíše únava z podávání zpráv.“¹⁹¹

Národní kontaktní místa měla být dle POA základem implementace a jejich zřízení a funkčnost jsou pokládány za klíčové. Small Arms Survey¹⁹² se pokusilo kontaktovat 151 národních kontaktních míst na základě kontaktních údajů uvedených v národních zprávách jednotlivých států, které byly dostupné na stránkách centra podpory POA (PoA-ISS). Sama existence národního kontaktního místa byla potvrzena v 52 případech. Kontaktu bylo dosaženo v 30 případech, ale nebylo potvrzeno, že tento kontakt je skutečně národním kontaktním místem pro SALW. V 69 případech nebyl žádný kontakt možný. Pouze 44 národních kontaktních míst odpovědělo na dotazník zaslaný e-mailem. Jinými slovy, Small Arms Survey může potvrdit existenci a identitu pouze jedné třetiny národních kontaktních míst. *„Představíme-li si, že národní kontaktní místa hrají klíčovou roli v implementaci PoA, obzvláště ve smyslu sdělování potřeb států a koordinace aktivit, je tento výsledek velkým zklamáním.“¹⁹³*

Ačkoliv státy ve svých zprávách tvrdily, že mají uzavřené dvoustranné a regionální dohody, kterými mají být posíleny hraniční kontroly, jen málo států poskytlo praktické detaily o těchto dohodách a jakého účelu či výsledku se má dohodami dosáhnout. Je jasné, že regionální organizace hrají zásadní roli při koordinaci a usnadnění aktivit v rámci hraniční spolupráce, toto však není překvapením, uvědomíme-li si, že mezinárodní povaha této problematiky a taktéž POA klade důraz na regionální aktivity.¹⁹⁴

Interní zpráva poskytla stručný přehled informací poskytnutých státy v jejich zprávách na témata čtvrtého „dvouročního“ jednání států v květnu roku 2010. Převažující charakteristikou těchto národních zpráv je, že ačkoliv popisují typy aktivit, které státy podnikly za účelem implementace POA, zřídka kdy popisují také dopad těchto aktivit na ilegální obchod s ručními zbraněmi. Je složité zhodnotit dopad a efektivitu aktivit, přesto tyto faktory jsou zásadní pro zhodnocení, zda-li POA napomohl ve skutečnosti předcházet, bojovat, vymýtit ilegální obchod s ručními zbraněmi.

Máme-li tedy nějakým způsobem pokrok v implementaci zhodnotit, dalo by se říci, že se změny dějí, ale jen velmi pomalu, ne všechny státy se o implementaci snaží a některé státy zůstávají

¹⁹¹ Parker S., *Analysis of PoA Reporting in 2009–10*, Small Arms Survey Working Paper 9, 2010, s. 19

¹⁹² The Small Arms Survey is an independent research project located at the Graduate Institute of International and Development Studies in Geneva, Switzerland.

¹⁹³ Parker S., *Analysis of PoA Reporting in 2009–10*, Small Arms Survey Working Paper 9, 2010, s. 32

¹⁹⁴ *ibidem*, s. 44

naprosto pasivní. Přesto, těchto států je čím dál tím méně a jejich počet klesá se zvyšujícím se tlakem veřejnosti a ostatních států. Změny se dějí hlavně v nesporných a méně náročných aspektech obchodu.

Zpráva Skupiny vládních odborníků

Skupina vládních odborníků byla zvolena v roce 2007 Rezolucí 61/89 a její zasedání proběhlo 3 krát během roku 2008. Odborníci zprávu předložili v srpnu roku 2008. Došli k níže uvedeným závěrům. Globalizace změnila dynamiku mezinárodního obchodu se zbraněmi, vyrábějí se jiné typy zbraní, vybavení a jeho součásti jsou vyráběny za spolupráce- ve společných podnicích,¹⁹⁵ udělování licencí pro výrobu zbraní stoupá a většina států vyrábějících zbraně spoléhá na transfery technologií a vylepšení z externích zdrojů, spíše než z jejich domácí produkce. Embarga Rady bezpečnosti jsou porušována. Globální výroba zbraní a obchod s nimi představuje významný přínos pro ekonomiku a zaměstnanost mnoha zemí. Obchod se stal globálním a soutěživějším.

Uskutečnitelnost Smlouvy má politickou i technickou stránku. Někteří z odborníků se vyjádřili, že potenciální závazná smlouva není jediným řešením, jak se vypořádat s touto otázkou. Uskutečnitelnost je závislá na kolektivně dohodnutých cílech, praktické aplikovatelnosti, odolnosti vůči politickému zneužití a potenciální univerzalitě. Aby byla smlouva uskutečnitelná, musela by obsahovat určité definice, být férová, objektivní, vyvážená, nepolitická, nediskriminatorní a univerzální. Zároveň by však musela respektovat suverenitu států, nezasahovat do vnitřních záležitostí států a respektovat jejich územní suverenitu. Co se týče rozsahu smlouvy, odborníci zvážili rovnováhu mezi širokými definicemi, které umožňují adaptaci dle technologického pokroku a detailnější definice, které však vyžadují častější revizi. Každopádně je třeba, aby účel a implementace byly pojmy dostatečně určitými. Aktivitami, které mají být v Smlouvě upraveny jsou: vývoz, dovoz, transfer, opětovný vývoz, převoz, udělování licencí, doprava, transfer technologií, udělování licencí pro výrobu v zahraničí, odpor proti opětovným vývozům, ilegální výroba a transfer, ilegální zprostředkování zbraní a transfery nestátním aktérům. Zmíněno bylo i skladování zbraní a výroba konvenčních zbraní. Závěrem experti zmiňují, že vyzorovali různé motivace pro výrobu a získávání konvenčních zbraní a

¹⁹⁵ Joint ventures

připouští odpovědnost vývozců a dovozců zbraní. Odborníci se shodli, že globální smlouva uskutečnitelná je.¹⁹⁶

4.2 Dokumenty regionální

4.2.1 Právně závazné dokumenty

Protokol SADC o kontrole palných zbraní, střeliva a jiného souvisejícího materiálu

Protokol ke Smlouvě o založení Jihoafrického rozvojového společenství (SADC)¹⁹⁷ o kontrole palných zbraní, střeliva a jiného souvisejícího materiálu byl uzavřen v srpnu 2001.¹⁹⁸ V platnost vstoupil v listopadu 2004. Jedná se o protokol závazný. Smluvními stranami Protokolu SADC je 15 států z regionu jižní Afriky.

Cílem Protokolu SADC je propagace a obrana míru a bezpečnosti v regionu. Právě mír a bezpečnost v regionu je narušena ilegálními palnými zbraněmi, jejichž rozšíření vede k nestabilitě, prodlužování konfliktů, násilí a sociálnímu znevýhodnění. Z preambule je zjevné zaměření tohoto Protokolu na ilegální výrobu, hromadění, obchodování i užívání palných zbraní. Cestou k dosažení cílů Protokolu SADC je úzká spolupráce států, jež jsou smluvními stranami.

Protokol SADC obsahuje definice pojmů střeliva, zprostředkování, palných zbraní, ilegální výroby (výroba bez licence či povolení příslušného orgánu členského státu), ilegálního obchodování (bez autority daného státu), lehkých zbraní, jiného souvisejícího materiálu, ručních zbraní a členského státu.¹⁹⁹

V Protokolu SADC je státům doporučeno přistoupení k mezinárodním právním instrumentům upravující obchod se SALW a implementace těchto instrumentů. Ve svých člancích Protokol jmenuje, jaká opatření mají smluvní strany začlenit do svých národních právních předpisů, aby tak byla regulována výroba, obchod a použití palných zbraní. Tato ustanovení jsou snahou o harmonizaci národních předpisů, neboť odlišnou úpravou sousedících států snadno dochází k vyhýbání se odpovědností za ilegální výrobu a neregulovaný obchod s palnými zbraněmi.

¹⁹⁶...further consideration of efforts within the United Nations to address the international trade in conventional arms is required on a step-by-step basis in an open and transparent manner to achieve, on the basis of consensus, a balance that will provide benefit to all, with the principles of the Charter of the United Nations at the centre of such efforts

¹⁹⁷ The Treaty of the Southern African Development Community, 1992

¹⁹⁸ SADC Protocol on the Control of Firearms, Ammunition and other Related Materials

¹⁹⁹ "firearm" means: a) any portable lethal weapon that expels, or is designed to expel, a shot, bullet or projectile by the action of burning propellant, excluding antique firearms or their replicas that are not subject to authorisation in the respective State Parties; b) any device which may be readily converted into a weapon referred to in paragraph a); c) any small arm as defined in this Article; or d) any light weapon as defined in this Article.

Co se důrazu na spolupráci smluvních stran a jejich orgánů týče, nalezneme v Protokolu SADC ustanovení o udělování licencí, označování zbraní, jejich skladování a zničení. Státy mají zavést programy podporující dobrovolné odevzdávání zbraní a to legálně drženy (za kompenzaci v hotovosti) a ilegálně drženy (výměnou za udělení procesní imunity).

Protokol SADC nabádá státy k rozvinutí a vylepšení transparentnosti v akumulaci, proudu a záležitostech týkajících se palných zbraní. Státy mají dle Protokolu ustanovit komisy, aby dohlížela na implementaci tohoto Protokolu. Případné neshody, které vzniknou z interpretace či aplikace tohoto Protokolu budou referovány Tribunálu.

Tento Protokol obsahuje mnoho obdobných ustanovení jako následující Nairobský protokol, liší se však v definování pojmů a částečně i v předmětu a rozsahu (Nairobský je širší a mnohem rozsáhlejší). Tento Protokol neobsahuje žádný odkaz na lidská práva či mezinárodní humanitární právo. Kromě vlivu rozšíření SALW na mír a bezpečnost, potažmo konflikty v regionu, zde nejsou zmíněny žádné další důsledky a souvislosti obchodu se SALW. Protokol je výhradně zaměřen na výrobu zbraní, podružně adresuje i jejich obchodování a použití. Z textu Protokolu vyplývá, že mezistátní transfery nejsou ilegální, kdežto všechny dotčené státy musí schválit komerční transakce (mezi státem a nestátními aktéry).²⁰⁰ Nezdůrazňuje výrazně nutnost vyhledání a likvidace zbraní, ačkoliv okrajově je to též jeho předmětem. Protokol neobsahuje žádná ustanovení o sankcích ani monitoringu. Obsahuje pouze odkaz na případné řešení sporů před Tribunálem, z čehož vyplývá, že při případném porušení ustanovení jinou smluvní stranou, může stát referovat toto porušení Tribunálu SADC. Řízení před SADC Tribunálem probíhá v souladu s Protokolem o fungování Tribunálu a Procesními pravidly.²⁰¹ Rozhodnutí Tribunálu jsou pro státy SADC konečná a závazná. V případě zjištěného nesouladu jednání státu s rozhodnutím Tribunálu může tento nesoulad tribunál oznámit Summitu SADC,²⁰² který učiní nezbytná opatření k vynucení rozhodnutí Tribunálu.²⁰³

Od srpna 2007 se za implementaci stalo odpovědné Fórum koordinátorů Národních kontaktních míst.²⁰⁴

²⁰⁰ Stemmet A., 'Regulating Small Arms and Light Weapons: African experience', *African Security Review*, Vol. 10, No. 3, 2001, <<http://www.iss.co.za/PUBS/ASR/10NO3/Stemmet.html>>

²⁰¹ http://www.sadc-tribunal.org/docs/Protocol_on_Tribunal_and_Rules_thereof.pdf; poslední návštěva 21.1.2011

²⁰² Summit hlav států a vlád je jednou z osmi základních orgánů SADC; Summit má nejvyšší rozhodovací pravomoc v rámci SADC.

²⁰³ čl. 35, odst. 5 Protokolu o fungování Tribunálu

²⁰⁴ neboli RCC- Regional Coordinating Committee

Co týče implementace Protokolu SADC, „základní starostí je nedostatek finančních zdrojů a schopností vyvinout takové systémy jako počítačové databáze a vybavení.“²⁰⁵

Nairobský protokol pro prevenci, kontrolu a redukci ručních a lehkých zbraní v oblasti Velkých jezer a Afrického rohu

Nairobský protokol pro prevenci, kontrolu a redukci ručních a lehkých zbraní v oblasti Velkých jezer a Afrického rohu byl uzavřen v dubnu roku 2004, v platnost vstoupil v květnu 2006.²⁰⁶ Protokol se vyvinul z Nairobské deklarace,²⁰⁷ která byla uzavřena v březnu 2000 jako právně nezávazný dokument. Protokol oproti tomu závazný je. Protokol doplňuje Příručka nejlepšího jednání při implementaci Nairobské deklarace a Nairobského protokolu, která byla vytvořena v červnu roku 2005.²⁰⁸

Stranami tohoto je 11 států z oblasti Velkých jezer a Afrického rohu, z čehož 9 států Nairobský protokol ratifikovalo. Mezi smluvními stranami nalezneme africké země v nedávné době stížené ozbrojeným konfliktem, jako například DRC, Rwandu, či Súdán. Nelze si nepovšimnout, že několik států je stranami jak Nairobského protokolu, tak i Protokolu předchozího (SADC) a že Demokratická republika Kongo neratifikovala ani jeden z nich, z důvodu stále probíhajícího, vleklého konfliktu.

V preambuli je na prvním místě potvrzeno právo států na sebeobranu a kolektivní obranu. Až poté paradoxně následuje vyjádření znepokojení nad tím, jaké ničující následky má rozšíření zbraní v jejich regionu na trvání ozbrojených konfliktů a frekvenci ozbrojených trestných činů, na degradaci životního prostředí, jak napomáhá ilegálnímu využívání přírodního bohatství a podněcuje terorismus. Chybí zřetelné vyjádření souvislosti nabývání zbraní pro účely sebeobranu a kolektivní obrany, s tím související rozšíření těchto zbraní v regionu a následky těchto zbraní na život a práva obyvatel regionu. Státy jsou znepokojeny přílivem SALW do regionu, ale již se nesnaží identifikovat důvod a způsob jejich přílivu. Stejně dobře si státy uvědomují vliv ilegální výroby, akumulace, rozšíření a obchodování se SALW na bezpečnost v regionu, nicméně přesto první místo v preambuli zaujímá právo na sebeobranu a kolektivní obranu. Při této příležitosti mohla být učiněna zmínka o tom, jak se ze zbraní určených k sebeobraně státu stávají zbraně

²⁰⁵ Stott N., *Implementing The Southern African Firearms Protocol: Identifying Challenges and Priorities*, Institute for Security Studies, Occasional Paper 83, Pretoria, 2003, s. 7

²⁰⁶ The Nairobi Protocol for the prevention, control and reduction of small arms and light weapons in the Great Lakes region and the Horn of Africa

²⁰⁷ The Nairobi Declaration on the Problem of the Proliferation of Illicit Small Arms and Light Weapons in the Great Lakes Region and the Horn of Africa

²⁰⁸ Best Practice Guidelines for the Implementation of the Nairobi Declaration and the Nairobi Protocol

užité k porušení lidských práv, kolující z jednoho konfliktu do druhého. Ani tuto souvislost v preambuli nenalezneme. V preambuli je státům doporučeno, stejně jako v případě Protokolu SADC, aby zvážily stát se stranou některého z mezinárodních instrumentů týkajících se SALW a aby daný instrument implementovaly. Státy uznávají aktivity OSN, EU, Africké unie a Organizace amerických států stejně tak, jako jejich snahy adresovat rozšíření zbraní v Africe.

Nairobský protokol na začátku definuje tyto pojmy: zprostředkovatel, zprostředkování, ilegální obchodování, lehké zbraně, ruční zbraně (tento pojem by měl také zahrnovat palné zbraně),²⁰⁹ střelivo, jiné související materiály a sledování. Ilegálním obchodováním je zde obchodování, které strany Protokolu neautorizovaly v souladu s podmínkami stanovenými tímto Protokolem, či pokud tyto SALW nejsou řádně označené.

Jedním z cílů tohoto Protokolu je zvýšit odpovědnost, vynutitelnost, výkonnou kontrolu a nakládání se SALW, které jsou v držení jak států, tak i civilistů. Prostředkem k dosažení výše uvedeného je sjednocení legislativy v této oblasti, aby opatření byla stejně přísná a pokrývala všechny aspekty obchodu se SALW, které se snaží pokrýt i Nairobský protokol. Tudíž níže uvedené chování má být ve všech státech, jež jsou smluvní stranou, trestným činem: ilegální obchodování, ilegální výroba, ilegální držení, zneužití a falšování označení zbraní. Státy mají možnost učinit porušení embarga trestným činem nebo správním deliktem, každopádně by toto porušení mělo být sankcionováno. Součástí národní legislativy má být taktéž: zákaz neomezené držby ručních zbraní civilisty; úplný zákaz držby a používání lehkých zbraní; regulace a registrace ručních zbraní v rukou civilistů; kontrola výroby SALW; minimální standardy týkající se všech stádií obchodu se SALW; označování SALW; opatření umožňující konfiskaci a propadnutí zbraní vyrobených bez povolení; opatření o efektivní kontrole SALW- jejich uskladnění a použití; monitorování vydaných licencí; ustanovení zakazující podvodné jednání ve snaze obdržet licenci; regulaci zprostředkovatelských aktivit a jednotnost v trestání. Byla-li by všechna tato opatření skutečně upravena na národní úrovni, byly by tím pokryty všechny možné mezery v právu, díky nimž může obchod se SALW čile probíhat. Obzvláště zákaz neomezeného držení ručních zbraní civilisty stojí za zmínku, neboť právě proti začlenění tohoto ustanovení do globální ATT USA zásadně protestovaly. Regulace zprostředkovatelských aktivit je dalším z ustanovení s velkým potenciálem obchod regulovat.

²⁰⁹ “small arms” are weapons designed for personal use and shall include: light machine guns, sub-machine guns, including machine pistols, fully automatic rifles and assault rifles, and semi-automatic rifles. “small arms” shall also include: “firearms”, meaning: (a) any portable barrelled weapon that expels, is designed to expel or may be readily converted to expel a shot, bullet or projectile by the action of an explosive, excluding antique firearms or their replicas. Antique firearms and their replicas shall be defined in accordance with domestic law. In no case, however, shall antique firearms include firearms manufactured after 1899; (b) any other weapon or destructive device such as an explosive bomb, incendiary bomb or gas bomb, grenade, rocket launcher, missile, missile system or mine.

Základem pro úspěšnost v dosažení cílu Nairobského protokolu je spolupráce mezi smluvními stranami a jejich orgány a koordinovaný postup, obzvláště co se udělování licencí týče. Státy mají zajistit odpovědnost a efektivní kontrolu nad SALW ve vlastnictví bezpečnostních služeb, protože tyto služby mohou legitimně nabývat zbraně v rámci jejich podnikání, ale velice snadno je mohou rozprodat a tím uvést do oběhu v regionu. Nairobský protokol očividně vyžaduje značnou proaktivitu jednotlivých smluvních stran.

Nairobský protokol obsahuje i ustanovení týkající se SALW ve vlastnictví státu, kdy státy musí dbát o jejich zabezpečené skladování. Právě z nezabezpečených skladů jsou zbraně kradeny a rozprodávány. Proto mají státy SALW označit unikátním znakem/číslem a zavést efektivní programy na identifikaci, vyhledávání, bezpečné skladování a likvidaci SALW. Několik ustanovení je věnováno právě vystopovatelnosti a identifikaci SALW. Udělování licencí pro vývozy zbraní by mělo být harmonizováno a státy mají vytvořit efektivní systém udělování vývozních a dovozních licencí či autorizací. Úmluva dále specifikuje, co stát zváží před udělením licence a jak lze ověřit pravost licencí. Tato ustanovení jsou obdobná, jako v Protokolu SADC. Státy, které tak ještě neučinily, vytvoří národní systém regulace činnosti dealerů a zprostředkovatelů skrze udělování licencí. Dle Protokolu mají státy zavést programy podporující dobrovolné vydávání legálně vlastněných zbraní civilisty za účelem jejich zničení a zbraní vlastněných ilegálně a v druhém případě zvážit udělení procesní imunity. Nutno poznamenat, že tak skutečně mnoho států již za mezinárodní asistence učinilo a v některých zemích se shromáždilo až několik tisíc SALW a následně zničilo. K potlačení korupce související s ilegální výrobou, obchodováním a držením SALW mají být přijata příslušná opatření. Tento jediný dokument problematiku korupce explicitně zmiňuje.

Za účelem rychlé výměny informací mají být dle Protokolu zřízena Národní kontaktní místa.²¹⁰ Státy pověřily v Protokolu Nairobský sekretariát, aby dohlížel na implementaci Nairobského Protokolu a taktéž aby zajistil jeho monitoring. Sekretariát měl vytvořit příručku a vydat instrukce k implementaci, monitoringu a zhodnocení Nairobského protokolu, což také učinil.²¹¹ Právě v této příručce se můžeme dozvědět, že monitoringem byla na národní úrovni pověřena Národní kontaktní místa.²¹²

Neshody mají být dle Nairobského protokolu řešeny dle principů mezinárodního práva veřejného. Dle mezinárodního práva veřejného mohou být neshody řešeny formou poradních

²¹⁰ National Focal Points

²¹¹ <http://www.recsasec.org/pdf/Best%20Practice%20Guidelines%20Book.pdf>; poslední návštěva 21.1.2011

²¹² Příručka nejlepšího jednání při implementaci Nairobské deklarace a Nairobského Protokolu, s. 22

prostředků (přímých diplomatických jednání, vyšetřovací komise, mediace, smírcího řízení či politického řešení sporů) či formou závaznou (arbitráží, před Stálým rozhodčím soudem, jinými rozhodčími orgány, či Mezinárodním soudním dvorem).²¹³

Ke koordinaci společných aktivit Národní kontaktních míst bylo zřízeno Regionální centrum pro ruční a lehké zbraně (RESCA), které vzniklo v roce 2005 namísto Nairobského sekretariátu. Co se týče implementace Protokolu, několik států již Národní kontaktní místa zřídilo.²¹⁴ Keňa, Tanzánie a Uganda vypracovaly studie, aby zhodnotily situaci v jejich zemi. Na základě těchto studií připravily národní akční plány na pět let dopředu.²¹⁵ Ostatní státy jsou ve stádiu přípravy těchto národních plánů.²¹⁶

Z textu Protokolu vyplývá, že je zaměřen na aktivity směřující k eliminaci zbraní, které jsou nyní v oběhu v tomto regionu. Základem efektivy ustanovení tohoto Nairobského protokolu je spolupráce mezi státy, protože si státy dobře uvědomují své omezené prostředky a možnosti, například při kontrole hranic. Ustanovení obsahují určité a konkrétní závazky a cíle. I přes viditelné pokroky pokračuje implementace velmi pomalu a to z důvodů nedostatečných finančních zdrojů a nedostatku kvalifikovaných pracovníků. Nezbytně je zde třeba mezinárodní spolupráce a pomoc. Některé z členských států totiž patří mezi nejchudší země světa. „*Mnoho projektů je značně zpožděno z byrokratických či bezpečnostních důvodů a také proto, že je nejisté jejich dlouhodobější financování.*“²¹⁷

Úmluva ECOWAS o ručních a lehkých zbraních, střelivu a jiném souvisejícím materiálu

Úmluva Ekonomického společenství západoafrických států (ECOWAS) o ručních a lehkých zbraních, střelivu a jiném souvisejícím materiálu byla přijata v červnu roku 2006.²¹⁸ Tato Úmluva se vyvinula z Moratoria, které bylo uzavřeno mezi západoafrickými státy v říjnu roku 1998.²¹⁹ Moratorium vytvořilo základy pro tuto Úmluvu, která je jeho dalším, tentokrát již závazným nástupcem. Kromě Moratoria byl také uzavřen Kodex chování.

Členskými státy Úmluvy ECOWAS je 15 států, z čehož 10 států Úmluvu dosud ratifikovalo.

²¹³ Šturma P., Čepelka Č., *Mezinárodní právo veřejné*, 2008, C.H.Beck, s. 531-566

²¹⁴ konkrétně Burundi, Džibutsko, DRC, Etiopie, Keňa, Rwanda, Súdán, Tanzánie and Uganda, a velmi brzy budou zřízena v Eritree a na Seychelských ostrovech

²¹⁵ Maze K., Rhee H., *International Assistance for Implementing the UN Program of Action on the Illicit Trade in Small Arms and Light Weapons in All Its Aspects: Case Study of East Africa*, UNDIR, Geneve, 2007, s. 5

²¹⁶ Více informací o pokroku v implementaci naleznete na:
<http://www.recsasec.org/pdf/Progress%205%20Eng%20final%20proof.pdf>

²¹⁷ Maze K., Rhee H., *International Assistance for Implementing the UN Program of Action on the Illicit Trade in Small Arms and Light Weapons in All Its Aspects: Case Study of East Africa*, UNDIR, Geneve, 2007, s. 9

²¹⁸ ECOWAS Convention on Small Arms and Light Weapons, Their Ammunition and Other Related Material

²¹⁹ Declaration on Moratorium on the Importation, Exportation and Manufacture of Light Weapons

Úmluva se ve své preambuli odvolává na různé mezinárodní závazky, na právo na sebeobranu a kolektivní obranu dle Charty OSN a na princip nevměšování se. Je zde vyjádřen respekt k embargům uloženým Radou bezpečnosti OSN, Bamacké deklaraci a ostatním regionálním iniciativám. Úmluva se speciálně odvolává na POA a Protokol OSN o palných zbraních. Státy se v preambuli shodly na tezi, že rozšíření SALW představuje vážné ohrožení míru a stability v regionu západní Afriky a že rozšíření SALW má katastrofální následky na prodlužování ozbrojených konfliktů a ilegální využívání přírodních zdrojů. Společenství ECOWAS se zaměřuje na ekonomickou integraci a té není možné dosáhnout bez bezpečnosti v regionu. V preambuli nalezneme taktéž odkaz na mezinárodní humanitární právo, udržitelný rozvoj, lidská práva a obzvláště na používání dětí v ozbrojeném konfliktu. Lidskoprávní perspektiva této Úmluvy je zjevná z preambule, státy ECOWAS jsou právě těmi státy, do nichž jsou SALW dováženy a kde stále kolují.

V kapitole 1 Úmluvy ECOWAS jsou definovány tyto pojmy: lehké zbraně, ruční zbraně, střelivo, jiný související materiál, ilegální, označování, sledování, zprostředkování, transfer, nestátní aktéři a SALW. Cílem této Úmluvy je prevence a boj s akumulací SALW, snaha SALW kontrolovat, využít výsledků Moratoria, podporovat důvěru mezi státy, výměnu informací a spolupráci.

Kapitola 2 se zabývá transferem SALW. Státy zakáží transfery SALW a jejich výrobu na svém území. Bez výjimek je zakázán transfer nestátním aktérům. Stát může požádat o udělení výjimky, aby pokryl potřeby obrany svého státu či aby se mohl účastnit mírové operace. Stát vytvoří a zachová efektivní systém vývozních i dovozních licencí a jejich autorizace, stejně jako opatření, kterými lze ověřit pravost této dokumentace. Pokud stát o výjimku skutečně požádá, o udělení povolení rozhodují souhlasnou dohodou všechny státy. Úmluva taxativně uvádí situace, za kterých má stát odmítnout autorizaci transferu zbraní (např. bylo-li by vývozem SALW porušeno uvalené embargo či mezinárodní humanitární právo).

Kapitola 3 se týká výroby SALW. Státy mají kontrolovat místní výrobu zbraní a přijmout opatření k redukci této výroby. Dále mají vytvořit vyčerpávající seznam všech výrobců a jejich registrací.

Kapitola 4 upravuje transparentnost a výměnu informací. Státy mají vytvořit národní databáze SALW a posílit spolupráci a dialog s národními a mezinárodními výrobci a dodavateli SALW. Toto ustanovení je ojedinělé mezi právními dokumenty upravujícími SALW. Státy mají zavést opatření pro snížení korupce související s ilegálním obchodem. Kapitola 5 stanoví a to je zde nutno zdůraznit, zákaz držení, používání a prodeje lehkých zbraní civilisty a nezbytnost regulace držení, používání a prodeje ručních zbraní. Státy mají zavést přísný režim pro držení ručních

zbraní civilisty (udělování licencí pro držení ruční zbraně). Licence mohou pokrývat určitý maximální počet zbraní a má být vyžadována 21 denní lhůta pro udělení autorizace. Stát zavede minimální trestní sankce za ilegální držení a použití SALW a nošení ilegální zbraně. Ti, kdo chtějí dočasně dovést SALW do země musí požádat o „návštěvní certifikát“. Státy mají zajistit efektivní správu a zajištění skladů zbraní a tyto sklady pravidelně revidovat. Stát vybere a/či zlikviduje přebytečné zbraně, zkonfiskované zbraně a zbraně neoznačené, ilegálně držené a dobrovolně vydané. Stát bude podporovat a rozvíjet program dobrovolného vydávání zbraní. Zbraně budou označovány unikátním číslem/symbolem. Dále Úmluva stanoví, které informace si mají státy vyměňovat. Stát registruje všechny občany a společnosti provozující na jejich území zprostředkovatelskou činnost, dále také finanční agenty, přepravní agenty a jejich činnosti podrobí registraci po splnění určitých podmínek. Porušení této Úmluvy se mají stát trestným činem.

Opatření této Úmluvy zaměřená na praktickou implementaci stanoví, že státy vypracují národní akční plány a vytvoří Národní komise, pokud již nejsou vytvořeny. Výkonný tajemník ECOWAS je odpovědný za podporu a dohled nad aplikací těchto ustanovení a mimo jiné má zajistit implementaci této Úmluvy. Dále je kladen důraz na spolupráci mezi státy a státními orgány. Při porušení Úmluvy může stát upozornit Tajemníka, který pak předloží stížnost Mediační a bezpečnostní radě. V případě, že došlo k porušení ustanovení Úmluvy, budou přijata příslušná opatření jako sankce, vyšetřování, studie či bude věc nahlášena Soudnímu dvoru ECOWAS. Monitoringem je pověřen Tajemník a ten zvolí skupinu nezávislých expertů, kteří ho v tom podpoří. V tomto ohledu je nutné upřesnit, že pozice Tajemníka byla transformována v komisy a to v lednu 2007. Tato transformace má umožnit o poznání rychlejší implementaci Úmluvy.

V porovnání s ostatními právními dokumenty je tento dokument široký ve svém předmětu a zároveň velmi konkrétní. Již z preambule vyplývá, že účelem této Úmluvy je zmírnit následky způsobené SALW a předejít následkům budoucím. Zároveň je zde vystihnout vztah šíření a obchodu se zbraněmi a jeho vlivu na udržitelný rozvoj, mír a lidská práva. „*Vůdci komunit a členové si připomněli, že přítomnost ručních zbraní odrazuje investice, místní stejně jako mezinárodní, proud, který je zásadní při post-konfliktním rekonstrukčním procesu.*“²²⁰ Celkově je tato Úmluva lidskoprávně zaměřena. Zmiňuje jak zvláštní postavení žen, tak i problematiku dětských vojáků. Právě proto, že země západní Afriky tolik trpí následky všudypřítomných SALW, stanoví tato Úmluva určité a striktní závazky.

²²⁰ Bah A., 'Microdisarmament in West Africa: The ECOWAS Moratorium on small arms and light weapons', *African Security Review*, Vol. 13, No. 3, 2004, <<http://www.iss.co.za/pubs/ASR/13No3/FBah.htm>>

Zhodnotit implementaci Úmluvy je složité, protože uplynula krátká doba od její účinnosti. Lze ovšem zhodnotit implementaci Moratoria, z něhož se Úmluva vyvinula, což odhalí jisté nedostatky v implementaci, které by mohly provázet i implementaci Úmluvy. „*Hodnotící zpráva, která byla připravena v roce 2002 nezávislými experty, odhalila některé slabé stránky Moratoria, které vedly k jeho porušení a v určitých případech k závažným nedbalostem.*“²²¹ Moratorium předpokládalo zřízení Národních komisí za účelem jeho úspěšné implementace. Do srpna 2003, 14 z 15 států ECOWAS Národní komise zřídilo.²²² Státy také začleněny do procesu občanskou společnost. V mnoha státech však vznikla rivalita mezi Ministerstvy vnitra, obrany a zahraničí o to, kdo bude komise kontrolovat.²²³ Přestože byly Komise zřízeny prakticky ve všech státech, většina z nich není stále funkčních.²²⁴

„Od roku 1996 do roku 2002 6 členských států, 4 z nich krátce po konfliktu (Mali, Libérie, Sierra Leone a Niger) a 2 stabilní státy (Ghana a Nigerie), zničily určité množství zbraní (není však přesně známo kolik), buď aby demonstrovaly konec bojů, či v souladu s 13. článkem Kodexu chování.“²²⁵ Pokrok při implementaci Moratoria byl však velmi pomalý, protože Moratorium nebylo závazné a státy projevíly málo vůle jej implementovat.²²⁶

4.2.2 Právně nezávazné dokumenty

Dokument OBSE k ručním a lehkým zbraním

Dokument o ručních a lehkých zbraních vznikl v listopadu 2000 na plenárním zasedání Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě (OBSE).²²⁷ V rámci OBSE státy rozpoznaly, jaké riziko pro bezpečnost tohoto regionu představují ruční zbraně a že mnohé státy, jež jsou členy OBSE, jsou významnými vývozci SALW. Smluvní strany si uvědomily, že mnohé z regionů postižených rozšířením SALW jsou součástí OBSE. Dokument OBSE v sekci 1 zdůrazňuje souvislost rozšíření ručních zbraní s intenzitou a délkou trvání moderních ozbrojených konfliktů. Tento Dokument byl velkou inspirací pro Akční program OSN.

²²¹ Berkol I., *Analysis of the ECOWAS Convention on Small Arms and Light Weapons and recommendations for the development of an Action Plan*, GRIP, Brussels, 2007, s. 1

²²² Bah A., 'Microdisarmament in West Africa: The ECOWAS Moratorium on small arms and light weapons', *African Security Review*, Vol. 13, No. 3, 2004, <<http://www.iss.co.za/pubs/ASR/13No3/FBah.htm>>

²²³ idem

²²⁴ idem

²²⁵ idem

²²⁶ Berkol I., *Analysis of the ECOWAS Convention on Small Arms and Light Weapons and recommendations for the development of an Action Plan*, GRIP, Brussels, 2007, s. 1

²²⁷ OSCE Document on Small Arms and Light Weapons

Dokument se vztahuje na všechny členské státy OBSE (celkem 56 států), mezi nimiž jsou největší evropští vývozci zbraní, taktéž Rusko a USA, mnoho států, které zbraně prakticky nevyvážejí a několik států, které si zbraně spíše dovážejí.

Co se týče předmětu tohoto Dokumentu, jsou jím ruční zbraně. Tento pojem je v Dokumentu definován, rozumí se jím jak ruční, tak i lehké zbraně. V Dokumentu je zdůrazněno, že dosud nebyla shodně přijata žádná univerzální definice ručních zbraní. Proto je v Dokumentu taxativně vyjmenováno, na které ruční a lehké zbraně se Dokument vztahuje.²²⁸

Z Dokumentu vyplývá zjevná snaha regulovat všechny významné aspekty obchodu se SALW, konkrétně pak výrobu, označování zbraní, uchovávání záznamů, vývozní kritéria, transparentnost s důrazem na národní vývozní i dovozní dokumentaci a postupy, správu a zabezpečení skladů a aktivity zaměřené na redukci světových přebytků zbraní.

V Dokumentu je dále uveden závazek bojovat s ilegálním obchodem a to pomocí přijetí a implementace národních kontrolních mechanismů výše zmíněných aspektů obchodu se SALW. S respektem k právu na sebeobranu a kolektivní obranu má Dokument přispět k redukci množství zbraní a zároveň k předejití jejich další akumulaci. Pomocí těchto opatření se má dosáhnout transparentnosti, bezpečnosti a důvěry. Cílem tohoto Dokumentu je dále také odzbrojení, demobilizace a reintegrace komбатantů po skončení konfliktu.

V dalších sekcích jsou tyto cíle specifikovány. Kontrola výroby zbraní má probíhat skrze udělování licencí za splnění určitých podmínek. Ti, kteří budou zbraně vyrábět ilegálně, budou potrestáni. Zbraně vyrobené na území členských států budou označovány unikátním znakem-číslem. Ty zbraně, které budou nalezeny a neoznačeny, budou buď zlikvidovány, nebo dodatečně označeny. Přesné záznamy budou uchovávány tak dlouho, jak je to jen možné. O provedených opatřeních v tomto smyslu se budou státy navzájem informovat. Dokument stanoví, které faktory má stát vzít v úvahu při udělování vývozní licence a za jakých okolností má udělení licence odmítnout. Velmi důležitým ustanovením, i přes jeho slabou dikci, je to ustanovení, upravující udělování licencí na výrobu zbraní výrobcům sídlícím mimo území OBSE. Tyto licence mají, pokud možno, obsahovat klauzuli, jíž se třetí státy zavazují dodržovat kritéria stanovená v tomto

²²⁸ **Small arms** are broadly categorized as those weapons intended for use by individual members of armed or security forces. They include revolvers and self-loading pistols; rifles and carbines; sub-machine guns; assault rifles; and light machine guns. **Light weapons** are broadly categorized as those weapons intended for use by several members of armed or security forces serving as a crew. They include heavy machine guns; hand-held under-barrel and mounted grenade launchers; portable anti-aircraft guns; portable anti-tank guns; recoilless rifles; portable launchers of antitank missile and rocket systems; portable launchers of anti-aircraft missile systems; and mortars of calibres less than 100 mm. <http://www.osce.org/documents/fsc/2000/11/1873_en.pdf>

Dokumentu. Státy mají výše uvedená ustanovení promítnout do své národní legislativy. Státy mají i po vývozu zbraní uchovat svou kontrolu nad nimi. Toto ustanovení je velmi pokrokové, neboť jak vysvětleno ve kapitole 2 této práce, státy ve většině případů nemají tušení, jak a kam jsou zbraně ve výsledku dovezeny. Z tohoto důvodu je těžké rozhodnout o odpovědnosti za takový transfer a za jeho důsledky. Státy se budou navzájem informovat o průběhu transferu, kdy byl vyslán a kdy dorazil na místo určení (či nedorazil). Státy vyvinou maximální snahu, aby jejich smlouvy o vývozu zbraní obsahovaly klauzuli obsahující povinnost kupujícího poradit se s vývozním státem o opětovném vývozu těchto zbraní. Dále by měla proběhnout kontrola daného nákladu zbraní. V Dokumentu je kladen důraz na autenticitu a pravost certifikátu konečného uživatele. Státy zváží úpravu zprostředkovatelských aktivit ve své národní legislativě. V Dokumentu lze nalézt kritéria, podle kterých stát rozpozná přebytečné zbraně. Stát má zbraně dostatečně zabezpečit před krádežemi, korupcí a opomenutím. Státy preferují likvidaci zbraní ze všech možných metod nakládání s nimi. Sekce pátá se zaměřuje na prevenci konfliktů a na post-konfliktní rehabilitaci.

Státy si mezi sebou jednou za rok vymění informace, tedy kromě jejich průběžných výměn a spolupráce. Výroční zprávy mají být důvěrné, nicméně některé státy je v duchu transparentnosti publikovaly (Německo, Bělorusko a Španělsko).²²⁹ Státy se zavazují založit kontaktní místa pro komunikaci mezi státy, OBSE a jinými mezinárodními organizacemi o záležitostech týkajících se SALW.

Tento Dokument má být pravidelně revidován. Na výročním zasedání Fóra bude zhodnocena jeho implementace. Jiná ustanovení o implementaci a monitoringu v Dokumentu nelze nalézt. Stejně tak, jako tam nejsou zmíněny žádné sankce při nedodržení těchto ustanovení. Což vyplývá z faktu, že se jedná o dokument závazný pouze politicky.

V Dokumentu je předvídan vznik Příručky o nejlepším nakládání se SALW.²³⁰ Tato příručka vznikla v roce 2003 a je velmi rozsáhlá a podrobná a odvolává se na ní i několik dokumentů OSN.

Jak tedy z výše uvedeného vyplývá, jedná se o dokument se širokou škálou opatření, která skutečně pokrývají všechna stádia obchodu se zbraněmi. Právě z tohoto důvodu je na některých místech velmi obecný. Členskými státy Dokumentem vázanými jsou jak státy vyrábějící a vyvážející zbraně, tak i státy do nichž se zbraně dováží. Proto je v Dokumentu soustředěna snaha

²²⁹ Wezeman P., *Conflicts and Transfers of Small Arms*, SIPRI, Stockholm, 2003, s. 15

²³⁰ Handbook of Best Practices on Small Arms and Light Weapons

pokryt tolik aspektů najednou. I tento nezávazný dokument však provázely velké diskuze. Sporným bodem byla otázka transparentnosti. Jednoznačný postoj k tomuto tématu zaujala EU svým prohlášením, že „dobrovolná výměna informací je horší než žádná výměna“.²³¹ Mnohé státy totiž nebyly k výměně svolné kvůli ekonomickému aspektu obchodu se zbraněmi.

Dokument je v některých svých ustanoveních velmi pokrokový. Jeho velkou újmou však představuje jeho nezávaznost, nedostatečný monitoring a absence sankcí. „*V některých částech není jazyk Dokumentu dostatečně silný a bylo začleněno mnoho kompromisů, aby bylo možné zachovat některé principy a opatření. Příkladem je doporučující jazyk v ustanovení o zprostředkovatelství zbraní.*“²³²

Bamacká deklarace

Bamacká deklarace o Africkém společném postoji k ilegálnímu rozšíření, oběhu a obchodování s ručními a lehkými zbraněmi byla uzavřena v prosinci 2000.²³³ Jedná se o jakýsi společný nezávazný manifest všech afrických států o jejich odhodlání bojovat s rozšířením SALW. Hlavní význam tohoto dokumentu spočívá v tom, že se ho účastní i státy severní Afriky, které se jinak neúčastní žádné jiné úmluvy či dokumentu týkajícího se SALW. Prohlášení v této deklaraci má zvláštní význam v rámci OSN; na Konferenci OSN o SALW v roce 2001 na ni bylo často poukazováno, protože zřetelně ukazuje postoj afrických států vůči obchodu se SALW.²³⁴

4.3 Nástroje evidence SALW

Registr Konvenčních zbraní

Registr konvenčních zbraní při OSN vznikl v prosinci roku 1991. Tento registr zahrnuje 7 kategorií hlavních konvenčních zbraní.²³⁵ Registr kategorií SALW dříve nezahrnoval, nicméně díky debatám o transparentnosti bylo toto rozhodnutí přehodnoceno. Od roku 2003 jsou také SALW kategorií Registru, která se do něj může oznamovat a zapisovat, nicméně na bázi dobrovolnosti. Tyto informace jsou pak zahrnuty v sekci Doplnkové informace. V roce 2006 došlo k dalšímu pokroku, protože byl schválen standardizovaný systém pro nahlašování SALW.

²³¹ Joseph K., Susiluoto T., „Tackling small arms trafficking in the OSCE“, *Helsinki Monitor*, No. 2, 2002, s. 186

²³² *ibidem*, s. 183

²³³ Bamako Declaration on an African Common Position on the Illicit Proliferation, Circulation and Trafficking on Small Arms and Light Weapons

²³⁴ Stott N., *Implementing the The Southern African Firearms Protocol: Identifying Challenges and Priorities*, Institute for Security Studies, Occasional Paper 83, Pretoria, 2003, s. 3

²³⁵ battle tanks, armored combat vehicles, large-calibre artillery systems, combat aircraft, attack helicopters, warships (including submarines) as well as missiles and missile-launchers

Většina států nahlašuje informace do Registru pravidelně 1krát za rok a to včetně největších výrobců a vývozců. Díky tomu je Registr schopen zachytit až 95% globálního obchodu s konvečními zbraněmi v těchto 7 základních kategoriích.²³⁶ To však neplatí pro SALW. SALW dobrovolně nahlašuje pouze omezený počet států, a to 5 států v roce 2004, 6 států v roce 2005 a 40 států v roce 2006.²³⁷ Registr však v sobě skrývá velký potenciál. Pokud pro státy převáží transparentnost nad ekonomickými zájmy, tak nejen že by více států mohlo obchody se SALW nahlašovat, ale SALW by se i mohly stát kategorií povinnou.

UNIDIR nástroj pro podávání zpráv

Národní výroční zprávy jsou primárním nástrojem pro zhodnocení implementace POA. V roce 2008 státy požadovaly pokračování ve standardizaci podávání zpráv.

Tato šablona pro podávání zpráv byla vyvinuta tak, aby zkombinovala přátelský přístup k uživatelům se zvýšenou analytickou hodnotou. Tato šablona úzce následuje POA a „Nástroj pro sledování SALW“. Ne všechny oblasti je však možné aplikovat na všechny státy. Proto neexistují správné a špatné odpovědi. V dalším období, tedy do ledna 2010, kdy je uzávěrka, mohou státy poskytnout výroční zprávu dle této šablony. Po prvotním podání kompletní zprávy postačí, aby státy pouze doplnily některé sekce jednou za dva roky, není třeba zprávu vyplňovat celou znovu. Pouze osoba formálně k tomu oprávněná může předložit výroční národní zprávu.²³⁸

²³⁶ <http://disarmament.un.org/cab/register.html>, poslední návštěva 31. 3. 2009

²³⁷ idem

²³⁸ <http://www.PoA-iss.org/reporting/>, poslední návštěva 5.12.2010

Kapitola 5: Úprava v rámci EU související s obchodem s ručními zbraněmi

5.1 Zařazení problematiky obchodu se SALW před účinností Lisabonské smlouvy

Není nade všich pochyb, zda-li právní úprava obchodu se SALW spadala před účinností Lisabonské smlouvy pod druhý pilíř, nazvaný společná zahraniční a bezpečnostní politika (dále jen SZBP) tak, jak je to uvedeno v dostupné vědecké literatuře, či pod pilíř první, či ještě přesněji pod oba dva pilíře zároveň. Vývoj v posledních letech v oblasti evropského práva ukazuje, že odpověď na tuto otázku je stále předmětem vášnivých diskuzí, právě pro svou nejasnou odpověď. Tato práce však vychází z názoru, že se obchod s ručními zbraněmi skutečně řadil pod druhý pilíř, představí však argumenty svědčící pro obě pojetí. Záhy z této práce vyplyne, jak důležité je ujasnění si tohoto základního vymezení pro další úvahy nad tímto tématem. Téma sporné před účinností Lisabonské smlouvy je tématem nevyjasněním ani Lisabonskou smlouvou.

Pilířová struktura EU, založená Maastrichtskou smlouvou, rozeznávala záležitosti- politiky, které vyžadovaly metodu komunitární (politiky 1 pilíře) a ty, které vyžadovaly metody mezivládní (politiky 2 a 3 pilíře). Nicméně Smlouva o Evropské unii (dále jen Smlouva o EU) nespécifikovala metodu rozhodování, kterou musí Evropská unie (dále jen EU) přijmout pro ty politiky, které nespádají výlučně pod jeden pilíř.²³⁹

Hranice mezi pilíři nebyly přesně vymezené. „*Rozvojově orientovaná bezpečnostní politika by rozšířila hranice komunitárního pilíře, zvýrazňující pravomoci Komise. Na druhou stranu, bezpečnostně orientovaná rozvojová politika by posílila mezivládní rozměr zahraniční politiky EU.*“²⁴⁰ Zaprvé, pravomoci udělené EU v oblasti zahraniční, bezpečnostní a obranné politiky článkem 11 odst. 1 a článkem 17 odst. 1²⁴¹ Smlouvy o EU v znění Smlouvy z Nice, byly svou povahou obecné, zahrnovaly všechny oblasti zahraniční a bezpečnostní politiky. Dle tohoto rozsahu pravomocí bylo těžké rozlišit opatření v rámci SZBP a opatření na základě Smlouvy o založení Evropského společenství (dále jen Smlouvy o založení ES). Teoreticky měla SZBP zahrnovat vše na poli zahraničních vztahů.

²³⁹ Sicurelli, D., 'Framing Security and Development in the EU Pillar Structure. How the Views of the European Commission Affect EU Africa Policy', *Journal of European Integration*, Vol. 30, Issue 2, 2008, s. 220

²⁴⁰ *ibidem*, s. 218

²⁴¹ **Čl. 11 odst. 1:** Unie vymezuje a provádí společnou zahraniční a bezpečnostní politiku, která zahrnuje všechny oblasti zahraniční a bezpečnostní politiky a jejímiž cíli jsou: chránit společné hodnoty, základní zájmy, nezávislost a celistvost Unie v souladu se zásadami Charty Organizace spojených národů; posilovat bezpečnost Unie ve všech formách, zachovávat mír a posilovat mezinárodní bezpečnost v souladu se zásadami Charty Organizace spojených národů, jakož i se zásadami Helsinského závěrečného aktu a cíli Pařížské charty, včetně těch, které se vztahují na vnější hranice; podporovat mezinárodní spolupráci; rozvíjet a upevňovat demokracii a právní stát, jakož i dodržování lidských práv a základních svobod.

Čl. 17 odst. 1: Společná zahraniční a bezpečnostní politika zahrnuje všechny otázky, které se týkají bezpečnosti Unie, včetně postupného vymezení rámce společné obranné politiky, která by mohla vést ke společné obraně, rozhodne-li tak Evropská rada. V tomto případě doporučí Evropská rada členským státům přijetí takového rozhodnutí v souladu s jejich ústavními předpisy.

Současně však velká část politiky ES obsahovala prvek zahraniční akce, jako například obchod, rozvoj či ekonomická spolupráce. To samé platilo v oblasti obranné politiky, kdy všechny průmyslově orientované aspekty této politiky byly v zásadě obsaženy v ustanoveních o vnitřním trhu dle Smlouvy o založení ES.²⁴²

Navzdory faktu, že Rada EU již přijala Společnou akci s ohledem na problematiku SALW v jižní Americe, jihovýchodní Evropě a Kambodži, zařadila Komise SALW jako součást programů rozvojové spolupráce. V rámci rozvojových programů zavedla Komise pilotní projekt na SALW s rozpočtem 3 miliony Euro. Komise dále vydala časový rámec pro Regionální indikativní programy pro západní, východní a jižní Afriku na rok 2002 až 2007,²⁴³ na podporu snah o předcházení konfliktům, zvýšení dobré správy zemí a obzvláště za účelem uložení moratoria na dovoz, vývoz a výrobu ručních zbraní v regionu (Evropský rozvojový fond).²⁴⁴

5.2 Rozsah pravomocí: Rozsudek ESD C- 91/05

V oddílu 5.5 této kapitoly je uvedeno, které orgány EU mají po účinnosti Lisabonské smlouvy pravomoc rozhodovat a provádět rozhodnutí v oblasti SZBP a potažmo tedy i úpravy obchodu s ručními zbraněmi, která by měla být součástí SZBP (viz 5.1). V tomto oddílu kapitoly však bude představen rozsudek Evropského soudního dvora (dále jen ESD) C-91/05 ze dne 20.5.2008, který se přímo týká úpravy obchodu s ručními zbraněmi. Z tohoto rozsudku je zjevné, že je níže specifikované vymezení pravomocí v oblasti úpravy obchodu s ručními zbraněmi nejednoznačné a dodnes není definitivně vyřešené. Rozsudek se týká situace před účinností Lisabonské smlouvy.

Otázkou pro ESD bylo, zda-li problematika ručních zbraní spadá pod druhý pilíř, tedy SZBP a tudíž je v této věci oprávněna rozhodovat Rada EU, anebo zda-li problematika ručních zbraní spadá pod první pilíř, tedy do oblasti práva komunitárního, konkrétně do oblasti rozvojové spolupráce a oprávněna přijímat rozhodnutí je tedy Komise. Lisabonskou smlouvou byla překonána pilířová struktura, nejasnosti ohledně pravomocí však nadále zůstávají, jak si vysvětlíme po představení rozsudku samého.

Řízení bylo zahájeno na základě žaloby podané Komisí, kdy vedlejším účastníkem na straně Komise byl Evropský parlament a žalovanou byla Rada EU, jíž podpořily následující státy:

²⁴² Eisenhut D., 'Delimitation of EU-Competences under the First and Second Pillar: A View Between ECOWAS and the Treaty of Lisbon', *German Law Journal*, Vol. 10, No. 05, 2009, s. 588

²⁴³ Regional Indicative Programmes for West, East and South Africa

²⁴⁴ Sicurelli, D., 'Framing Security and Development in the EU Pillar Structure. How the Views of the European Commission Affect EU Africa Policy', *Journal of European Integration*, Vol. 30, Issue 2, 2008, s. 228

Dánsko, Španělsko, Francie, Nizozemí, Švédsko, Království Velké Británie a Severního Irsku, jako vedlejší účastníci.

Svou žalobou se Komise domáhala zrušení Rozhodnutí Rady EU 2004/833/CFSP ze dne 2.12.2004,²⁴⁵ jímž byla implementována Společná akce 2002/589/CFSP s ohledem na příspěvek EU ECOWAS v rámci Moratoria na ruční a lehké zbraně (dále jen předmětné rozhodnutí) a prohlášení za nezákonnou a tudíž neaplikovatelnou Společnou akci 2002/589/CFSP²⁴⁶ ze dne 12.7.2002 o příspěvku EU k boji proti destabilizujícímu hromadění a rozšíření ručních a lehkých zbraní a připomenutí Společné akce 1999/34/CFSP (dále jen předmětná Společná akce), obzvláště hlavu II této Společné akce.

*“Z pohledu Komise neměla být předmětná Společná akce přijata a tento projekt měl být financován z 9. Evropského rozvojového fondu v souladu s Dohodami z Cotonou. Toto zcela zjevně vyplývá z článku 11 odst. 3 Dohod, které zmiňují konkrétně boj proti akumulaci ručních a lehkých zbraní jako svou relevantní aktivitu. Dále to vyplývá z odkazu na rozpočet SZBP pro rok 2004, který vylučuje financování projektů z této rozpočtové kapitoly SZBP, pokud tyto projekty mohou být hrazeny na základě ustanovení Dohod z Cotonou.”*²⁴⁷

Dne 23.6.2000 bylo uzavřeno partnerství mezi Africkými státy, Karibskými státy a státy Pacifiku na straně jedné a ES a jeho členy na straně druhé a to ve městě Cotonou, ve státě Benin. Dohody z Cotonou vstoupily v účinnost dnem 1.4.2003. Dle názoru Komise spadá oblast rozšíření a akumulace ručních a lehkých zbraní v souladu s Dohodami z Cotonou do sdílené pravomoci Evropských společenství a členských států EU, nikoliv však pod hlavu pátou Smlouvy o EU nazvanou společná zahraniční a bezpečnostní politika. Na základě výše uvedeného měl být projekt proveden a taktéž financován z rozpočtu ES, potažmo jak je zmíněno výše, z 9. Evropského rozvojového fondu.

Komise namítala, že Rada EU tímto předmětným rozhodnutím a potažmo také předmětnou Společnou akcí porušila článek 47 Smlouvy o Evropské Unii.

Článek 47 Smlouvy o EU (ve znění Smlouvy z Nice) má následující znění:

„S výhradou ustanovení pozměňujících Smlouvu o založení Evropského hospodářského společenství s ohledem na založení Evropského společenství, Smlouvu o založení Evropského společenství uhlí a oceli a Smlouvu o založení

²⁴⁵ Council Decision 2004/833/CFSP of 2.12.2004 implementing Joint Action 2002/589/CFSP with a view to a European Union contribution to ECOWAS in the framework of the Moratorium on Small Arms and Light Weapons

²⁴⁶ Council Joint action of 12.7.2002 on the European Union's contribution to combating the destabilising accumulation and spread of small arms and light weapons and repealing Joint Action 1999/34/CFSP

²⁴⁷ Rozsudek ESD C-91/05 ze dne 20.5.2008, čl. 23

Evropského společenství pro atomovou energii a těchto závěrečných ustanovení se tato smlouva nedotýká smluv o založení Evropských společenství nebo následných smluv či aktů tyto smlouvy pozměňujících nebo doplňujících.“

Tedy opatření přijatá na základě Smlouvy o EU nesmějí mít vliv na ustanovení Smlouvy o založení ES. „*Neopomenutelným elementem při přijetí jakéhokoliv právního aktu orgánů EU je prvotní určení jeho právních základů, tím je myšleno zjištění ustanovení Smluv, na jehož základě je orgánu udělena pravomoc v předmětné věci rozhodovat. Výběr právního základu také definuje relevantní proces při rozhodování, které musí orgány dodržet a také právní následky přijatého aktu.*“²⁴⁸

Jinými slovy, než EU přijme jakýkoliv právní akt, musí nejprve rozpoznat, zda-li se jedná o rozhodnutí na základě Smlouvy o založení ES, anebo Smlouvy o EU. V praxi toto ustanovení znamená, že pokud může být zamýšlené opatření orgánů EU přijato na základě Smlouvy o založení ES, opatření nesmí být přijato na základě Smlouvy o EU.

Právě tento rozsudek ve věci ručních a lehkých zbraní byl milníkem v této problematice, neboť byl ESD poprvé žádán, aby přesně vymezil hranici mezi Smlouvou o založení ES a hlavou pátou Smlouvy o EU v oblasti SZBP na základě článku 47.²⁴⁹

Když byl návrh předmětného Rozhodnutí diskutován ve Výboru stálých zástupců dne 24.11.2004,²⁵⁰ Komise se při této příležitosti vyjádřila takto: „*Není třeba zkoumat, zda-li opatření, které má právní následky, přijaté na základě hlavy páté Smlouvy o EU, mající vliv na ustanovení Smlouvy o založení ES tak, jak je předvídáno v článku 47 Smlouvy o EU, pokud by mohlo být přijato na základě Smlouvy o založení ES, skutečně zabraňuje či omezuje výkon pravomoci ES. Pokud je ujednáno, že opatření přijatá na základě hlavy páté či šesté Smlouvy o EU, vzhledem k jejich cíli a obsahu, mají svůj účel v implementaci politiky zavedené ES, a pokud by mohly být řádně přijaty na základě Smlouvy o založení ES, pak tato opatření porušují článek 47.*“²⁵¹

Soud při svém rozhodování v předmětné věci užil právě pojem cíle a obsahu opatření, aby tím určil hranici mezi pravomocí rozhodovat ve věci dle hlavy páté orgány EU a dle Smlouvy o založení ES. Zaměřil se tedy na otázku, zda-li předmětné Rozhodnutí a tudíž i předmětná Společná akce, si kladou za cíl omezit rozšiřování a akumulaci ručních a lehkých zbraní, aby tak podpořili mír a bezpečnost na západoafrickém území, či zda-li převažuje cíl rozvoje daného území, jak ekonomického, tak i politického.

²⁴⁸ Heliskoski J., 'Small arms and light weapons within the Union's pillar structure: An analysis of Article 47 EU Treaty', *European Law Review*, Vol. 33, No. 6, 2008, s. 899

²⁴⁹ *ibidem*, s. 900

²⁵⁰ dokument č. 15236/04 PESC 1039 ze dne 25.11.2004

²⁵¹ Rozsudek ESD C-91/05 ze dne 20. května 2008, čl. 2

Soud se s touto otázkou vypořádal následovně: „Rozhodnutí 2004/833/CFSP implementující Společnou akci 2002/589/CFSP obsahuje, vezmeme-li v úvahu jeho cíl a obsah, dvě součásti, kdy žádná z nich nepřevažuje nad druhou, jedna spadá pod pravomoc ES a jeho rozvojové spolupráce a druhá spadá pod SZBP.“²⁵²

Jinými slovy boj proti rozšiřování ručních a lehkých zbraní se stal nedílnou součástí politiky rozvojové spolupráce, neboť z dlouhodobé perspektivy, může být rozvoj země efektivní, pouze pokud je země alespoň minimálně stabilní a demokratická.²⁵³ Hlavním cílem politiky rozvojové spolupráce ES je snižování chudoby, kdežto kampaň proti rozšíření ručních a lehkých zbraní si kladla za cíl zachování míru a posílení mezinárodní bezpečnosti, jak před soudem zdůraznila Rada EU. Soud však shledal, že oba cíle jsou v tomto opatření přítomné a rozpoznatelné.

Závěrem tedy Soud rozhodl, že „článek 47 Smlouvy o EU zabraňuje EU v hledání východisek v právních základech spadajících do oblasti SZBP za účelem přijetí ustanovení, které takéž spadají do pravomoci ES udělených ES Smlouvou o založení ES.“²⁵⁴ ESD vyhověl žalobě Komise a rozhodl tak, že předmětné Rozhodnutí zrušil, neboť byl tímto rozhodnutím porušen článek 47 Smlouvy o EU.

ESD tímto konstituoval vztah mezi SZBP a ES tím způsobem, že při jakémkoliv přesahu iniciativ jako v tomto případě je ES vždy hierarchicky nadřazeno.

Je však nutné doplnit, že ESD se rozhodl neprohlásit Společnou akci za nezákonnou, domníval se, že to není procesně nutné. Oproti tomu se Společnou akcí dopodrobna zabýval a vysvětlil ve svém rozhodnutí, z jakého důvodu tato Společná akce neporušila primární právo.

„Tímto však učinil rozsudek rozporuplným a konflikt mezi pilíři zůstal nedořešen.“²⁵⁵ Dle Komise samé je nyní Komise kompetentní podnikat takové iniciativy, jakými jsou právě případ ručních a lehkých zbraní a ECOWAS na základě Nástroje stability (IfS).²⁵⁶ Po tomto rozsudku zůstává očividné, že

²⁵² Rozsudek ESD C-91/05 ze dne 20. května 2008, čl. 4

²⁵³ Heliskoski J., ‘Small arms and light weapons within the Union’s pillar structure: An analysis of Article 47 EU Treaty’, *European Law Review*, Vol. 33, No. 6, 2008, s. 902

²⁵⁴ Rozsudek ESD C-91/05 ze dne 20. května 2008, čl. 76

²⁵⁵ Van Vooren B., *The European external action service: resolving past conflicts in EU external relations law?*, Faculty of Law, University of Copenhagen, 2010, s. 15

²⁵⁶ The EU’s Instrument for Stability provides an innovative tool to respond, primarily through capacity building and in close consultation with beneficiary countries, to evolving and multi-faceted security threats and risks.

<<http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=MEMO/09/164&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en>>

Komise a Rada EU si zásadně odporují v interpretaci tohoto rozsudku v otázce kdo z nich je odpovědný za iniciativy týkající se ručních a lehkých zbraní.²⁵⁷

„V praxi to znamená, že při implementaci SZBP jsou šance na „naražení“ na cíl spadající pod pravomoc Společenství a tímto také šance na porušení článku 47 vysoké.“²⁵⁸

„Upřednostněním pravomocí ES dle Smlouvy o založení ES nutí právní pořádek EU členské státy používat komunitární pravomoci kdykoliv je to možné. Pokud však namísto toho použijí ustanovení mající oporu v mezivládních pilířích, nezhlední tím institucionální strukturu EU a tímto naruší dosažení cílů Smlouvy o založení ES.“²⁵⁹

V rozsudku jsou důkladně zhodnoceny argumenty pro obě pojetí, avšak hranice není přesně vymezena. I po tomto rozsudku byla situace ambivalentní. S důvěrou ve schopnost ESD jasně a pochopitelně vyjádřit svůj právní názor je možné vyslovit domněnku, že ESD skutečně nechtěl vytyčit pro tuto chvíli pevnou linii. Teoreticky může vyčkávat budoucího vývoje, či preferuje nejprve vysledovat, jak se po tomto rozsudku změní rozhodování Komise a Rady.

5.3 Problematika obchodu se SALW po účinnosti Lisabonské smlouvy

Lisabonská smlouva překonala koncepci pilířů ve snaze sjednocení politik a činností EU pod jeden režim. Oblast SZBP doznala Lisabonskou smlouvou velkých změn jak institucionálních, tak obzvláště v oblasti rozhodování. Nicméně vyjímečné postavení SZBP zůstalo do určité míry zachováno. SZBP je specifickou oblastí, která se svým charakterem do značné míry vymyká obecnému režimu evropského práva a odlišuje se od jiných politik v oblasti vnější činnosti Unie, aniž by však měla charakter být partikulárního mezinárodního práva veřejného.²⁶⁰ Oblast SZBP se blíží vzdor jinak překonané pilířové struktuře, režimu mezinárodního režimu.²⁶¹ Zásadní změnou způsobenou překonáním pilířové struktury je získání právní subjektivity i pro aktivity a rozhodování v oblasti SZBP, neboť EU jako taková Lisabonskou smlouvou získala právní subjektivitu.

²⁵⁷ Van Vooren B., *The European external action service: resolving past conflicts in EU external relations law?*, Faculty of Law, University of Copenhagen, 2010, s. 16

²⁵⁸ Heliskoski J., 'Small arms and light weapons within the Union's pillar structure: An analysis of Article 47 EU Treaty', *European Law Review*, Vol. 33, No. 6, 2008, s. 908

²⁵⁹ Eisenhut D., 'Delimitation of EU-Competences under the First and Second Pillar: A View Between ECOWAS and the Treaty of Lisbon', *German Law Journal*, Vol. 10, No. 05, 2009, s. 596

²⁶⁰ Tichý L., Arnold R., Zemánek J., Král R., Dumbrovský T., *Evropské právo*, 4. vydání, C.H.Beck, 2011, s.785

²⁶¹ *ibidem*, s. 783

Úpravu SZBP a odpověď na otázky touto prací kladené lze nalézt v hlavě páté konsolidované Smlouvy o EU. Ve vztahu k pravomocem EU v rámci SZBP, článek 24 odst. 1 a článek 42 odst. 1 Smlouvy o EU²⁶² zachycuje všechny aspekty SZBP a velkou část záležitostí v oblasti související s obranou. Navzdory jednotnému právnímu rámci EU jsou tyto pravomoci nad rámec obecných ustanovení o pravomocích zakotvená v článku 3 až 6 Smlouvy o EU.²⁶³ Podstatou úpravy SZBP je, že kompetence členských států (a jejich suverenita v této činnosti) jsou v zásadě relativně odděleny od kompetencí SEU (zůstávají těmito pravomocemi nedotčeny) a jejich úkolem je pouze pravomoci členských států doplňovat.²⁶⁴

Vymezení pravomocí Unie se i v oblasti SZBP politiky řídí zásadou svěřených pravomocí. Výkon těchto pravomocí se řídí zásadami subsidiarity a proporcionality. Podle zásady svěřených pravomocí jedná Unie pouze v mezích pravomocí svěřených jí ve Smlouvách členskými státy pro dosažení cílů stanovených ve Smlouvách. Pravomoci, které nejsou Smlouvami Unii svěřeny, náležejí členským státům.²⁶⁵

Obecně je třeba dodat, že EU nově dbá na dodržování soudržnosti mezi jednotlivými oblastmi své vnější politiky, kam nepochybně patří i úprava obchodování s ručními zbraněmi. Tuto soudržnost má zajistit Rada a vysoký představitel Unie pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku.²⁶⁶

Vymezení SZBP a ostatních pravomocí EU tedy nebylo na významu po účinnosti Lisabonské smlouvy. „Je předmětem diskuse, zda po nabrání důležitých ustanovení primárních smluv nebude hranice tohoto vymezení ještě nejasnější než před reformou v roce 2007.“²⁶⁷

Po účinnosti Lisabonské smlouvy se článek 47 Smlouvy o EU změnil v článek 40, který zní takto:

²⁶² **Čl. 24 odst. 1** Pravomoc Unie v otázkách společné zahraniční a bezpečnostní politiky se vztahuje na všechny oblasti zahraniční politiky a všechny otázky týkající se bezpečnosti Unie, včetně postupného vymezení společné obranné politiky, která by mohla vést ke společné obraně. Společná zahraniční a bezpečnostní politika podléhá zvláštním pravidlům a postupům. Je vymežována a prováděna Evropskou radou a Radou jednomyslně, nestanoví-li Smlouvy jinak. Přijímání legislativních aktů je vyloučeno. Společnou zahraniční a bezpečnostní politiku vykonává v souladu se Smlouvami vysoký představitel Unie pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku a členské státy. Zvláštní úlohu Evropského parlamentu a Komise v této oblasti vymezují Smlouvy. Soudní dvůr Evropské unie nemá v souvislosti s těmito ustanoveními pravomoc, s výjimkou své pravomoci kontrolovat dodržování článku 40 této smlouvy a přezkoumávat legalitu některých rozhodnutí, jak stanoví čl. 275 druhý pododstavec Smlouvy o fungování Evropské unie.

Čl. 42 odst. 1 Společná bezpečnostní a obranná politika je nedílnou součástí společné zahraniční a bezpečnostní politiky. Zajišťuje Unii operativní schopnost, která se opírá o civilní a vojenské prostředky. Unie je může použít pro mise vedené mimo území Unie k udržení míru, předcházení konfliktům a posílení mezinárodní bezpečnosti v souladu se zásadami Charty Organizace spojených národů. Plnění těchto úkolů je založeno na využití schopností poskytnutých členskými státy.

²⁶³ Eisenhut D., 'Delimitation of EU-Competences under the First and Second Pillar: A View Between ECOWAS and the Treaty of Lisbon', *German Law Journal*, Vol. 10, No. 05, 2009, s. 598

²⁶⁴ Tichý L., Arnold R., Zemánek J., Král R., Dumbrovský T., *Evropské právo*, 4. vydání, C.H.Beck, 2011, s. 786

²⁶⁵ Smlouva o Evropské unii, konsolidované znění v r. 2008, čl. 5

²⁶⁶ *ibidem*, čl. 26

²⁶⁷ Eisenhut D., 'Delimitation of EU-Competences under the First and Second Pillar: A View Between ECOWAS and the Treaty of Lisbon', *German Law Journal*, Vol. 10, No. 05, 2009, s. 598

„Provádění společné zahraniční a bezpečnostní politiky se nedotýká uplatňování postupů a rozsahu pravomocí orgánů, které Smlouvy stanoví pro výkon pravomocí Unie uvedených v člancích 3 až 6 Smlouvy o fungování Evropské unie.

Stejně tak se provádění politik uvedených v daných člancích nedotýká uplatňování postupů a rozsahu pravomocí orgánů, které Smlouvy stanoví pro výkon pravomocí Unie podle této kapitoly.“

Článek 40 se od článku 47 liší zásadně ve dvou směrech: za prvé, článek 40 určuje vztah mezi výkonem pravomocí EU v rámci SZBP na straně jedné a v rámci ostatních politik na straně druhé. Za druhé, článek 40 očividně přikládá stejnou váhu pravomocem odvozených ze SZBP a politiky ostatních.²⁶⁸ „Článek 40 tedy zrušil nadřazenost výkonů pravomocí politik ostatních nežli SZBP nad politikou SZBP.“²⁶⁹ Je otázkou, zda-li článek 40 zabraňuje vzniku situace, kdy bylo přijato ve stejnou dobu opatření jak na právním základě SZBP, tak i na právním základě jiné z politik. „Nabízí se zde řešení, že by SZBP měla pravomoc obecnou (*lex generalis*) a ostatní politiky v rámci zahraniční politiky by měly pravomoci speciální (*lex specialis*).“²⁷⁰

Názory na otázku, zda-li byla shora uvedenou změnou článku 47 v článek 40 zrušena nadřazenost nadnárodního práva nad právem mezivládním se však velmi liší. „Nový právní rámec učiní jednodušším pro členské státy ospravedlnění těch akcí v rámci SZBP, které zároveň ovlivňují ty pravomoci udělené EU na nadnárodní úrovni Smlouvou o fungování EU. Nicméně souběžně bude vedena diskuze o tom, že přes dvojnásobné znění konsolidovaných smluv musí převažovat nadřazenost nadnárodního práva.“²⁷¹

*„Článek 40 bude tedy nejen chránit *acquis communautaire*, ale takéž *acquis* společné zahraniční a bezpečnostní politiky, a to jak co se týče procesu, tak i pravomocí. Způsob, jakým soud rozhodl v případě ECOWAS, obzvláště asimilační přístup ES, by byl obtížnější uvážit v post-lisabonském kontextu, který se zdá odstranit předpojatost *acquis* vůči Smlouvě o EU.“²⁷²*

Jak vidíme z této ukázky odlišných názorů, autoři vědecké literatury si nejsou zcela jisti a otázku zodpovídají spíše opatrně. „Bylo diskutováno, že odůvodnění ECOWAS zůstane platné i ve smlouvách po účinnosti Lisabonu. Ačkoliv by mohlo být pro státy lákavé v tomto novém právním rámci, a obzvláště na základně článku 40 SEU „utéci do mezivládní sféry“, právní základy společné zahraniční a bezpečnostní

²⁶⁸ Heliskoski J., ‘Small arms and light weapons within the Union’s pillar structure: An analysis of Article 47 EU Treaty’, *European Law Review*, Vol. 33, No. 6, 2008, s. 910

²⁶⁹ Porovnejte názor autora s následujícími názory

²⁷⁰ Heliskoski J., ‘Small arms and light weapons within the Union’s pillar structure: An analysis of Article 47 EU Treaty’, *European Law Review*, Vol. 33, No. 6, 2008, s. 911

²⁷¹ Eisenhut D., ‘Delimitation of EU-Competences under the First and Second Pillar: A View Between ECOWAS and the Treaty of Lisbon’, *German Law Journal*, Vol. 10, No. 05, 2009, s. 600

²⁷² Hillion Ch., Wessel R.A., ‘Competence distribution in EU external relations after ECOWAS: Clarification or continued fuzziness?’, *Common Market Law Review* 4, 2009, s. 583

politiky doplňují nadále právní základy stanovené Smlouvou o fungování EU. I přes dvojznačnost článku 40, princip konzistentnosti a zvažení účelu úpravy, vypadá tento případ jako pokračování principu nadřazenosti nadnárodních pravomocí.²⁷³

Výše uvedené můžeme tedy shrnout do následujícího závěru: Autoři vědecké literatury se nyní zásadně neshodnou, zda-li trvá nadřazenost „nadnárodního“ práva či naopak, zda-li se Lisabonskou smlouvou nadřazenost zcela překonala. A právě toto určení je významné z praktického hlediska; jaký orgán a jakým způsobem bude od nynějška rozhodovat ve věci obchodu s ručními zbraněmi? Vzhledem k účelu překonání pilířové struktury a snahám o sjednocení a tím i zrovnoprávnění politik původně prvního pilíře a politikami původně druhého a třetího pilíře se autor této práce přiklání k názoru, že článkem 40 je skutečně zamýšleno nadřazenost nadnárodních pravomocí překonat.

Bude zjevně třeba nového rozsudku ve světle rozsudku zde představeného, Lisabonské smlouvy a obzvláště po započetí fungování EEAS, aby byla otázka konečně a srozumitelně zodpovězena.

5.4 Obchod se zbraněmi na vnitřním trhu

Obchod se zbraněmi je v rámci jednotného trhu se zbožím, hovoříme o původním prvním pilíři, obchodem regulovaným. Tato práce se primárně zabývá obchodem „vnějším“, kdy státy EU vyváží zbraně za společné hranice EU, pro porovnání úpravy a komplexní pohled na tuto problematiku zde stručně představíme i obchod se zbraněmi v rámci vnitřního jednotného trhu.

Zbraně jsou zbožím pro účely ustanovení Smlouvy o založení ES, nyní pro účely Smlouvy o fungování EU. Aby mohl fungovat volný trh s tímto zbožím, bylo nutné nejprve harmonizovat předpisy členských států EU, a to z důvodu bezpečnosti.

Volný pohyb zboží je nyní v základu upraven v části třetí, hlavě druhé Smlouvy o fungování EU. Blíže se úpravou obchodu se zbraněmi zabývá Směrnice Rady ze dne 18.6.1991 o kontrole nabývání a držení zbraní (91/477/EHS), která v příloze 1 definuje pojem zbraně a pojem střelné zbraně, které dále třídí.²⁷⁴ Jedná se o harmonizační směrnici, státy tedy kromě minimální úpravy

²⁷³ Eisenhut D., 'Delimitation of EU-Competences under the First and Second Pillar: A View Between ECOWAS and the Treaty of Lisbon', *German Law Journal*, Vol. 10, No. 05, 2009, s. 605

²⁷⁴ **PŘÍLOHA I Směrnice 91/477/EHS**

I. Pro účely této směrnice se "**zbraněmi**" rozumí:

- střelné zbraně ve smyslu bodu II této přílohy,
- zbraně jiné než střelné ve smyslu vnitrostátních právních předpisů.

II. Pro účely této směrnice se "**střelnými zbraněmi**" rozumí:

A. Jakýkoli předmět, jenž spadá do některé z následujících kategorií, s výjimkou těch předmětů, které definici odpovídají, ale byly z ní vyloučeny z důvodů uvedených v bodě III.

v souladu s touto směrnicí, mohou uzákonit normy přísnější. Po této směrnici následovala směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/51/ES, ze dne 21.5.2008, kterou se mění směrnice Rady 91/477/EHS o kontrole nabývání a držení zbraní. Členským státům EU je i nadále ponechána možnost vlastní úpravy boje s ilegálním obchodem se zbraněmi.

Kategorie A – Zakázané střelné zbraně

1. Výbušné vojenské střely a odpalovací zařízení.
2. Automatické střelné zbraně.
3. Střelné zbraně maskované jako jiné předměty.
4. Střelivo s průbojnými, výbušnými nebo zápalnými střelami, jakož i střely pro takové střelivo.
5. Střelivo pro pistole a revolvery s expanzními střelami, jakož i střely pro takové střelivo, s výjimkou zbraní určených k lovu nebo ke sportovní střelbě pro osoby oprávněné užívat tyto zbraně.

Kategorie B – Střelné zbraně podléhající povolení

1. Krátké poloautomatické nebo opakovací střelné zbraně.
2. Krátké jednoranové střelné zbraně pro střelivo se středovým zápalem.
3. Krátké jednoranové střelné zbraně pro střelivo s okrajovým zápalem, jejichž celková délka je menší než 28 cm.
4. Dlouhé poloautomatické střelné zbraně, jejichž zásobník a nábojová komora mohou dohromady pojmout více než tři náboje.
5. Dlouhé poloautomatické střelné zbraně, jejichž zásobník a nábojová komora nemohou dohromady pojmout více než tři náboje, jejichž podávací ústrojí je odnímatelné nebo u nichž není zaručeno, že nemohou být přeměněny běžnými nástroji na zbraně, jejichž zásobník a nábojová komora mohou dohromady pojmout více než tři náboje.
6. Dlouhé opakovací a poloautomatické střelné zbraně s hladkým vývrtem hlavně, která nepřesahuje délku 60 centimetrů.
7. Civilní poloautomatické střelné zbraně, které mají vzhled zbraní s automatickým mechanismem.

Kategorie C – Střelné zbraně podléhající ohlášení

1. Opakovací dlouhé střelné zbraně jiné než uvedené v kategorii B bodě 6.
2. Dlouhé jednoranové střelné zbraně s drátkovým vývrtem.
3. Poloautomatické dlouhé střelné zbraně jiné než uvedené v kategorii B bodech 4 až 7.
4. Jednoranové krátké střelné zbraně pro střelivo s okrajovým zápalem, jejichž celková délka se rovná nebo je větší než 28 centimetrů.

Kategorie D – Jiné střelné zbraně

Jednoranové dlouhé střelné zbraně s hladkým vývrtem hlavně.

B. Podstatné části těchto střelných zbraní:

Mechanismus závěru, nábojová komora a hlaveň střelných zbraní jako oddělené předměty jsou zahrnuty do kategorie těch střelných zbraní, kterých jsou nebo mají být součástí.

III. Pro účely této přílohy se do definice střelných zbraní nezahrnují předměty, které odpovídají definici, ale:

- a) byly trvale znehodnoceny užitím technologických postupů, které zaručí úřední subjekt nebo které tento subjekt uzná;
- b) slouží pro účely poplachu, signalizace, záchrany života, pro porážku zvířat, k rybolovu harpunou nebo jsou určeny pro průmyslové nebo technické využití za podmínky, že mohou být použity pouze pro stanovený účel;
- c) považují se za historické zbraně nebo jejich napodobeniny, pokud nebyly zařazeny do předchozích kategorií a podléhají vnitrostátním právním předpisům.

Až do dosažení koordinace na úrovni Společenství mohou členské státy pro střelné zbraně uvedené v tomto bodě uplatňovat své vnitrostátní předpisy.

IV. Pro účely této přílohy se rozumí:

- a) "krátkou střelnou zbraní" střelná zbraň s hlavní nepřesahující 30 centimetrů nebo jejíž celková délka nepřesahuje 60 centimetrů;
- b) "dlouhou střelnou zbraní" jakákoli jiná střelná zbraň než krátká střelná zbraň;
- c) "automatickou zbraní" střelná zbraň, jež se automaticky znovu nabíjí pokaždé, když je vypálena jedna střela, a může jedním stiskem spouště vypálit dávku více střel;
- d) "poloautomatickou zbraní" střelná zbraň, která se po každé vypálené střele automaticky znovu nabije a může jedním stiskem spouště vypálit pouze jednu střelu;
- e) "opakovací zbraní" střelná zbraň, která je po každé vypálené střele ručně znovu nabita tak, že se do hlavně zavede náboj vyjmutý ze zásobníku a přemístěný pomocí mechanismu;
- f) "jednoranovou zbraní" střelná zbraň bez zásobníku, která se nabíjí před každým výstřelem ručním zavedením náboje do nábojové komory nebo do prostoru k tomu určenému při ústí hlavně;
- g) "střelivem s průbojnými střelami" střelivo pro vojenské účely, s pláštěovou střelou a průbojným tvrdým jádrem;
- h) "střelivem s výbušnými střelami" střelivo pro vojenské účely se střelou obsahující nálož, která po nárazu vybuchne;
- i) "střelivem se zápalnými střelami" střelivo k vojenským účelům se střelou obsahující chemickou směs, která se při styku se vzduchem nebo po nárazu vznítí.

5.5 Příslušné orgány EU a jejich pravomoci

Společná zahraniční a bezpečnostní politika podléhá zvláštním pravidlům a postupům. Je vymežována a prováděna Evropskou radou a Radou jednomyslně, nestanoví-li smlouvy jinak. Společnou zahraniční a bezpečnostní politiku vykonává v souladu se Smlouvami vysoký představitel pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku a členské státy. Zvláštní úlohu Evropského parlamentu a Komise v této oblasti vymezují Smlouvy.²⁷⁵

Evropská rada určuje strategické zájmy a cíle Unie, jež se vztahují na SZBP. Evropská rada přijímá nezbytná rozhodnutí. Evropská rada rozhoduje jednomyslně na doporučení Rady, které Rada přijímá způsobem stanoveným pro každou oblast.²⁷⁶

Rada EU vykonává funkce vymežování politik a koordinace v souladu s podmínkami stanovenými Smlouvami. Rada na základě obecných směrů a strategických směrů vymezených Evropskou radou vypracovává SZBP a přijímá rozhodnutí nezbytná pro vymezení a provádění této politiky.

Vysoký představitel Unie pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku má několikerou funkci, je zmocněncem Rady, předsedá Radě pro zahraniční věci, zároveň je jedním z místopředsedů Komise a jedná za EU navenek v oblasti zahraniční a bezpečnostní politiky. Tato mnohost funkcí vysokého představitele má zajistit výše zmíněnou soudržnost a jednotu EU v oblasti SZBP.

Vysoký představitel Unie pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku předsedá Radě pro zahraniční věci, přispívá svými návrhy k vypracování SZBP a zajišťuje provádění rozhodnutí přijatých Evropskou radou a Radou. Vysoký představitel zastupuje Unii v záležitostech SZBP. Jménem Unie vede politický dialog se třetími stranami a vyjadřuje postoj Unie v mezinárodních organizacích a na mezinárodních konferencích.²⁷⁷ Vysoký představitel Unie pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku a Komise mohou v oblasti SZBP překládat Radě společné návrhy.

Při výkonu své funkce se vysoký představitel opírá o Evropskou službu pro vnější činnost (dále jen EEAS).²⁷⁸ EEAS není pouze orgánem EU ve smyslu hlavy šesté Smlouvy o Evropské unii, ani není orgánem se schopností a pravomocí jednat jménem EU.²⁷⁹ EEAS představuje zásadní

²⁷⁵ Smlouva o Evropské unii, konsolidované znění v r. 2008, čl. 24 odst. 1

²⁷⁶ ibidem, čl. 26

²⁷⁷ ibidem, čl. 27

²⁷⁸ EEAS- European External Action Service

²⁷⁹ Van Vooren B., *The European external action service: resolving past conflicts in EU external relations law?*, Faculty of Law, University of Copenhagen, 2010, s. 6

změnu ve vnějších vztazích EU, neboť se jedná o novou významnou instituci (oficiálně orgán sui generis. Organizace a struktura rozvojové spolupráce bude ovlivněna vznikem EEAS. EEAS má být tvořena diplomaty pocházejícími z členských států a své plné kapacity měla dosáhnout v roce 2010. Členské státy, sekretariát Rady EU a Komise mají představovat každý z nich jednu třetinu zaměstnanců EEAS.²⁸⁰

Akty EEAS mohou být předmětem kontroly Evropským soudním dvorem, v závislosti na tom, zda-li je ten konkrétní právní akt mimo rámec SZBP, pokud předmětem sporu není sama otázka, zda-li akt měl nebo neměl být přijat na základě SZBP, či jiného právního základu EU a za předpokladu, že je akt schopen mít právní následky vis-à-vis na třetí státy.²⁸¹

Členské státy vedou vzájemné konzultace v Evropské radě a Radě o všech otázkách obecného zájmu týkajících se SZBP. Dříve než členský stát podnikne jakékoliv kroky na mezinárodní scéně nebo přijme jakýkoliv závazek, který by mohl mít dopad na zájmy EU, vede v Evropské radě nebo v Radě konzultace s ostatními členskými státy.²⁸²

Politický a bezpečnostní výbor sleduje mezinárodní situaci v oblastech SZBP a přispívá k vymezení politik podáváním stanovisek Radě na její žádost, na žádost vysokého představitele, nebo z vlastního podnětu.²⁸³

5.6 Právní akty EU

Přijímání legislativních aktů v rámci SZBP je vyloučeno. V souladu s čl. 288 Smlouvy o fungování EU přijímají orgány EU pro výkon pravomocí Unie tzv. typické neboli nomenklaturní právní akty: nařízení, směrnice, rozhodnutí, doporučení a stanoviska. Tyto právní akty jsou sekundární legislativou, přičemž primární legislativou jsou mezi jinými Smlouva o EU a Smlouva o fungování EU, včetně jejích protokolů.

Hlava pátá Smlouvy o EU specifikuje, jaké akty vydává EU v oblasti společné zahraniční a bezpečnostní politiky. Specifické akty vydávané v rámci SZBP jsou Lisabonskou smlouvou redukovány ze šesti na tři druhy a to obecné směry, rozhodnutí a posilování spolupráce. EU přijímá v této oblasti následující druhy rozhodnutí: i) akce, které má EU provést; ii) postoje, které

²⁸⁰ Van Vooren B., *The European external action service: resolving past conflicts in EU external relations law?*, Faculty of Law, University of Copenhagen, 2010, s. 10

²⁸¹ ibidem, s. 5

²⁸² Smlouva o Evropské unii, konsolidované znění v r. 2008, čl. 32

²⁸³ ibidem, čl. 38

má Unie zaujmout; iii) podrobnosti provádění rozhodnutí uvedených v bodě i) a ii).²⁸⁴ Dosud existující nástroje (typy aktů), totiž společné strategie, akce a postoje mají nyní jiný účel: slouží pouze tomu, aby blíže obsahově vymezily rozhodnutí, jakožto právní akt, ale nemají povahu právního aktu.²⁸⁵

Je-li právním aktem rozhodnutí, je závazné v celém rozsahu. Pokud jsou v něm uvedeni ti, jimž je určeno, je závazné pouze pro ně. Státy mají povinnost zajistit, aby jejich národní právo bylo v souladu s daným rozhodnutím a nesmí konat v rozporu s daným rozhodnutím. Stanoviska však závazná nejsou, slouží spíše ke sjednocení názorů a postupů členských států EU.

²⁸⁴ Smlouva o Evropské unii, konsolidované znění, rok 2008, čl. 25

²⁸⁵ Tichý L., Arnold R., Zemánek J., Král R., Dumbrovský T, Evropské právo, 4. vydání, C.H.Beck, 2011, s. 788

Kapitola 6: Současná úprava v rámci EU regulující obchod s ručními zbraněmi

Úprava obchodu s ručními zbraněmi v rámci EU je komplexní a tvoří ji množství dokumentů právně závazných a nezávazných. Dokumenty se plně odkazují na POA a snaží se rozvíjet a provádět principy v něm stanovené. Dokumenty se prolínají a odkazují na sebe, pozdější dokumenty se již zaměřují na jeden region či určité stádium obchodu s ručními zbraněmi, neboť na obecné rovině je obchod s ručními zbraněmi již upraven celistvě, není pochyb o postoji EU jako právní entity k obchodu s ručními zbraněmi.

Z kapacitních důvodů není možné věnovat se všem dokumentům v rámci EU upravujícím obchod s ručními zbraněmi, proto jsou v této kapitole zmíněny pouze ty dokumenty, které jsou z pohledu autora významné pro komplexní pochopení problematiky úpravy obchodu s ručními zbraněmi v rámci EU. Na webových stránkách Rady EU v sekci dokumenty lze nalézt výčet a znění všech příslušných dokumentů vydaných Radou EU.²⁸⁶ Obzvláště je třeba upozornit, že existuje mnoho společných postojů a společných akcí, jež se týkají pouze jediné země či jsou jinak úzce profilované a tyto dokumenty v této kapitole nejsou výslovně zmíněny.

Nejprve si představíme v prvním díle této kapitoly dokumenty právně závazné a následně v díle druhém právně nezávazné dokumenty. V jednotlivém dílu kapitoly jsou dokumenty řazeny chronologicky. Ve třetím díle této kapitoly se pokusíme o zhodnocení dodržování závazků stanovených v těchto dokumentech na základě analýzy dvou zpráv o pokroku v implementaci.

6.1 Právně závazné dokumenty

6.1.1 Společná akce Rady o příspěvku EU k boji proti destabilizujícímu hromadění a šíření ručních palných a lehkých zbraní; 2002/589/CFSP

Společná akce Rady o příspěvku EU k boji proti destabilizujícímu hromadění a šíření ručních palných a lehkých zbraní byla přijata dne 12.7.2002.²⁸⁷ Cíly této Společné akce uvedenými v článku 1 je zabránění dalšímu hromadění SALW, redukce již nahromaděných SALW do té míry, aby zůstaly na skladech pouze zbraně určené k obraně státu a vyřešení obtíží způsobených nahromaděním.

²⁸⁶ <http://www.consilium.europa.eu/showPage.aspx?id=718&lang=cs>; poslední návštěva 21.1.2011

²⁸⁷ Council Joint Action 2002/589/CFSP of 12 July 2002 on the European Union's contribution to combating the destabilising accumulation and spread of small arms and light weapons and repealing Joint Action 1999/34/CFSP

EU se v článku 2 této Společné akce zavázala zvýšit na příslušných regionálních a mezinárodních fórech (např. OSN a OBSE) a mezi dotyčnými státy své úsilí o dosažení shody ohledně zásad a opatření stanovených v článku 3, jakož i v člancích 4 a 5 této Společné akce. Mezi uvedené zásady patří držení a nabývání SALW pouze pro legitimní účely obrany státu, dodávání SALW výhradně vládám států za dodržení přijatých mezinárodních závazků a omezení a výroby SALW pouze pro výše uvedené účely, vedení seznamů zbraní, jednání v souladu se zásadou transparentnosti, zajištění účinných státních kontrol a zvýšení veřejné angažovanosti prostřednictvím vzdělávacích a osvětových programů a tím odmítnout a zvrátit "kult násilí". Článek 4 se zabývá zabránění dalšího hromadění ručních a lehkých zbraní a střeliva a to pomocí podpory zemí, kde se ruční zbraně a střelivo hromadí. Článek 5 se věnuje ukončení ozbrojených konfliktů, demobilizaci, uplatnění bývalých kombatanů a odstranění nadbytečných zbraní.

Významný je článek 6, neboť pozdější společné akce a rozhodnutí Rady EU na něj navazují. Článek 6 stanoví, že Unie poskytne finanční a technickou pomoc programům a projektům, které přímo a viditelně přispívají k zásadám a opatřením uvedeným v hlavě 1, včetně odpovídajících programů nebo projektů realizovaných OSN, Mezinárodním výborem Červeného kříže, jinými mezinárodními organizacemi a regionálními ujednáními a nevládními organizacemi.

Zásadní je však příloha této Společné akce, neboť stanoví, na jaké druhy zbraní se Společná akce vztahuje a tím definuje kategorii ručních a lehkých zbraní, kdy zároveň zdůrazňuje, že tímto nemá být dotčena jakákoliv budoucí mezinárodní definice ručních a lehkých zbraní. Definice SALW obsažená v příloze tohoto Rozhodnutí je taktéž užita v kapitole 1.1 této práce, neboť přesnější definice dosud nebyla uvěřena.

6.1.2 Společný postoj Rady, kterým se stanoví společná pravidla pro kontrolu vývozu vojenských technologií a vojenského materiálu; 2008/944/SZBP

V prosinci roku 2008 se Kodexu chování EU pro vývoz zbraní přeměnil v právně závazný Společný postoj Rady EU, kterým se stanoví společná pravidla pro kontrolu vývozu vojenských technologií a vojenského materiálu.

Předmětem Kodexu byly zbraně, kdežto Společný postoj hovoří o vojenské technologii a vybavení. Dále v článku 6 stanoví, že 8 kritérií pro vývoz zbraní specifikovaných v Kodexu se bude také vztahovat na zboží a technologie dvojího užití. Doplňková opatření se budou

vztahovat mimo jiné na ilegální transfery; tato opatření jsou stanovena v Programu EU pro prevenci a boj s ilegálním obchodováním s konvenčními zbraněmi.²⁸⁸ Společný postoj stanoví druhy licencí, mezi něž zahrnuje i licenci zprostředkovatelskou.

Společný postoj odkazuje na POA a Registr konvenčních zbraní, o kterém bylo pojednáno v kapitole 4 této práce. Společný postoj zdůrazňuje konzistentnost a jednotný přístup členských států (toto je skutečně třeba zdůraznit vzhledem k událostem, ke kterým došlo na Konferenci OSN o SALW- viz kapitola 7). Dále Společný postoj nově zdůrazňuje souvislost obchodu se zbraněmi s udržitelným rozvojem; státy musí vzít v úvahu, zda-li daný vývoz nenaruší udržitelný rozvoj v cílové zemi. Velký pokrok představuje ustanovení o certifikátu konečného uživatele (o jeho významu pro ilegální obchod a falšování viz kapitola 2). Certifikát musí být důkladně zkontrolován a členský stát musí disponovat před jeho udělením spolehlivými informacemi o cílové zemi vývozu.

Společný postoj je krokem vpřed směrem k větší transparentnosti. Státy sice důvěrně předloží své výroční zprávy o vývozech vojenské technologie a vybavení a také o implementaci tohoto Společného postoje ostatním členským státům. Nýbrž výroční zpráva EU, která v sobě bude zahrnovat příspěvky členských států, bude publikována.

V neposlední řadě byla schválena tzv. Uživatelská příručka, která bude sloužit k implementaci tohoto Společného postoje.²⁸⁹

Změna Kodexu na Společný postoj několik nedostatků odstranila, jiné však zůstávají: kritéria týkající se lidskoprávní situace v cílové zemi jsou neurčitá a nejednoznačná a umožňují různý výklad; není zde žádný odkaz na humanitární právo; stále závisí jen na vůli státu, zda-li licenci udělí a 8 kritérií pouze musí zvážit; výroční zprávy všech států stále nejsou veřejné, stejně jako nejsou veřejné výměny informací mezi státy.²⁹⁰ Kodex ani Společný postoj dále neobsahují ustanovení, kterým by se regulovalo udělování licencí k výrobě zbraní či jejich montáži v zemích třetího světa, nepokrývá mezery týkající se zbraní v rukou civilistů a státy nemusí dopředu ohlašovat transfery do citlivých zemí.²⁹¹

²⁸⁸ Plan of Action to Prevent, Combat and Eradicate the Illicit Trade in SALW in All its Aspects

²⁸⁹ User's Guide to the European Code of Conduct on Arms Exports of Military Equipment

²⁹⁰ Gillard E., *What is legal, what is illegal? Limitation on Transfers of Small Arms under International Law*, Lauterpacht Research Centre for International Law, Cambridge, 2000, par. 47

²⁹¹ Amnesty International, *Undermining global security: The European Union's arms exports*, Amnesty International, London, 2004, s. 92

6.1.3 Rozhodnutí Rady na podporu činností Evropské unie s cílem prosazovat mezi třetími zeměmi proces vedoucí ke Smlouvě o obchodu se zbraněmi; 2009/42/CFSP

Rozhodnutí Rady EU na podporu činností Evropské unie s cílem prosazovat mezi třetími zeměmi proces vedoucí ke Smlouvě o obchodu se zbraněmi v rámci Evropské bezpečnostní strategie ²⁹² odkazuje na Evropskou bezpečnostní strategii, dále na rezoluci OSN č. 61/89 s názvem „Směrem ke smlouvě o obchodu se zbraněmi: stanovení společných mezinárodních norem pro dovoz, vývoz a převody konvenčních zbraní“, a na procesy v rámci OSN vedoucí k uzavření globální ATT. Rada se již ve svých předchozích rozhodnutích zavázala, že členské státy EU budou hrát aktivní roli v procesu vedoucím k uzavření ATT a to potvrdila tímto svým rozhodnutím. Svými aktivitami zamýšlí EU podpořit práci Skupiny vládních odborníků, zvolených v roce 2008 Generálním tajemníkem OSN. S cílem podporovat ve třetích zemích proces vedoucí ke Smlouvě o obchodu se zbraněmi Unie podporuje činnosti v zájmu plnění následujících cílů: zvýšení informovanosti o ATT, zapojení všech států do diskuze o ATT, podpořit výměnu názorů mezi státy, které jsou členy Skupiny vládních odborníků, a těmi, jež členy nejsou, jakož i mezi regionálními organizacemi a občanskou společností a zástupci zbraňového průmyslu.²⁹³

K dosažení výše stanovených cílů se EU zavázala k uskutečnění projektu, skládajícího se ze zahajovací akce, 6 regionálních seminářů a závěrečného semináře, které jsou specifikovány v příloze číslo 1 tohoto Rozhodnutí. Stát, který předsedá EU, je zodpovědný za implementaci a monitoring je zaveden formou podávání pravidelných zpráv předsedajícím státem Radě EU, vždy po skončení jednoho semináře. Technickou implementaci tohoto Rozhodnutí má zajistit UNIDIR. EU vyčlenila na realizaci tohoto projektu 836.260 Euro.

6.1.4 Rozhodnutí Rady na podporu činností Unie za účelem prosazování kontroly vývozu zbraní a zásad a kritérií Společného postoje 2008/944/CFSP ve třetích zemích; 2009/1012/CFSP

²⁹² Council Decision 2009/42/CFSP of 19.1.2009 on support for EU activities in order to promote among third countries the process leading towards an Arms Trade Treaty, in the framework of the European Security Strategy

²⁹³ Rozhodnutí Rady 2009/42/CFSP, čl. 1

Rozhodnutí Rady na podporu činností Unie za účelem prosazování kontroly vývozu zbraní a zásad a kritérií Společného postoje 2008/944/CFSP ve třetích zemích ze dne 22. 12.2009²⁹⁴ Toto rozhodnutí si klade za cíl pomoci třetím zemím v přípravě národních právních předpisů týkajících se vývozu zbraní, odborné přípravě úředníků v třetích zemích, přípravě zpráv o vývozu za účelem zvýšení transparentnosti a motivovat třetí země k podpoře procesů OSN.

Projekt je specifikován v příloze 1 tohoto Rozhodnutí a zahrnuje pracovní semináře (5 dvoudenních seminářů) ze skupiny zemí a výměnu zaměstnanců a to po dobu cca 24 měsíců. Za provádění tohoto Rozhodnutí odpovídá vysoký představitel Unie pro SZBP a za technické provádění projektů odpovídá Německý spolkový úřad pro hospodářství a kontrolu vývozu. EU na tento projekt ze svého rozpočtu vyčlenila 787 000 Euro.

6.1.5 Rozhodnutí Rady o aktivitách EU na podporu Smlouvy o obchodu se zbraněmi; 2010/336/CFSP

Rozhodnutí Rady o aktivitách EU na podporu Smlouvy o obchodu se zbraněmi v rámci Evropské bezpečnostní strategie z 14.6.2010,²⁹⁵ jež se v preambuli odkazuje nejen na Evropskou bezpečnostní strategii, ale na veškerý vývoj na poli OSN směřující k uzavření globální závazné ATT a to včetně příslušných rezolucí, konferencí, jmenování Skupiny vládních odborníků a časově neomezené pracovní skupiny.

Za účelem podpory ATT uskuteční EU určité aktivity, které mají podpořit přípravný proces vedoucí ke konferenci OSN o ATT v roce 2012 tak, aby byla smlouva komplexní a aby mohla být prezentována konkrétní doporučení k prvkům budoucí ATT. EU bude podporovat členské státy OSN v rozvíjení a zlepšování národních a regionálních schopností efektivně implementovat kontroly vývozu zbraní, a to proto, aby byla zajištěna efektivita budoucí ATT v případě, že nabude účinnosti.

Splnění těchto cílů hodlá EU dosáhnout prostřednictvím projektu zahrnujícího organizaci 7 regionálních seminářů, zahajovací a závěrečné akce, až 3 vedlejších akcí, kdy bližší podrobnosti tohoto projektu jsou uvedeny v příloze číslo 1 tohoto Rozhodnutí.

²⁹⁴ Council Decision 2009/1012/CFSP of 22.12.2009 on support for EU activities in order to promote the control of arms exports and the principles and criteria of Common Position 2008/944/CFSP among third countries

²⁹⁵ Council Decision 2010/336/CFSP of 14 June 2010 on EU activities in support of the Arms Trade Treaty, in the framework of the European Security Strategy

Implementace tohoto Rozhodnutí je zodpovědností vysokého představitele pro SZBP, implementace projektu samého je zodpovědností UNIDIR. EU vyčlenila na tento projekt ze svého rozpočtu 1.520.000 Euro.

6.2 Právně nezávazné dokumenty

6.2.1 Kodex chování EU pro vývoz zbraní

Kodex chování EU pro vývoz zbraní byl přijat v červnu roku 1996.²⁹⁶ Až do prosince 2008 měl podobu právně nezávazného dokumentu, což mnozí autoři vědecké literatury viděli jako jednu z jeho hlavních slabých stránek.

Kromě států EU se ke Kodexu připojily také státy Evropského sdružení volného obchodu (EFTA), Evropského hospodářského prostoru (EEA) a Kanada. USA Kodex výslovně schválily.

Tento Kodex má představovat minimální standard, kterým se členské státy EU mají řídit a omezovat při transferech konvenčních zbraní a má posílit výměnu informací, aby bylo dosaženo větší transparentnosti. Státy si uvědomily svou zvláštní odpovědnost při vývozu zbraní, zároveň však chtějí zachovat obranný průmysl ve stejné podobě a stejným způsobem jako dosud svůj stát bránit. I zde, stejně jako ve Wassenaarském ujednání, nalezneme odkaz na čl. 51 Charty OSN.

Kodex obsahuje 8 kritérií pro vývoz zbraní:

1. Respekt vůči mezinárodním závazkům členských států, obzvláště sankcí uložených Radou bezpečnosti OSN, uložených Evropským společenstvím a dohod o nešíření zbraní. (Kodex specificky mezi jinými zmiňuje právě Wassenaarské ujednání)
2. Respektování lidských práv v cílové zemi.
3. Vnitřní situace v cílové zemi, obzvláště existence napětí a ozbrojených konfliktů.
4. Zachování míru, bezpečnosti a stability v daném regionu.
5. Národní bezpečnost členských států a států, za něž je členský stát odpovědný.
6. Chování kupujícího státu, obzvláště jeho postoj k terorismu, povaha jeho spojenců a respekt k mezinárodnímu právu.
7. Existence rizika, že zbraně budou převedeny na jiného majitele v zemi kupujícího státu či opětovně vyvezeny.
8. Soulad vývozu zbraní s technickými a ekonomickými možnostmi kupujícího státu.

²⁹⁶ EU Code of Conduct on Arms Exports

Kodex neobsahuje upřesnění pojmu zbraně, pojem je tedy široký a zahrnuje zbraně konvenční. Při bližším zkoumání je zjevné, že Kodex předpokládá pouze vývoz ostatním vládám států, čímž opomíjí nestátní aktéry, jako například povstalecké skupiny či partyzánské oddíly.²⁹⁷ Kodex neřeší otázku legality či illegality obchodu, nicméně z jeho textu vyplývá, že je určen pouze k regulaci obchodu potenciálně ilegálního (lze to vyvodit z dikce i smyslu: těchto 8 kritérií vezme stát v úvahu při udělování vývozní licence). Je zde snaha předejít přeměně obchodu legálního v obchod ilegální.

V úvodu Kodexu je zmíněno, že státy jsou si vědomy své odpovědnosti, dále však není téma odpovědnosti rozvedeno. Ani z něj nejsou vyvozeny žádné důsledky ve vztahu k zemím, do nichž jsou zbraně dováženy a kde působí závažné následky. Kodex také nijak neomezuje množství a typy zbraní způsobilých k vývozu.

Kodex dále obsahuje opatření, ve kterém je stanoveno, že stát musí rozhodovat o licencích po individuálním zvážení konkrétních případů a sám může tuto problematiku upravit přísněji v národní legislativě. Co se týče informací, které si státy mezi sebou vymění, státy oznámí diplomatickou cestou detaily o licencích, které odmítly udělit. Pokud jiný stát zamýšlí udělit licenci, ačkoliv jiný stát tuto licenci v posledních 3 letech udělit odmítl, musí si vyžádat jeho konzultaci. Stejně jako u Wassenaarského ujednání, záleží pouze na vůli států, komu licenci udělí.

Státy se obávají ekonomického znevýhodnění, a proto veškeré informace zůstávají dle Kodexu důvěrné. Stejně tak výroční zprávy měly být dle Kodexu důvěrné, což však odporuje prohlášení o transparentnosti zmíněném v úvodu Kodexu.

Kodex předpokládá vznik seznamu vojenského vybavení, na které se tento Kodex vztahuje. Tento seznam vznikl v červnu 2000 a základem pro něj se stal Seznam v rámci Wassenaarského ujednání.²⁹⁸

V závěru Kodexu je uvedeno, že státy mohou vzít v úvahu důsledky navrhovaných vývozů na jejich ekonomické, sociální, finanční a průmyslové zájmy, tyto faktory však nesmí ovlivnit aplikaci výše stanovených kritérií. Z toho by vyplývalo, že pokud dle všech výše stanovených kritérií je vývoz zbraní možný a nezávadný, mohou státy zvážit i tyto další faktory, než se rozhodnou pro udělení či neudělení licence. Zní to logicky, že stát tyto faktory zváží. Těžko si představit na

²⁹⁷ guerillas

²⁹⁸ EU Common Military List

základě jakých jiných faktorů by stát rozhodoval o udělení či neudělení licence, kromě souladu transferu s právními normami.

Jak bylo nastíněno výše, v roce 2008 se tento Kodex přeměnil ve Společný postoj. Kromě závaznosti došlo i k mnoha dalším významným změnám, popsáním v dalším oddílu této kapitoly

Co se implementace týče, (zhodnocení implementace Kodexu proběhlo v roce 2007: 15 z 20 států předložilo informace o všech kategoriích zbraní tak, jak stojí v seznamu (v roce 2005 to bylo jen 5 států). K březnu 2008, 19 z 27 států publikovalo výroční zprávu alespoň jednou (v roce 1998 to bylo států 15).²⁹⁹ V roce 2006 bylo odmítnuto udělení 120 licencí pro vývoz SALW.³⁰⁰

„Na jednu stranu, nevládní organizace a členové parlamentu protestovali, že tento mechanismus nepomohl předcházet transferům těm, kteří porušují lidská práva a do obnisek konfliktů. Na druhou stranu si zbrojařské společnosti³⁰¹ stěžují, že jejich vláda interpretuje Kodex přísněji, než státy ostatní, což je stavi do nevýhody vůči ostatním společnostem.“³⁰²

Závěrem je třeba uvést, že od vzniku Kodexu celkově klesly vývozy zbraní do zemí stížených konfliktem a to významně, nicméně celkově vývozy do ostatních zemí neklesly a nelze nalézt důkaz o zlepšené harmonizaci právních norem na národní úrovni.³⁰³

Skrze výroční zprávy se stal Kodex chování svým způsobem mechanismem transparentnosti. Informace uváděné ve výročních zprávách jsou skutečně těmi nejdetailnějšími informacemi dostupnými o vývozech zbraní. *„Navzdory výhodám transparentnosti, umožňují výroční zprávy jen omezené porozumění tomu, jak přesně státy interpretují kritéria Kodexu chování.“³⁰⁴*

6.2.2 Strategie EU pro boj proti nedovolenému hromadění ručních palných a lehkých zbraní a střeliva pro ně a proti nedovolenému obchodování s nimi; 5319/06

Strategii pro boj proti nedovolenému hromadění ručních palných a lehkých zbraní a střeliva pro ně a proti nedovolenému obchodování s nimi přijala Evropská Rada v Bruselu dne 16.12.2005.³⁰⁵

²⁹⁹ Bromley M., *The Impact of Domestic Policy of the EU Code of Conduct on Arms exports*, SIPRI, Policy Paper n. 21, Stockholm, 2008, s.13

³⁰⁰ *ibidem*, s. 16

³⁰¹ Defence companies

³⁰² Bromley M., *The Impact of Domestic Policy of the EU Code of Conduct on Arms exports*, SIPRI, Policy Paper n. 21, Stockholm, 2008, preface

³⁰³ *idem*

³⁰⁴ Bromley M., 10 years down the track – The EU Code of Conduct on Arms Exports, *European Security Review* No. 39, 2008, s. 3

³⁰⁵ EU Strategy to combat illicit accumulation and trafficking of SALW and their ammunition

Strategie je právně nezávazná a je implementována společnými akcemi a postoji, které po ní následovaly. Jedná se o dokument, jenž specifikuje cíle, jejich trvání a zdroje, které budou potřebné ze strany Unie a členských států v oblasti SALW.

Strategie pro boj proti nedovolenému hromadění ručních palných a lehkých zbraní a střeliva pro ně a proti nedovolenému obchodování s nimi se plně odkazuje a vyjadřuje svou podporu POA, který má být doplněn a rozšířen.³⁰⁶ Tato Strategie vychází z Evropské bezpečnostní strategie přijaté Evropskou Radou dne 13.12.2003, která jí předcházela.³⁰⁷ Ve Strategii pro boj proti nedovolenému hromadění ručních palných a lehkých zbraní a střeliva pro ně a proti nedovolenému obchodování s nimi bylo identifikováno 5 zásadních výzev, kterým musí EU čelit a to: terorismu, rozšíření zbraní hromadného ničení, regionálními konfliktům, selhání států a organizovanému zločinu. Pro 4 z těchto 5 výzev je společným faktorem právě ilegální výroba, transfer a oběh SALW. SALW přispívají ke „zhoršování“ terorismu a organizovaného zločinu, jsou hlavním faktorem, který podněcuje a rozšiřuje konflikty, stejně tak, jako kolaps struktur států.

Strategie pro boj proti nedovolenému hromadění ručních palných a lehkých zbraní a střeliva pro ně a proti nedovolenému obchodování s nimi používá stejné definice ručních a lehkých zbraní jako příloha ke Společné akci Rady ze dne 12.7.2002 o příspěvku Evropské unie k boji proti destabilizujícímu hromadění a šíření ručních palných a lehkých zbraní.³⁰⁸

Ve Strategii pro boj proti nedovolenému hromadění ručních palných a lehkých zbraní a střeliva pro ně a proti nedovolenému obchodování s nimi nalezneme lidskoprávní odkaz v podobě zmíněných následků na životech obyvatel v africkém regionu. Závažnost situace na africkém kontinentu dokazuje počet mírových operací (UNAMSIL, UNMIL, UNOCI, MONUC, UNMEE, ONUB, UNMIS a AUMIS) a embarga uvalená na Libérii, Somálsko, východní Demokratickou republiku Kongo, nevládní ozbrojené jednotky v Sierra Leone a Rwandě, Pobřeží Slonoviny a region Darfúru v Súdánu.

Součástí této Strategie pro boj proti nedovolenému hromadění ručních palných a lehkých zbraní a střeliva pro ně a proti nedovolenému obchodování je akční plán, kterým se má dosáhnout následujícího:

³⁰⁶ Program of Action to Prevent, Combat and Eradicate the Illicit trade in Small Arms and Light Weapons in All Its Aspects

³⁰⁷ European Security Strategy "A Secure Europe in a better world"

³⁰⁸ 2002/589/CFSP

- překažení dodávek SALW a střeliva a jejich nestabilizujícího rozšíření a to posílením vývozních kontrol koordinovaně s partnery EU;
- splnění požadavků států na redukci jejich zásob SALW a střeliva;
- propagace restrukturalizace výrobních míst, na kterých jsou nyní vyráběny levně SALW a to ve východní a jihovýchodní Evropě;
- přijetí opatření zaměřených na vedlejší důvody ilegální poptávky po SALW;
- podpory posilování efektivního uplatňování práva v zemích, které zůstávají nestabilními, aby se obyvatelé nemuseli sami bránit právě za použití SALW.

Akční plán má zůstat flexibilní a přizpůsobit se okolnostem v kontextu mezinárodní bezpečnosti. Má být průběžně monitorován a pravidelně revidován a aktualizován a to každých 6 měsíců zprávou Rady. Akční plán uplatňuje rozhodnutí vyplývající ze Společné akce Rady 2002/589/CFSP.

Akční plán se skládá z již konkrétních aktivit a záměrů na poli mezinárodním, regionálním, v rámci dohod a strukturovaných dialogů a v rámci EU. Akční plán adresuje právě ty aspekty obchodu se SALW, které dosud nejsou dostatečně upravené v přijatých dokumentech a představují právě ta slabá místa, díky nimž obchod se SALW stále ve velkém objemu probíhá. Povšimněme si zaměření na důvody ilegální poptávky po zbraních. V jiném dokumentu tento odkaz nenalezneme.

6.2.3 Společná deklarace EU- ECOWAS o rozšíření ručních a lehkých zbraní; 8834/07³⁰⁹

Na setkání ministerské trojky dne 24.4.2007 přednesli zástupci ECOWAS a EU prohlášení, v němž uvádí, že budou úzce spolupracovat na rozvíjení komplexního a jednotného přístupu založeného na mezinárodním právu a lidských právech, rovnosti a oboustranné odpovědnosti, přístupu zahrnujícím veškeré dimenze problému způsobeného rozšířením SALW; vytvoří strukturovaný dialog, který umožní jednotnost a koordinaci iniciativ v oblasti kontrol, označování a vyhledávání SALW; spolupracovat na prevenci transferu SALW a střeliva nestátním aktérům; prozkoumají, jak efektivně přistoupit k humanitárnímu a rozvojovému dopadu ilegálního obchodu se SALW; podpoří implementaci a vynucení politik a legislativy proti rozšíření SALW a střeliva na národní úrovni; budou spolupracovat na zlepšení organizace skladování SALW a

³⁰⁹ ECOWAS-EU Joint Declaration on Proliferation of Small Arms and Light Weapons (SALW)

střeliva; podpoří rozvinutí efektivního mechanismu hraničních kontrol; společně volají po brzké ratifikaci a účinné národní implementaci Úmluvy ECOWAS; dále spolupracovat na národní a regionální úrovni.

6.2.4 Závěr Rady EU o začlenění ustanovení o SALW v dohodách mezi EU a třetími zeměmi; 17186/08³¹⁰

Tento právně nezávazný Závěr Rady EU byl přijat Radou pro všeobecné záležitosti a vnější vztahy³¹¹ na zasedání dne 8-9.12.2008. Předsedající stát EU měl implementovat závěry, za asistence a podpory příslušných orgánů Rady a za spolupráce Komise, jejichž smyslem je opětovně vyjádřit, že ilegální výroba, transfer a oběh SALW a jejich nadbytečné hromadění a nekontrolovatelné rozšíření představuje vážnou hrozbu míru a mezinárodní bezpečnosti.

Třetí země v těchto závěrech taktéž rozpoznávají význam problematiky rozšíření SALW a obchodování s nimi a zavazují se implementovat závazky, které již přijaly a to včetně příslušných rezolucí OSN a mezinárodních nástrojů týkajících se SALW, obzvláště POA.

6.2.5 Společná deklarace EU-USA na summitu ve Washigtonu; 15352/09

Významným, ačkoliv právně nezávazným dokumentem, je Společná deklarace EU- USA o nešíření a odzbrojení,³¹² neboť právě v ní se USA společně s EU vyjádřily k otázce nejen zbraní hromadného ničení, které USA věnuje více pozornosti, ale taktéž otázce ručních a lehkých zbraní. Tato deklarace byla uzavřena na summitu ve Washingtonu dne 3. listopadu 2009 a jejím cílem bylo upevnit partnerství a spolupráci mezi USA a EU a ujasnit si společné cíle a rozšířit spolupráci na úrovni regionální i globální.

USA a EU shodně přivítaly dohodu o vyjednávání ATT a trvají na tom, aby transfery konvenčních zbraní byly předmětem nejvyšších možných standardů tak, aby dovezené zbraně nemohly přispět k nestabilitě v regionu či být použity k porušení lidských práv. EU i USA společně vyjádřily svou podporu POA.³¹³

³¹⁰ Council Conclusions on the inclusion of a SALW article in agreements between the EU and third countries

³¹¹ GAERC- General Affairs and External Relations Council

³¹² EU-U.S. Declaration on Non-proliferation and Disarmament

³¹³ Programme of Action to Prevent, Combat and Eradicate the Illicit Trade in Small Arms and Light Weapons in All Its Aspects

6.3 Jak EU dodržuje své závazky v oblasti SALW

Jednou z možností jak se dozvědět, jak EU dodržuje závazky, jež přijala v dokumentech v této kapitole představených, je analýza Deváté zprávy Rady EU o pokroku v implementaci Evropské strategie pro boj s ilegálním nahromaděním a obchodováním se SALW a střelivem ze dne 16.11.2010 (dále jen Zpráva o implementaci Strategie) a Deváté výroční zprávy Rady EU o provádění Společné akce Rady ze dne 12.7.2002 o příspěvku Evropské unie k boji proti destabilizujícímu hromadění a šíření ručních palných a lehkých zbraní ze dne 20.7.2010 dále jen Zpráva o implementaci Společné akce). První zpráva se zaměřuje spíše na konceptuální otázky přístupu EU k obchodu s ručními a lehkými zbraněmi a druhá zpráva je naopak velice konkrétní na úrovni jednotlivých projektů v různých zemích postižených rozšířením a nahromaděním SALW.

Úvodem je možno říci, že EU skrze své orgány utratí ročně přibližně 7 bilionů Euro na rozvojové fondy. Prioritními zeměmi EU jsou ty země, kde proběhl ozbrojený konflikt, tedy například DRC, Súdán, Eritrea, Etiopie, Kolumbie a Nepál.³¹⁴

Hlavní projekty v současnosti podporovanými EU jsou: projekt v Kambodži- integrovaný program zahrnující sběr zbraní a jejich zničení, výstavbu bezpečných skladů zbraní, výcvik armády a policie se zaměřením na monitoring a správu zbraní legálně držných a dále ustanovení o právní pomoci ve věci přípravy zákona o zbraních; projekt v Indonésii- EU monitoruje implementaci různých aspektů mírové dohody uzavřené mezi Indonéskou vládou a Hnutím za svobodný ACEH, včetně demobilizace a odzbrojení; Latinská Amerika, Karibik- projekt zaměřený na výcvikové aktivity právo vynucujících úředníků a členů místního Parlamentu, definice nejlepších způsobů správy skladů a tvorbu databází; Ukrajina- EU přispěla k zničení SALW tým, že dodala vybavení k jejich zničení; a Albánie- projekt zaměřen na sběr a ničení nadbytečných SALW.³¹⁵

Ze Zprávy o implementaci Strategie se dozvíme, že je EU aktivní v rámci OSN. EU se účastnila čtvrtého „dvouročního“ jednání států a v souladu se závěrečnou zprávou přijala v létě roku 2010 Rozhodnutí Rady o podpoře ATT.³¹⁶ EU se zavázala konzultovat s třetími zeměmi možnosti a principy budoucího ATT. V tomto bodě je EU obzvláště aktivní. Z této zprávy se nedozvíme, kolik osob se seminářů účastnilo, ani jako přínos semináře přinesly. Vlastně ani nezjistíme, komu přesně byly semináře určeny. Bylo by zajímavé dozvědět se, jaké připomínky a náměty k diskuzi

³¹⁴ Arms-trade Policies, *The need for a more coherent Arms-trade Policy*, Fair Politics, 2007, s. 2

³¹⁵ <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/EN-Armes%20legeres-08-internet.pdf>, poslední návštěva 5.12.2010

³¹⁶ 2010/336/CFSP

týkající se ATT měli tito představitelé třetích zemí, neboť právě v třetích zemích se zdá být dosažení konsenzu ohledně ATT složitější. V rámci Euro-Afrického partnerství zahájila EU v březnu roku 2010 tříletý projekt v Africe, který má být rozsáhlý, stejně jako jeho rozpočet. EU v rámci svého dialogu se třetími zeměmi konzultovala otázku SALW i s Čínou. Nutno poznamenat, že právě Čína spolu s Ruskem se do nedávna jakékoliv diskuzi vyhýbaly, ačkoliv jsou významnými vývozci SALW. Zjevně EU došla s Čínou k určité shodě názorů, nicméně ve zprávě žádné bližší informace nenalezneme. EU aktivně spolupracuje s OBSE a účastní se jejich jednání týkajících se SALW. V rámci EU pracovaly v roce 2009-2010 na otázce SALW 2 orgány, CODUN a odborníci z COARM.³¹⁷ Zprávu o implementaci Strategie lze shrnout závěrem, že je zjevné, že EU je aktivní v pořádání seminářů a zapojování se do diskuzí o problematice SALW a skutečně jedná s třetími zeměmi o budoucím ATT. Dohoda o začlenění ustanovení týkajícího se SALW do vzájemných smluv byla uzavřena v roce 2009-2010 s Čínou, Lybií, Mongolskem a Filipíny. Z této zprávy se nicméně nedozvíme žádné podrobnosti, informace, ve Zprávě o implementaci Strategie uvedené jsou velice obecné, daly by se víceméně použít do každé ze zpráv o pokroku v implementaci. Minimálně však můžeme dovodit, kam svým jednáním ve vztahu k třetím zemím EU směřuje a jaké jsou priority EU.

Zpráva o pokroku v implementaci Společné akce je rozsáhlá, nicméně o mnoho více konkrétních informací v této zprávě nenalezneme. Zpráva je tvořena informacemi poskytnutými jednotlivými členskými státy a orgány EU. Státy se měly vyjádřit ke svým aktivitám v několika kategoriích, ale jen málo z členských států správně pochopilo, na co jsou v dané sekci tázány.

Na zcela konkrétní otázky členské státy ve své zprávě odpovídají neučitě. Například na otázku jak jednotlivé státy na národní úrovni pokročily ve zlepšení komunikace a koordinace mezi svými orgány většina států odpověděla ve smyslu, že komunikace probíhá dobře, probíhají častá setkání či vyjmenovaly orgány, které mezi sebou spolupracují. O pokroku v této oblasti se nicméně nedozvíme nic. Univerzální odpovědi na prakticky všechny sekce ve zprávě o pokroku v implementaci je konstatování, že národní legislativa je plně v souladu s legislativou přijatou na úrovni EU a následuje výčet národní úpravy SALW. Státy opakovaně užívají sousloví „usilovně se snažil napomoci boji proti šíření ručních zbraní v zemi“, „vyvinul maximální úsilí“, „pořádal několik seminářů o problematice SALW“, nicméně je otázkou, co si pod těmito pojmy prakticky představit. Je-li ve zprávě dotaz na novou legislativní úpravu na národní úrovni v roce 2009, až na výjimky státy obsírně popisují úpravu stávající, ačkoliv nová úprava v roce 2009 přijata nebyla. Výjimkou v tomto ohledu je Belgie, Dánsko, Estonsko a velmi konstruktivní odpověď předložilo

³¹⁷ COARM - Council Working Group on Arms, CODUN- EU working group on UN Disarmament

Slovensko, Velká Británie, Nizozemí a Portugalsko. Co se otázky výcviku národních orgánů týče, pouze Velká Británie podala detailní odpověď na danou otázku, když uvedla, že proběhlo 42 seminářů, jichž se účastnilo 820 osob z 340 organizací a uvedla taktéž témata seminářů. V sekci ostatní aktivity na národní úrovni se dozvíme, že Dánsko, Slovensko a Estonsko se zabývaly programy dobrovolného odevzdání zbraní a Řecko, Polsko a Španělsko se zaměřily na jejich konfiskaci. Pro porovnání je ve zprávě specifikováno, že Řecko konfiskovalo 461 zbraní, Polsko 3932 zbraní a Španělsko 227 zbraní. Obzvláště v této sekci je třeba zmínit příspěvek Francie, která uvedla, že se v tomto roce zaměřila na transparentnost na národní úrovni. Dále již nespécifikuje, jakým způsobem, jak úspěšně, či co vlastně prakticky podniká. Pro zhodnocení aktivit a způsob podávání zpráv největšími evropskými exportéry, můžeme shrnout že: Německo předložilo zprávu dlouhou, ale víceméně bezobsažnou a odpovídá na konkrétní sekce populisticky, avšak vyhýbavě. Velká Británie podává zprávy konstruktivní a konkrétní. O aktivitách Francie se z její zprávy mnoho nedozvíme, odpovědi jsou velmi nekonkrétní. O aktivitách Itálie se z části o pokroku na národní úrovni taktéž nedozvíme nic. Překvapivě pozitivně lze zhodnotit kvalitu odpovědí České republiky a Slovenska.

Co se části o pokroku na mezinárodní úrovni týče, detailně a srozumitelně popsaly projekty, jež podporují technicky či finančně následující státy: Rakousko, Belgie, Francie, Německo (tato zpráva je obzvláště detailní) Maďarsko, Švédsko a Velká Británie. Irsko, Lucembursko a Polsko poskytlo stručnou, nicméně jasnou odpověď. Ze zprávy vyplynulo, že mezi jinými například Portugalsko a Litva nejsou příliš aktivní. Přesto po prostudování této části Zprávy o pokroku v implementaci získáme představu, jaké země a jaké aktivity jsou nejvíce podporovány členskými státy EU.

Závěrem se můžeme pokusit zhodnotit aktivity EU na mezinárodní úrovni. EU podporuje státy v implementaci Akčního programu (POA) na regionální úrovni pořádáním seminářů. Ve zprávě o pokroku je doslova uvedeno: „úroveň účasti na seminářích byla velmi dobrá.“ Nic bližšího se k těmto seminářům nedozvíme, ani jaká byla účast, ani kdo se účastnil, ba dokonce ani čeho přesně se semináře týkaly a jakým způsobem byly vedeny. EU podpořila v roce 2009 Africkou unii v její snaze sepsat Strategii SALW Africké unie. Ze zprávy nevyplývá, jakým způsobem EU Africkou unii v tomto úsilí podpořila, zda-li finančně či vysláním odborníků. V neposlední řadě se dozvíme, že EU pořádala tři semináře za účelem propagace Kodexu chování EU pro vývozy zbraní (nyní Společného postoje) a to v Kyjevě, Tiraně a Tbilisy. Opět zde není specifikována účast, zhodnocena efektivita a přínos těchto seminářů, ani není zjevné, komu byly semináře určeny.

Co jsme analýzou těchto 2 zpráv o pokroku v implementaci vyzozorovali? Je zjevné, že některé státy jsou aktivnější a jiné pasivnější. Některé státy samy iniciují projekty, jiné státy se raději připojí k již fungujícímu projektu a účastní se pouze formou financování. Je zde velká škála projektů, jež jsou podporovány státy EU, od projektů malých, úzce zaměřených, až po rozsáhlé projekty, na něj je vymezena vysoká finanční částka a v těchto případech s většinou jedná o projekty mnohaleté. Z výše představených zpráv však lze usuzovat, že EU je skutečně aktivní v boji proti hromadění a šíření SALW, obzvláště ve třetích zemích. U některých projektů je snazší ukázat každoročně jeho výsledky, například při vyhledání a zničení zbraní, u projektů jako je demobilizace kombatantů a jejich reintegrace do společnosti, je situace o poznání složitější a v projektech zaměřených na posílení dobré správy státu zachování míru a zlepšení bezpečnosti se zdá být prezentace výsledků skutečně náročná. Nicméně sjednotily-li by státy způsob podávání zpráv a učinily jej konkrétnějším, bylo by jakéholiv hodnocení plnění jejich závazků snazší.

Státy EU jsou aktivní navenek, avšak čtenář se nedozví, jaké kroky podnikají státy na vnitřní úrovni, provedené akce se spíše vypořádávají s důsledky obchodu se SALW a o poznání méně akcí je zaměřeno na prevenci obchodu se SALW a jeho významné omezení. Omezení výroby a vývozu SALW se zdá být ve skutečnosti mnohem složitějším krokem, než-li účast na sběru zbraní na Ukrajině. Takovýto přístup je však přístupem paradoxním. Ze zpráv se rozhodně nedozvíme, co by čtenáře mohlo zajímat po pročetí kapitoly 2 této práce, například jak efektivní jsou vývozní kontroly a jak se pracuje na jejich zlepšení, jak se bojuje s korupcí při udělování licencí k vývozu SALW, kolik bylo zjištěných porušení a jak bylo dosaženo nápravy.

V neposlední řadě je třeba uvést, že v minulých letech věnovaly státy více pozornosti podávání zpráv, toto však může být zapříčiněno špatnou ekonomickou situací a množstvím přírodních katastrof v posledních 2 letech, či je možné, že došlo k obratu v přístupu států. Zájem a aktivita států měla rostoucí tendenci a je otázkou, zda-li zájem o téma po letech neochladl, protože jsou diskutovány jiné preferenční záležitosti či pokud státy nejsou jednoduše přetíženy neustálou povinností podávat zprávy o plnění různorodých cílů a implementaci jednotlivých nástrojů.

Kapitola 7: De lege ferenda: Cesta ke globální úpravě obchodu se zbraněmi

Přestože je obchod se zbraněmi nepochybně záležitostí globální, a to nejen z pohledu samotného průběhu obchodu a subjektů do něj zapojených, ale i jeho důsledků, jeho úprava do dnešního dne globální není. Na otázku proč tomu tak ještě není, se pokusí odpovědět následující kapitola této práce.

Tato kapitola bude věnována návrhu Smlouvy o obchodu se zbraněmi (ATT). Bude zde představen a analyzován její vývoj na mezinárodních konferencích OSN a to proto, že tento vývoj od roku 2000 vypovídá mnoho o návrhu Smlouvy samé. Lze z něho odvodit, jak by měl znít text potenciální Smlouvy, co přesně by měla a neměla zahrnovat, jaký je její účel a jaké aktivity v rámci celého průběhu obchodu se zbraněmi má zahrnovat. Dále lze vyvodit, jakou podporu od států by měla tato globální úprava, tudíž jestli má šanci být schválena a pokud ano, tak v jakém znění. Dokumenty, jimiž je ATT inspirována, jsou předmětem kapitoly 4.

Závěrem této kapitoly budou shrnuty poznatky o ATT, zhodnocen její současný vývoj, stav a aspekty, kterou mohou rozhodnout o jejím přijetí či nepřijetí v rámci OSN.

Je třeba poznamenat, že již samotná diskuze o možnosti schválení globální ATT je velkým pokrokem a v minulosti se zdála být naprosto neprůchodná. Díky této diskuzi vyplývají na povrch různé souvislosti obchodu se zbraněmi, jsou zdůrazňovány následky tohoto obchodu a státy došly shody minimálně v prohlášení a uznání, že obchod se zbraněmi je třeba regulovat. Konečně se tedy SALW dostalo náležitého uznání a pozornosti. Zda-li se z tohoto shodného prohlášení vyvine i závazná smlouva komplexně upravující obchod se zbraněmi je v tuto chvíli těžko předvídatelné. Odhadnout se to ale přesto tato práce pokusí a to ve svém závěru.

7.1 Konference OSN o ručních a lehkých zbraních

Konference o ilegálním obchodu s ručními a lehkými zbraněmi ve všech jeho aspektech se konala v New Yorku v červenci roku 2001 a trvala 2 týdny. Státy, mezinárodní organizace, regionální organizace a 200 nevládních organizací na konferenci přijely s velkými nadějemi na uzavření právně závazného dokumentu, kterým bude regulován obchod se SALW. Pro ty, kteří doufali v závazný dokument, byla konference velkým zklamáním. Pro jiné, kteří se naopak snažili závazku v tomto ohledu zabránit či jej dokonce překazit, byl výsledek této konference rozumným

kompromisem. Konference sama o sobě byla obrovským krokem vpřed, protože se SALW staly hlavním tématem diskuze po celé 2 týdny a v následujících jednáních a setkáních. Poprvé se zde sešli zástupci všech regionů OSN, aby si navzájem sdělili své postoje k obchodu se SALW a učinili první krok vpřed k jeho globální regulaci. Nicméně se očekávalo vyslovení morálního odsouzení vývozu zbraní, jež způsobily porušení lidských práv a humanitárního práva a k tomuto nedošlo. Státy se snažily dosáhnout konsensu a proto se této otázce vyhnuly. Co se týče průběhu konference a co ovlivnilo výslednou podobu Akčního programu je fakt, že přestože se konference účastnilo 200 nevládních organizací a mnoho programů a orgánů OSN, nebyl jim dán dostatečný prostor se k věci vyjádřit a to konkrétně 5 minut na jedno vystoupení.³¹⁸ Nevládní organizace by však byly těmi, kdo by zdůraznil lidskoprávní aspekt obchodu, v kontrastu s politickými úvahami jednotlivých států.

Výsledným dokumentem této konference se stal (v kapitole 4 analyzovaný) právně nezávazný Akční program OSN pro prevenci, boj a vymýcení ilegálního obchodu s ručními a lehkými zbraněmi ve všech jeho aspektech (POA).³¹⁹

7.2 Revizní konference OSN o ručních a lehkých zbraních

Druhá-revizní konference POA se konala v červenci roku 2006 v New Yorku po dobu 2 týdnů. Cíl byl jasný, uzavřít mezinárodní právně závaznou ATT. Principy byly stanoveny konsenzem v POA v roce 2001, několik regionálních právních dokumentů již vstoupilo v platnost a jejich implementace pokročila a o katastrofálních následcích způsobených neregulovaným obchodem se SALW nemohlo být pochyb. Vypadalo to, že konečně nadešel čas uzavřít závaznou smlouvu.

Nicméně k tomu nedošlo, konference se stala fiaskem, neboť na jejím konci musel předseda této konference prohlásit, že konference se nebyla schopná shodnout na podobě finálního dokumentu. „*Výsledek Revizní konference (tedy jeho nedostatek) je překážkou pro globální tendence směrem ke větší kontrole SALW a odzbrojení, protože výustil v nejistotu ohledně budoucnosti POA.*“³²⁰

Nyní zde budou rozebrány důvody, pro které se státy nedohodly na finální podobě závazného dokumentu. Předzvěstí výsledku konference byla již jednání Přípravné komise v lednu roku 2006.

³¹⁸ Laurance E., Stohl R., *Making Global Public Policy. The Case of Small Arms and Light Weapons*, Small Arms Survey, Occasional Paper No. 7, Geneve, 2002, s. 25-26

³¹⁹ Programme of Action to Prevent, Combat and Eradicate the Illicit Trade in Small Arms and Light Weapons in All Its Aspects

³²⁰ Lamb G., ‘The failure of the UN Review Conference and implications for global efforts to prevent small arms violence’, *African Security Review*, Vol. 15, No. 2, s. 124

„Revizní konference byla znevýhodněna ještě před jejím začátkem, a to proto, že Přípravná komise nebyla schopna dojít ke konsenzu v otázce, které diskuzní body budou na konferenci klíčové.“³²¹

Co se týče průběhu konference, mnoho států si neuvědomilo, že mají pouze 2 týdny na dosažení určitého výsledku a proto několik prvních dní bylo stráveno dlouhými projevy o úspěšném pokroku při implementaci POA.³²²

K výsledku této konference přispělo i selhání na straně EU. Již od první konference zdůrazňovala EU jednotný postoj a postup k problematice SALW a byla jedním z jejích velkých propagátorů. Již před začátkem této konference se objevil základní rozpor v pojetí problematiky SALW uvnitř EU, kdy Komise se na toto téma dívala z pohledu rozvojové spolupráce, ale členské státy toto téma zařadily do kategorie odzbrojení a kontroly zbraní. V průběhu konference se však projevil pravý opak jednotného postoje. Ukázalo se totiž, že státy jednají samy za sebe a bez souhlasu ostatních členských států, že prosazují své zájmy a jsou jako celek zjevně nekonzistentní.³²³ Prioritou Francie se stalo posílení vývozních kontrol a zprostředkovatelských aktivit. Německo prosazovalo tematiku střeliva, protože se na jeho území po konci Studené války nakumulovalo obrovské množství střeliva. Francie a Německo společně zdůrazňovali potřebu boje s ilegálním obchodem se střelivem. Kdežto Nizozemí a Velká Británie prosazovali diskuze o negativním dopadu obchodu se SALW z hlediska humanitárního a z hlediska rozvoje. Velká Británie dále prosazovala problematiku vlastnictví SALW v rukou civilistů, neboť sama toto vlastnictví v roce 1996 zákazala (po incidentu v Dunblane- Skotsku). V tom jí podpořilo Německo, které také vlastnictví civilistů značně omezilo v roce 2002 (po střelbě na studenty v roce 2002).³²⁴ V neposlední řadě byla EU kritizována pro nedostatečnou komunikaci s ostatními účastníky konference (obzvláště s asijskými a africkými státy).³²⁵

Dalším faktorem, který přispěl k neúspěchu Konference, byl postoj USA. „*Neústupnost USA značně přispěla ke kolapsu této Konference.*“³²⁶ Postoj USA se za vlády prezidenta Bushe nezměnil, výchozím bodem jejich argumentace se stalo prohlášení, že není třeba globální úpravy, neboť plně postačí úpravy regionální. Tyto další snahy jen duplikují snahy, které již byly na úrovni OSN řešeny a odvádí pozornost od mnohem důležitějších záležitostí, jakými jsou nedostatek dobré

³²¹ Lamb G., ‘The failure of the UN Review Conference and Implications For Global Efforts To Prevent Small Arms Violence’, *African Security Review*, Vol. 15, No. 2, s. 121

³²² *idem*

³²³ Alcalde J., Bouchard C., ‘Human Security and Coherence within the EU: The Case of 2006 UN Small Arms Conference’, *Hamburg Review of Social Science*, Vol. 3, Issue 1, 2008, s. 146

³²⁴ *ibidem*, s. 164

³²⁵ *ibidem*, s. 161

³²⁶ Lamb G., ‘The failure of the UN Review Conference and Implications For Global Efforts To Prevent Small Arms Violence’, *African Security Review*, Vol. 15, No. 2, s. 123

správy a terorismus. První návrh Úmluvy byl USA kritizován jako příliš legalistický a obsahující nadměrné množství globálních mechanismů.³²⁷ USA navíc oponovaly jakémukoliv monitorovacímu mechanismu. Během jednání na nichž byl přijat POA, navrhovaly USA vynechání paragrafu obsahujícího normu o zákazu transferu zbraní nestátním aktérům. Mnoho států tento zákaz transferu nepodpořilo. Nicméně během vyjednávání byly USA jediným státem, který otevřeně a neústupně oponoval přijetí této normy. Mnoho ostatních států (Írán, Sýrie, Rusko a další) stálo v pozadí, aby vina za tuto záležitost padla pouze na USA.³²⁸ Primárně však kromě USA přijetí globálních standardů v oblasti SALW blokovali Kuba, Indie, Írán, Izrael a Pákistán.³²⁹

Jak z výše uvedeného vyplývá, tato Revizní konference nebyla krokem vpřed na cestě ke globální úpravě obchodu se SALW, ba naopak, nejistými se staly i původně dohodnuté principy stanovené v POA. Budoucí vývoj ATT se v tu chvíli vůbec nedal předpokládat, neboť se na konferenci projevil nedostatek rozhodnosti a vůle států zavázat se ke globální komplexní úpravě.

7.3 Jednání Přípravné komise pro 3.Konferenci OSN o ATT

Přípravná komise, jež má na starosti organizaci Revizní konference v roce 2012, zasedala od 12-23.7.2010 v New Yorku a jejím programem bylo mimo jiné pod bodem 5 agendy doporučení prvků, které bude třeba začlenit pro vytvoření efektivního a vyváženého právně závazného nástroje dle nejvyšších možných mezinárodních standardů pro transfer konvenčních zbraní. Po tomto jednání budou dle programu Přípravné komise následovat tato jednání: 28.2.-4.3.2011, zasedání Přípravné komise v New Yorku, 11-15.7.2011, zasedání Přípravné komise v New Yorku, 2012, zasedání týkající se procesních otázek, 2012, revizní konference o ATT.³³⁰

Na zasedání Přípravné komise byl přijat Návrh rozhodnutí Přípravné komise pro konferenci OSN o Smlouvě o obchodu se zbraněmi A/CONF.217/PC/L.2. Tento návrh rozhodnutí se týká úpravy přítomnosti nevládních organizací na zasedání Přípravné komise. Rozhodnutím je značně omezena možnost projevu a přednesů odlišných stanovisek občanskou společností. Ačkoliv tedy dle Rezoluce VS OSN 64/48 konference o ATT má být organizována maximálně otevřeným a transparentním způsobem, tímto rozhodnutím Přípravné komise bylo dosaženo pravého opaku.

³²⁷ Laurance E., Stohl R., *Making Global Public Policy. The Case of Small Arms and Light Weapons*, Small Arms Survey, Occasional Paper No. 7, Geneve, 2002, s. 31

³²⁸ Garcia D., *Arms Transfers beyond the State-to-State Realm*, *International Studies Perspectives* 10, 2009, p.6

³²⁹ Lamb G., *The failure of the UN Review Conference and Implications For Global Efforts To Prevent Small Arms Violence*, *African Security Review*, Vol. 15, No. 2, s. 123

³³⁰ <http://www.un.org/disarmament/convarms/ATTPrepCom/index.htm>; poslední návštěva 5.12.2010

Přípravná komise se rozhodla, že přítomny na jejích zasedáních mohou být:

- příslušné nevládní organizace mající status konzultantů v rámci Ekonomické a sociální rady v souladu s ustanoveními rezoluce Rady č. 1996/31 ze dne 25.7.1996; tyto nevládní organizace musí informovat předsedu Přípravné komise, pokud se chtějí zúčastnit;
- jiné příslušné nevládní organizace, jejichž náplň práce je relevantní rozsahu a účelu konference, za předpokladu že svou žádost o účast předloží předsedovi Přípravné komise spolu s informacemi o účelu organizace, programem a aktivitami, které vyvíjí a které jsou zároveň relevantní k tématu konference; předseda následně předloží Přípravné komisi seznam těch nevládních organizací, proti jejichž účasti nemá námitek;
- nevládní organizace akreditované shora popsaným procesem se mohou účastnit veřejných zasedání Přípravné komise;
- zástupcům akreditovaných nevládních organizací bude povoleno obrátit se na Přípravnou komisi během jednoho jednání, speciálně pořádaného za tímto účelem; toto jednání se nebude konat ve stejnou dobu jako ostatní jednání Přípravné komise;
- akreditovaným nevládním organizacím budou na jejich žádost poskytnuty dokumenty týkající se Přípravné komise a na jejich náklady taktéž dokumenty pro delegace, které obdrží mimo konferenční místnost, v oblasti předmětu jednání Přípravné komise.³³¹

7.4 Smlouva o obchodu se zbraněmi- základní aspekty

V současné době probíhají diskuze o tom, jak by taková potenciální globální smlouva měla vypadat. Tyto diskuze probíhají na více úrovních, státy si vyměňují své názory mezi sebou, dále jsou formulovány společné postoje regionálních organizací a v neposlední řadě se návrhem zabývají nevládní organizace. Do této chvíle nepanuje shoda ohledně mnoha ustanovení ATT. Tento úkol nyní spočívá v rukou Přípravné komise a Generálního tajemníka OSN. Nevládní organizace se zabývají návrhem do větší hloubky než státy, zvažují totiž i monitorovací mechanismy a implementaci této Smlouvy. Státy jsou ve svých jednáních v počátečním stádiu, kdežto nevládní organizace již mají ucelenou představu, hotový koncept, který je připraven k diskuzi.

V tomto oddílu bude porovnána představa, jakou mají členské státy OSN o potenciálním ATT s představou nevládních organizací. Nutno připomenout, že státy k této problematice přistupují

³³¹ <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/LTD/N10/442/54/PDF/N1044254.pdf?OpenElement>; poslední návštěva 5.12.2010

z pohledu ekonomicko-politického, kdežto nevládní organizace z pohledu lidskoprávního. Tato práce rozváží oba dva přístupy a zhodnotí potenciální ATT z hlediska možnosti jeho schválení, jeho podoby a rozsahu, z hlediska jeho implementace a monitoringu a z hlediska jeho efektivity.

Základem pro ATT se mají stát všechny právní instrumenty, analyzované v kapitole 4 této práce a má vycházet z principů stanovených v POA. Zkušenosti získané při implementaci těchto právních instrumentů mají být reflektovány v ATT. ATT se má týkat všech konvenčních zbraní a to proto, že kategorie SALW přes některé rozdíly s ostatními konvenčními zbraněmi úzce souvisí, obzvláště co se důsledků obchodu a užití týče. V ATT mají být upravena všechna stádia obchodu, aby se tak zamezilo vzniku mezer v právu, díky kterým by byl obchod v určité podobě umožněn. Bylo provedeno mnoho studií o tom, jak obchod ve skutečnosti probíhá, obzvláště v regionu subsaharské Afriky. Výsledky těchto studií by měly být zahrnuty do ATT, nejvýznamněji však úprava zprostředkovatelských aktivit a důraz na autentické a ověřitelné certifikáty konečného uživatele.

Tajemník OSN v roce 2006 vyzval státy k zaslání jejich postojů k potenciálnímu ATT. 96 států své postoje skutečně zaslalo. Znamená to, že 100 států se k věci nevyjádřilo. Z těchto postojů vyplynulo, že 89 států je pro vznik ATT a věří, že je uskutečnitelný. Několik států však k tomu poznamenovalo potenciální překážky, mezi něž patří: nedostatek politické vůle vyjednat takový právní instrument, který má vyhovět různým zájmům a požadavkům států; nedostatek schopností v některých státech takový právní instrument implementovat; obava, že se hlavní vývozci zbraní nebudou jednání o ATT účastnit. Většina států se shodla na tom, že ATT má zahrnovat všechny konvenční zbraně, jejich součásti a dále také střelivo. Zahrnutí technologií získalo podporu 51 států.

Co se týče aktivit, které mají být v ATT regulovány: zprostředkovatelské aktivity získaly podporu 63 států, průvoz 57 států, překládání zboží 56 států, opětovný vývoz 17 států, půjčka/dar 17 států, neurčité transfery 15 států, technická pomoc 13 států, dočasný vývoz 13 států, dočasný dovoz 11 států, převoz 10 států, pronájem 9 států, legální výroba 8 států a komerční prodeje 6 států. Státy se dále vyjádřily k určitým omezením rozsahu a předmětu ATT: Smlouva by neměla zahrnovat transfery v rámci státu; neměly by být zavedeny zatěžující kontroly pohybu zbraní v osobním vlastnictví a ATT by nemělo stanovit omezení počtu zbraní, které mohou být získány, drženy či použity na území státu. Je pravděpodobné, že by bylo dosaženo shody na ustanovení, kterým jsou zakázány transfery, které by mohly být použity k porušování lidských práv či použity teroristy. Mnohem kontroverznější jsou však ustanovení, kterým by se zakázaly transfery nestátním

aktérům a uvážení oprávněných potřeb států vzhledem k nutnosti sebeobranu či zachování ekonomické schopnosti. 52 států zdůraznilo nutnost začlenění práva na sebeobranu do ATT a 44 států odkaz na právo států na výrobu, vývoz, dovoz, transfer konvenčních zbraní a SALW. Závěrem, přibližně 40 států není stranou žádné regionální úmluvy regulující obchod s konvenčními zbraněmi a se SALW.

Nyní se zaměříme na postoj a návrhy nevládních organizací o ATT.³³² ATT je uskutečnitelný, pokud bude založen na těch principech vztahujících se na mezinárodní transfery konvenčních zbraní, které jsou stanovené v regionálních, mnohostranných a mezinárodních nástrojích. ATT je uskutečnitelný, protože se většina států shoduje v názoru, že je tuto problematiku nutné řešit na mezinárodní úrovni. Nevládní organizace se shodnou, že ATT má reflektovat právo států na sebeobranu. ATT má dále zahrnovat závazek propagace a dodržování lidských práv a svobod a to včetně práv občanských, politických, ekonomických, sociálních a kulturních, jejichž respektování je nezbytné pro udržitelný rozvoj. V neposlední řadě by měl ATT obsahovat i univerzální závazek států zajistit respektování norem práva humanitárního. ATT by měl obsahovat jasně stanovené podmínky, které musí stát splnit při zvažování povolení transferu SALW. Skrze kodifikaci již existujících závazků mezinárodního práva bude možné rozlišit, kdy se jedná o vládou postižitelný obchod se zbraněmi a kdy o obchod ilegální a díky tomu může být ilegální obchod efektivně regulován. Aby byl ATT efektivní, měl by obsahovat komplexní systém kontroly přeshraničního pohybu všech konvenčních zbraní, střeliva, souvisejících částí, technologie a vybavení.³³³

ATT má být postaven na 6 základních globálních principech:

1. Odpovědnosti států: všechny mezinárodní transfery zbraní by měly být autorizovány všemi státy, do jejichž jurisdikce transfer spadá (v jakémkoliv jeho stádiu) a provedeny v souladu s národními zákony a postupy, které reflektují, alespoň minimálně, závazky států vyplývající z mezinárodního práva. Autorizace má být udělena písemně a nemá být udělena, pokud je pravděpodobné, že dojde ke změně v osobě oprávněného příjemce tohoto transferu či že budou zbraně opětovně vyvezeny při porušení těchto principů;

³³² IANSA- International Network on Small Arms, organizace sdružující přes 200 nevládních organizací

³³³ This should cover the import, export, transit and trans-shipment and brokerage of all conventional arms including: heavy weapons; small arms and light weapons; parts and components for the aforementioned; munitions including ammunition and explosives; technology used for manufacturing conventional arms; weapons used for internal security; and dual-use goods intended for military, security or policing purposes.

2. Vyslovení omezení: Státy nesmí autorizovat takový mezinárodní transfer zbraní, kterým by byly porušeny závazky vyplývající z mezinárodního práva (Charty OSN, úmluv či rozhodnutí, humanitárního práva);
3. Omezení založená na použití či pravděpodobném použití: Státy nesmějí autorizovat mezinárodní transfer zbraní, pokud by tyto zbraně byly použity nebo je pravděpodobné, že by byly použity k porušení mezinárodního práva (Charty OSN, obyčejového práva, mezinárodních lidských práv a svobod, humanitárního práva, ke genocidě či zločinům proti lidskosti);
4. Faktory, které musí být brány v úvahu: státy musí vzít v úvahu jiné faktory, včetně pravděpodobného použití zbraní, než udělí autorizaci, a to včetně toho, jak příjemce plní své závazky, transparentnost v oblasti rozšíření zbraní, kontroly zbraní a střeliva a odzbrojení;³³⁴
5. Transparentnost: Státy musí předložit komplexní národní výroční zprávu o jejich transferech mezinárodnímu registru, který publikuje kompilaci těchto výročních zpráv. Tyto výroční zprávy budou obsahovat mezinárodní transfery všech konvenčních zbraní a střeliva včetně SALW;
6. Komplexní kontroly: Státy vypracují společné standardy pro specifické kontrolní mechanismy. Státy dále vypracují prováděcí opatření k monitorování donucení a k revizi postupů za účelem posílení úplné implementace principů.

Nyní se zaměříme na monitoring a implementaci potenciálního ATT, patří totiž mezi zásadní elementy, bez kterých smlouva nemůže být efektivní (ve smyslu splnění stanoveného účelu). Státy otázku implementace a monitoringu zatím neprojednaly, nicméně nevládní organizace vypracovaly rozsáhlou studii, ve které zhodnotily všechny možnosti, které se jeví jako průchodné. Shrňme si, jak vypadá monitoring těch právních instrumentů, které jsou předmětem 4 kapitoly. „Pravidelné zprávy mají velmi omezenou hodnotu, pokud se vůbec objeví.“³³⁵ „Více vlád nyní podává otevřeně zprávy o peněžní hodnotě nákladů zbraní, které autorizují či doručují. Nicméně pokud taková zpráva neobsahuje detailní informace o typu zbraní, množství a jejich příjemci, jsou takové vývozní zprávy bezcenné pro poskytnutí včasného varování, povolení demokratické odpovědnosti, prevenci diverze zbraní na černý trh, či omezení korupce

³³⁴ States should not authorise the transfer if it is likely to: A) Be used for or to facilitate terrorist attacks; B) Be used for or to facilitate the commission of violent or organised crime; C) Adversely affect regional security or stability; D) Adversely affect sustainable development; E) Involve corrupt practices; F) Contravene other international, regional, or sub-regional commitments or decisions made, or agreements on nonproliferation, arms control, and disarmament to which the exporting, importing, or transit States are party

³³⁵ Haug M. et al., *Shining a Light on Small Arms Exports: The Record of State's Transparency*, Small Arms Survey, Occasional Paper No. 4, Geneva, 2002, s. 2

*související s obchodem se zbraněmi.*³³⁶ Protože není jiného monitorovacího mechanismu nežli výročních zpráv, je stěžejní, aby výroční zprávy podávaly hlavní vývozci zbraní na světě a to pravidelně a kompletně. „Z pěti stálých členů Rady bezpečnosti, Rusko a Čína neposkytli žádné detailní informace o jejich vývozech SALW, přestože je známo, že jsou objemné. Francie předkládá výroční zprávy, které obsahují množství a typy vyvezených zbraní a udělení licencí pro vývoz, ale ne jejich peněžní hodnotu. Velká Británie poskytuje rozsáhlé informace včetně množství zbraní, pro které udělila vývozní licenci. Pouze USA vytváří velice detailní výroční zprávy, tříděné podle destinací, do kterých zbraně vyváží a typu zbraní. Výroční zprávy dále obsahují i informace o množství a hodnotě vývozu.“³³⁷

„Monitoring na národní úrovni je důležitý, a to obzvláště skrze parlamentní kontrolu³³⁸ a veřejně přístupné, transparentní zprávy. Včasné a přesné podávání zpráv je významným ukazatelem úmyslu vlády dostát svým závazkům.“³³⁹ ATT by měl na státy klást požadavky ve smyslu jaké zákony, vyhlášky a administrativní opatření budou třeba k naplnění této Smlouvy. Povaha podávání zpráv by měla být státy dohodnuta co nejdříve, detaily by měly být obsaženy v ATT samotném. Je zamýšleno vytvoření předlohy pro tyto zprávy. Zprávy by měly být podávány ročně a měly by zahrnovat plnění všech závazků vyplývajících z ATT. Aby bylo možné provést zhodnocení všech transferů zbraní, bylo by třeba, aby zprávy nepodávaly jen členské státy, ale i jejich protistrany (partneři, kterým jsou zbraně dováženy, nebo jež si zbraně dováží). Tomu, aby ATT získal podporu veřejnosti, by pomohla větší transparentnost a otevřenost ze strany států. Státy by se měly vyvarovat obav o svou národní bezpečnost a obchodní tajemství, protože právě tyto obavy blokují transparentnost ATT. Výroční zprávy států by se měly stát veřejnými. Výzvu by mohlo představovat vytvoření národních institucí, které budou schopné efektivního monitoringu a ověření, zda-li je jednání států v souladu s Smlouvou. Bylo by přínosné, kdyby instituce byly permanentního rázu.

ATT by mělo obsahovat ustanovení o možnosti státu upozornit na jednání jiného státu odporující Smlouvě a to přímo nebo skrze oficiální orgán. Toto téma by pak mohlo být projednáno buď na řádném zasedání států, popřípadě by mohlo být svoláno mimořádné zasedání. Jedním z monitorovacích mechanismů by mohly být i „vnitrostátní aktivity“, státy tak získají možnost zjistit soulad se Smlouvou přímo na území jiného smluvního státu a to pozorováním určitých aktivit či návštěvami zařízení. Tento inspekční režim může zároveň znamenat zvyšování

³³⁶ Haug M. et al., *Shining a Light on Small Arms Exports: The Record of State's Transparency*, Small Arms Survey, Occasional Paper No. 4, Geneve, 2002

³³⁷ ibidem, s. 3

³³⁸ Parliamentary scrutiny

³³⁹ Control Arms Campaign, *Towards an Arms Trade Treaty: Next steps for UN Programme of Action*, Control Arms Briefing Paper, 2005, <<http://www.controlarms.org/en/documents%20and%20files/reports/english-reports/towards-an-arms-trade-treaty-next-steps-for-the-un>>

schopností v daném státě, které mu napomůže plnit závazky, vyplývají pro stát z ATT. Státy by se měly vynasnažit, aby rozdíly mezi nimi byly řešeny formou konzultací. V případě vznesení námitky nesouladného jednání některého ze států s Smlouvou by mělo proběhnout vyšetřování a to důvěrně, nicméně výsledek tohoto sporu by měl být zveřejněn. Pokud bude některý stát shledán trvalým a zjevným porušitelem ATT, měly by z toho být také vyvozeny důsledky, jako například sankce včetně uvalení embarga.

Nicméně pokud by nebylo možné dosáhnout dohody o detailech takovýchto mechanismů a bylo by to problematické do té míry, že by bylo ohroženo jednání o ATT, pak by se měl základní text ATT týkat pouze základních elementů a zároveň odkázat na jejich budoucí upřesnění.³⁴⁰

Pro srovnání zde stručně nastíníme monitorovací mechanismy a možné sankce stanovené v Úmluvě o zákazu vývoje, výroby a hromadění zásob bakteriologických (biologických) a toxinových zbraní a o jejich zničení z roku 1972,³⁴¹ Mezinárodní úmluvě o úplném zákazu výroby, používání, skladování a přepravě nášlapných min z roku 1997³⁴² a Úmluvě o zákazu kazetové munice z roku 2008.³⁴³ V „Úmluvě o zákazu biologických zbraní“ je explicitně uvedena možnost podat stížnost Radě bezpečnosti OSN. Ostatní smluvní strany mají Radě bezpečnosti poskytnout pomoc při vyšetřování. „Úmluva o zákazu biologických zbraní“ je v této otázce stručná. „Úmluva o zákazu kazetové munice“ je v tomto ohledu obsáhlejší. Státy se mají neprve vynasnažit vyřešit nejasnosti ohledně dodržování ustanovení Úmluvy formou konzultací. Nedojde-li k vyřešení záležitosti, může se stát obrátit na Generálního tajemníka OSN s žádostí o vyjasnění záležitosti. Generální tajemník OSN vyzve druhý stát, aby reagoval do 28 dní. Pokud tak neučiní, nebo je odpověď nedostatečná, předloží Generální tajemník OSN záležitost na Zasedání členských států. Zasedání členských států navrhne řešení záležitosti a to v souladu s mezinárodním právem veřejným, čímž mohou být obecné postupy či speciální mechanismy pro nápravu případného zjištěného nesouladu jednání státu s ustanoveními Úmluvy. Stranám je též v „Úmluvě o zákazu kazetové munice“ umožněno obrátit se na Mezinárodní soudní dvůr. Nejdetailněji upravuje postup v případě sporu ohledně dodržování jejich ustanovení „Úmluva o nášlapných minách“. V základu jsou principy monitoringu ostatními členskými státy a možnost podat žádost o vyjasnění záležitosti obdobné, jako v případě Úmluvy o kazetové munici. Navíc však tato Úmluva umožňuje svolání mimořádného zasedání členských států a jmenování mise až 9 odborníků, která

³⁴⁰ Kirkham E., *Making it work: Monitoring and verifying implementation of an Arms Trade Treaty*, Saferworld, London, 2008, s. 1

³⁴¹ Convention on the Prohibition of the Development, Production and Stockpiling of Bacteriological (Biological) and Toxin Weapons and on their Destruction

³⁴² Convention on the Prohibition of the Use, Stockpiling, Production and Transfer of Anti-Personnel Mines and on Their Destruction

³⁴³ Convention on Cluster Munitions

se pokusí zjistit faktický stav na místě. Tato mise může setrvat až 14 dní v daném státě domnělého porušení a tento stát musí misy umožnit navštívit všechna místa a hovořit se všemi osobami tak, aby mise mohla zjistit skutečný stav. Mise jedná důvěrně a svou zprávu předá Generálnímu tajemníkovi OSN, který ji přednese na Zasedání členských států. Na zasedání bude rozhodnuto 2/3 většinou o příslušných opatřeních, která budou v souladu s mezinárodním právem veřejným. Možnost obrátit se při sporu na Mezinárodní soudní dvůr není v „Úmluvě o nášlapných minách“ zmíněna.

Co vyplývá nezúčastněnému pozorovateli z tohoto porovnání představy států o ATT a představy nevládních organizací? Představy sobě neodpovídají. Zamyslíme-li se nad obsahem ATT dle představy států, vyplyne nám následující: ATT má zahrnovat všechny konvenční zbraně. Je třeba propagovat transparentnost ve vývozech a dovozech, nicméně transparentnost přímo odporuje ekonomicko- politickému aspektu obchodu se zbraněmi, který státům ročně vynese 4 biliony dolarů. Z tohoto důvodu není transparentnost reálná, protože by tím státy ohrozily své ekonomicko- politické zájmy. Nemá být regulován obchod s nestátními aktéry, ani nemá být regulován obchod mezi státy, pokud se nejedná o státy, na které bylo uvaleno embargo, které porušují Chartu OSN či jiné mezinárodní závazky. ATT má obsahovat faktory, které je třeba zvážit předtím, než bude transfer povolen. Stát ve výsledku sám rozhodne, zda-li licenci udělí. Nemají být regulovány legální obchody, pouze obchody ilegální. Mimoto je třeba mít stále na paměti právo na sebeobranu. Shoda nepanuje ve vymezení, které aktivity z oblasti obchodu se zbraněmi má ATT upravovat. O sankcích či monitorovacích mechanismech zatím neproběhla diskuze.

Stručně řečeno, ATT by byl velice omezený, neobsahoval by žádné významné závazky a větší transparentnosti by nebylo dosaženo. Veškerá rozhodovací pravomoc by nadále náležela státům.

Oproti tomu je zde představen návrh nevládních organizací. Tento návrh je velice komplexní a v této podobě, v jaké je nyní předkládán, aspiruje na regulaci všech aspektů obchodu. Obsahuje konkrétní závazky a kritéria a zdůrazňuje odpovědnost států. Z návrhu ATT vyplývá jeho lidskoprávní zaměření a potřeba předejít dalším katastrofálním následkům obchodu se SALW. Tento návrh neobsahuje žádná ustanovení týkající se zbraní, které jsou již v oběhu, pouze reguluje obchod budoucí. Návrh předpokládá větší transparentnost v obchodu se zbraněmi. Navrhované formy monitoringu odpovídají formám již obsažených v současných úmluvách o odzrojení, ačkoliv je v návrhu zkombinováno mnoho forem monitoringu, jež umožňuje flexibilitu při řešení případného sporu.

Závěr

I.

Závěrem budou nejprve shrnuty zjištěné skutečnosti týkající se právní úpravy obchodu se SALW.

Žádná norma nezakazuje či neomezuje stát v nabývání zbraní pro potřebu jeho sebeobranu, či kolektivní obrany. Právo státu na nabývání a držení zbraní za účely obrany je považováno za vnitřní záležitost státu a ostatní státy jsou povinny dodržet zásadu nevměšování se do vnitřních záležitostí jiného státu, stanovenou Chartou OSN.

Více než 100 států má SALW upravené ve své národní legislativě, či jsou členy některého regionálního či mezinárodního instrumentu, který stanoví principy při obchodování se SALW.³⁴⁴ Což znamená, že ne všechny státy jsou vázány alespoň nějakými normami či principy. Například státy severní Afriky stranami žádného závazného právního instrumentu nejsou.

V současnosti je obchod se SALW závazně upraven pouze regionálními a subregionálními instrumenty, které se liší svým předmětem, rozsahem a účelem. Některé z nich jsou zaměřeny na regulaci všech aspektů obchodu s ručními zbraněmi, jiné primárně na jejich výrobu a držení.

Účelem regionálních právních instrumentů v oblasti subsaharské Afriky je vypořádání se se zbraněmi, které jsou již v oběhu a obzvláště s těmi, které se nachází v rukou civilistů. Tyto právní dokumenty se liší v pojetí ručních zbraní, v jednom případě jsou palné zbraně součástí zbraní ručních a v druhém případě je tomu naopak. Stejně tak pojem ruční zbraně může znamenat ruční zbraně v užším slova smyslu anebo zahrnovat i lehké zbraně a střelivo. Pojem ilegální v dokumentech znamená neautorizovaný členskými státy, či bez vědomí členských států. Dokumenty jsou zaměřeny na aspekty obchodu ilegálního. Převážně tedy na dovoz, výrobu a držení SALW. Nejširší v předmětu je Úmluva ECOWAS o ručních a lehkých zbraních, střelivu a jiném souvisejícím materiálu a nejuzší Protokol SADC o kontrole palných zbraní, střeliva a jiného souvisejícího materiálu. Třetím zmíněným instrumentem je Nairobský protokol pro prevenci, kontrolu a redukci ručních a lehkých zbraní v oblasti Velkých jezer a Afrického rohu. Skrze implementaci těchto 3 právně závazných instrumentů probíhá implementace principů stanovených v Akčním programu OSN (POA). Všechny tyto 3 subregiony se potýkají se stejnými problémy při implementaci to nedostatkem finančních zdrojů a kvalifikovaných sil. „*Iniciativy*

³⁴⁴ Stott N., Kirsten A., *Controlling the transfer of arms: Progress and challenges in African context*, Institute of Security Studies, Pretoria, 2008, s. 4

*v Africe a obzvláště v jižní Africe jsou často napřed, co se týče obsahu těchto iniciativ, oproti tomu jsou však pozadu co se týče jejich zavedení.*³⁴⁵

Mezinárodní instrumenty, jejichž stranou jsou mimo jiné i státy EU, se zaměřují na regulaci vývozu ručních zbraní a tím není myšleno snížení vývozu, ale odpovědný vývoz do zemí, kde by zbraně mohly být použity k porušení mezinárodně-právních norem. Tyto mezinárodní instrumenty však závazné nejsou. Můžeme zmínit dva nejvýznamnější dokumenty a to Wassenaarské ujednání o kontrole vývozu konvenčních zbraní a zboží a technologií dvojího užití a Dokument OBSE k ručním a lehkým zbraním.

Na úrovni OSN je obchod se SALW upraven Akčním programem pro prevenci, boj a vymýcení ilegálního obchodu se SALW ve všech jeho aspektech (POA). Tento dokument není závazný, je slabý ve své dikci (protože byl od počátku zamýšlen jako kompromis mezi všemi na konferenci participujícími státy) a představuje pouze ucelený kodex principů, spíše nežli konkrétní a určité právní normy. V preambuli POA nalezneme odkaz na lidskoprávní perspektivu obchodu se SALW a jeho důsledky. POA vytváří rámec, v němž mají být prováděny aktivity na nižších úrovních, obzvláště na úrovni národní. Nutno zmínit, že POA zdůrazňuje nutnost boje a vymýcení ilegálního obchodu, ale legální obchod ve výsledku často působí následky stejné, navíc hranice mezi legálním a ilegálním obchodem je velice tenká. Nicméně i implementace základních ustanovení POA pokračuje velice pomalu a některé státy, jež POA schválily, neimplementují vůbec.

Dokumenty EU jsou přijímány v souladu se Strategií EU pro boj proti nedovolenému hromadění ručních a palných a lehkých zbraní a střeliva a proti nedovolenému obchodování s nimi z roku 2005. Tato Strategie je základním, avšak komplexním rámcem, určujícím cíle a prostředky, jak těchto cílů dosáhnout v oblasti úpravy obchodu se SALW. Implementace této Strategie je prováděna skrze přijímání právně závazných společných postojů a akcí, které se již vztahují konkrétně na jeden region, zemi, či pouze jeden aspekt obchodu se zbraněmi. Tímto způsobem je snazší akty implementovat a taktéž hodnotit jejich implementaci a efektivitu. EU je aktivní v diskuzích o problematice SALW, tak i v boji se SALW již nahromaděnými v třetích zemích. O poznání méně aktivní je však v redukci výroby a vývozu SALW z jejích členských států. Zbraňový průmysl je zjevně považován za základ národní ekonomiky, ať již z ekonomických či politických důvodů nedochází k jeho významné redukci.

³⁴⁵ Stott N., Kirsten A., *Controlling the transfer of arms: Progress and challenges in African context*, Institute of Security Studies, Pretoria, 2008, s. 5

Co se týče obsahu mezinárodních dokumentů a dokumentů EU týkajících se SALW, definice v mezinárodních instrumentech použité se velmi liší a některé instrumenty tímto nechávají prostor pro různorodou interpretaci, kdežto právní akty EU přijaté po roce 2002 shodně užívají vymezení SALW stanoveného v příloze Společné akce 2002/589/SZBP.

Principy, na kterých mezinárodní i evropské (EU) instrumenty stojí, jsou v základu stejné. V některých z těchto dokumentů lze však nalézt ustanovení, které by nebylo možné začlenit do globální smlouvy kvůli nedostatku shodné vůle států, například zákaz či přísné omezení SALW v rukou civilistů, či omezení výroby SALW. Mezi zněním těchto dokumentů a skutečností je nicméně podstatný rozdíl. Přestože některé texty jsou konkrétní, detailní a celistvé a tudíž by se dalo říci, že úprava je v daném regionu dostatečná, ve skutečnosti tomu tak není, protože implementace těchto dokumentů je velice pomalá a náročná a tudíž se dosud fakticky mnoho nezměnilo. Jazyk dokumentů EU je o poznání srozumitelnější, stručnější, vždy zahrnuje ustanovení o odpovědnosti za implementaci a technické zajištění provedení jednotlivých ustanovení dokumentu. Evropské právní dokumenty taktéž automaticky obsahují ustanovení o monitoringu, jeho formě a frekvenci. Nutno říci, že při průběžném podávání zpráv státy více dbají na to, aby ve zprávách vyniklo, že skutečně vyvíjí nějaké aktivity.

II.

Kromě výše uvedených dokumentů na mezinárodní univerzální a regionální úrovni a dokumentů přijatých EU se na obchod se SALW vztahují i normy lidských práv a normy mezinárodního práva humanitárního. Lidská práva jsou právy každého jedince bez rozdílu, která má jedinec vůči státu. Lidská práva se plně uplatní v době míru, v době válečného konfliktu se uplatní pouze omezeně a tímto omezením je soulad jednání států s normami mezinárodního práva humanitárního. Obchod se SALW primárně porušuje právo obyvatel na život, zákaz mučení a jiného krutého, nelidského či ponižujícího zacházení či trestu, či svobodu a osobní bezpečnost, což jsou práva občanská a politická a taktéž ekonomická a sociální práva obyvatel, jako právo na adekvátní životní standard, ochranu rodiny, právo na vzdělání, či bydlení. Normy mezinárodního práva humanitárního, zakotvené v Haagských a Ženevských úmluvách, či akceptované jako normy mezinárodního obyčejového práva, se uplatní pouze v době válečného stavu. Plně je možno tyto normy užít v případě mezinárodního ozbrojeného konfliktu, omezeně v případě konfliktu vnitrostátního. Ženevské úmluvy stanoví minimální standard ochrany obětí války, kdežto Haagské úmluvy limitují prostředky a způsoby boje.

Co se vymahatelnosti práv vyplývajících z těchto norem týče, největší potenciál pro zjištění porušení práv a svobod přiznaných Evropskou úmluvou na ochranu lidských práv a svobod má Evropský soud pro lidská práva. Na tento soud se může obrátit jedinec, jenž se domnívá, že bylo porušeno jeho právo či svoboda, chráněná touto Úmluvou. Rozsudky Evropského soudu pro lidská práva jsou závazná pro smluvní strany Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a svobod. Druhou efektivní možností, jak dosáhnout vyslovení porušení výše specifikovaných norem, je řízení před Mezinárodním soudním dvorem. Toto řízení však není určeno jedincům, pouze státům, kteří mohou zahájit a vést spor. Rozsudky Mezinárodního soudního dvora jsou taktéž závazné a vymahatelné, za užití sankcí stanovených v hlavě VII Charty OSN.

Je možné dovést odpovědnost státu za vývoz SALW přímo, poruší-li stát normy mezinárodního práva či normy humanitárního práva, popřípadě nepřímo, v případě že napomáhá či asistuje při spáchání mezinárodně nezákonného jednání dodáním zbraní státu, jenž tyto zbraně použije k porušení norem lidských práv či práva humanitárního. Dovedit přímou odpovědnost státu za autorizaci vývozu, kdy těmito zbraněmi byla porušena lidská práva obyvatel třetí země je komplikované, neboť by bylo třeba dokázat přímou a bezprostřední souvislost mezi dodáním zbraní a porušením lidských práv.

Ačkoliv tedy existují možnosti, jak dovést odpovědnost státu za vývoz zbraní do zemí, kde jsou tyto zbraně prostředkem porušení norem lidských práv a/ či práva humanitárního, nalezneme pouze jeden případ projednávaný Evropskou komisí pro lidská práva, kdy o to stěžovatel pokusil a jeho stížnost nebyla připuštěna, dva případy projednávané před Mezinárodním soudním dvorem. Největším přínosem pro pochopení problematiky obchodu se SALW však bude rozsudek ve věci obžaloby Charlese Taylora před Zvláštním soudem pro Sierra Leone, který je očekáván do konce roku 2011.

III.

Účelem této práce je odpovědět na otázku „Jak je v současnosti na mezinárodní a evropské úrovni upraven obchod s ručními zbraněmi a jak má být upraven *de lege ferenda*“? Tato práce měla čtenářům ukázat, že na tuto otázku rozhodně nelze odpovědět jednoduše: Obchod s ručními zbraněmi je upraven *dostatečně*- popřípadě *nedostatečně*. Problematika právní úpravy obchodu je ve skutečnosti mnohem složitější a vyvolává mnoho otázek a polemik.

Nejprve zde spolu zvážíme 3 základní možnosti budoucího vývoje návrhu Smlouvy o obchodu se zbraněmi (ATT), jejich pravděpodobnost, jejich výhody a nevýhody. *Za prvé*, Smlouva bude

schválena a její text bude dostatečně silný a určitý, stanovící bezpodmínečné požadavky na státy. *Za druhé*, Smlouva bude schválena a její text bude kompromisní, deklaratorní a rétorický, bez vážných závazků a seriózní snahy o změnu. A *za třetí*, Smlouva schválena nebude, protože i ty státy, které prohlašovaly, že ATT je uskutečnitelný, ve výsledku budou hlasovat proti či se hlasování zdrží.

Zaměříme se nejprve na *alternativu první*. Začneme s jejími výhodami. Základní výhodou by byl její potenciál nynější situaci změnit a zajistit vývoj k lepšímu; to však pouze za předpokladu, že by státy Smlouvu implementovaly a dodržovaly. V ideálním případě, kdy by Smlouvu ratifikovala převážná většina států, by se konečně zamezilo situaci, kdy jsou zbraně posílány přes třetí státy, které nejsou vázány žádnou úmluvou a udělování licencí pro výrobu zbraní do třetích států, opět za účelem vyhnout se závazkům vyplývajícím ze současných právních instrumentů. Státy by byly vázány stejnými univerzálními standardy, takže by žádný stát nemohl namítat jeho ekonomickou nevýhodu. Smlouva by definovala dosud nejasné a různě interpretované pojmy a tím by se předešlo dosavadní situaci, kdy každý dokument definuje ruční zbraně lehce odlišně a tím vznikají mezery v právu. Předešlo by se také nevhodné interpretaci základních pojmů státy, jež tak činí ve svůj prospěch. A v neposlední řadě, stejně jako je globální obchod s ručními zbraněmi i jeho úprava by byla globální, což o poznání více odpovídá skutečnosti, a tudíž by se zamezilo tolika mezerám, které lze identifikovat v současnosti.

Co se nevýhod týče, pokud by Smlouva nestanovila adekvátně přísná pravidla, znamenalo by to krok zpět pro státy, jež jsou nyní vázány přísnějšími regionálními úmluvami. Na druhou stranu, pokud by Smlouva adekvátně přísná pravidla stanovila, tak je pravděpodobné, že Smlouvu mnohé státy odmítnou podepsat, natož ratifikovat. Co více, ty státy, které podlehnou politickému tlaku a tlaku veřejného mínění ATT sice podepíší, možná i ratifikují, ale nebudou Smlouvu implementovat. Ty státy, jež Smlouvu plně podpořily, uvidí, že ostatní státy, v horším případě většina států, Smlouvu neimplementuje a budou demotivovány, protože tím závazná a určitá smlouva ztratí smysl. V tu chvíli opět vyvstane otázka ekonomické nevýhody. Státy, které Smlouvu neimplementují, tím totiž získají ekonomickou výhodu, což se nebude připadat spravedlivé těm státům, která se ve svých obchodech omezí. Výsledkem bude, že i ty státy, které byly plně odhodlány Smlouvu implementovat a dodržovat, tak činit přestanou. Ve výsledku to tedy bude velké zklamání a ztráta peněz. V neposlední řadě, globální smlouva musí být smlouvou univerzální, což znamená, že nemůže přihlížet k regionálním specifikům tak, jako k nim nyní přihlíží platné regionální právní dokumenty.

Ptáme-li se, zda-li je tato varianta pravděpodobná, lze z dosavadního vývoje odvodit, že prakticky není pravděpodobná. Polovina států se vůbec nevyjádřila k návrhu ATT, největší výrobci a vývozci ručních zbraní návrh Smlouvy donedávna ignorovali (Rusko a Čína), či bojkotovali (USA) a ty státy, které se vyjádřily, si kladly různorodé dodatečné požadavky a omezení a neshodly ani na tom, které aktivity v rámci obchodu se zbraněmi má ATT pokrývat. Je pravdou, že návrh ATT má širokou podporu občanské společnosti a nevládní organizace se snaží návrh prosadit. Ale nevládní organizace mají jen omezený vliv a navíc se jedná o vliv nepřímý. Ony nebudou těmi, kdo bude ve výsledku o Smlouvě hlasovat. Tudíž ač je jakokoliv přínosné, že vytváří návrhy, doporučení a studie, není pravděpodobné, že tím rozhodujícím způsobem přispějí ke schválení ATT. Rozhodujícím bude pouze a jen vůle a odhodlání států.

Přejdeme-li k *druhé alternativě*, a to té, kdy by byla schválena Smlouva, která by se vlastně podobala principům stanoveným v POA a nekladla žádné důrazné požadavky. V tomto případě by výhod nebylo mnoho a linie mezi výhodou mít slabou Smlouvu, či nemít Smlouvu žádnou, je poněkud tenká. Nespornou výhodou by byla jednotnost terminologie, protože o té by již nemohlo být sporu. Státy by tudíž konečně hovořily stejnými slovy. Smlouva by regulovala všechny aspekty obchodu, ačkoliv pouze rámcově. Přinejmenším by bylo zjevné, na jaké všechny aspekty a úskalí je nutné se zaměřit. Pokud by státy, které nyní nejsou stranou žádného právního dokumentu, Smlouvu ratifikovaly a hlavně implementovaly, byl by to jistě velký pokrok.

Co se nevýhod týče, pokud by byla schválena Smlouva velice slabá, způsobilo by to zklamání jak mezi státy, které se dobrovolně chtěly zavázat přísnějšími ustanoveními a které jsou stranami přísnější regionální úmluvy, tak i v očích veřejnosti a občanské společnosti. Dalším efektem by mohly být nejasnosti ohledně ko-existence Smlouvy a regionálních úmluv. Pokud je totiž v regionálních úmluvách stanoven přísnější režim, nežli v ATT, pak by státy vázány regionální úmlouvou byly ve zjevné ekonomické nevýhodě. V takovém případě by také mohly zvážit vypovězení regionální úmluvy a být pouze stranou Smlouvy globální a tím výsledně dodržovat nižší standardy. To by představovalo obrovský krok zpět.

Otázkou zůstává, zda-li by státy po schválení implementovaly alespoň tuto slabou Smlouvu, nebo zda-li by implementace probíhala jako u POA. POA je široký a nezávazný, kdežto Smlouva by byla spíše rámcová a závazná, přesto, implementace POA je jistou indikací nevládního států cokoliv implementovat. Navíc, pokud by Smlouva byla pouze rámcová, záleželo by výhradně na státech, jak začlení základní ustanovení Smlouvy do svých národních právních rámců. A jaké postupy a strategie státy zavedou, aby dané právní normy učinily funkčními a plnění účel stanovený v

Smlouvě. V tomto ohledu je pro implementaci snazší, když smlouva obsahuje přesné a určité normy, které má stát, ideálně v doslovném znění, transponovat do svého právního řádu.

Jak tedy zhodnotit pravděpodobnost této alternativy? Můžeme odvodit, hlavně z nedávného vývoje, že tato varianta není nepravděpodobná. Nepravděpodobná je nicméně taková varianta, kterou by USA a pravděpodobně i Rusko a Čína podpořily, ačkoliv nyní o ATT s EU diskutují. Jaký má smysl smlouva, kterou neratifikují největší vývozci ručních zbraní? Lze stále hovořit o smlouvě globální? Fakt, že by tyto státy Smlouvu nepodepsaly, by měl vliv jak na legitimitu této Smlouvy, tak i na postoj ostatních států vůči takové Smlouvě. Pro ostatní státy by to jistě nepředstavovalo pozitivní motivaci Smlouvu ratifikovat a implementovat.

V této souvislosti je také důležité zmínit, ač jen jako další bod do diskuze, ten fakt, že odpor vůči ATT byl charakteristickým pro vládu prezidenta Bushe v USA. Nyní se stal prezidentem Barack Obama a USA začínají o obchodu se SALW a ATT alespoň diskutovat. Je tedy hypoteticky možné, že se spolu s novým prezidentem změní i postoj USA ke globální závazné smlouvě ve smyslu pozitivního a otevřeného přístupu. Změnil-li by se postoj USA, změnila by se tím celá situace ohledně možnosti schválení ATT.

Zaměříme se nyní na *třetí a závěrečnou alternativu*. Teze třetí alternativy zní, že nebude schválena Smlouva v žádné podobě, ačkoliv pravděpodobně budou stále probíhat nějaká jednání a zasedání pracovních skupin či skupin expertů. V tom případě by zůstaly platné a závazné pro určité regiony úmluvy regionální (pro západní, východní a jižní Afriku), pro členské státy EU Společný postoj (Kodex chování při vývozu zbraní), mnoho rozhodnutí Rady EU a společných akcí a postojů a pro zbylé státy buď nezávazné úmluvy, popřípadě úmluvy vůbec žádné. Jaké by z toho plynuly výhody? Víceméně žádné. Pouze v případě, kdy by se státy, které již jsou stranou některé z úmluv, zaměřily na implementaci dané úmluvy, by tato situace pro ně byla přínosem. To proto, že by nemusely věnovat pozornost, čas a peníze jiným aktivitám, nežli implementaci dané úmluvy. Také by se mohly zaměřit na rozvinutí monitorovacích mechanismů a mechanismů sankčních. Tím by se vyřešila vzniklá situace, kdy znění úmluv a faktická situace sobě neodpovídají. K tomu ovšem by tyto státy potřebovaly značné finanční prostředky a asistenci ostatních států. A opět je zde třeba vůle, odhodlání a činů.

Stále by bylo možné vycházet z principů POA, ale vzhledem k jeho účelu a rozsahu by byly pravděpodobně implementovány jen ty principy, které lze implementovat relativně snadno. Některé principy jsou totiž velmi náročné na implementaci, jak z finančního hlediska tak i schopnostního hlediska. Stále by se tím nevyřešil problém nejednotné terminologie. POA totiž

žádné výrazy nedefinuje a regionální úmluvy je definují různorodě. Navíc, jak již bylo zmíněno, regionální úmluvy se liší a to v mnoha ohledech, tudíž každý region by byl vázán jinými pravidly a jinak přísně. To vše by ve výsledku mohlo způsobit, že by zbraně byly převáženy přes ty státy, jež jsou vázány nejméně přísně a přesunula by se tam i výroba ručních zbraní. Tudíž by se obchod neeliminovat a nereguloval, ale pouze přesunul do jiných lokalit.

At' již nastane kterákoliv z těchto alternativ, jeden aspekt bude platný pro všechny tři případy. Implementace je pomalá a většina států nedisponuje dostatečnými finančními prostředky, ani dostatečnou kapacitou co se týče kvalifikovaných pracovníků, know-how a technologií. Tato obtížně překonatelná překážka se tedy bude muset každopádně vyřešit.

IV.

Nyní přikročíme k závěrečné diskuzi několika významných a sporných témat týkajících se uzavření závazné Smlouvy o obchodu se zbraněmi.

Ve všech dokumentech a také v návrhu ATT je zdůrazněn respekt k právu států na sebeobranu a právo států na výrobu, vývoz, dovoz, transfer konvenčních zbraní a SALW. S odvoláním na tato práva si stát kdykoliv vyrobí či doveze zbraně a nikdo jiný nemůže stát omezovat v tom, s kolika a jakými zbraněmi může disponovat. Kolik zbraní však reálně může jeden stát potřebovat pro svou potřebu obrany? Skutečně neomezený počet? Tato práva jsou až nápadně zdůrazňována v každém jediném instrumentu upravujícím obchod s ručními zbraněmi. Tím si lze vytvořit představu o tom, jak málo jsou státy ochotny se ve zbrojení omezit. Zmiňují-li státy svou potřebu vlastnit zbraně kvůli zachování bezpečnosti, nezamýšlí se dále nad tím, jak by bezpečnost zvýšilo snížení počtu zbraní ve světě. Logicky vzato lze dosáhnout větší bezpečnosti spíše odzbrojením a likvidací zbraní, než konstantní výrobou a prodejem zbraní nových.

Tato práva vycházejí z principu suverenity státu a jsou tudíž uznávanými normami mezinárodního práva veřejného. Máme zde však v kontrastu princip suverenity a od něj se odvíjející práva a lidská práva a normy práva humanitárního. Ačkoliv by se normy střetávat neměly, je z této práce zjevné, že k tomu dochází. Státy, které jsou vázány některými z lidskoprávních dokumentů by měly obchodovat tak, aby současně byla respektována a chráněna lidská práva. Teoreticky. Pokud ovšem stát není stranou žádného lidskoprávního dokumentu, má v oblasti ozbrojování se ručními zbraněmi prakticky neomezenou příležitost. Nepředstavuje však tato situace právě jednu z mezer, díky které mohou být zbraně vyráběny či dováženy?

V kapitole 2 byl zmíněn politicko-ekonomický aspekt obchodu s ručními zbraněmi. Aby se projevil silné politické odhodlání, je nezbytně třeba, aby dodržování Smlouvy bylo také ekonomicky výhodné a politicky zajímavé či prospěšné. Není prakticky možné odvolávat se na morální hodnoty států. Je třeba se zamyslet nad tím, jaké ekonomické výhody by s sebou ATT pro státy přinesl. Větší bezpečnost je očividným přínosem. Nicméně je tu také finanční aspekt věci. Ozbrojený konflikt stojí státy 60% jejich ročního hrubého domácího produktu. Jen USA zaplatí ročně 80 milionů dolarů v souvislosti s násilím za použití ručních zbraní. To jsou přeci enormní náklady, které by se regulací obchodu s ručními zbraněmi snížily, tudíž by státy ušetřily a mohly tyto peníze věnovat svému rozvoji. Zbývá tedy jen politický vliv, jenž státy vývozem zbraní získávají v zemi, do níž zbraně vyváží a určitá závislost tohoto státu. Mezi státy existuje tenze a já se nedomnívám, že je možno věčné tření a snahu upevňovat své postavení odstranit. Pokud by všechny státy jednaly zcela otevřeně, tedy čistě hypoteticky, pak by bylo zjevné, jakým stát má čem zájem a jaké prostředky má k dosažení svých cílů a je zde jistá teoretická šance, že by tenze povolila.

V kapitole 7 této práce byla nastíněna otázka odlišných motivací států pro uzavření závazné Smlouvy. Tato diskuze nutně vyvolává otázku, „jak může vypadat taková kompromisní smlouva mezi státy vyrábějícími a vyvázejícími ruční zbraně, státy do nichž jsou zbraně dováženy a kde působí katastrofální následky a státy, jichž se problematika ručních zbraní přímo netýká“? První skupina států vyrábí a vyváží za účelem zisku a politické převahy. Hlavním faktorem je kromě zisku také zaměstnanost. Druhá skupina států se na jednu stranu snaží regionálními úmluvami likvidovat následky obchodu se zbraněmi a návrh ATT podporují pro to, aby bylo do budoucna obdobným následkům předešlo. Třetí skupina států urgenci tématu nepocítuje, nicméně regulaci obchodu pravděpodobně považuje za významnou a hodnou závazné úpravy. Jak tyto státy, s úplně odlišnou motivací, mohou dosáhnout kompromisu? Jaká bude cena za tento kompromis?

Pokud bude návrh Smlouvy schválen, tak ty státy, které ATT neratifikují, získají ekonomickou výhodu. Z této výhody by také mohlo vyplynout, že ty státy, které ruční zbraně dosud nevyrábí, by mohly situace využít a ruční zbraně začít vyrábět. Takovýto vývoj lze ilustrovat na příkladu vývozu zbraní Velkou Británií do Ghany. Velká Británie přestala postupně v letech 2001-03 do Ghany zbraně vyvážet a zároveň v letech 2000-04 rapidně vzrostly vývozy ze Španělska.³⁴⁶

³⁴⁶ Jackson T., Marsh N., Thurin A., *The Efficacy of EU Export Control Measures Concerning Small Arms and Light Weapons*, UNIDIR, 2005, s. 24

Současné dokumenty a dokonce i návrh ATT úplně postrádají úpravu obchodu s ručními zbraněmi ve vztahu k obětem tohoto obchodu, konkrétní ustanovení o odpovědnosti za transfery a hlavně jeho následky a morální odsouzení těch, kteří normy porušují, či porušili. Pokud by ustanovení ATT porušil jednotlivec, bude souzen podle národního zákonodárství. Pokud by jej porušil stát, tak bude odpovědný dle sankčního mechanismu stanoveného v Smlouvě. To by ovšem musela Smlouva skutečně nějaký sankční mechanismus obsahovat. Co více, někdo by musel podat podnět pro zahájení řízení o porušení ustanovení smlouvy některým ze států. To si však státy dobře předem rozmyslí.

V ATT je třeba důkladně upravit otázku monitorovacích mechanismů a sankcí. Státy se samozřejmě budou snažit, aby monitorovací mechanismy byly minimální a sankce pokud možno neuvedené. Monitoring, stejně jako sankce musí být schváleny konsenzem, tudíž zde hrozí nebezpečí, že skutečně do Smlouvy zahrnuti nebudou. Bez toho však Smlouva nemůže fungovat. Monitoring a sankce představují jeden ze zásadních aspektů každé úmluvy. Ve studii sítě nevládních organizací jsou navrženy standartní sankce jako vyšetřování a embargo. Nicméně embargo by vzhledem k jeho disfunkčnosti a jeho opakovanému porušování nemělo být dáváno za příklad. Otázkou také zůstává, jak efektivně vynutit dodržování Smlouvy a kdo v případě porušení vyšetřování a sankce provede.

Základem pro efektivitu Smlouvy je její transparentnost. Ačkoliv je transparentnost bodem klíčovým, je také jedním z nejvíce sporných bodů a bodem, který státy přes všechna prohlášení stále nedodržují. Státy informace zveřejňují jen zřídka a dobrovolně, a nelze ověřit, zda-li jsou informace kompletní a pravdivé. To rozhodně není dobrým znamením pro globální Smlouvu. Transparentnost pomůže vymítit korupci, v obchodě s ručními zbraněmi tak rozšířenou.

Návrh ATT je zaměřen na zamezení přílivu nových zbraní, nenabízí však dostatečné řešení pro otázku zbraní, které jsou již v oběhu. Tyto zbraně budou nicméně kolovat z jednoho konfliktu do druhého do té doby, než budou všechny zabaveny a zlikvidovány a hlavně pokud již nové nebudou dováženy. Zničení jedné zbraně nestojí více než tři dolary za zbraň. Co více, pokud bývalí kombatanți nenaleznou jiné uplatnění, které by jim zajistilo vhodné podmínky pro život, vrátí se do boje a to buď ve své zemi, či v jiné zemi, kde bude tou dobou probíhat ozbrojený konflikt. Z těchto důvodů by měly být zdůrazňovány a hlavně financovány funkční programy DDR- odzbrojení, demobilizace a reintegrace.

Všechny dokumenty, stejně jako i návrh ATT, se zaměřují pouze na nabídku zbraní a popřípadě na zbraně, které jsou již v oběhu. Žádný z instrumentů, kromě Strategie EU pro boj proti

nedovolenému hromadění ručních palných a lehkých zbraní a střeliva pro ně a proti nedovolenému obchodování s nimi se však prakticky nezmiňuje o poptávce po zbraních. Poptávka po ručních zbraních a její snížení je ve skutečnosti stejně podstatné jako jejich nabídka. Pokud se nabídka sníží, ale poptávka zůstane stejná, dojde k situaci, ve které bude nadále kvést ilegální obchod a cena zbraní stoupne, budou pašeráci a zprostředkovatelé vymýšlet ještě složitěji odhalitelné metody transportu zbraní a úspěšní pašeráci a obchodníci se zbraněmi se významně obohatí.

Návrh ATT je pouze zaměřen na obchod ilegální, což neodpovídá realitě. Co více, obchod legální a ilegální může ve výsledku způsobit stejné následky. V mnohých případech se jeden a ten samý obchod bude ve výsledku nazývat ilegálním, ačkoliv byl původně obchodem legálním, ovšem to již bude pozdě, protože následky budou spáchány. Od jakého momentu by se však na daný obchod vztahovala ATT? Z tohoto důvodu je třeba právem regulovat jak obchod legální, tak i ilegální a udržovat stále přehled o udělených a zamítnutých licencích.

POA ve své preambuli hovoří o souvislostech obchodu s ručními zbraněmi. Právě proto, že obchod s ručními zbraněmi tak úzce souvisí s terorismem, organizovaným zločinem a obchodem s drogami a jinými komoditami, je také třeba klást důraz na regulaci popřípadě eliminaci všech těchto souvislostí zároveň.

Zvážíme-li všechny výše uvedené argumenty, můžeme identifikovat 4 potenciální mezery v právu, které by se v ATT mohly objevit:

1. Licence pro výrobu zbraní do třetích zemí; výroba v třetích zemích musí podléhat úplně stejným omezujícím požadavkům, jako ve státě, ve kterém sídlí společnost, která licenci pod svým jménem uděluje.
2. Zprostředkovatelé; tomu, jak se zatím úspěšně vyhýbají právnímu postihu, musí být v ATT zabráněno. Nejen, že musí zprostředkovatelé žádat o udělení licence, ale také oznamovat jejich aktivity a podléhat právnímu řádu státu, z něž pochází, či v němž sídlí.
3. Legální v. ilegální obchod; pokud Smlouva nebude regulovat obchod jak legální, tak i ilegální, musí přinejmenším stanovit způsobem, jak mezi tím rozlišovat a obsahovat přesnou definici, odpovídající realitě.
4. Součásti a díly zbraní musí podléhat stejné úpravě jako zbraně samotné; v opačném případě budou zbraně rozmontovávány a posílány postupně.

Závěrečným bodem této práce je otázka, zda-li „je vůbec smysluplné a efektivní snažit se o uzavření globální ATT, když je zjevné, že nemá podporu největších vývozců zbraní a zároveň má relativně slabou podporu od ostatních států“? Objektivně vzato, i kdyby ATT za této situace schválen byl, bude se vztahovat pouze na cca. 40% obchodů s ručními zbraněmi.

Podíváme-li se, kolik států ratifikovalo závazný Protokol OSN o palných zbraních, jak pokračuje implementace POA a kolik států a v jaké kvalitě předkládá výroční zprávy o implementaci POA, pomůže nám to odhadnout budoucí vývoj nárhu ATT. O návrhu se rozhodně bude ještě mnoho let diskutovat a zda-li bude či nebude schválen závisí na budoucím světovém vývoji. V dohledné době se tak pravděpodobně nestane a to proto, že v době finanční krize se státy dobrovolně nevzdají významné části svých příjmů. Domnívám se, že vzhledem k celosvětové krizi a mnoha přírodním katastrofám v posledních letech státy spíše obrátí svou pozornost tímto směrem a o ATT se bude stále méně a méně diskutovat. V dalších letech se navíc očekává rozpoutání ozbrojených konfliktů, kvůli nedostatku nerostných surovin, plynu, oleje, kvůli nedostatku čisté vody. Jakmile by konflikty vypukly, opět se zvýší poptávka po zbraních, snaha států i jednotlivců na obchodu vydělat a potřeba států rozšiřovat své zásoby SALW.

Ačkoliv tato prognóza nezní optimisticky, jeví se jako odhad přinejmenším realistický. Přesnější odhad budou moci autoři vědeckých článků učinit až po Revizní konferenci v roce 2012, která by měla být zlomovým bodem na cestě k globální ATT.

Seznam použité literatury a dokumentů

Literatura

Alcalde J., Bouchard C., 'Human Security and Coherence within the EU: The Case of 2006 UN Small Arms Conference', *Hamburg Review of Social Science*, Vol. 3, Issue 1, 2008

Amnesty International, *A Catalogue of Failures: G8 Arms Exports and Human Rights Violations*, Amnesty International, London, 2003

Amnesty International, *Dead on Time- arms transportation, brokering and the threat to human rights*, Amnesty International, London, 2006

Amnesty International, *Democratic Republic of Congo: arming the east*, Amnesty International, London, 2005

Amnesty International, *Undermining global security: The European Union's arms exports*, Amnesty International, London, 2004

Anan K., "We the People" *The role of the United Nations in the 21st century*, United Nations, New York, 2000

Arms-trade Policies, *The need for a more coherent Arms-trade Policy*, Fair Politics, 2007

Bah A., 'Microdisarmament in West Africa: The ECOWAS Moratorium on small arms and light weapons', *African Security Review*, Vol. 13, No. 3, 2004

Bauer S., 'The EU Code of Conduct on Arms Exports-Enhancing the Accountability of Arms Export Policies?', *European Security*, Vol. 12, No. 3, 2003

Benson W., *Undermining Development: The European Arms Trade with the Horn of Africa and Central Africa*, Saferworld, London, 1998

Berkol I., *Analysis of the ECOWAS Convention on Small Arms and Light Weapons and recommendations for the development of an Action Plan*, GRIP, Brussels, 2007

Boutwell J., Klare M., 'A Scourge of Small Arms', *Scientific American*, 2000

Brehm M., 'The Arms Trade and States' Duty to Ensure Respect for Humanitarian and Human Rights', *Law, Journal of Conflict & Security Law*, 2008

Bromley M., *The Impact of Domestic Policy of the EU Code of Conduct on Arms exports*, SIPRI, Policy Paper n. 21, Stockholm, 2008

Bromley M., '10 years down the track – The EU Code of Conduct on Arms Exports', *European Security Review* No. 39, 2008

Burrows G., *The No-Nonsense guide to the Arms Trade*, Verso, London, 2002

Cattaneo S., Parker S., *Implementing the United Nations Programme of Action on Small Arms and Light Weapons*, UNIDIR, Geneva, 2008

Control Arms Campaign, *Arms Without Borders: Why a globalised trade needs global controls*, Control Arms Campaign, UK, 2006

Control Arms Campaign, *Shattered Lives: the case for tough international arms controls*, Control Arms Campaign, UK, 2003

Control Arms Campaign, *Towards an Arms Trade Treaty: Next steps for UN Programme of Action*, Control Arms Briefing Paper, 2005

Control Arms Campaign, *Towards an Arms Trade Treaty: Next steps for UN Programme of Action*, Control Arms Briefing Paper, 2005

de Soysa, I., Jackson, T. and Ormhaug, C. M, 'Tools of the torturer? Small arms imports and repression of human rights, 1992-2004', *International journal of human rights*, Vol. 14, Issue 3, 2010

Duke S., Blockmans S., *The Lisbon Treaty stipulations on Development Cooperation and the Council Decision of 25 March 2010 (Draft) establishing the organisation and functioning of the European External Action Service*, European Institute of Public Administration, 2010

Eisenhut D., 'Delimitation of EU-Competences under the First and Second Pillar: A View Between ECOWAS and the Treaty of Lisbon', *German Law Journal*, Vol. 10, No. 05, 2009

Erickson J., *When Do the Takers Become the Makers? The Promotion of "Responsible Arms Trade" Norms*, draft paper, Cornell University, 2008

Garcia D., *Making New International Norms: The Small Arms Case*, BCSIA Discussion Paper, Kennedy School of Government, Harvard University, 2004

Garcia D., Arms Transfers beyond the State-to-State Realm, *International Studies Perspectives* 10, 2009

Gillard E., *What is legal, what is illegal? Limitation on Transfers of Small Arms under International Law*, Lauterpacht Research Centre for International Law, Cambridge, 2000

Haug M. et al., *Shining a Light on Small Arms Exports: The Record of State's Transparency*, Small Arms Survey, Occasional Paper No. 4, Geneva, 2002

Heliskoski J., 'Small arms and light weapons within the Union's pillar structure: An analysis of Article 47 EU Treaty', *European Law Review*, Vol. 33, No. 6, 2008

Hillion Ch., Wessel R.A., 'distribution in EU external relations after ECOWAS: Clarification or continued fuzziness? ', *Common Market Law Review* 4, 2009

Holm K., 'Europeanising Export Controls: The Impact of the European Union Code of Conduct on Arms Exports in Belgium, Germany and Italy', *European Security*, Vol. 15, No. 2, 2006

IRIN, *Guns out of Control: the continuing threat of small arms*, IRIN In-Depth report, Nairobi, 2006

- Jakson T. et al., *Who Takes The Bullet? The impact of small arms violence*, NISAT, Oslo, 2005
- Jackson T., Marsh N., Thurin A., *The Efficacy of EU Export Control Measures Concerning Small Arms and Light Weapons*, UNIDIR, 2005
- Joseph K., Susiluoto T., 'Tackling small arms trafficking in the OSCE', *Helsinki Monitor*, No. 2, 2002
- Keili F., *Small arms and light weapons transfer in West Africa: a stock-taking*, UNIDIR, Geneva, 2008
- Kirkham E., *Making it work: Monitoring and verifying implementation of an Arms Trade Treaty*, Saferworld, London, 2008
- Klare M., 'Combating the Black Market Trade', *Seton Hall Journal of Diplomacy and International Relations*, Vol. 2, No. 2, 2001
- Krieger, H., 'Conflict of Norms: The Relationship Between Humanitarian Law and Human Rights Law in the ICRC Customary Law Study', *Journal of Conflict and Security law*, Vol. 11, Issue 2, 2006
- Lamb G., 'The failure of the UN Review Conference and implications for global efforts to prevent small arms violence', *African Security Review*, Vol. 15, No. 2, 2006
- Laurance E., 'Shaping Global Public Policy on Small Arms: After the UN Conference', *The Brown Journal of World Affairs*, Vol. IX., Issue 1, 2002
- Laurance E., Stohl R., *Making Global Public Policy. The Case of Small Arms and Light Weapons*, Small Arms Survey, Occasional Paper No. 7, Geneva, 2002
- Lawson, R. *Life after Bankovic: On the Extraterritorial Application of the European Convention on Human Rights*, in Coomans F. a Kamming M.T., *Extraterritorial Application of Human Rights Treaties*, 2004
- Lazarevic J., *Transparency Counts: Assessing State Reporting on Small Arms Transfers, 2001–08*, An Occasional Paper of the Small Arms Survey, 2010
- Mareš M., *Zbrojní politika Evropské unie*, Masarykova Univerzita, Mezinárodní Politologický ústav, Brno, 2006
- Marsh N., 'Two Sides of the Same Coin: Establishing Controls for SALW and Major Conventional Weapons', *The Brown Journal of World Affairs*, Vol. IX., Issue 1, 2002
- Maze K., Rhee H., *International Assistance for Implementing the UN Program of Action on the Illicit Trade in Small Arms and Light Weapons in All Its Aspects: Case Study of East Africa*, UNIDIR, Geneva, 2007
- Moore M., 'Arming the Embargoed: A Supply-Side Understanding of Arms Embargo violations', *Journal of Conflict Resolution*, 2010
- Orakhelashvili, A., 'The Interaction between Human Rights and Humanitarian Law: Fragmentation, Conflict, Parallelism, or Convergence?', *European Journal of International Law*, Vol. 19, Issue 1, 2008

- Parker S., *Analysis of States' Views on an Arms Trade Treaty*, UNDIR, Geneva, 2007
- Parker S., *Analysis of PoA Reporting in 2009–10*, Small Arms Survey Working Paper 9, 2010
- Perkins R., Neumayer E., The organized hypocrisy of ethical foreign policy: Human rights, democracy and Western arms sales , *Geoforum*, Vol. 41, Iss. 2, 2010
- Peters, R., *Small Arms: No Single Solution*, UN Chronicle, Vol. 46, Issue ½, 2009
- Saferworld, *Africa's Missing billions*, Saferworld, London, 2007,
- Sánchez O., 'Toward a Convention on International Arms Transfers', *Seton Hall Journal of Diplomacy and International Relations*, 2001
- Shamba F. et al., *Proliferation and illicit traffic of small arms and light weapons in the North of East DRC*, Justice-Plus, Kinshasa, 2003
- Sicurelli, D., Framing Security and Development in the EU Pillar Structure. How the Views of the European Commission Affect EU Africa Policy, *Journal of European Integration*, Vol. 30, Iss. 2, 2008
- Smith R., Udis B., 'New Challenges to Arms Export Control: Whither Wassenaar?', *The Nonproliferation Review*, 2001
- Stemmet A., 'Regulating Small Arms and Light Weapons: African experience', *African Security Review*, Vol. 10, No. 3, 2001
- Stohl R., Myerscough R., 'Sub-Saharan Small Arms: The Damage Continues', *Current History*, 2007
- Stohl R., Smith D. et al., *Small Arms in Failed States: a deadly combination*, Centre for Defence Information, Washington, 1999
- Stohl R., *The Legacy of Illicit Small Arms: Devastation in West Africa*, Centre for Defence Information, Washington, 2004
- Stott N., *Implementing the The Southern African Firearms Protocol: Identifying Challenges and Priorities*, Institute for Security Studies, Occasional Paper 83, Pretoria, 2003
- Stott N., Kirsten A., *Controlling the transfer of arms: Progress and challenges in African context*, Institute of Security Studies, Pretoria, 2008
- Šturma P., Čepelka Č., *Mezinárodní právo veřejné*, C.H.Beck, 2008
- Tichý L., Arnold R., Zemánek J., Král R., Dumbrovský T, *Evropské právo*, 4. vydání, C.H.Beck, 2011
- Thusi T., 'Assessing Small Arms Control Initiatives in East Africa', *African Security Review*, Vol. 12, No. 2, 2003

Tomuschat Ch., 'Human Rights and International Humanitarian law', *European Journal of International law*, Vol. 21, Issue 1, 2010

Tomuschat, Ch., *Human Rights Between Idealism and Realism*, Oxford, New York, 2003

Van Vooren B., *The European external action service: resolving past conflicts in EU external relations law?*, Faculty of Law, University of Copenhagen, 2010

Vasconcelos Á. de, *A strategy for EU foreign policy*, EU Institute for Security Studies, 2010

Weidacher R., *Behind a Veil of Secrecy: Military Small Arms and Light Weapons Production in Western Europe*, An Occasional Paper of the Small Arms Survey No. 16, 2005

Wezeman P., *Conflicts and Transfers of Small Arms*, SIPRI, Stockholm, 2003

Wrigley Ch., *The Arms Industry*, Campaign against Arms Trade, London, 2001

Yanik L., 'Guns and Human Rights: Major Powers, Global Arms Transfers and Human Rights Violations', *Human Rights Quarterly*, Vol. 28, 2006

Yankey-Wayne V., *The human dimension of the United Nations Programme of Action on Small Arms: the key role of Africa*, UNIDIR, Geneva, 2005

Internetové zdroje

Amnesty International; <http://web.amnesty.org>

Arms Trade Treaty; www.armstradetreaty.org

Centre for Defence Information; www.cdi.org

Control Arms Campaign; www.controlarms.org

Council of Europe; www.coe.int

Council of the European Union; www.consilium.europa.eu

Economic Community of West African States; www.ecowas.int

EUR-Lex; <http://eur-lex.europa.eu/>

European Commission; http://ec.europa.eu/index_en.htm

European Parliament; <http://www.europarl.europa.eu/>

Global Security; www.globalsecurity.org

Human Security; www.humansecurity.info

International Court of Justice; www.icj-cij.org

International Action Network on Small Arms; www.iansa.org

North Atlantic Treaty Organisation; www.nato.int

Office for the Coordination of Humanitarian Affairs; www.irinnews.org

Official EU website; <http://europa.eu/>

Open Society Justice Initiative; www.charlestaylortrial.org

Oxfam; www.oxfam.org

Reliefweb; www.reliefweb.int

Special Court for Sierra Leone; www.sc-sl.org

South African Development Community; www.sadc.int

UN; www.un.org

UN Office for the Coordination of Humanitarian Affairs- Reliefweb; www.reliefweb.int

UN Office for Disarmament Affairs; <http://disarmament.un.org>

UN Institute for Disarmament Research; <http://www.unidir.org/>

UN PoA Implementation Support System; <http://www.PoA-iss.org/PoA/PoA.aspx>

Safer World; www.saferworld.org.uk

Small Arms Survey; www.smallarmssurvey.org

Stockholm International Peace Research Institute; www.sipri.org

The Norwegian Initiative on Small Arms Transfers; www.nisat.org

Wassenaar Arrangement; www.wassenaar.org

Právní dokumenty

Application instituting proceedings filed in the Registry of Court on 12.8.2008, Application of the International Convention on the Elimination of all Forms of Racial Discrimination (Georgia v. Russian Federation), General list No. 140

Application instituting proceedings filed in the Registry of the Court on 2.7.1999, application of the Convention on the prevention and punishment of the crime of genocide (Croatia v. Yugoslavia), General list No. 118

Application of the International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination (Georgia v. Russian Federation) Request for the indication of provisional measures, Summary of the Order, 15.10.2008, No. 2008/14

Case Concerning the application of the International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination, Georgia v. Russian Federation, Preliminary Objections of the Russian Federation of 1.12.2009

Case Concerning the application of the International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination, Georgia v. Russian Federation, Preliminary Objections, Judgement of 1.4.2011, General list No. 140

Case Concerning the Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide, Croatia v. Yugoslavia, Preliminary Objections of the Federal Republic of Yugoslavia, September 2002

Case Concerning the Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide, Croatia v. Serbia, Preliminary Objections, Judgement of 18.11.2008, General list no. 118

Council Common Position 2008/944/CFSP defining common rules governing control of exports of military technology and equipment of 9. 12. 2008

Council Conclusion of 19.1.2009 on support for EU activities in order to promote among third countries the process leading towards an Arms Trade Treaty, in the framework of the European Security Strategy; 2009/42/CFSP

Council Conclusions of 8-9.12.2008 on the inclusion of a SALW article in agreements between the EU and third countries; 17186/08

Council Decision of 11.12.2006 concerning the implementation of Joint Action 2002/589/CFSP with a view to a European Union contribution to combating the destabilising accumulation and spread of small arms and light weapons in Latin America and the Caribbean; 2006/1000/CFSP

Council Decision of 14.6.2010 on EU activities in support of the Arms Trade Treaty, in the framework of the European Security Strategy; 2010/336/CFSP

Council decision of 2.12.2004 implementing Joint Action 2002/589/CFSP with a view to a European Union contribution to ECOWAS in the framework of the Moratorium on Small Arms and Light Weapons; 2004/833/CFSP

Council Decision of 22.12.2009 on support for EU activities in order to promote the control of arms exports and the principles and criteria of Common Position 2008/944/CFSP among third countries; 2009/1012/CFSP

Council Joint Action of 12.7.2002 on the European Union's contribution to combating the destabilising accumulation and spread of small arms and light weapons; 2002/589/CFSP

Declaration on the Moratorium on the Importation, Exportation and Manufacture of Light Weapons in ECOWAS Member states of 31.10.1998

Draft Framework Convention on International Arms Transfers, Working Draft of 25th May 2004

ECOWAS Convention on Small Arms and Light Weapons, Their Ammunition and Other Related Material of 14.6.2006

ECOWAS-EU Joint Declaration of 24.4.2007 on Proliferation of Small Arms and Light Weapons (SALW); 8834/07

EU Strategy of 15-16.12.2005 to combat illicit accumulation and trafficking of SALW and their ammunition; 5319/06

European Security Strategy of 12.12.2003

European Convention on the Control of the acquisition and possession of firearms by individuals, Council of Europe, 1978

EU-U.S. Summit Declaration of 3.11.2009; 15352/09

EU Code of Conduct on Arms Exports 8675/2/98 of 5.6.1998

International Instrument to Enable States to Identify and Trace, in a Timely and Reliable Manner, Illicit Small Arms and Light Weapons of 12.10.2005; A/C.1/60/L.55

Ninth Annual Report of 20.7.2010 on the implementation of the Council Joint Action of 12.7.2002 on the European Union's contribution to combating the destabilising accumulation and spread of small arms and light weapons (2002/589/CFSP) ; 2010/C 198/01

Ninth Progress Report of 16.11.2010 on the implementation of the EU Strategy to Combat Illicit Accumulation and Trafficking of SALW and their Ammunition; 11138/10

OSCE Document on Small Arms and Light Weapons of 20.11.2000, FSC.DOC/1/00

Programme of Action to Prevent, Combat and Eradicate the Illicit Trade in Small Arms and Light Weapons in All Its Aspects A/CONF.192/15 of 9-20.7.2001

Prevention of human rights violations committed with small arms and light weapons, Final report submitted by Barbara Frey, 27.7.2006, United Nations, A/HRC/Sub.1/58/27

Progress report of Barbara Frey, Special Rapporteur on the prevention of human rights violations committed with small arms and light weapons, 21.6.2004, United Nations, E/CN.4/Sub.2/2004/37

Protocol on the Control of Firearms, Ammunition and Other Related Materials in the Southern African Development Community (SADC) region of 14.8.2001

Report of the Group of Governmental Experts to examine the feasibility, scope and parameters for a comprehensive, legally binding instrument establishing common international standards for the import, export and transfer of conventional arms A/63/334 of 26.8.2008

Report of the Fourth Biennial Meeting of States to Consider the Implementation of the Programme of Action to Prevent, Combat and Eradicate the Illicit Trade in Small Arms and Light Weapons in All Its Aspects, A/CONF.192/BMS/2010/3

Report of the United Nations Conference on the Illicit Trade in Small Arms and Light Weapons in All Its Aspects A/CONF.192/15 of 9-20.7.2001

Report of the United Nations Conference to Review Progress Made in the Implementation of the Programme of Action to Prevent, Combat and Eradicate the Illicit Trade in Small Arms and Light Weapons in All Its Aspects A/CONF.192/2006/RC/9 of 12.7.2006

Report of the Panel of Governmental Experts on Small Arms of 27.8.1997; A/52/298

Resolution adopted by the General Assembly 64/48. The arms trade treaty

Resolution adopted by General Assembly A/RES/55/255 - Protocol against the Illicit Manufacturing of and Trafficking in Firearms, Their Parts and Components and Ammunition, supplementing the United Nations Convention against Transnational Organized Crime of 8.6.2001

Resolution adopted by General Assembly A/RES/61/89 of 6.12.2006

Resolution adopted by General Assembly Towards an arms trade treaty: establishing common international standards for the import, export and transfer of conventional arms A/RES/63/240 of 8.1.2009

Security Council Cross-Cutting Report No. 3, The Security Council's Role in Disarmament and Arms control: Conventional Weapons and Small Arms, 2009

the Nairobi Protocol for the Prevention, Control and Reduction of Small Arms and Light Weapons in the Great Lakes Region and the Horn of Africa of 21.4.2004

the Special Court for Sierra Leone, the Prosecutor against Charles Ghankay Taylor, Indictmen of 7.3.2003

the Treaty establishing the European Community

the Treaty on European Union – Lisbon consolidated version

the Treaty on European Union – Nice consolidated version

the Treaty on the Functioning of the European Union

The Wassenaar Arrangement on Export Controls for Conventional Arms and Dual-Use Goods and Technologies: Best Practice Guidelines for Exports of Small Arms and Light Weapons of 11.12.2002

The Wassenaar Arrangement on Export Controls for Conventional Arms and Dual-Use Goods and Technologies: Initial Elements of 11.7.1996

Resumé

International and European Legal Regulation of Small Arms Trade

Small arms are by some of the researchers considered to be the new weapons of mass destruction, because of the fatal impact they have on human lives. 1 300 people are killed in one day worldwide as a consequence of using small arms. Instead of the traditional weapons of mass destruction like chemical, biological or nuclear weapons, small arms are not regulated by a global treaty. The problematics of a global treaty regulating small arms is not only a legal issue, but also an economic and political matter. There is a strong human rights aspect of small arms trade.

The research question of this dissertation is: How is the small arms trade regulated at the moment on international and European level and how is it supposed to be regulated *de lege ferenda*? EU states are together with the USA the biggest exporters of small arms to Sub-Saharan Africa. The practical part of the research is narrowed down to the small arms trade between EU member states and Sub-Saharan Africa. Their annual production of arms represents 75% of the total production of small arms. Contrary to that, there are Sub-Saharan countries to which the small arms mostly have been imported. At the moment there are around 30 millions of small arms in Sub-Saharan Africa, circulating from one conflict to another.

Even though there are some norms of Human Rights law and Humanitarian applicable on the small arms trade and therefore they are options how to make the state which exported small arms which were consequently used to violate Human Rights or Humanitarian law accountable, it is not common. Remarkable in this matter is the Charles Taylor trial before the Special Court for Sierra Leone. However, Charles Taylor is indicted as an individual person, this case does not concern the accountability of state for its transfers.

Regarding the current regulation of the small arms trade, there are three main regional legal instruments in Sub-Saharan Africa, 1) the Nairobi Protocol, 2) the SADC Protocol and 3) the ECOWAS Convention. These instruments are binding for the states in the given region (South, West and East Africa). These instruments aim to lower the amount of small arms in circulation and to prevent the deadly consequences of the small arms trade. Therefore they contain clear and strict requirements. However, the implementation of these instruments is very slow due to the lack of financial resources and qualified workers. There are two more instruments regulating small arms trade on international level, the Wassenaar Arrangement and the OECD Document

on Small Arms and Light Weapons. These documents are only politically binding, however, wide in scope and advanced in its measures. For all the abovementioned documents there are the same downsides recognizable: lack of transparency, slow implementation, different definitions and little progress in regulating the small arms trade.

There are many legal documents issued by the European Union and its bodies concerning SALW. The core is the EU Code of Conduct on arms export which was transformed to a Common Position and therefore became legally binding for all the 27 member states. The aim of the Code is responsible export of arms and in particular avoiding transfers to the states violating their international commitments. In 2005 a Strategy on SALW was adopted and many joint actions and common positions were adopted followingly to implement the Strategy. The EU does not suffer from lack of legislation on small arms, but by lack of clarity concerning competences in this matter and ambiguous behaviour of some of the EU member states.

On the global level, there is a UN Programme of Action which was created at the 2001 UN Conference. The POA is not binding, is very wide in its scope and supposes the main activities at the national level. It is meant as a set of principles which are to be realized step by step by regional initiatives and states. Based on the POA, a draft of a global Arms Trade Treaty has been prepared. There is no agreement yet on the scope and parameters of the ATT. Actually, it is still not clear whether the UN member states will support it. The Secretary General asked states for their position to the feasibility, scope and parameters of a potential ATT. Although only 100 states submitted their positions, there was a general agreement on the feasibility of the ATT. Followingly, an Open-Ended Working Group was appointed in 2008 to find provisions to which the states could possibly comply to. This Group met three times in 2009 and submitted their findings to the UN General Assembly. The Group concluded that the ATT is feasible. The proposal for ATT is now in the hands of the Preparatory Committee of the UN which was suppose to meet 4 times during 2010 and 2011 to work on the elements of the ATT which could possibly be agreed upon. The Secretary General was also assigned to find out at which provisions could the states agree, meaning which of the provision are profitable for all the states concerned. The decisive moment will come in 2012- Revision Conference on the ATT. There are some hopes that states could finally agree on the binding treaty regulating the small arms trade. There is a strong support for the ATT from civil society and especially the network of non-governmental organizations which prepared the Working draft of the Framework Convention on Arms Transfers. But by a decision of the Preparatory Committee from July 2010 the attendance and possibility of expressing an opinion of the NGOs has been strongly limited.

There are three possibilities of future development of the ATT:

1. ATT will be approved as a global treaty consisting of strong requirements and conditions on the states, therefore it will have the potential to actually regulate the small arms trade.
2. ATT will be approved a compromise between states and therefore will be weak in words and modest on commitments. It will be a rhetorical treaty without potential for change.
3. ATT will not be approved, but the meetings and discussions will continue. In this case only current legal instruments would apply to regulate the small arms trade.

The second alternative seems to be the most probable one, if we take into account the fact that 100 states did not respond to the ATT draft at all, between them also China and Russia as major exporters and USA was against the treaty (however, they both are discussing the options with the EU representatives at this moment).

This research has identified 4 potential loopholes in the ATT:

1. Granting of licenses to the third countries for the production of small arms
2. Brokers and their activities
3. Distinguishing and regulating legal and illegal small arms trade
4. Regulation of parts and components in the same manner as the complete small arms.

Abstrakt

Mezinárodní a evropská úprava obchodu s ručními zbraněmi

Jiné druhy zbraní, působící stejně rozsáhlé následky na lidských životech, co se počtu a způsobu újmy týče, jsou upraveny globální úpravou. Proč tomu tak není i v případě ručních zbraní? Jak je v současné době regulován obchod s ručními zbraněmi na mezinárodní a evropské úrovni a jak má být upraven *de lege ferenda*? Vztahují se na obchod s ručními zbraněmi normy lidských práv a práva humanitárního? Je možné dovést odpovědnost státu vyvážejícího ruční zbraně do třetí země, kde tyto zbraně způsobí závažná porušení lidských práv tamních obyvatel? Byly již projednány případy týkající se této problematiky před mezinárodními institucemi? Tato práce si klade za cíl vyjasnit základní terminologické nejasnosti, odpovědět na výše uvedené otázky a zároveň zdůraznit význam této problematiky skrze nastínění následků, jež ruční zbraně působí v oblasti subsaharské Afriky.

Abstract

International and European Legal Regulation of Small Arms Trade

Other types of weapons, having the very same extensive consequences on human lives in the sense of amount and kind of harm caused, are regulated by a global treaty. Why is the small arms trade not regulated by a global treaty as well? How is the small arms trade currently regulated on international and European level and how is it supposed to be regulated in the future? Are the Human Rights norms and the Humanitarian law applicable to the small arms trade? Is it possible to incur responsibility of the exporting state in case small arms were used to commit serious violations of Human Rights of inhabitants of a third country? Was there already any proceeding initiated concerning this matter before an international institution? This research paper aims to clarify the basic terminological discrepancies, reply to the above mentioned questions and at the same time emphasize the importance of this matter by outlining of the consequences that small arms cause in the region of Sub-Saharan Africa.

Seznam klíčových slov

Ruční zbraně

Obchod se zbraněmi

Lidská práva

List of key words

Small arms

Arms Trade

Human rights